

הסכמות והקדמות נדפסו בחלק א'

חלק ד' – תוכן הענינים

מלאכת בישול, והלכות שהייה חזרה והטמנה	ב
--- סי' שי"ח – מלאכת בישול ---	ב
--- סימן רנ"ג – הלכות שהייה חזרה ---	פא
--- סימן רנ"ז – הלכות הטמנה ---	קכח
סימן רנ"ד ורנ"ה, ורנ"ח	קמז
המשך כללי שהייה וחזרה והטמנה	קמז
סימן ש"מ – אבות מלאכות שונות	קנח
--- סעי' א' וב' – מלאכת גוזז ---	קנח
--- סעי' ג' ד' ה' – מלאכת כותב ומוחק ---	קסח
--- מלאכת צובע ---	קצג
--- סעי' ו' ז' י"ג וי"ד – מלאכת תופר וקורע ---	רד
--- סעי' ט' וי' – מלאכת מעמר ---	ריד

מלאכת בישול, והלכות שהייה חזרה והטמנה

--- סי' שי"ח --- מלאכת בישול ---

סע' א' - הקדמה לבישול, מעשה שבת

הקדמה למלאכת בישול

(א) כאן הביא המ"ב הקדמה להל' בישול, ופה נביא רק ראשי הפרקים, ונעיין בהם בהמשך, כל א' על מקומו.

(ב) בישול הוא א' מהאבות מלאכות שחייבים עליה חטאת. ונכלל בזה הוא המבשל אוכל, סממנים, מים, או האופה או הצולה, כולה חדא מלאכה הואא. ומים, אע"פ שנאכל חי, מ"מ משתבח ע"י בישולו, ע' שעה צ"ד, וכן שאר דברים הנאכל חי, כגון פירות. ויל"ע במים, האם חייב עליה, הא הבישול אינו מתקיים^א - ואולי תלוי אי יש בישול אחר בישול בדבר לח. ועיין.

(ג) ותולדת בישול הוא לחמם מתכת^ב או שעוה או זבת וכדו' עד שנעשה רפוי ורך, דהרי ע"י הריכוך ראוי לתקנו לעשות ממנו כלי.

(ד) [שי' חזו"א^א, דאסור להניח בלע"ך על האש בשבת עצמה, משום דמחמם המתכת, ואפ' אי לא נעשה גחלת, מ"מ חצי שיעור אסור מה"ת. אמנם, דרשו מביאים אג"מ^ב ושבה"ל^ג וקצוהש"ח^ד החולקים עליו, וטוענים אי"ז חצי שיעור אלא חצי מלאכה, הואיל ולא התחיל שום שנוי מעצם המלאכה, דלא נעשה גחלת ולא קרוב לגחלת, וא"כ מותר לכתחילה להניח בלע"ך בשבת. והכי נוהגין.]

(ה) כללו של דבר, בין לרכך גוף קשה או להקשות גוף רך ע"י אש, אם הוא משתבח ע"י^ז, חייב משום מבשל.

(ו) ובזה שייך ביה בישול אחר בישול, כגון שחימם וריכך ברזל ואח"כ חזר ונתקשה. חזו"א, מובא בדרשו.

(ז) [יל"ע, חימום מתכת עד שיהא גחלת, אך אינו מרפה או מקשה ע"י^ז, מה דינו - מ"ב כ' 'שהרי', משמע אם אינו יכול לעשות ממנו כלי אין איסור בכלל. ולכן, כל היכא שאינו מתרפה או אינו מתקשה, אין בו איסור בישול - והסכים עמי אאמו"ר שליט"א. אמנם, האחרונים נקטו דלא כזה. וא"כ, לדידהו, להדליק תאורה, אסור מה"ת משום בישול. [ע' חזו"א נ' ט'], ושוב מצאתי בקצות השולחן סי' קל"ד, דמאריך מהו גדר תיקון מנא, מהו בישול, מהו מבעיר, וכו'.

^א בגמ' יש דיון באופה ומבשל אי חד אב וחד תולדה, ואיזה מהן, או"ד שניהם האב.

^ב שו"מ בחו"ש עמ' קס"ג דהרגיש בזה, וכ' דהיינו תקנתיה ולכן אין לו חסרון אינו מתקיים. וכ"ה בשו"ש כאן י"ז ב'.

^ג ושייך ביה גם הבערה, ע' שעה צ"ד.

^ד ע' ל"ז י"א, ונ' ט'.

^ה ד' צ"ג.

^ו א' צ"א.

^ז קל"ד עמ' מ"ב.

סימן שי"ח - בישול

(ח) [הבהרה: בישול הוא שנוי, אבל רק שנוי ע"י חום, וחום היינו מיס"ב ואילך, אבל שנוי בחום פחות מיס"ב, אי"ז בכלל בישול, ומותר. וע"ע דרשו אות 3, שש"כ א' קצ"ח, פמ"ג שי"ח א"א ל"ז. ואנן קיי"ל כביה"ל בסעי' ד' דאין תיקון מנא על אוכלין, ולכן אם הכרשתו הוא ע"י דבר צונן – מבחינת הלכה – מותר בשבת, כגון הדחת מליח בצונן].

(ט) והשיעור שיבשל כדי לחייב עליו, הוא שיצלה צליה גמורה לגרוגרת של בשר, אפ' אינו במקום א"י, או שיצלה כשיעור מאכל בן דרוסאי שיעור גרוגרת משני הצדדים. ואם אינו כשיעור להיות חייב, אע"פ שאינו חייב חטאת, מ"מ אסור, דקיי"ל חצי שיעור אסור מה"ת.

(י) ויסוד גדול בכל מלאכת בישול ביאר לנו אג"מ^ט, דאין אפייה ובישול יסוד מלאכת הבישול, אלא יסוד הבישול הוא השנוי שיתקיים מחמת פעולות אלו, אבל חום בעלמא בלי שום שנוי אי"ז המלאכה. ולכן השיב להשוואל שרצה לייבש עלי תה על האש לפני שבת, כדי שבשבת יוכל לערות עליהם מים חמים, והשיב דמלבד בישול אחר אפייה, אין החימום הראשונה בכלל אפייה, דמה שנתייבש קצת אי"ז ריכוך או קשוי, ואינו שנוי די מספקת להחשיבו כאפייה, ולכן צריך לחוש לערוי בשבת משום בישול בפעם הראשונה^י.

(יא) והשתא דאתית להכי, עלינו לעיין בהא דדנו האחרונים לגבי ערוי מים חמים לתוך כוס פלסטיק חד פעמי, האם מותרת או לא, דהא נתרכך הפלסטיק מעט, כ"ז שיש מים חמים בתוכו.

(יב) והנה, ע"פ הנ"ל, אין שנוי מועטת ולא חשיבי נכלל ברפוי או קשוי, וא"כ כבר פסק ר' משה דחימום בלי שנוי של ממש אינו בכלל המלאכה. ועוד, מצינו רק מרץ לקשה ולהיפך, אבל לא מצינו מקשה לטיפה פחות קשה שיהיה בכלל זו. ועוד^א, כבר ביארנו כמה פעמים שיש מושג של מלאכה שאין בו חשיבות בעיניו ובעיני כל העולם^ב, ואין בו חשיבות ותורת מלאכה, ולכן מותר. וזו מלבד כלאחר יד קילקול, פס"ר ועוד. וכ"ש לפמ"נ בהמשך בשם ר' משה לענין עצמות תוך הטשולנט, דכאן יתיר.

(יג) יש סתירות בשם ר' אלישיב איך הורה בציור זו, אבל לדינא כמש"כ.

(יד) בשש"כ^{יג} בדיני חזרת טשולנט על האש, בתוך התנאים שם מזהיר שיהיו העצמות בתוך הטשולנט רך, דאל"ה יש איסור בישול בהעצמות שנעשות מקשה לרך. וה"ה להחזיר המכסה על הקדירה ג"כ חייב ליזהר בזה.

(טו) ור' משה^{יד} מפקפק בזה, דאין על עצמות זו שם אוכל, ולא מצינו איסור בריכוך דבר שאינו אוכל ע"מ לאוכלו, וכ"ש היכא שהריכוך אינו לעצמו, אלא להקל עליו לשברו כדי למצוץ

^ח האם צריך להיות עכ"פ בחתיכה אחת? ומהו השיעור למתכת או לזפת?
^ט ב' פ"ה.

^י הנה, הרמב"ם ס"ל דשיעורו של מבשל מים הוא כדי לרחוץ אבר קטן. ואילו בהל' דעות ס"ל דירחץ גופו רק בפושרין. וא"כ איך ס"ל דצריך להגיע ליס"ב כדי לחייב. וע' שביתת שבת, ונראה כוונתו, דאם אינו יס"ב, הגם דיכול להנות ממנו, מ"מ לא פעל שנוי בעצם החפצא, וכל שלא שינה בעצם החפצא, אין כאן בישול.

^{יא} שבה"ל ח' נ"ז התיר מטעם זה.

^{יב} ע"ע חו"ש ד' קס"ד לגבי מצלמות ליתר ביאור סברת זו.

^{יג} א' י"ח.

^{יד} ד' ע"ו.

סימן שי"ח - בישול

מח העצם, דודאי אי"ז בכלל ריכוך דבר קשה [לכא' לשיטתו דבעינן שנוי החשוב ע"י האש].^{טו}

טז) ועיי"ש בסי' הבא דאם אינו אוכלו, אינו בעיה, דהריכוך אינו בישול, ושאר התבשיל בסדר, ומצד בישול העצמות עצמן, אינו בישול הואיל ואינו אוכל, והוא כמבשל בקדרה שרוצה ממנה טעם הקדירה, ואם כל שאר התבשיל מבושל כל צרכו, אין לאסור מחמת העצמות שנותנים תוספת טעם בהטשולנט. ואח"כ דן אם מיעוטא אוכלים אותם, אם אמרי' בטלה דעתו, וכו', ועוד, העצמות שאוכל מן הסתם הם הדקות, ואלו מבושלים כבר בתחילת השבת, והגדולות מסתמא אינו אוכל וכו'.

יז) ושבה"ל^{טז} כ' דמסתמא אינו אוכל העצמות [ולכן אין עליו שם אוכל], ולכן אזלינן בתר עיקר [שאר] התבשיל, והוא מבושל כל צרכו, גם אם יוסיף טעם ע"י העצמות. ומשמע דאם הולך לאכול העצמות, אינו היתר ברור כ"כ. וע"ע חו"ש ב' ק"ז.

יח) ועוד, ע' מנח"י בח"ח דמבואר, דבכניסת שבת מסתמא יצא כבר טעם העצמות אל האוכל [דן כיון שמחשיב העצמות כאוכל, ואינו הולך בתר שאר התבשיל], ומה שמוסיף עכשיו הוא מצטמק ויפה לו. ואפ' אי לא יצא עדיין, הוא דבר שאינו מתכוון, וכ"ת הוא פס"ר, מ"מ הוא ספק פס"ר לשעבר, דיש דיון אם אסור בכלל.

יט) עכ"פ נראה ברור לדינא, אם אינו אוכל העצמות, והם רק לטעם, הדין עם ר' משה ושבה"ל דאם שאר התבשיל ראוי לאכילה, אין צריך שיהיה העצמות ראוי לאכילה, דאי"ז שם אוכל. (ויש צד להחמיר במקום שהמנהג לאוכלם. וצל"ע, איך מגדירים את זה.) ואם הולך לאוכלם, חידוש לומר בטלה דעתו, ולכן יזהר בזה [או"ד, אולי אלו שאוכל, הדקות, מבושלים כבר, והשאר יש סברת מנח"י, וכו' בטלה דעתו].^י

כ) ואם רוצה למצוץ בשר תוך העצם, הרי לכא' בשר זו בפנים כבר מבושל כל צרכו, דהא אינו עצם גמור אלא כמו בשר. ואם אינו מבושל כל צרכו עדיין, יל"ע בזה, כי זה שם אוכל גם בחו"ל, וקשה לומר בזה דאינו אוכל והולכים בתר שאר התבשיל, וגם אין בטלה דעתו. ועיין בזה.

כא) בענין נתינת חמאה על תפוז"א רותח, מלבד דיני נולד, ומלבד בישול רגיל על החמאה, יל"ע, האם נאסור מצד עשיית מקשה לרך.

כב) ונדון היכא שהחמאה מגיע ליס"ב, דאל"ה, לכא' ליכא שאלה בכלל, כנ"ל. והבאנו תפא"י דאסר. ולכא', לפי ר' משה שהבאנו דיסוד בישול הוא השנוי שקורה בהדבר, וא"כ כאן השנוי מקשה לרך אינו חשוב כ"כ, דלא שינה 'חפצא', והוא שיפור בעלמא [דומה למצטמק ויפה לו, ולא לעשיית מבושל כ"צ], דהא היה ראוי לגמרי גם לפני כן, וכ"כ מהרש"ם. וכן משמע בשבו"י^{יח}.

^{טו} הק' על מר' משה מגמ' לגבי יתד לתוך הכבשן, ג"כ הריכוך אינו לעמצו, מגילת ספר.
^{טז} ג' צ"ג ב'.

^י ע"ע ספר שבת בשבתו שי"ח ד' שהאריך בזה.

^{יח} בישול ג' ג'.

^{יט} וה"ה עשיית צנימים, Toast, אינו חפצא אחרת, אלא שיפור, וצ"ע שש"כ א' ע"א.

סימן שי"ח - בישול

(כג) ועוד, רש"ז בשש"כ^כ מחדש להתיר, דהא אפ' תימא דזה כן שנוי, מ"מ, כל שנוי דהיה יכול לקרות כשהוא בדרגת חום רגיל [פחות מיס"ב לכאו'], ה"ה כשעושה השנוי על חום גבוה, אינו שנוי חשוב מחמת האש, דהא שנוי זה היה מקבל גם בלא"ה, ולכן גם בתפ"א רותח מותר, כיון דהיה אפשר בתפ"א פושר.

דיני מעשה שבת

- (כד) **נחלקו^א ר"מ ור"י**, המבשל בשבת, ר"מ ס"ל בשוגג מותר מיד^ב, במזיד אסור עד מוצאי שבת, לא שנא לו לא שנא אחרים, ור"י ס"ל בשוגג מותר לו ולאחרים במוצאי שבת [כמזיד דר"מ], במזיד מותר לאחרים במוצ"ש [כשוגג], ואסורה לו לעצמו עולמית.
- (כה) ודע, הגם שהברייתא ושו"ע נקטו בישול, כבר כ' הרמ"א דה"ה שאר מלאכות, ולא דווקא בישול. וע' מש"נ בהמשך בשם ביה"ל בשם חיי"א.
- (כו) נחלקו הראשונים^ג אם שי' ר"מ הוא בכל הל' שבת או רק במבשל שהוא מילתא דלא שכיחא וגם ראויה לכוס לפני הבישול.
- (כז) **מעשה שבת באיסור דרבנן**. אם לא עבר מלאכה דאורייתא אלא מלאכה דרבנן, אם היה במזיד, אסור רק עד מוצ"ש, אפ' להוא עצמו, ואם היה בשוגג, פסק המ"ב כהגר"א דאין לאסור בדיעבד, דלא כפמ"ג.
- (כח) [ע' ביה"ל כאן ושעה"צ של"ט כ"ד דמקור להתיר מזיד למוצ"ש הוא הרמב"ם. ומ"ב מק' עליו, דמסברא במזיד אין לחלק כלל בין דרבנן לדאורייתא. ומסיק להקל, בפרט כשיש גם דעת ר"מ. דהיינו אפ' אם לדידה ס"ל דמזיד דרבנן שוה לדאורייתא, מ"מ העיקר הוא כמש"כ הרמב"ם.]
- (כט) יוצא מן הכלל יש כאן, והוא איסור שהייה וחזרה, דאע"פ שהוא איסור מדרבנן, עדיין דינו כמו דאורייתא, ויש גם בכדי שיעשו, ע"ל רנ"ג סעי' א'. ולענין הטמנה ע' סי' רנ"ז. וע"ע קובץ תשובות ב' כ"ד דסידר דברים הללו.]
- (ל) עבר איסור במזיד, וחשב שהוא איסור דרבנן, ולבסוף איתברר שהוא איסור דאורייתא, אין לטעון שהזיד לענין דרבנן ולא לענין דאורייתא, ולמה שהזיד לא עשה ולכן נדונו כשוגג; דזה אינו, אלא מסתברא דמסתכלים אם היה מזיד בפעולה האסורה או לא, ולא משנה איזה חומר.
- (לא) איסור דאורייתא ע"י שנוי, מסתברא דנחשב כאיסור דרבנן.
- (לב) **מי נחשב אחרים**. למי שנתבשל בשבילו, גם הוא מיקרי אחרים, כ"כ מ"ב סק"ה. ובני ביתו ואורחים, פסקין שגם הם נחשבים כאחרים^ד.
- (לג) וע' בתשו' כתב סופר^ה שאם הוא במזיד בתדירות ובקביעות, ודווקא בשביל אחרים כגון מסעדה או מפעל, אז אחרים דינם כמו המבשל עצמו ואסורה עולמית. אמנם, הגם דכל

^א א' קצ"ח.

^ב חולין טו. ועוד מקומות טובא בש"ס. ויש שיטה של ר"י הסנדלר, אבל אנן לא פסקין כוותיה. וע' ר"ן להטעם. ועיי"ש וגם בתוס' איך הגדירו שכל שי' ס"ל ששוגג ידידה כמזיד דמאן דמיקל מיניה.

^ג דלא גזרי' שוגג אטו מזיד.

^ד ע' תוס' חולין שם, וע' טור כאן. והיכא שנסמוך על ר"מ, היינו בכל המלאכות, מלבד היכא שאסור מחמת מוקצה.

^ה ביה"ל תקל"ח סעי' ו' ודלא כמג"א.

^ו תשו' נ'.

סימן שי"ח - בישול

מחברי זמננו נקטו כדברי הכת"ס, מ"מ סתימת משמעות מ"ב משמע שלא ס"ל כן, וע' בהערה כ"ו.

(לד) ועפי"ז יל"ע במוצרים המיוצרים בא"י, אם נעשו בשבת, האם מותר להנות מהם. הרי לפי סתימת מ"ב, הר"ז אחרים ומותר למוצ"ש, וכ"ש כשאנו יודע תאריך עשייתו, אפ' אם נחשב עובדי המפעל כמזידים. אך לפי כת"ס, הרי הלקוח דינו כהוא עצמו, ואם נחשבם כמזידים אסורה לעולם. ועוד, הרי כל מוצר מודפס עליו תאריך ייצור, וא"כ עליו לעיין ולברר אם תאריך זה היה שבת או לא. [אילו לא היה מודפס אז היה ספק – ועל הצד שהם מזידים, וככת"ס, אסורה לעולם, נמצא אינו דשיל"מ, ונתיר בספק, אך אולי הם כשוגג ומותר למוצ"ש, ואולי דלא ככת"ס, וא"כ הוא ספק דשיל"מ, וע' ביו"ד איך נדון להאי דינא].

(לה) והנה, פוסקי זמננו חששו להכת"ס הזו, א"כ ודאי כשיודע שמיוצר בשבת אסור ליהנות ממנו, אלא אפ' אינו יודע, לכאו' מוטל עליו לעיין בתאריך ושעה המודפס על האריזה, ולבדוק אם זו יום השבת או לא.

(לו) וזו התחייבות גדולה^{כ"ו}, לעיין בכל אריזות כל מוצרי בית שלו: טישו, חד פעמי, בקבוקי זכוכית ופלסטיק, כסאות 'כתר', משחקים, וכהנה רבות מאוד. וכדברנו מבואר ג"כ בחו"ש, והיקל רק היכא שא"ל לברר^{כ"ח}, מטעם רוב.

(לז) וע' חו"ש שמביא סו"ד הכת"ס דיש לזהר גם מלפני עור ומסייע לעוברי עברה, ולכן לא יקנה מפונדק זו גם במוצ"ש, אפ' אי נחשב כאחרים, עיי"ש. וע' חו"ש שם בהערה דברים תקיפים על אחריותנו למעט חילול שבת ע"י מניעת קניית מוצרים מיוצרים בשבת.

(לח) **כדי שיעשו.** היכא שצריך להמתין עד למוצ"ש, שי' רש"י הוא שצריך להמתין גם בכדי שיעשו, אבל הראשונים חולקים, וס"ל שמותר למוצ"ש מיד, והכי קיי"ל^{כ"ט}. וביאור הענין, דהא דאסור ליהנות ממה שעשה עכו"ם לישראל, נחלקו רש"י ותוס' בביצה כ"ד. רש"י ס"ל דיש איסור דרבנן ליהנות ממלאכה הנעשה בשבת, איסור חדש. מאידך תוס' ס"ל שאינו איסור בעצם, אלא חז"ל אסרו כדי שלא יבא לבקש ממנו. ויש כמה נפק"מ, ע' סי' תקט"ו, ועוד. וכשבאים לדון במעשה שבת של ישראל, ס"ל לרש"י דאותו איסור דרבנן ליהנות מאיסור מלאכה שעשה עכו"ם לישראל, ה"ה וכ"ש שייך אצל ישראל, לא שנא האיסור בשבת עצמה, לא שנא כדי שיעשו. וכן באמת כ' רש"י להדיא בחולין כמה פעמים, שאסור בכדי שיעשו. אמנם, במק"א כ' רש"י שאין איסור בכדי שיעשו, וע' במפרשים מש"כ בזה. וע' מג"א שביאר מדוע לדעת רש"י לא נאסר כדי שיעשו, הא לשיטתו מוכרחים אנו לאסור, כמש"כ הב"ח, ותי' דהואיל ואינו שכיח לא גזרו בו רבנן.

(לט) ולדעת תוס', דכל האיסור הוא שלא יבא לבקש ממנו, כ' מג"א וט"ז דכאן אין לאסור. אך טעמם שונה זו מזו. דהט"ז כ' דליכא למיחש שמא יבא לבקשו, דרק באיסור דרבנן קל דאמירה לעכו"ם שאין ישראל עושה שום איסור בידים^ל, יש לחוש שמא יבא לבקש, אבל ודאי לא יבקש ישראל מישראל אחר לעבור איסור בידים. אך המג"א למד, דאין לחוש כאן דאפ' אי יבא לבקש, ודאי ישראל חברו לא יקשיב לו, דאין אדם חוטא ולא לו.

(מ) **מומר וחילוני.** הנפק"מ בכל אריכות הזו, האם יש איסור בכדי שיעשו על מעשה שבת של מומר או חילוני [אם נחשבו כמזיד, כדלקמיה], דהרי אין חשש שישראל יבא לבקש ממנו, אבל

^{כ"ו} והגר"י גאנס שליט"א אמר לנו שסתימת המ"ב משמע דחלק על הכת"ס.

^{כ"ז} ולכאו' במקום טירחא יתרה יש לצרף כל הספיקות, אולי דינם כשוגג, אולי העובדים הם עכו"ם, ואולי לא נעשה בשבת בכלל, ועוד סתימת המ"ב הוא דלא ככת"ס.

^{כ"ח} ועיי"ש בהע' מש"כ בענין קבוע.

^{כ"ט} וקשה, דהא באמירה לעכו"ם חוששין לרש"י, א"כ מדוע כאן לא. וע"פ המג"א שנביא בהמשך, מיושב. ועדיין קשה, מדוע מ"ב אינו מתייחס כאן לשי' רש"י בכלל, ומדוע אינו מביא שאין חוששין לו.

^ל דייק במש"כ המ"ב 'בידים', דאיסור שבת בידים הוא דחמיר בעיני בנ"א, אבל שהייה וחזרה לא, ומפני זה הוא יותר חמור.

סימן שי"ח - בישול

איבד הטעם של אין אדם חוטא ולא לו, דלא איכפת ליה דיני שבת. ולכן יל"ע, איזה טעם הוא העיקר.

(מא) וע' פמ"ג סי' שכ"ה^א דס"ל הואיל ואיבד טעם א', לא נוכל להקל, ומחמירין בו בכדי שיעשו. ועוד, המג"א כ' דלא חוששין כאן לרש"י הואיל ואינו שכיח – הא מומר דזמננו ל"ע כן שכיח.

(מב) מאידך, משנה הלכות^ב ס"ל דהני טעמים הם לטעמא לחוד לבאר מדוע חז"ל אסרו בעכו"ם ולא בישראל, אבל אין הולכין בתר טעמא בכל ציור ונידון, אלא התירו כדי שיעשו בכללות בישראל, ואסרו בכללות לעכו"ם.

(מג) ר' אלישיב בקובץ תשובות^ג פסק להקל, אבל מסתברא להורות כמו שאמר בע"פ, להקל במקום הצורך, ולהחמיר כשאינו צורך כ"כ.

(מד) ע"כ הארבנו לבאר אי מומר, דהיינו מזיד, יש לו דין כדי שיעשו. וחילונים, ידוע שהחזו"א^ד ס"ל שאינם מומר ומזיד, אלא כתינוק שנשבה, הואיל ואין לנו מי שידוע להוכיח ולחנכם כראוי. ונחלקו ר' אלישיב וגדולי ב"ב, אי בזמננו עדיין חזו"א יקל להם או לא.

(מה) ולכאנ' יש עוד מקום לצדד דתינוק שנשבה אינו אפ' שוגג, דאינו יודע, ולא ה"ל למידע, א"כ א"א לקנוס אותו בכלל. וע' חו"ש דמעלה צד כזה.

(מו) נמצא, חילוני יש מח' אי נחלקו לענין כדי שיעשו שאמרנו דלכתחילה יחמיר^ה. ועוד נפק"מ, בכללות האם כל מעשיו הם שוגג או מזיד.

(מז) וקטן, לענין כדי שיעשו, הרי קל בעיני בנ"א לבקש ממנו הואיל ואינו בר חיובא, ולית האי סברא דאין אדם חוטא ולא לו, אלולי סברת המשנה הלכות, ולכן לכאנ' יש בו כדי שיעשו, כדין גוי, אך יש בזה קולא דכל מה שעשה לצורך עצמו מותר, כדמבואר בביה"ל שכ"ה י'.

(מח) [בקיצור, במומר, חילוני, קטן וכו', יש ג' שאלות. האם הוא שוגג או מזיד. האם קיי"ל כר"י או ר"מ. האם יש בו כדי שיעשו.]

(מט) ועפ"י כל הנ"ל, יל"ע מה דינו של אוטובוס הראשון היוצא מכותל המערבי, ומה דינו לעלות על אוטובוס בעפולה, שיצא מטבריה ביום השב"ק ל"ע.

(נ) והנה, אי הנהג הוא גוי, ודאי יש בכדי שיעשו, ומשערינן אילו היה יוצא אחרי ביהש"מ^ו [יתלבן בהמשך גדרו בהיש"מ^ז לענין זה], ומשערינן כפי עומס התנועה במוצ"ש, ולא כמה זמן לקח בפועל.

(נא) ואי הנהג ישראל, ומומר ומזיד, מותר למוצ"ש לאחרים, ותלוי בהנ"ל אי יש בכדי שיעשו. אמנם, נראה בהמשך [כת"ס] דאינו פשיטא כ"כ דהעושה עבור לקוחות נקרא אחרים, אלא נידון כהוא עצמו. וא"כ, לר"י, הרי אסורה עולמית.

(נב) והשאלה מתבקשת, מה נאסור עולמית, איזה חפצא – האוטובוס, הרי אי"ז המלאכה אלא מה שנעשה המלאכה עמה, וזה תלוי בחיי"א בביה"ל, בהמשך בעז"ה.

(נג) ואי הנהג שוגג, למוצ"ש מותר מיד גם לו, ויש שאלה לענין כדי שיעשו.

^א לא ב'.

^ב ד' מ"ז.

^ג ב' כ"א.

^ד יו"ד סוס"ב.

^ה כגון שהקליט סרט של משחק כדורגל, אם דינו כמזיד, ואם יש כדי שיעשו, אסורה עולמית. אך ב' הנחות הללו הם שאלה גדולה.

סימן שי"ח - בישול

(נד) ועוד, אוטובוס הראשון בהכותל, בדרך כלל יוצא בתחילת הנסיעה אחרי צה"כ הראשון, ואפ' אם לא, כבר עבר כדי שיעשו. ולכן בצירוף כל ההיתרים והפיקות, מותר לעלות עליה.

(נה) אמנם האוטובוס של טבריה ועפולה, הרי איבד צירוף זה, ולכן הוא שאלה הרבה יותר חמורה. אם לא שאומרים דאין כדי שיעשו, ומותר למוצ"ש לאחרים [והנהג ישראל]. ועיין. ודן מכאן גם לענין מוניות מיד במוצ"ש.

(נו) עוד יל"ע, משחק ספורט בארה"ב ביום שב"ק, וה'מנחה' הוא יהודי ל"ע. הרי למוצ"ש יש לצדד מצד שוגג או מזיד, כדי שיעשו, וכו', והאם נחשב כאחרים או ששייך כאן הכתב סופר' וכנ"ל. אבל בשבת עצמו, הרי בא"י הוא כבר חול, וא"כ האם מותר ליהנות כשהוא 'חי'. ומסתבר, דמשערינן כפי שבת במקום שבו עושה המלאכה, ויש לחשוש שהמנחה הוא מזיד, ולכן אפ' אי נימא שהאיסורים כולם איסורי דרבנן, מ"מ דרבנן במזיד אסור. ולכן נידו"ד מסתבר לאסור^ל, מלבד כל עניני השקפה שיש כאן.

(נז) כמי פסקינן. השו"ע פסק כר"י^ל כמו שי' הרי"ף ורמב"ם ושאר ראשונים. והגר"א פסק כר"מ^ל כמו שי' תוס', ודלא כהני רבנא.

(נח) וכ' מ"ב דבמקום הצורך, יש לסמוך על הגר"א לענין שוגג. משמע דלענין מזיד אינו מיקל^ל. וע"ע שעה"צ סי' תקכ"ז ס"ק ק"ח. וע' שעה"צ צ"ח ובסי' של"ט שעה"צ כ"ד וכ"ה, דהביא דעת הגר"א לסמוך אר"מ גם לענין מזיד, וא"כ יש לנו דיוק נגד פסק^מ. ונראה לבאר, דהרי שי' זו לסמוך אר"מ רק בשוגג הוא דלא כמאן, דליכא שום שיטה דס"ל כן, והוא 'המצאה' של המ"ב עצמו. והבנתו, דיש כאן שאלה גדולה, ובמקום הצורך נקל, ונקל רק למי שמגיע לו היתר, כגון שוגג בעת הצורך, ולא למי שהזיד; אבל גם מי שהזיד, הרי עדיין יש גר"א ור"מ, שהרי באמת אין מקום לחלק שיטה זו, וא"כ אם באמת הוא מצב שאנו צריכים וראוי להקל, ע"פ שיקול דעתו של המורה, נוכל להקל. דהיינו, להמ"ב נחמיר במזיד מה נקרא מקום הצורך, ולא שלמזיד אין דעת ר"מ כלל. ובהני מקומות שהבאנו שהמ"ב מביא ר"מ גם לענין מזיד הוא בצירוף שאר צירופים, ולכן נחית להקל, הגם שהזיד. האריכות הוא לאפוקי מאוח"ש כ"ה י"א דנקט שדעה חדשה יש כאן, והוא כר"מ בשוגג ור"י במזיד, והארכנו להוכיח נגד זה^{מא}.

(נט) חידש השבחה^{למב} דהא דהחמיר המ"ב לענין מזיד, הוא משום שלא מחפשים עצות לרשע, וכמש"כ, אבל באופן שאין סיבה זו, כגון ששב מרשעתו וחוזר בתשובה, אז יש להקל גם לענין מזיד כדעת הגר"א ור"מ, ובפרט שיש כאן תקנת השבים. ולפמ"כ, דבריו הם דברי טעם. [איירי שם לענין בעל תשובה, דלפני תשובתו ארג וסרג לעצמו בגדים, ומסתמא עשה כן גם בשבת עצמו, ודן מדין ביטול, ומצד תינוק שנשבה וכו'. ובסוף התשובה מיעץ שימכרו או יחליפו, דהא לאחרים שרי. ואם היה הסיפור במי שבנה בית או רהיטים, והחליף או מכר לחברו ולקרובו, אם לא נקל כר"מ יהיה אסור לו להתארח אצל חברו בשבת, דהא נהנה ממעשיו בשבת. ועמ"ש נ בהמשך בשם רש"י במנח"ש, והפשטות הוא כמש"כ.]

(ס) מבואר ממ"ב הנ"ל, דאפ' בשוגג, לא בכל מצב יש לסמוך על הגר"א אלא במקום הצורך. ויל"ע מה נקרא צורך לענין זה. ומסברא, היינו למדין מהא שהתירו שבות דשבות במקום צורך^{מג}, ובסי' שכ"ה מבואר דשתייה הוא צורך, וכן תבשילי הסעודה, אבל לא פירות בעלמא, והיינו

^{לו} ולא נטרוח ונחפש היתר לדבר כזה. וכן אסר הגר"ע יוסף, ע"ע יביע אומר ו' ל"ד, יחוה דעת ז' ס"ג.

^{לי} הפמ"ג דן אם זה מחמת שאנן עמי הארץ או משום דהכי הילכתא, ויש לו נפק"מ.

^{לז} ומבואר שפסק לגמרי, ולא רק בבישול, הגם שנחלקו בו ראשונים, כמש"כ.

^{לט} וחזו"א לא היקל כהגר"א כלל - פסק"ת.

^מ היה מקום לומר דסמך אר"מ במזיד לדידיה למוצ"ש, אבל החמיר בשבת לאחרים. ומ"ב כאן איירי לאחרים. ומלבד שזה נגד הסברא, הוא גם סתום מאוד, והאמת כמש"כ, ו'רוב דחוקים אמת'.

^{מא} וכ"ה באליבא דהילכתא ס"א קע"ז בשם רח"ק.

^{מב} ח' ס"ב.

^{מג} ש"ז ה'.

סימן שי"ח - בישול

- אומרים דה"ה כאן. ולכן, אם בישלו בשוגג הטשולנט, כגון שחיברו לחשמל ולא שמו לב שכבר התחיל שבת, היינו מתירין ע"פ ר"מ וגר"א.
- (סא) אמנם, במאור השבת^{מד} מביא בשם ר' אלישיב ורש"ז שהחמירו בציור דומה למש"כ למעלה; ולא התירו אלא אם לא היה להם אוכל אחרת לסעודה. דהיינו, הם למדו דקיי"ל כר"י, וסמכי' אר"מ רק היכא שאין לנו שום ברירה אחרת.
- (סב) וכ"ת, מהכ"ת להחמיר, הא הוכחנו דזה נקרא צורך גדול, י"ל, דשאני שבות דשבות, דבמקום צורך גדול לא גזרו רבנן בכלל, משא"כ כאן העיקר הוא כר"י, ואנן נסמוך על דעה יחדאה, הגר"א ומ"ב, רק במקום שאין שום ברירה.
- (סג) ממשיך המאור השבת, ומביא להורות נתן שהקיל בנידו"ד. ולמעשה, הנראה להורות הוא כדברי רח"ק, דתלוי על המצב, וכמה עקרי הוא הטשולנט, ואז יש להקל; ואין להקל בשופי.
- (סד) **נוטע נטיעות.** כ' הביה"ל שהא דאמרינן דלר"י בשוגג מותר למוצ"ש מיד, היינו רק בשאר מלאכות, אבל בנוטע נטיעות או שאר זורע, מבואר מגמ' גיטין נ"ג: דאסורה לעולם וצריך לעקרו גם לדעת ר"י, דהא בלא"ה אינו יכול ליהנות עד מוצ"ש א"כ אינו מינכר הקנס. וכ"מ משנה תרומות ב' ג'.
- (סה) ויל"ע, לפי טעם זו, ה"ה מי שמבשל ממש סמוך למוצ"ש, אי נתיר למוצ"ש ג"כ לא יהיה ניכר. וכן מי שבונה רכבת בשבת, להמתין במוצ"ש אינו ניכר, ולכן נאסור לעולם. וכהנה רבות.
- (סו) והנה, הא דכ' ביה"ל הטעם משום דאל"ה אינו ניכר, יש שחלקו עליו, כגון תוי"ט שם, דכ' דאינו דווקא נוטע, אלא כל מלאכה יש לעקרו אם אפשר. ומביה"ל מבואר דלא למד כזה.
- (סז) ויש מי שכתב, דהא דנטיעות אסור היינו משום דדבר שאין הנאתו ושימושו פעם א' בלבד, כמו בישול, בזה חייב לעקור, אבל בבישול, שהנאתו הוא אכילה פעם א', די אם נדחה הנאה זו עד מוצ"ש. וביה"ל הוא דלא כזה ג"כ.
- (סח) אך לדעת הביה"ל קשה, מדוע דווקא נוטע, וכה"ק חו"ש ואוח"ש^{מה}. והנראה לומר, דכוונת הביה"ל לומר דכשחז"ל גזרו ואסרו מעשה שבת, במלאכת זורע ראו שאינו ניכר אם ימתין עד מוצ"ש, ולכן אצל מלאכה זו נתנו שיעור אחרת, הואיל וא"א להיות ניכר בלא"ה, בשום ציור. אבל שאר מלאכה, אה"נ כפי הציור שלו אינו ניכר, מ"מ גזירות חז"ל הם כלליים, ומותר למוצ"ש, מלבד מלאכה שלמה של זורע.
- (סט) גם בזה דנוטע, במקום הצורך שייך לסמוך על הגר"א בשוגג שסומך על ר"מ^מ.
- (ע) **ספק פלוגתא.** היתר הגדול בעניני מעשה שבת הוא 'ספק פלוגתא'. ומקורו הוא מ"ב סק"ב, וז"ל: וכל שיש ספק פלוגתא בזה אי הוי בכלל בישול או לאו או בשאר מלאכות כה"ג אין לאסור בדיעבד דכל האיסור הזה הוא רק מדרבנן שקנסוהו וספיקא דרבנן לקולא. עכ"ל.
- (עא) ומדיוקא דרישא משמע, דכל היתרא דספק פלוגתא הוא אך ורק אם יש מח' אם הוא בכלל המלאכה, כגון בישול ממאב"ד למבושל כ"צ, דלכמה ראשונים זה אינו בישול, ולכן הואיל ויש ראשונים המתירין לכתחילה, איך נוכל לאסרו בדיעבד. אבל היכא דלכו"ע אסור לעשותו בשבת, אלא הוא מח' אי יש בזה מעשה שבת, אין להתירו מפני ספק פלוגתא, דהא לכו"ע אסור לעשותו, ולכן נאסור בדיעבד גם אם יש מקילין לענין הקנס.

^{מד} ח"א, ויש לו אריכות גדולה בכולא סוגיא.

^{מה} שו"ר דבמנח"ש ג"כ הק' על הביה"ל, ממי שהתחיל לבשל בשבת, ואינו נגמר אלא במוצ"ש.
^{מז} כך משמע לי מביה"ל.

סימן שי"ח - בישול

- (עב) מאידך, מדיוקא דסיפא משמע, דיסוד התירא של ספק פלוגתא הוא מצד ספק דרבנן לקולא, ולכן, גם אם לכו"ע היה אסור לכתחילה לעשות, אלא שיש מח' אי אסרינן ההנאה, כגון תוספת הנאה דהנ"ל, וכן לענין בליעות שהוא מח' רשב"א ורא"ה, עדיין היינו מקילין.
- (עג) ולכן עלינו לברר איזה דיוקא אמת, כי הנפקותא גדולה עד למאוד, כגון מח' ר"מ ור"י, בליעות דנחלקו רשב"א ורא"ה, תוספת הנאה, וכהנה רבות. ועי' במג"א שהביא המ"ב, ושם משמע כצד הראשון. וכן נקט מו"ר הגר"ש וכן ס"ל אאמו"ר שליט"א. אך מו"ר הגרי"ב הקיל בכל אופן. ולא מצאתי ראייה ברורה, חוץ ממה שהמ"ב לא היקל במח' רשב"א ורא"ה וכו'; וכן הא דכל המפרשים נקטו 'הואיל ויש מתירין לכתחילה'.
- (עד) וטען הגרי"ב דאולי כוונת המ"ב, דהיכא שהוא מחלוקת אי היה בכלל המלאכה, בזה מקלינן בשופי, משא"כ אי ה"ל מח' אי גזרי' הקנס, אז מקילינן במקום הצורך, ואומרים גם שאר חומרות, כגון דשיל"מ וכו'.
- (עה) ויל"ע, דבר שלמ"ד א' הוא איסור דאורייתא, ולמ"ד האחרת הוא איסור דרבנן, ועבר בשוגג, האם ספק פלוגתא אומר שמותר ליהנות מיד. ועיין.
- (עו) ויל"ע מה נקרא בר פלוגתא לענין זה, שנימא דהוא ספק פלוגתא. וחז"ל ש' כ' שכל שיש הכרעה אין זה ספק. והוסיף, שבדרך כלל אין יחיד נחשב כלל לגבי רבים. וע"ע במג"א שהביא המ"ב בסגריים, וכ' דצע"ק, ואעפ"כ הביאו בהמשך הסימן. וע"כ קושייתו מדוע אינו לכה"פ ספק פלוגתא, ומסק' הוא דחזינן דשי' זו נדחית לגמרי, ואינו נקרא בר פלוגתא. והגם שאינו מבין את זה, מ"מ חזינן מהמג"א דהכי קי"ל.
- (עז) יל"ע, יתבאר בהמשך הסוגיא דאמרי' בסוגיין דשיל"מ. וק', מדוע בכל ספק פלוגא לא אמרי' דשיל"מ, ונמתין עד מוצ"ש.
- (עח) ויש שחלקו ואמרו דשיל"מ הוא כלל בספיקא דמציאות ולא בספיקא דדינא. ולא זכיתי עדיין להבין עומק החילוק.
- (עט) ובקובץ תשובות^{מז} לר' אלישיב מביא זית רענן, דרק על איסור דרבנן אמרי' דשיל"מ, ולא בקנסא, ועיי"ש שמחלק בין כאן לאמירה לעכו"ם בסי' שכ"ה.
- (פ) והק' בפניו שם, הא מ"ב סק"ה מביא כאן שיש דשיל"מ היכא שנתערב, והא קנסא היא, והשיב דלפי הזית רענן גם זה מותר, אך לדינא פסקי' כמ"ב.
- (פא) נמצא, לדעת המ"ב לא יישב מידי, והקושיא במקומה עומדת, אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא.
- (פב) ובעיקר דברי הזית רענן, מסתבר מאוד דתולה על מח' רשב"א ורא"ה האם מעשה שבת הוא חפצא דאיסורא או לא, וכי היכי שיש נפק"מ לענין בליעות יש נפק"מ לענין דשיל"מ. והמ"ב דהביא רק דברי הרשב"א, לשיטתו הביא בסק"ה דשיל"מ, ודו"ק.
- (פג) **בישהשמ"ש**. עשה מלאכה דאורייתא ביהשמ"ש, כ' ביה"ל סי' רס"א^{מח} אם עשה איזה מלאכה אחרי השקיעה, דינו כספק פלוגתא הואיל ויש מתירין לכתחילה.

^{מז} ב' כ"ד.

^{מח} ד"ה אין מדליקין.

סימן שי"ח - בישול

- (פד) דהיינו, היקל כ"ז שלדעת ר"ת עדיין לא התחיל ביהשם"ש, אבל היכא שלכו"ע התחיל ביהשם"ש, אין להקל מחמת שביהשם"ש אינו ודאי לילה, דאי"ז נחשב ספק, כמש"כ ביה"ל שם ריש הסימן. ומסתברא, דספק אם הוא בכלל ביהשם"ש מותר^{מט}.
- (פה) וע"ע ביה"ל שם דמצדד לענין תוספות שבת, ולמעשה משמע דנוטה להקל לא שנא שוגג לא שנא מזיד, והכי נוהגין.
- (פו) עפ"י הנתבאר כאן, כ"ז שלדעת ר"ת היה מותר, הגם שלכתחילה אסור מדינא לעשותו, מ"מ הואיל ויש מתירין לכתחילה, לא נאסור בדיעבד.
- (פז) אך בהא יל"ע, מה דינו למי שמיקל נגד ר"ת במוצ"ש, האם לדידיה עדיין ר"ת מועיל לטובתו לענין ספק פלוגתא. והנה, בהא דגם הוא עצמו מחמיר במוצ"ש, שלרוב בנ"א הוא כ"א 35 דק', ודאי יש ר"ת לומר ספק פלוגתא; כי מיבעיא לן, בהזמן שהוא עושה מלאכה במוצ"ש, דלר"ת עדיין שבת היא, האם בליל שבת בזמן זה נקל ונאמר ספק פלוגתא.
- (פח) וע' או"ח ש"י דכ' שא"א להיות גברא של 'תרתי דסתרי', ולכן נאסור. אך לכאו' אינו ברור, דהרי אין הטעם שספק פלוגתא מותר משום דסמכי' בשעה"ד על דעה זו, אלא הכוונה שחז"ל רק אסרו בדיעבד בדבר שאסור לכו"ע לעשות, אבל אם יש דעה חשובה המיקל, הגם שאנן לא קיי"ל כן, מ"מ חז"ל לא אסרו מלאכה זו בדיעבד. וא"כ, לא משנה איך הוא עצמו נוהג בפועל.^{נא}
- (פט) גירי הנאה. ריווח. היכא שאסרנו לו לעולם, היינו רק מעצם המאכל, אבל מדמיה מותר ליהנות, ולכן יכול למכרו. מסתימת המ"ב משמע שיכול להרויח עליו ג"כ, ויש חולקים.
- (צ) וכ' הציץ אליעזר^{נב} שהיה נראה לומר דאם נתבשל לצורך אכילה, אזי יכול למכרו, וגם להרויח, אבל אם בישל כדי למכרו ולהרויח עליו, אזי יש סברא לומר דאסור להרויח עליו, דזהו כעין אכילה באופן רגיל.
- (צא) ולהלכה, הגם שסתימת דעת מ"ב הוא להתיר כל רווח בכל אופן, מ"מ זו נגד כללי נהנה מביטול איסור לכתחילה, והגמ' השווה אהדדי, וא"כ צע"ק המ"ב, ואילו סברת הציץ אליעזר הוא מאוד מתיישב על הלב דהרי חז"ל אסרו כל דבר כפי דרך הנאתו, אוכל באכילתו, הבערה מחימומו, ליבון מלבישתו, בונה מישבתו ושכיבתו וכו'. א"כ היכא שעבר כדי למכור, אז הנאתו הוא הרווחתו, וא"כ זה מה שאסרו חכמים. ולכאו' כן ראוי לנהוג.
- (צב) מצוות. היכא שאסור באכילה, יל"ע, האם הוא איסור הנאה ככל דיני איסור הנאה או"ד כאן הוא איסור השתמשות^{נב}, ונפק"מ האם אמרי' מצוות לאו ליהנות נתנו או לא.
- (צג) והנה, לענין אמירה לעכו"ם אמרי' מצוות לאו ליהנות נתנו, ולכן מותר לתקוע בשופר שהביא, ע' מ"ב סי' תקפ"ו סקפ"ז. וא"כ יל"ע, מה דין מעשה שבת של ישראל^{נב}.
- (צד) וע' אג"מ^{נב} דכ' דדעת ר"י הסנדלר המחמיר בסוגיא שלנו, אוסר ע"פ אסמכתא דכתיב בו 'קודש' וס"ל לר"י הסנדלר דמעשה שבת אסורה בהנאה כמו שהקדש אסורה בהנאה. וחידש

^{מט} ע' חו"ש.

^{נא} כ"ה ע"ח. ועיי"ש עוד דכ' דאנן בא"י פסקי' לגמרי כהגר"א נגד ר"ת, ולכן דעת ר"ת כאן כמאן דליתא. ובאמת תמוה לומר כן, דהא יש הרבה המחמירין כר"ת, ועוד, איך הוא מכריע במח' כ"כ גדולה ונוראה. ועוד, ספק פלוגתא עדיין מיהא איכא. באמת, כצד הראשון משמע קצת במחצית השקל סי' שכ"ג, אבל ממ"ב אינו משמע כן. וכן מהא דמק' על המג"א לגבי רשב"ם לענין ערוי, דודאי זה רק אם הטעם כמש"כ, דאילו למחצה"ש, הרי דעת זו נדחית לגמרי, וביו"ד מקלינין נגדיה.

^{נב} ג' מ"ח י'.

^{נב} ואלי היה מקום לומר שיהיה תלוי במח' רש"י תוס'.

^{נב} באמת, לדעת רש"י ע"כ יש אותם כללים, משא"כ לדעת תוס'.

^{נב} א' קכ"ו ג'.

סימן שי"ח - בישול

- ר' משה, דהגם דאנן לא קיי"ל לדינא כדברי ר"י הסנדלר, מ"מ כו"ע מודה דהיכא שנאסור, גדר האיסור הוא כקודש, ועפי"ז כ' ר' משה דאמרי' במעשה שבת מצוות לאו ליהנות נתנו.
- (צה) אמנם, ע' אג"מ^נ דאסר לישב בסוכה שבנאו בשבת, אפ' אין לו סוכה אחריני, ולא התיר מטעם מצוות לאו ליהנות נתנו. וע"ע אג"מ^נ דלא התיר שימוש בביהכ"ס, ולא אמר טעם הנ"ל. ועיין.
- (צו) ורש"י^נ ג"כ מצדד להתיר מצוות מטעם הנ"ל, אך כ' שלא מצא מי שיקל בזה, ואדרבה מצא שו"ת פנים מאירות שאסר. וכן בחו"ש אוסר לענין מצוות.
- (צז) עכ"פ, אינו ברור גדר ההנאה כאן, ואינו ברור לדינא לענין מצוות. ורק ברור שא"א ללמוד בסתמא מדיני אמירה לעכו"ם.
- (צח) **תוספת הנאה.** בהל' אמירה לנכרי מצינו היתר של תוספת הנאה, ויל"ע, האם היתר זו שייך גם כאן.
- (צט) ולפי הגדר של 'קודש' של ר' משה, כאן נאסר, וכן באמת אסר^נ. וכ"כ רש"י במנח"ש^פ.
- (ק) אמנם, מביאים^{סא} בשם הקה"י שהיקל בתוספת הנאה וכן ייעץ לאחרים לנהוג, וכ"כ חו"ש^{סב}.
- (קא) לדינא אינו ברור.
- (קב) ובגדר תוספת הנאה, ע' ביה"ל ריש סי' רע"ו, שכל מה שלא היה יכול לעשות מקודם מיקרי הנאה, אבל אם היה יכול לעשות מקודם, רק עכשיו קל ונוח יותר, הר"ז תוספת הנאה, ומותר.
- (קג) אך, כ' האג"מ^{סג} דכל זה הוא דווקא באותו הנאה, דהיינו היה לו כבר אור ועכשיו יש אור גדול יותר, שמשערין ע"פ מה שהיה אפשר קודם ומה שאפשר עכשיו, אבל אם הנאה זו לא היה לו לפנ"כ כלל, אפ' אם היה אפשר בלעדו, אסור. וראיה מחימום מים וכו'. דוגמא לזה הוא שהיה יושב בחדר, והיה יכול לשבת שם כמה זמן, ועכשיו משהו הידליק מזגן ונעשה יותר 'געשמאק', אין זה תוספת הנאה, אלא הנאה חדשה, ואסור.
- (קד) [ע"ע מנח"ש שם דהאריך אריכות נפלאה במשא ומתן בגדרי הנאה חדשה ותוספת הנאה.]
- (קה) וע' בחו"ש אות ג'^{סד} שהיתיר לישראל בבית אע"פ שנדלק מזגן, ומשמע שבעצם אסורה, כמו שביארנו, אלא שלא חייבוהו כ"כ, ולכאו' מדמה לסי' רע"ו סע' א' שלא הטריחוהו לצאת מביתו^{סה}.
- (קו) וע"פ דברינו, חימום מים, החימום הוא הנאה אחרת. וקירור מים, בד"כ הוא תוספת להנאת שתייה, אבל בימים חמים מאוד שכל מטרת השתייה הוא לקרר, אז יש לאסור^{סו}.

^{נו} ד' ס"ט ה'

^{נז} ב' ע"ז.

^{נח} מנח"ש א' ה' ב'.

^{נט} אה"ע ד ס"ב ג'.

^ס תנינא ב-ג כ"ד ד"ה ושמעתי. וזה סתירה למ"ש בשו"ש שי"ח א' ב' ג' בשמו להתיר. דברי הרב ודברי התלמיד וכו'.

^{סא} אוה"ר.

^{סב} באמת, לדעת רש"י ע"כ יש אותם כללים, וכמש"כ, משא"כ לדעת תוס'.

^{סג} יו"ד ג' מ"ז ב'.

^{סד} עיי"ש שמחלק אם הוא הולך שמה ליהנות ממנו.

^{סה} וכן משמע מאג"מ קכ"ג.

^{סו} חו"ש.

סימן שי"ח - בישול

קז) אם נדלק התאורה בחדר מדרגות באיסור [ולא היה תוספת הנאה, וכנ"ל], לכאור' יהיה חייב לעלות בעינים סגורות, וכ"פ אוח"ש. אך בשם ר' אלישיב^{סז} היתירו לעלות בעינים פתוחות, משום שזה רק הנאה פורתא. דהיינו בעצם מסכים לכל הנ"ל, אך כאן אינו נקרא נהנה בכלל. וע"ע מאור השבת ושש"כ^{סח} הדנים בזה.

קח) לדינא, מסתברא להורה כדברי ר' פאלק, דיעצים עיניו, ואם אינו יכול, יכול לעלות עם עינים פתוחות.

קט) ונראה, דהני מילי כשהיה יכול לעלות בלא"ה, הגם בדוחק [ואז יש לדון אם יכול לעלות מהר אם לפני כן היה באפשרותו רק לאט], אבל היכא שבלי אור הוא בלתי אפשרי לעלות, כגון עם עגלה, ויש מכשולים על המדרגות, בזה קשה להקל, ואינו ברור אם ר' אלישיב היה מיקל בזה.^{סט}

קי) כשחיים מים בשבת, ואסור בהנאה, לכאור' במוצ"ש א"צ להמתין עד שיתקרה לגמרי, אלא כיון שהגיע למצב שאינו 'מים חמים', מותר לשתות. דהיינו שיהיה מצב של תוספת הנאה ולא יהיה הנאה אחרת לגמרי.

קיא) הנאה שלילי. חו"ש הסתפק אם יש לאסור הנאה שלילית במעשה שבת, אבל מכל האחרונים מבואר שאין צד לאסור הואיל ואין כאן הנאה אמיתית, ואין כאן מה לאסור בכלל^ט.

קיב) הנאה בתוצאה. ע' אג"מ^{מ"א} דע"פ ביאורו שגדר הנאה בסוגיא ע"פ ר"י הסנדלר הוא ע"פ 'קודש', אם משהו הדליק אור באיסור, אה"נ אסור ליהנות ולשמש עם האור כדי למצוא איזה חפץ, מ"מ אם עכשיו יש בידו החפץ שמצאוהו ע"י האור, אין החפץ אסורה, דהרי בגדרי הקדש לא היה נאסר החפץ, וא"כ ה"ה בנידו"ד.

קיג) אמנם בתשו' אחרת^{עב} בענין ישראל שהביא מפתח ביהכנ"ס דרך רשה"ר דאורייתא, כ' ר' משה דאסור ליכנס לביהכנ"ס. והק' איך זה מתאים על מש"כ בענין חדר אפל, ועיי"ש שחילק והוכיח שיש הנאה בשם 'הנאת כניסה', ולכן אסר.

קיד) וע' רש"ז במאור השבת^{עג} ושש"כ שהכריע נגד ר' משה בענין ביהכנ"ס, ורק מה שעשה בו המלאכה אסור, ולא הביהכנ"ס, ודומה לחפץ שמצאו בחדר אפל.

קטו) ור' משה עצמו, צע"ק ראייתו, ועו"ק, מצוות לאו ליהנות נתנו. ועוד רואים שלא חשש לחיי"א וביה"ל.

קטז) [וע"ע אג"מ^{מ"ב} לענין אוכל בקופסא שפתחו באיסור, ע"פ רב שס"ל דמותר, והתיר מטעם אחר, ולא משום שזה חפץ אחרת, ולא משום ספק פלוגתא, וכו'. ועיין.]

קיז) ע' חו"ש דכ' בשם הט"ז, חילל שבת, ובתוצאה מזו יש לו הנאה, כגון ביו"ט הדליקו אש באיסור, האוכל שבישלו עליה ג"כ אסור מטעם מעשה שבת. והוא עצמו כ' שם שזה חידוש אבל כ' דלא מצינו חולק, ולכן מסיק לאסור. ולכאור' זה רק לשיטתו דכאן הוא איסור

^{סז} מאור השבת.

^{סח} א' קנ"א.

^{סט} בדברנו מבואר בחו"ש.

^ע כמו שמצינו באמירה לעכו"ם, ואפ' בלי זה, התם לא היה גזירת הכתוב, אלא סברא דאינו מיקרי הנאה, וא"כ ה"ה כאן. וכ"ש לפי החו"ש שהשווה כאן לשם לא ה"ל להסתפק בזה, וצ"ע. ואולי לפי אג"מ שאסר ליכנס לביהכנ"ס, כאן יאסר ללכת לישון, ויש לחלק. ואין נידון זו תלוי בכלל על החיי"א לענין הוצאה.

^{שא} ב' ע"א.

^{עב} שם ע"ז. ועיי"ש סוף התשו'.

^{עג} י"ח הע' רנ"ו.

^{עד} ד' קי"ט ה'.

סימן שי"ח - בישול

השתמשות [ולכן גם מצוות אסורות], אבל לר' משה דגדר האיסור הוא 'קודש', א"כ המלאכה עצמו אסורה, ולא מה שבא מכוחו.

(קיה) ומלבד דצריכין אנו לחלק בין זה לציור של הכנה שהיקל ביה כדלקמיה, ראיתי במנח"ש ש'ש' דכל הפוסקים חולקים על הט"ז. ועיי"ש דהאריך ללבן גדר המלאכה עצמה, ומה נחשב כתוצאה, ע"פ סוגיא דלפתות טמונות בקרקע.

(קיט) תיקן מחיצות בשבת, האם עכשיו יכול לטלטל על סמך מחיצות הללו. לכאו' תלוי אם היה איסור דאורייתא או איסור דרבנן, שוגג ומזיד. וע' סי' שס"ב סעי' ג', ואינו סתירה למש"כ, דהתם איירי או באיסור דרבנן, או שמייירי לענין ערובי חצרות ולא לענין תיקון הרשויות עצמן. וע"ע מנח"ש דהאריך גם לענין זו.

(קכ) ע' חו"ש דהיכא שעבר על הכנה, אין לאסור החפץ, דבזה אין החפץ קשור אל האיסור בכלל, דהאיסור הוא טירחת האדם, ולא עצם נקיון הסכו"ם.

(קכא) **שמיעת עידכון מזג אויר.** כל האחרונים דנו אם ואיך מותר להקשיב לעידכון מזג אויר במוצ"ש, הרי אומרים לך שזה נקלט בשבת עצמה; ולפי הכת"ס זה מזיד לאחרים, ונשחב כאילו הוא עצמו, ונאסר לעולם.

(קכב) והנה, מלבד דהא דחילוני נחשב כמזיד אינו מילתא דברירא וכמש"כ, וכן סתימת המ"ב הוא נגד הכת"ס, לכאו' כאן יש עוד סניף להקל, דהרי הכת"ס ממשיך שם וכו' דאפ' אם לא נחשב אחרים כהוא עצמו, מ"מ הרי אם מותר לקנות במוצ"ש מיד, והמבשל מבשל על דעת למכור, א"כ אין להמבשל שום מניעה לבשל, ועל כן הקונה עובר בלפני עור ומסייע, ומאפשר להמחלל עצמו ליהנות כמו שרצה.

(קכג) וטענה זו האחרונה של הכת"ס הוא סברא אלימתא, ואולי מפני טענה זו נקטו כל הפוסקים כדבריו. ולכאו', כ"ז שייך כשהמחלל מרויח כסף או שאר הנאה על כל שימוש ושימוש, כגון כל מפעלים המייצרים מוצרים, ככל שמוכרים, כך מריחים – משא"כ כאן הרי אינם מרויחים יותר אם יש יותר שומעים, א"כ אזל טעמא השנייה של הכת"ס. ולכן לכאו' בנידו"ד יש להקל, אלולי טעמי השקפה.

(קכד) וזו מוקר והיתר גדול להקל גם בציורים אחרים היכא שליכא סברא השנייה של הכת"ס, כגון מידע על אינטרנט, שיש לחשוש שהעלו אותו בשבת.

(קכה) **הנאה בשבת עצמו.** עבר במזיד, ונאסר ליהנות מהנאה זו לעולם, שכשנסתלק מה שנשתבח במזיד מותר ליהנות במוצ"ש. ויל"ע, מה דינו ליהנות מחפצא זו בשבת עצמו. וע' אוח"ש ומנח"ש^ע ופמ"ג וחו"ש מש"כ בזה, והאם משוים מעשה שבת דישראל לאמירה לנכרי.

(קכו) **אפשרות היתר.** היכא שהיה יכול לקבל אותו תוצאה בהיתר ועבר ועשה כן באיסור, כגון שבירר פסולת מאוכל, או עבר דרך רשה"ר שהיה אפשר לעבור דרך חצר מעורבת, לכאו' יש מקום לצדד שלא נאסור הנאה, שהרי אינו נהנה מהאיסור עצמו, דהרי יכול לקבל אותו הנאה דרך היתר. וע"ע קצוהש"ח דמצדד כן לענין בורר, וע"ע מנח"ש^ע דמצדד כזה. וע' ביה"ל ריש סי' שי"ט, ואינו ברור אם כוונתו לזה, ועוד, לא מצינו שיקל מחמת זה בשום מקום, לא כאן, ולא לענין לש ולא לענין טוחן.

(קכז) עכ"פ, אינו היתר ברור למעשה, והוא עכ"פ סניף וצירוף בעלמא.

^ע אריכות נפלאה בענין זו, שם.
^ע א' ה' ג'.

סימן שי"ח - בישול

קכח) ביטול. כשמאכל אסור בהנאה, כ' הפמ"ג^ע שלא מספיק רוב לבטלו, ורק נתבטל בשישים. וכ' שאפ' כשעבר על חזרה שהוא דרבנן, דינא הכי. וע' לקמיה.

קכט) בליעות. כשמאכל אסור בהנאה, גם הבליעות אסורים, ולכן צריך הגעלה. ורק במבשל באיסור, אבל לחולה מותר, ופשוט. וכ"ז הוא לדעת הרשב"א, אבל הרא"ה חולק ומתיר הבליעות לגמרי^ע. וכאן המ"ב פסק כזה ולא הביא הרא"ה בכלל, [ותלוי איך לומדין הא דספק פלוגתא].

קל) ולכן, לדעת המ"ב, היכא שא"א להגעיל, כגון חרס, יש עצה להחליף קדירה שלו עם שכנו. **קלא)** ואפ' אם נחמיר כהרשב"א מ"מ יש להקל לבטלו ברוב ולא בשישים, דהיינו לסמוך על הרא"ה לא להחמיר כהפמ"ג לענין בליעות^ט.

קלב) מעשה שהיה, היה מיחם שלא היה במצב שבת, ונתרוקן, וחששו שמא ישבור המיחם ולכן שפכו מים קרים לתוכו. ויל"ע, האם המיחם בעי הגעלה עכשיו, מבליעות המעשה שבת שיש בו. ונראה להתיר, דהרי שפיכת המים היה כדי שלא ישבר, ולא כדי שיבשלו, וא"כ הוא מלשאצל"ג דקיי"ל שהוא איסור דרבנן, שאמרנו למעלה דאפ' במזיד מותר לכולם במוצ"ש. ולכן אי"צ הגעלה.

קלג) **אינו בן יומו.** נחלקו האחרונים אם הקדירה אסורה באינו בן יומו. סתימת מ"ב הוא לאסור. גר"ז אוסר. וכן בחו"ש. ודעת תורה מובא בשש"כ מתיר [ומסתבר טעמיה, דהואיל ועכשיו הוא טעם לפגם, שוב אינו נהנה מהמלאכה], וע' תשובות והנהגות. ולכאו' לדינא זה צירוף, הגם שסתימת מ"ב הוא לאסור.

קלד) **חידושי הגרשז"א.** מסתפק רש"ז^פ היכא שהדליק נר או חשמל בשבת, או שאר דבר שאין בו טורח כלל כגון הידק קשר של ציצית, האם באמת חייב לבטל מעשו הראשון ולעשותו עוד הפעם הא אין בו טירחא כלל, וא"כ אינו מיקרי נהנה ממעשו הראשון, או"ד לא פלוג. ופסק בחו"ש, דחייב באמת לבטל מעשה הראשון, הגם שאינו פעולה חשובה.

קלה) ומסתפק גם אם בישל משהו ונתן לחבירו, האם עדיין אסור בהנאה כיון שאינו שלו. ואני בעניי לא היבנתי, איפה כתוב כאן 'לכם'.

קלו) **משבת ליו"ט.** אם מוצ"ש היה יו"ט, אסור עד סוף יו"ט, ואפ' אם בישל לחולה שהוא היתר גמור, מפני שאין שבת מכין ליו"ט. ואם היה ראוי בלי המעשה כגון שנאכל חי, מותר^{פא}.

קלז) **דשיל"מ.** דבר שנתבשל בשבת שנתערב עם היתר, לאחרים הוא דבר שיש לו מתירין, ואפ' באלף לא בטיל. ולהמבשל עצמו במזיד שאסורה לעולם, שי' המג"א הוא דבשבת עצמו כיון דלאחרים יהיה מותר במוצ"ש מיקרי דבר שיש לו מתירין, ורק במוצ"ש מותר לו. וחולק עליו החוות דעת וס"ל שאינו מיקרי דבר שיש לו מתירין^{פב}.

קלח) והיכא שנתערב ונתבטל לפני שנתערב, ע' מנח"ש דהאריך להתיר, והבאנו את זה בסי' שי"ח לענין מלח, וזוז"ג.

^ע מובא בשעה"צ קמ"ב.

^ע כתב סופר.

^ע וי"א דיגעיל ג' פעמים.

^פ מנחת שלמה א' ה' ג' ד"ה וכמו כן, לפני ד"ה והנה.

^{פא} פסק"ת בשם פמ"ג, וע' שם מש"כ לענין דוקא הכנה דנולד.

^{פב} ע' חו"ש איך שביאר מחלוקתם. וע' תו"ש שיש לו שי' אחרת, דכיון דלדידיה לא ה"ל דשיל"מ, א"כ גם לאחרים מותר.

סימן שי"ח - בישול

קלט) גירי שוגג ומזיד. דבר הנעשה בבהלה, יל"ע האם דינו כמזיד או כשוגג. ודע, דלאו כל בהלות שוות, דיש בהלה שהוא תגובה מיידית, טבעי ואוטומטי, ובזה לא היה רווח לחשוב בכלל, וא"כ יותר דומה לשוגג. מאידך, יש בהלה, שמחמתו החליט ללכת ולעשות פעולות מסויימות. כעין הא דסי' של"ד בהול לכבות דליקה, דאינו תגובה טבעית, אלא החלטה מחמת בהילות. וע"ע סי' של"ד במ"ב, דמבואר דמפני לסטים אינו נחשב מזיד בשאט נפש לענין כפרה, וא"כ אולי ה"ה בענינו ג"כ.

קמ) עכ"פ, אין להוכיח מהיכא שהחליט לכבות דלקה, בסי' של"ד, להרבה מקרים של מעשה שבת. וכן אין להוכיח מערוה"ש^פ דהשווה בהלה למזיד, דהתם היה לענין לפטרו מחטאת, אבל לענין קנס אינו תולה בהא, אלא האם שייך למיגזר עליו או לא. ולכן למעשה אינו ברור מה דינו של בהול, וא"א לכלול כולו בחדא מחתה^{פד}. ויש לצדד להוסיף לכל הספיקות שיטת ר"מ, גר"א.

קמא) ולכן, מי שנתלכלך בגדו בשבת באופן שאי אפשר להמשיך ללבושו, ומתוך בהילות ניקה אותו באופן שאסורה, כגון ע"י מים, אינו ברור אם זה מזיד, והאם אסור ליהנות ממנו לעולם. ומה יעשה? ילכלך אותו עוד הפעם אחרי שבת^{פה}, ולנקותו, דאז אינו נהנה ממעשו הראשון^{פי}. ויזהר ללכלכו בצורה דומה להלכלוך שבו היה בשבת, ובאותו 'חוזק ותוקף'.

קמב) ויש לעיין בכל זה מתי נחשב הנאה חדשה, ומתי הוא תוספת הנאה [על הצד שתוספת הנאה מותר בסוגיין, וכמש"נ].

קמג) וה"ה מי שתיקן כובעו אחר שדרסו עליה, שאסור מצד תיקון מנא, ויודע את זה, ומחמת בהילות תקנו, דיש ספיקות ועצות הנ"ל.

קמד) שוגג, הוא בין אם שגג בדין, בין אם שכח, ובין אם עשה מחמת הרגל^{פי}, וכן האומר מותר^{פח}.

קמה) עשה ע"פ הוראת חכם, כ' מג"א שנקרא שוגג. ויל"ע מודע מ"ב אינו מביאו, אבל לדינא הכי מסתברא^{פט}. וע' דעת תורה שכ' שהחכם הוא מזיד, דה"ל ללמוד ולדעת, ומביא ראיה מגמ' סנהדרין דחכם שטעה בדיני ממונות נקרא מזיד, וכ' דה"ה כאן, ואין לטעון שלכה"פ כאן הוא שכח, דהא חזינן מתוס' ב"ק יותר ממה שאדם זהיר שלא יזוק, יזהר שלא יזיק לאחרים; וכ' דה"ה כאן, דכשהרב בא להורות, צריך לדקדק יותר מאילו היה נוהג לעצמו.^ץ

קמו) אונס, מסברא היה יותר קיל משוגג, או לכה"פ שוה. אך הפמ"ג כ' שחמיר טפי, ותמוהה, וי"א שהוא ט"ס. ולהלכה יש להקל ולא לאסור הנאתו.

^{פג} יו"ד קפ"ה כ"ט.

^{פד} ע"ע חשוקי חמד קיז: מעשה נורא שהיה בענין זו.

^{פה} דבשבת איכא למיחש אולי זה מקרי מתקן.

^{פי} ע' בא"ח פ' ויחי אות י"ט דמביא עצה זו, וברב פועלים ג ט"ז אסרו, וצ"ע, דמסתברא דמועילה. ויל"ע אם יכול לשלוחו לנקוי יבש, בלי ללכלכו שוב, דלמעשה נמצא אינו נהנה, דאילו היה שם היה יותא נקי.

^{פז} ראיה מר' ישמעאל לענין הטיה.

^{פח} ולא מי שחי כל חייו בצורת אומר מותר!

^{פט} אדרבה, מסברא היינו אומרים דאפ' שוגג אינו, דהא כל חטאו של שוגג דה"ל ליזהר, וה"ל להחשיב, וכו', אבל מי שידע שיש שאלה, והלך לשאול שאלה רציני למורה הוראה מוסמך, מה חטאו ומה פשעו, הא נהג כראוי וכהוגן. וא"כ הל"ל דאינו אפ' שוגג ומותר. אמנם, מהא שיש מסכת שלמה בשם הוריות, ע"כ שלא כדברנו.

^ץ ועיי"ש דכ' דכ"ז רק כששאל רב הראוי להורות!

סימן שי"ח - בישול

קמז) מתעסק, לכאורה יש מקום לומר שהנאת מעשיו מותר לגמרי^{צא}. אך במנחת ברוך^{צב} כ' שאסור, כדי שלא יאמר שוגג הייתי^{צד}, וכן יש לנהוג למעשה. וחז"ל מסתפק בזה, פכ"ב הע' ג'.

קמח) Sleepwalking או Dementia דינם כאונס, ומותר.

קמט) דעת החי"א. ביה"ל מביא בשם החי"א סברא לומר שהא דחפץ נאסר במעשה שבת, היינו רק אם השנוי חל בעצם החפץ, כמו בישול, אבל דבר כמו הוצאה שאין המלאכה בעצם החפץ, אין לאסרו בהנאה. ואינו מצדד לומר כן אלא בשוגג אבל לא במזיד, ולבסוף אינו מיקל כלל באיסורי תורה.

קנ) וא"כ קשה טובא, הא בביה"ל הקודם שהוא גם בשם חי"א היקל באיסור דרבנן בשוגג בכל גווני, א"כ מתי סומך על סברא זו. ואי אינו סומך עליו בשום ציור, מדוע מביאו. וצ"ע. ואולי משום שיכול לצרף בזה דעת הגר"א. ועיין.

קנא) דע, שהא דחי"א, אינו שייך לענין תחומין, ע"ע סי' ת"ה סעי' ט', וע' חו"ש לביאור הדברים.

קנב) מעשה יו"ט. מעשה שבת שייך גם ביו"ט [וע' גר"ז]. ולענין שאר איסורי תורה, ע' חו"ש שמיקל.

קנג) יש ציורים שמעשה שבת יהיה מוקצה.

קנד) אם א' בישל מאכל של חבירו, אסרו, ואין אומרים אין אדם אוסר דבר שאינו שלו^{צה}.

קנה) חשמל בא"י. לענין חשמל בשבת בארץ ישראל, ידוע המציאות שהם מחללים שבת עבור ייצור החשמל, וכל שיש יותר שימוש בחשמל, הם מחללים יותר בהבערה ובישול וטוחן. יש שני בעיות. הראשון הוא לענין נהנה ממעשה שבת, שהוא סוגיין, והשני הוא איסור לפני עור.

קנו) ובעיה הראשונה לכאורה לא יהני אם היה היתר מצד פיקוח נפש, שהרי בסע' הבא מבואר שעדיין אסורה. [ועוד, אי באמת ס"ל דזה פיקו"נ, א"כ כשהם רוצה להשבית ביום השב"ק, אנן נרוץ ונלך לייצר חשמל בשבת! ועוד, מלמהד"ד, הכינו תה בשבת לחולה שיב"ס, והולך ושותה אותו, ואז הכינו עוד א', והוא שותה עוד וכו' וכו']. אך, לשאלה זו יש לצדד אם יש היתר של תוספת הנאה, והיתר של שוגג במקום צורך, לאחרים. ולשאלה השניה, הרי הוא איסור דאורייתא, ולא מהני תוספת הנאה ולא מהני אם הם שוגגים, וא"כ צריך למצוא היתר לזה.

קנז) [אומרים בשם רש"ז, מלמהד"ד, מי שרוצה ללכת לקידוש בבית וגן, ואינו רוצה ללכת בחום, ולכן 'מתעלף' ואומר שיש לו כאבים בחזה, ואמבולנס לוקח אותו לבי"ח, והוא יורד והולך לקידוש, וכן עושה בחזרה. האם כאן עבר לפני עור, הרי הכשילם לעשות מצוה, דהם קבלו מצוה של הצלת נפשות, 'ויש להם שכר טוב מאת ה'']. ואמר רש"ז מסתבר דלפני עור אין כאן אבל מכוּעַר הדבר.

קנח) וה"ה בנידו"ד, אם פתאום בשבת רצו עובדי חברת חשמל לחזור בתשובה, היינו אומרים להם להמשיך, דמי יודע אם יש חולה שאין לו Backup, ואפ' אם כן יש לו, הרי יש אלפי בנ"א שבב"א יהיו מוכרחים ללכת עכשיו, תוך שעה, לבי"ח, ואין מספיק כח אדם לזה. ועוד, יש

^{צא} ואינו תלוי אם מתעסק עצמו מותר, אלא לכו"ע, למעשה הוא קיל יותר משאר דרבנן, וא"כ היה מובן לומר שלא קנסו בו.
^{צב} סי' ט', ולא ראיתי בפנים.

^{צד} דהיינו, הוא אסר שוגג אטו מזיד, כדי שלא לומר שוגג הייתי, וא"כ ה"ה כאן. אך רש"י מבואר שאינו מטעם זה, וצ"ע. וגם לדברי המנחת ברוך, אונס לא חשש כ"כ. ואולי מפני שאונס נראה לכל שהוא אונס, וא"א 'להמציא' אונס, ועוד, גזרו ואסרו כל היכא שיש איזה פשיעה, אבל אונס גמור לא.

^{צה} ואין להקשות מביה"ל שט"ז סע' ה' ו', ששם אינו מטעם מעשה שבת, עיי"ש.

^{צז} ע' רעק"א רנ"ג ב', במעשה, אדם אוסר, ורק במחשבה אינו יכול, ופשוט. ודלא כפסק"ת שטעה בזה.

סימן שי"ח - בישול

שכונות ורחובות, דאילו אין להם תאורה, היו בני ערובה באים על עסקי נפשות, וא"כ מסתברא דיש להם היתר להמשיך לעבוד.

(קנט) וא"כ טען רש"ז, א"א לומר שמכשילו בלפני עור לחלל השבת אי יש בעצם צד היתר בדבר, אך ודאי מכוער הדבר. ואומרים שרש"ז ס"ל כסברו זו מעיקר הדין. ואה"נ אוי זה לימוד זכות, אבל למעשה אין לסמוך ע"ז, דהלא מכוער הדבר לכו"ע.]

(קס) ולענין מזגן מחשמל רגיל ושאר הבית ע"י גנרטור, יש כמה שנוהגין כזה, וצ"ע, שהרי יש בעיה של חשמל, ואין לחלק בין זה לזה.

(קסא) וגם צריך לדון, האם מותר לאכול סעודת שבת אצל מי שאין לו חשמל כשר. וכאן, לכאן אין לפני עור שהרי הוא לא עשה כלום, אבל עדיין יש בעיה של נהנה.

(קסב) יל"ע האם יש לפני עור אצל מומר.

(קסג) וע"ע חזו"א ל"ח ב', אג"מ א' קכ"ז, וצ"ז. וע"ע ציץ אליעזר י"ט ט"ו בשם הר צבי להתיר למקפא ולמקרר שהוא רק שמירת מצב הקיים, ואי"ז בגדר הנאה.

(קסד) וע"ע חו"ש פכ"ב, הע' ל"ג.

(קסה) סיכום - כמה חילוקים שראינו בין איסור הנאה ממעשה שבת להנאה ממעשה עכו"ם.

1. כדי שיעשו.
2. תוספת הנאה.
3. מצוה.
4. בעכו"ם יש אדעתא דנפשיה.
5. בעכו"ם יש לצורך עצמו.
6. העכו"ם אין סברת חיי"א.
7. ביהשמ"ש.
8. פסיק רשיא בעכו"ם קיל טפי.

סע' ב' - שמא ירבה

(א) כל דבר שאסור לעשותו בשבת, ונעשית לחולה שיש בו סכנה, כגון מבשל וכדו', אע"פ שהמבשל לא עבר שום איסור בעשייתו, עדיין אסור לאחרים לאוכלו.

(ב) והטעם, דחיישין שמא יבא המבשל להוסיף בבישולו להבריא, וזה אסור מדאורייתא, ויתבאר בהמשך.

(ג) הסתפק רש"ז אם איסור להנות מחשש שמא ירבה הוא רק באכילה, או גם בשאר הנאות כגון נר להאיר.

(ד) נחלקו הראשונים, איך מחייבין על מלאכת שבת, על כל מעשה או על כל תוצאה. דהיינו קדירה שיש בו מאה חתיכות, האם חייב מה"ת פעם א' או מאה פעמים. הר"ן ס"ל ק'- שנידונים ע"פ התוצאה, והרשב"א ס"ל פעם א' - שנידונים ע"פ מעשה. גם הרשב"א מסכים שאיסור דרבנן יש. ומח' זו נקרא 'רבוני שיעורים'.

סימן שי"ח - בישול

(ה) [שוב נתברר לי, שאין זו מחלוקת בכל מלאכת שבת, דא"כ איך משערין מהו העיקר ומהו הרבוי, ואיך יתחייב על שום מלאכה, הא מקצתו הוא חצי שיעור, והשאר רבוי שיעורים. אלא ע"כ, מח' זו הוא רק היכא שיש היתר בקצתו, ולא בשאר, איך נדון השאר.]

(ו) כו"ע מסכים שלאחר שהקדירה נתונה על האש אם הוסיף חתיכה חייב עוד הפעם, כיון שזה מעשה חדשה.

(ז) וע"פ הנ"ל יוצא, שלפי הר"ן, כאן חוששין שמתחילה כשיבא לבשל, יבשל ב' חתיכות במקום חתיכה אחת. ולפי הרשב"א לא אסרי' בגלל זה שהוא רק איסור דרבנן, אלא החשש הוא שיניח חתיכה אחרת היכא שכבר מונח על האש. כך מבואר בב"י, אלא שהמ"ב קצת סתום.

(ח) גם לפי הרשב"א, לא חיישין אלא כשיש חשש שירבה בעשיית אותה מלאכה שמתעסק בו, כגון במבשל, שיבשל עוד חתיכה, אבל אין חוששין שיבא לעשות המלאכה עוד הפעם, כגון היכא ששחט לחולה אין חשש שירבה לשחוט בשחיטה זו דבין כך חייב לשחוט בהמה מלאה, ואין חוששין שישחוט בהמה אחרת^צ. ולפי הר"ן א"צ בכל זה, דאין חוששין שירבה אחר עשיית המלאכה, אלא לפני כן.

(ט) המ"ב מביא שבספרו אהבת חסד פסק כהר"ן^צ. וכ"ה באג"מ^צ. אולם, בספרו מחנה ישראל^צ כ' באופן שהוא בהול ויש לחוש שיעבור איסור דאורייתא, בזה יש לסמוך על הרשב"א.

(י) אחרים, זה כולל אפ' החולה עצמו אם נתרפא ונעשה חולה שאין בו סכנה. לפי הרשב"א מובן, אלא להר"ן צ"ע, וצ"ל לא חילקו. אח"כ מצאתי בתורת המלאכות מלאכת האופה עמ' ש"ח בשם ר' ניסים שמתיר לחולה עצמו כשהיבריא.

(יא) הא דמותר בשוחט, מיירי כשאוכלו חי, שהרי בבישול אסור ליהנות ממנו, ומיירי כשהודח מהדם שעליו, ואי"צ מליחה כשאוכלו חי.

(יב) אין כאן בעיה של מוקצה, דאנן קיי"ל כר"ש דמצריך דחוי בידים, וכאן אינו, ע' ב"י. ע' מ"ב שכ"ד ס"ק י"ז, וצ"ע.

(יג) היכא שאסורה, אסורה גם לחולה שאין בו סכנה. ואע"פ ששאר איסורי דרבנן מותר לו לאכול, שאני הכא שיש חשש יותר קרוב בחשאב"ס שיבא לעבור על איסור דאורייתא יותר מבבריא^פ!

(יד) במבשל ישראל, מותר למוצ"ש, דאז כבר לא שייך הגזירה.

(טו) אם המבשל הוא עכו"ם, עדיין אסור לבריא ליהנות ממנו, אך בזה מותר לחולה שאב"ס ליהנות, דאפ' אם ירבה בשבילו, מותר, כדמבואר בסי' שכ"ח.

(טז) במבשל עכו"ם, מותר למוצ"ש מיד וא"צ כדי שיעשה שהרי נעשית בהיתר. וגם מותר מצד בישול עכו"ם. ולקמן שכ"ח ס"ק ס"ג כ' מפורש שאסור מטעם בישול עכו"ם. וכדי ליישבו צריך להקדים שדין זה הוא מח' רשב"א שמחמיר, ורא"ה שמיקל. ולקמן הוא מביא בשם הרשב"א, דמשמע שזהו שיטתו. וראשונים אלו דיברו בכל אופן, בין לחולה שיב"ס ובין בחולה שאב"ס. ומ"מ יש לחלק שכאן מיירי

^צ הארכתני, כדי שלא יהא תולה על המצב, וכדי שלא יהא ק' מתולש, וכדי שגם בשחיטת עופות יהיה כשאר שוחט.

^צ ועיי"ש בפנים שפסק כן מחמת ספק דאורייתא לחומרא.

^צ ב' ק"ג..

^צ ל"א ב' בהג"ה.

^פ שש"כ, וכן מדויק במ"ב, ומובן הרבה. ופמ"ג ג"כ נחית לזה.

סימן שי"ח - בישול

ביש בו סכנה והתם מיירי באין בו סכנה. ואפ' אי ס"ל כרשב"א ולא כרא"ה, מ"מ כאן הוא שאני דלא שכיח. וסברא זו נמצא כאן בביאור הגר"א, ומפני זה כאן הוא מביא בשמו ולא בשם הרא"ה. והכול טוב ויפה.

(יז) מבואר מסע' זה, דאפ' בעכו"ם יש איסור להרבות, [בין להר"ן ובין להרשב"א, כל א' לפי אופן דירידה]. כ"כ המחזה אליהו^{קא}, ותמוה על שש"כ ששמעתי כ' דלא כזה.

(יח) וגם בשאר איסורי דרבנן, יש איסור להרבות^{קב}.

(יט) אפ' כשאסור לישראל אחר לאכול ממנו, מ"מ מותר לטעום ממנו לראות אם התבשיל יפה לחולה.

(כ) ע' בחו"ש שמסתפק אם מותר לבולעו או חייב לפולטו.

(כא) ע' בחו"ש שכ' היכא שהחולה יכול לטעום בעצמו, עדיין מישוהו אחר מותר לטעום, כיון שהכל עבור החולה.

(כב) לפי מה שביארנו, התולש לחולה בשבת שנחלה מבעו"י, לא יהיה בעיה של מוקצה ולא יהיה בעיה של שמא ירבה. אך בעיה אחרת יש כאן, והוא אם לא היה נגמר בישולו בזמן כניסת שבת, מה שניתוסף בגידול הפרי אסור מטעם מוקצה. כ"כ הרמ"א, אבל להלכה, משמע ממ"ב שמיקל כיון שההוספה הוא בטול ברוב. וכ"ת שדבר שיש לו מתירין אפ' באלף לא בטיל, היינו רק כשניכר, אבל אם מעולם לא היה ניכר, בטל ברוב, ע"ל ש"י סקל"ב.

(כג) ואם מיירי באופן שחלה היום, אז הוא מוקצה, דמחובר ה"ל דחיה בידים.

(כד) נחלקו האו"ש^{קג} ומנ"ח האם יש רבוי שיעורים בנטילת נשמה, דהיינו האם יש יתר חיוב אם שחט בהמה יותר גדולה^{קד}. סברת האו"ש הוא שלגבי נטילת נשמה הוא אותו נטילה, וזה כמו לחייב יותר מישוהו שכתב אותיות גדולות יותר מחבירו שכתב אותו מילה באותיות קטנות, ולחייב הצד נמלה פחות מהצד פיל!!

(כה) נחלקו האבני נזר והחלקת יואב, היכא שצריך להדליק נר לחולה למשך שעה, האם להדליק דווקא נר של שעה או"ד גם נר של שעתיים מותר. האבני נזר טוען שגם הרשב"א מסכים לאסור באופן זה כיון שההוספה אינו באידנא דהיתירא, והחלקת יואב טוען שגם הר"ן יתיר כאן, דכיון שהוא בחתיכה אחת אין זה מיקרי רבוי כלל^{קה}.

(כו) היכא שצריך להדליק גז לחולה, פשוט שאם מספיק להדליק הגז הקטן, אסור לכו"ע להדליק גז הגדול, שהרי כל נקב הוא מעשה הבערה חדשה.

(כז) שאלה: הניח קדירה על האש עבור חולה, ואח"כ נתרפא או מת, האם חייב להסירו משם. תשובה: לגבי בישול זה שאלה טובה, אבל לגבי איסור שהייה הוא עובר בכל רגע, וא"כ חייב להסירו. ויל"ע גם מצד מוקצה.

^{קא} תשו' ל"ו.

^{קב} מחזה אליהו שם.

^{קג} שבת י"ח.

^{קד} לכאו' המח' הוא להר"ן בחיובי דאורייתא, ולרשב"א בחיובי דרבנן.

^{קה} ואני לא הבנתי הסברות, והייתי אומר שתלוי על מח הראשונים.

סע' ג' – אור וחמה ותולדותיהן

א) אב מלאכת בישול הוא לבשל ע"י אש או ע"י מה שנתחמם ע"י אש, כגון מעל התנור או בסודר שהוחם בתוך התנור. וזהו הנקרא אור ותולדת האור^{קי}.

ב) אולם לבשל בחמה או בתולדות החמה אינו בכלל בישול שהיה במשכן ומותר מה"ת. אמנם תולדת החמה אתי למיחלף עם תולדת האור, ולכן אסור מדרבנן^{קי}. חמה עצמו לא אתי למיחלף עם אור.

ג) אור, היינו כל דבר שמקור חימומו הוא אש, כגון תנורים, 'גריל', גז, וכל שאר דבר שיש לו גוף חימום, דזה אש ממש^{קי}.

ד) וזכוכית מגדלת, הוא מח' אם הוא חמה 'מרוכזת' או תולדת החמה [הואיל וצריך לאמצעי נוספת], נפק"מ אסור או מותר. רש"ז ס"ל חמה, ומותר, וחז"ש כ' תולדת החמה. נפק"מ, דוד שמש, ע' בסוף הסעי'. ובאמת דברי החז"ש צ"ע, מה בכך אם צריך אמצעי נוסף, סוף סוף החום הוא חמה ישיר, ושום דבר אחר נתחמם באמצע התהליך, הזכוכית נשארת קר, א"כ מקור החום על התבשיל הוא אך ורק חמה עצמה מאה אחוז, וא"כ מהכ"ת הוא תולדת חמה.

ה) שמעתי שיש בזמננו דבר הנקרא Sun Oven, ואופן פעולתו הוא דומה למכונית בקיץ, שיש מראות הזורחים השמש דרך זכוכית, והזכוכית שומר החום בפנים, ומבשל גם שעות אחר שכבר הלך השמש. ולדינא האויר הזו הוא תולדת חמה ולא חמה עצמה.

ו) ובהבנת הענין של 'חמה' קט יש כמה ביאורים^{קי}: רש"ז קי"א כ' שמלאכת בישול מהותו הוא לבשל ע"י אש או תלדותו, אבל לבשל בחמה אינו בכלל מלאכת בישול. דהיינו אין המלאכה נקבע לבד אם היה שוני ובישול האוכל, אלא איך נתבשל ואיך השתנה.

ז) ור' משה^{קי} מבאר דומה לזה, דאב מלאכת בישול הוא לבשל באש, אבל מק' שמ"מ בישול בחמה יהיה תולדת בישול, וכ' שזהו מה שטורח רש"י להסביר, עיי"ש, ומחדש הגר"מ שאה"נ בדרך כלל מה שמביא לתוצאה דומה להמלאכה הגם שהוא באופן שונה, ה"ל תולדה, מ"מ היינו רק היכא כשהוא אופן שווה ודומה ויעיל, דהיינו לפעמים כך ולפעמים כך^{קי}, אבל אם עושים השניה רק כשא"א לעשות האב, דהיינו הוא 'בדיעבד' להאב, אי"ז בגדרי תולדה. ולכן מי שיש לו עצים ותנור וכדו' אינו מבשל בחמה, ורק מי שאין לו מה שצריך לאש רגילה מבשל בחמה, א"כ חמה אינו בכלל תולדה.

ח) ומהלך שלישי הוא האגלי טל בכמה מקומות^{קי}, ומבאר שאה"נ בכל מלאכת שבת שינוי הוא אסור מדרבנן, היינו כשהוא שינוי ממלאכת מחשבת, דהיינו שקיבל אותו תוצאה ע"י אמצעי מוזר, אבל היכא שיש שינוי בתוצאת המלאכה ולא רק באופן עשייתו, אז אינו בכלל שנוי דמלאכת שבת אלא מדיני שנוי של כל התורה כולה, וזה מותר לכתחילה. וממשיך, שבישול בחמה הוא מקבל תוצאה שונה מבישול באור, ולכן מותר לכתחילה, ורק בתולדת החמה

^{קי} למה נקט השו"ע לשון 'אסור' שמשמע שהוא דרבנן, ה"ל לומר 'חייב'.

^{קי} יל"ע, האם יש גזירת הפשר על תולדת חמה.

^{קח} עד כדי שהגר"ע בוילנא בירך על נורה בורא מאורי האש...

^{קט} רש"י כ' אין דרך בישול בכך, אבל הוכיחו כל המפרשים ממקומות שונים שא"א ללמוד זה כפשוטו.

^{קי} דמהכ"ת לחלק איך מבשל, לכאן העיקר הוא לבשל. וע' חז"ש הע' ע"ז, ואינו ברור כוונתו.

^{קיא} מנחת שלמה א' י"ב ב' בהערה, ומה שנשא ונתן עם החזו"א, ולגבי כף/מזלג חשמלי, עיי"ש, ובהמשך.

^{קיב} אג"מ ג' נ"ב.

^{קיד} תופר בחוט ומחט, ותופר ע"י במדבק ניירות, שווין מצד איחודם, ושניהם עובדים טוב, במצב הנכון.

^{קיד} אופה מ"ד, עמ' קכ"ט.

סימן שי"ח - בישול

אסור מדרבנן דאתי למיחלף קטיו קטיו. וע"ע אבני נזק^{קט}, דכלל זו הוא רק בבישול, דשאני בישול דהאיסור, היינו הבישול, הוא מעצמו, וממילא, והגרמא. ועיין.

(ט) וע"פ כל הנ"ל יש לדון במיקרוגל שמקור חימומו אינו מאש, מה דינו בשבת ק"ח [מצד בישול ולא מצד כל בעיה אחרת]. לפי רש"ז יש לדון אם הוא חמה או תולדות החמה, ועכ"פ אינו חמיר מזה, דודאי אין לו שייכות להאב מלאכה.

(י) והאג"מ עצמו שם כ' שלפי דבריו, מיקרוגל שהוא מבשל טוב ממש כמו אש ואולי אפ' יותר טוב, יהיה תולדה וחייב. וממשיך דאע"פ שאינו מצוי בכל בית ובית [בזמנו], אין זה מחמת חסרון בישולו אלא מחמת יוקר, ובמשך הזמן יהיה מצוי.

(יא) ולכא' יש לעורר ע"פ המציאות שבזמננו, שרוב מאכלים אנו מבשלים בסיר או בתנור ולא במיקרוגל, משום סיבה זו גופא, שאינם טובים כ"כ כשנתבשלו במיקרוגל, ואנו משתמשים בו בעיקר לחימום דברים שנתבשלו כבר בתנור. ואפ' אותם מאכלים שמבשלים אותם במיקרוגל, כגון פסטה ואורז, הם כבר חצי מבושל מתחילה ואנחנו רק מסיימים הבישול. ואפ' תימא שיש דברים שמבשלים מתחילה במיקרוגל, כגון מים ופופקורן וביצים, וכדו', הלא הם המיעוטא דמיעוטא, וא"כ נמצא שמיקרוגל אינו טוב לבשל כמו אש וממילא אינו אפ' תולדה, ואינו איסור תורה ק"ט.

(יב) אולם אין זה מוכרח, דכיון שלענין איזה דברים המיקרוגל הוא ממש שוה לאש, אפ' אם הם המיעוט, עדיין אין לו שם בישול בדיעבד, ויכול להיות תולדה, דהרי חמה אינו מבשל כמעט שום דבר טוב כמו אש, או"ד שהוא דברוב דברים אינו טוב כ"כ זה ראייה שאינו שוה, וצ"ע לדינא.

(יג) **מהדורא בתרא:** וע' בספר שבת בשבתו דמוכיח דיש דברים שמתבשלים טוב בחמה ואעפ"כ אינו חייב בשום אופן – אלמא אינו חייב אלא בדבר שמבשל טוב בחמה בהרבה דברים ק"ב. ועוד ס"ל שם, דאינו תלוי אם עכשיו הוא אופן יעיל אלא מה היה בימי חז"ל, הא ראייה אם עכשיו ראוי ויעיל לבשל בחמה עצמה נאסור!? ודאי לא אלא הואיל והותרה הותרה – וה"ה מיקרוגל, הוא אמצעי בישול שאינו אש, ואינו יעיל ואינו אסור, גם אם ישתפר ויהיה יעיל. ולכן מתיר דוד שמש. ועוד מצדד להתיר, הואיל ואין כח המבשל חם, רק האוכל נתחמם מאליו, בזה אינו דומה לאב מלאכת בישול בכלל – וזו חידוש שאין לו ראייה, מהכ"ת בעינן מקור חימום חם, אולי כל שהאוכל נתחמם די. ומסיק שם להתיר מדיני בישול, ולאסור מצד חשמל ולחיצת כפתורים, ומתיר בשבות דשבות וכו'. [סברא שלו דומה לסברת רש"ז].

(יד) אמנם, בכל ג' מטענותיו ניתן להשיב. חדא, הא דטען דאינו מבשל יותר דברים מחמה, רק מחממן, הרי חמה יכול לבשל מים, ופת מיוחד שהביא בדבריו – ואילו מיקרוגל מבשלין בו כמה דברים – פופקורן, חלב, פסטה, אורז, דג, תפוז, א, שניצל תירס ושאר מוצרי סויה, וכו', והגם שאולי אינו טועם כ"כ טוב, מ"מ אינו בדיעבד, דהא הגם שיש לו תנור, עדיין משתמשים

^{קטו} מהלך זה יש לו כמה חידושים, ולא הבנתי אותו כ"כ טוב כמו הביאורים האחרים.

^{קטו} לפי האג"ט, צלי הוא ג"כ טעם שונה מבישול ואפייה, וא"כ הל"ל מותר לכתחילה. ויש לדחות, דאם הוא אש, לא משגיחין בהאי שנוי, רק היכא שאינו אש, אז הוא שנוי איך מבשל, וגם שנוי בתוצאה, יש להתיר. ק"ק קנ"ט ב'.

^{ק"ח} וכן יהיה נפק"מ לענין בשר בחלב.

^{ק"ט} אולי הוא תולדות החמה ואסור מדרבנן. אך יש לדון אם יש בזה אתי למיחלף.

^{ק"ב} ושאר תולדות, כגון דיבוק ניירות בתופר, יש הרבה והרבה מקרים שהוא כן טוב, משא"כ מקרוגל רק לדברים בודדים הוא טוב, אינו תולדה מחמת זה.

סימן שי"ח - בישול

בו כיון שהוא נוח ומהר וקל. בקיצור, הוא יעיל, ואינו רק 'במקום' או 'בדיעבד'. ואה"נ אינו הרבה דברים, מ"מ א"א לדחות ר' משה ולאמר שהוא ממש מבשל מוצרים בודדים כחמה, דזה הרבה יותר דברים.

(טו) והא דכ' דתולה על זמן חז"ל, לפי ר' משה זו אינו מוכח בכלל, דתלוי אם הוא בדיעבד או לא, ואה"נ ההלכה של שו"ע יכול להשתנות. ואפ' תרצה לחלוק ע"ז, מ"מ חמה עצמה לא ישנה, אך כל מה שאנו מדמים לו יכול להתשנות.

(טז) והא דכ' דאין מקור הכח חם, כבר דחינו אותו, דמהכ"ת.

(יז) עכ"פ, לדחות ר' משה, ולומר שטעה במציאות, ושוה ממש לחמה, אין בידנו לעשות את זה, ולכן אנו צריכין לחוש לדבריו, כמו שכתבן.

(יח) ולפי ר' משה, האם חמה בזמננו אסור לבשל מים, דהא כיון שיש לנו דוד שמש שהוא כן אופן יעיל. אך לכאו' זה אינו, [חדא, דדיני הגמ' לא משתנין, ועוד] דבעצם חמה אינו אופן יעיל, דהא אינו עובד בלילה, אינו עובד בחורף, ולא כשצריך הרבה מים מהר, וכו', רק אנן, המציאו אופן שנוכל להשתמש בו כשאפשר, וכשא"א מחליפין עם חשמל – אלמא בעצם אינו יעיל, ואינו אמין, רק משתמשים בו היכא שנמצא, ולכן עדיין אינו שוה להאב, וא"א לסמוך עליו כמו אש, ואינו איסור דאורייתא, לכאו'. ע"כ מהודרא בתרא.

(יט) ולפי האגלי טל, מיקרוגל אינו מקבל אותו תוצאה דמבשל ממש, וא"כ הוא ממש כמו חמה או תולדת חמה. ויל"ע, אותם דברים שבישולם במיקרוגל מקבל אותו תוצאה לגמרי כמו בישול על האש, האם לפי הנ"ל יהיה חייב, או"ד מהא שהוא מבשל שונה בכל שאר מאכלים מוכח ששנוי הוא, וצ"ע. ומסברא היינו דנין כל מעשה בפנ"ע.

(כ) ולמעשה, רש"ז מביא חזו"א שאסר מטעם שזה תוצאה מחשמל שמקורו באש, וכן אחז ר' אלישיב. ושבת הלוי^{קכא} כ' שאין כאן שנוי בתוצאה^{קכב}. ולכן להלכה, אין להקל בזה, ורק במבשל לחולה יבשל במיקרוגל במקום לבשל באש, דלכמה שיטות הוא שבות דשבות. ומצד שהייה לכאו' אינו אסור דאין חשש חתוי, דחתוי הוא על אש ולא בשאר מלאכות. ועדיין יל"ע אם נחמיר לגבי בישול אחר בישול, כדלקמיה.

(כא) ע"פ שיטות הנ"ל יש לדון האם שייך בישול אחר בישול במה שנתבשל בחמה או מיקרוגל. לפי האגלי טל יש לדון, שהרי נתבשל כבר אך בצורה שונה וא"כ יש מקום לדון אם עכשיו יש תועלת במה שנתבשל ע"י האש, משא"כ לפי אג"מ^{קכג} ורש"ז לכאו' יהיה אסור שהרי מעולם לא היה מבושל^{קכד}. ושבה"ל שם כ' דהא דבישול במיקרוגל הוא בישול היינו לחומרא, ולכן לענין בישול אחר בישול עדיין יש להחמיר, ועוד, אולי הוא כבישול אחר אפייה. ומביא פמ"ג שדן בזה, ונוטה להקל משום שאין זה תועלת חשובה, אך מחמיר למעשה. וכן החו"ש^{קכה} מפקפק בדברי פמ"ג.

(כב) אמנם, כדברי הפמ"ג הורה ר' אלישיב, והכי מסתברא, דבין אם ס"ל דבישול במיקרוגל הוא בישול מה"ת או לא, סוף סוף ראוי הוא לאכילה, ומה שמחמם הוא דומה למצטמק ויפה לו,

קכא י' ס"ב.

קכב ק"ק ממצאות.

קכג תלוי בקו"א, עיי"ש.

קכד או"ד, נתבשל, בלי לעבור איסור בישול, ואין כאן הוספה ע"י בישול באור פעם שניה.

קכה ב' קס"א.

סימן שי"ח - בישול

ואינו דומה לגמר בישול אחר מאב"ד, דהא ראוי הוא מאה אחוז. וכ"ת דומה לבישול אחר אפייה, הא נבאר במקומו דזה אסור רק משום דמוסיף 'חידוש' טעם בהאוכל, דהיינו מוסיף איזה דבר שלא היה מעולם, ולכן מותר לחמם שניצל מטוגן עמוק ע"ג פלטה, וא"א אפייה אחר בישול. וה"ה זה, אין החימום עכשיו מוסיף טעם חדש באוכל ממה שלא היה מקודם. ולכן לדינא מותר.

(ג) ואם נחמיר בזה, יוצא מדברינו שאם בישל אורז במיקרוגל אסור להניחו בשבת על פלטה. ובאמת היחמיר החו"ש בעמ' הבאה.

(כד) נחלקו רש"ז וחזו"א בענין מזלג חשמלי - דאע"פ שאמרנו דכל גוף חימום הוא כאש גמור לכו"ע, שאני זו דאין כאן גוף חימום, אלא יש חשמל העובר מצד לצד דרך המים, ואין שום גוף חימום לזה, הגם דהמים נרתחים - רש"ז ס"ל אי"ז אש, ולכן אינו אלא מדרבנן לבשל בו, וחזו"א אסר משום דכל חשמל הוא כאש, והוא 'עיבור' האש [ואינו תולדת האש אלא עיבור האש].

(כה) בישול ע"י כימיקלים 'Chemicals', לפי רש"ז אי"ז אש, לפי ר' משה אינו טוב כ"כ [לכו"ע], ולפי אגלי טל צריך לברר אם הוא מקבל אותו תוצאה [טעם שונה]. ולכן, מדינא, עצם בישול ע"י כימיקלים אינו בישול. אמנם יש כמה שלבים בהכנת מנות אלו. להכין המים החמים ע"י הכימיקלים מותר כמו שביארנו, וכן אמר ר' בעלסקי.

(כו) ומים חמים הזו עכשיו, לכאורה הוא תולדת החמה, דעכשיו הוא מים חמים רגילים. תלוי עכ"פ במהרש"ל ומג"א. ולחמם עם זה דבר יבש, הלא אין בישול אחר בישול. ובדברים הלחים, יש כמה צדדין להתיר, כגון אם הוא רוטב להעוף, הרי אינו עיקר התבשיל, ונבאר במקומו דיש דעות דהולכין אחר רוב ועיקר. ועוד, דהא דיש בישול אחר בישול בדבר לח אינו ברור כ"כ. ועוד, דהוא מקסימום בישול מדרבנן, תולדת חמה, ואולי כמהרש"ל, וכו'. ואעפ"כ, אסור ר' בעלסקי הבישול הלח.

(כז) ומצד עשיית האדים, יש שדנו בזה - בדרך כלל אינו שאלה מצויה, דאם אינו מכוון לזה, מוליד ממילא מותר. והיכא שמכוון לזה, כגון מכשיר אדים, בין כך אסור משום דאינו גרוק"ט. והיכא שנקל בזה, כגון לחולה, ניקל גם במוליד. וכן, אין שאר איסור, רק מוליד אדים, בכוונה, ויל"ע האם זו אסור משום מוליד. ודן בזה המנח"י קכ"ו, ושש"כ קכ"ו ומסקי' להקל כיון שהרי אינו אלא מוליד לשעה.

(כח) אמנם, יל"ע בהם מצד הטמנה, דמטמין בהאדים. ושמעתי שמועות סותרות אהדדי, ולכן ידון כשהמציאות בפניו.

(כט) י"א, דכל תגובה כימית, Chemical Reaction הוא איסור מכה בפטיש. וזו חידוש דעליו להביא טענה מכרעת, דהרי ביו"ט אין איסור הבערה, ואסור להדליק גפרירים רק משום מוליד, ולא משום תיקון מנא.

(ל) [אפשר הוא תולדת חמה, דהא עושה אדים, והאדים מחמת האוכל. ואם הChemicals עדיין בעין, אולי תולה במהרש"ל ומג"א, אך המציאות כפי שהבנתי הוא דאינו בעין.]

סימן שי"ח - בישול

(א) לבשל ע"י כיריים אינדקציה Induction Range, הרי אין כאן גוף חימום אלא כח מגנטי – לרש"ז אינו בישול דאורייתא, לאגלי טל הוא אותו תוצאה ואסור מה"ת, וכן לר' משה הוא לכתחילה גמור. עכ"פ, זו עצה לבתי חולים דחייבים לבשל בשבת, או שאר פיקו"נ דזה קיל טפי, וכן, לרש"ז הוא שבות דשבות לבשל בזה ע"י גוי^{קב}.

(ב) לבשל בדוד שמש, [כפי המציאות שהיה בזמנם, שהחמה חימם הצינורות של מים עצמם], לפי רש"ז אינו אש, וגם אינו תולדת החמה כמש"כ לעיל אות ד'. ולפי ר' משה יש לדון האם הוא כ"כ טוב, הלא כל דוד יש לו גם כפתור להיכא שאינו עובד דרך החמה, שמוכיח שאינו אמין כ"כ, וגם אינו מבשל טוב לכל הדברים חוץ ממים, או"ד בשעת החמה זה ממש טוב כמו אש, וכל בנין יש לו אחד, ולכה"פ לענין מים הוא טוב. ולהאגלי טל לכאו' לפי הבנתו אינו אותו תוצאה^{קכט}.

(ג) אמנם לכאו' בכל שימוש לכה"פ הוא משתמש בתולדת החמה, דהיינו כשמים קרים נפגשים להמים חמים שבתוכו. ועוד, בזה יש 'אתי למיחלף' טובא [אולי תולה במהרש"ל ומג"א בהמשך, ובזמננו לכו"ע יש אתי למיחלף, הואיל ויש בתוכו גם גוף חימום, כדלקמיה]. נמצא, שלכו"ע אסור להשתמש בו בשבת. וכ"ש בזמננו, הרי החמה אינו מחמם עצם צינור שיש בו מים, אלא יש זכוכית ומתכת מעל הצינורות שמושך החמה, והיא נתחממת, ואז מחממת הצינורות שיש בהם המים; והם שני גופים נפרדים לחלוטין, וזו ודאי תולדת החמה^{קל}. [אין להביא שום ראיה למעשה מנידון שדנו בו פוסקי דור האחרון, כי הדוד שמש שדיברו עליו הוא ג"כ מדור האחרון, ואין המציאות שייך לדור שלנו. המושג שזה, אך המערכת בנוי קצת שונה, וזה קילקל כל צד היתר].

(ד) שש"כ מהדורא ראשונה התיר שימוש בדוד שמש במקום הצורך, וחזר במהדורות אחרונות, י"א משום דחזר מפסקו, וי"א דחזר מחמת פוליטיקה. אבל למעשה המציאות השתנה, א"כ ההיתר אינו שייך בזמננו. ואומרים שרש"ז חזר מההיתר משום דבתוך המערכת יש גם גוף חימום, וא"כ אתי לאחלופי.

(ה) וכ"ת, מה בכך שמחמם המים ה'חדשים', והוא תולדת החמה, הא זה גרמא, י"ל, דבר שהוא מערכת אינו נקרא גרמא אלא מעשה ישיר. וי"א, הא הוא פס"ר, י"ל פס"ר אסור כאן לכו"ע, דהא ניח"ל.

(ו) יש מתירים שמש בדוד שימוש משום פס"ר בתרי דרבנן. ואיזה ב' דרבנן איכא? ועוד ניח"ל. ועוד אינו גרמא.

(ז) אם נפתח הברז של מים חמים בשבת, ועכשיו רוצה לסגרו, לכאו' יש כאן בעיה, שהרי כשסוגרו המים שבתוכו יבשל משא"כ אם ישאר פתוח לא יהיה לו זמן לחמם. ולכאו' להשאיר ברז פתוח כל השבת, הרי הוא רואה ממונו הולך לאיבוד ויש צד להקל מטעם גרמא במקום הפסד. וכ"ש אם הוא דוד שמש, שיש להקל.

(ח) וכן לענין חולה, הדוד שמש הוא אסור רק מדרבנן, תולדת חמה, ולכן ע"י גוי הוא שבות דשבות וכו'.

(ט) כמו שביארנו, לבשל על סודר שנתחמם ע"י החמה, הוא תולדות החמה ואסור משום דאתי למיחלף. ונחלקו המהרש"ל ומג"א היכא שלא שייך לאחלופי האם הוא עדיין אסור, המהרש"ל ס"ל זיל בתר טעמא, וא"כ היכא שליכא למיחש, מותר. והמג"א חולק וס"ל דאסרו בכל אופנים, ולא פלוג. המ"ב הביא רק המג"א, וכן יש לנקוט.

^{קב} יזהר מבישול עכו"ם, ע' סעי' הבא בשם הגר"ח ש"ש, ערוה"ש, מחזה אליהו.

^{קכט} למה לא, עכשיו יש מים רותחים, בדיוק כמו בוילר.

^{קל} רצ"ע אורל"צ ב' ל' דמדמה את זה לקדירה, וצ"ע.

סימן שי"ח - בישול

(מ) לא רק איסור בישול אסרו בתולדת חמה, אלא גם בהטמנה חששו שיבא לאחלופי. הטמנה הוא גם במאכל שמבושל כל צרכו.

(מא) והטמנה בדבר המוסיף הבל אסור אפ' מבעו"י. אך, רעק"א בשם הרשב"א כ' שהטבע של חול שהוחם בחמה הוא להצטנן לגמרי בליל שבת^{קלא}, ולכן מותר כיון דתבשיל צונן מותר להטמין אפ' בדבר המוסיף הבל^{קלב}. אבל חמי טבריא לא מצטננים, ולכן אסור להטמין בתוכם אפ' מבעו"י.

(מב) והטמנה מבעו"י בדבר שאינו מוסיף הבל, מותר.

(מג) ע' סוף שעה"צ כ"ד, וצ"ע.

(מד) שהייה בתולדת חמה, מותר, דהלא אין לך גרוף וקטום יותר מזו, דלא שייך שמא יחתה. ורעק"א מצדד דגם בתולדת האור דינא הכי.

(מה) כ' המ"ב דלהניח מאכלים על צדי התנור קודם שהוסק אסור מדרבנן. וכ' 'לקמיה', והכוונה למ"ב סקב"ב.

(מו) המבשל בתולדת החמה, שהוא איסור דרבנן, אסור בדיעבד, ורעק"א מצדד דלמוצ"ש מותר למבשל עצמו, 'וצ"ע לדינא'. ולא היבנתי, ממ"נ, אם במזיד קמירי, אז למה מותר לו במוצ"ש, ואם בשוגג, למה אסור בכלל. ואח"כ מצאתי בפמ"ג שכ' 'ודינו כבסע' א", וכן מובן.

(מז) המבשל בתולדת החמה חייב מכת מרדות.

(מח) ע' חו"ש^{קלג} דמביא או"ש לחדש דהגם דתולדת האור חייב, מ"מ תולדה דתולדה, הוא ככח כוחו, ומותר. ופריך עליו החו"ש ושו"ש.

(מט) ע"ע בס' שבת בשבתו לענין מדי-חום, מש"כ בסעי' הזה.

סע' ד' – מאב"ד, בישול אחר בישול, לח ויבש, הדחה ושרייה

(א) הקדמה מאת הג"ר הענקין זצ"ל, ראוי ונכון ליזהר שכל תבשיליו יהיו מבושלים כ"צ בכניסת השבת, ואז אי"צ להכניס עצמו לשאלות גדולות וחמורות בלי לשים לב, כגון הזזת קדירות וכסוי תבשילים וכו'. חכם לב יקח מוסר. וכ"כ זכור ושמור בהקדמה להלכות אלו.

(ב) אב מלאכת בישול הוא לעשות תיקון חשוב לאוכל [או למתכת וכו'] ע"י חום האש.

(ג) ולכן, המבשל מאכל עד שיעור של מאכל בן דרוסאי, חייב לכו"ע. וקיי"ל שזהו שליש בישול, וי"א שהוא חצי בישול. ונחלקו האחרונים אם זה באיכות או בזמן^{קלד}.

(ד) ולבשלו ממאב"ד על גמר הבישול, דהיינו בישול כל צרכו, קיי"ל שגם זה בישול מדאורייתא. יש חולקים, ביה"ל, ואסור להחזירו, או להחזיר הכסוי, או להזיזו למקום יותר חם בפלטה וכו', אפ' מסופק אם מבושל כ"צ, אך בדיעבד מותר בכל גווני, כדין ספק פלוגתא.

^{קלא} מתי בליל שבת, הא אם הוא עדיין חם בכניסת שבת, יאסור?

^{קלב} הם אומרים לנו המציאות? וע' ברעק"א בפנים שמשמע שאינו משום חול אלא משום שתבשיל שנתבשל בחמה מצטנן, וא"כ ק"ל דה"ה בחמי טבריה.

^{קלג} ב' קנ"ט.

^{קלד} חזו"א ור' פאלק כ' זמן, ושאר הפוסקים כ' באיכות, וכן הוא הפשטות. אך קשה לשער המציאות.

סימן שי"ח - בישול

ה) וקיי"ל שגם כל שלב ושלב שבין מאב"ד עד מבושל כל צרכו אסורה, כל שממהר או מקרב בישולו, כגון להחזיר או להוסיף כסוי, להזיזו לאמצע הבלע"ך, להוציא ממנו מעט והשאר יבשל יותר מהר וכו'.^{קלה}

ו) וגדר מבושל כל צרכו הוא היכא שדרך בנ"א לאוכלו כך שלא במקום הדחק, ויתלבן בהמשך.

ז) ויותר מזה הוא מצטמק ויפה לו, וזה מותר מצד הל' בישול.

ח) כבר אמרנו, ספק אם הוא מבושל כל צרכו, אסור להחזירו. ביה"ל. ואין אומרים שהוא ספ"ס; ספק מבושל כ"צ, ואולי כהני ראשונים מובא בביה"ל, משום דהשו"ע לא התייחס לדעה זו בכלל, ושאני בדיעבד מלעשות ספק בספ"ס. כצ"ל.

ט) והעצה למי שהרים מכסה לבדוק בתבשילו, ואז נתעורר אצלו ספק אם הוא מבושל כל צרכו, הרי אינו יכול להחזיר המכסה כמו שביארנו, ולכן העצה הוא להסיר הקדירה, לטעום מעט, ואז אם הוא בסדר יכול להחזיר ואם לא, לא. ואין לאסור מהא דסעי' י"ח דאסור להוציא מהקדירה משום מגיס, דהא בשעה"צ קל"ז כ' דהוצאת כף הוא רק איסור מדרבנן [לאפוקי מגיס ממש], וא"כ נימא בזו ספק דרבנן לקולא, ובפרט כשיש שי' ראשונים בביה"ל. ולכן זה עצה טובה^{קלי}.

י) מי שטעה והניח תבשיל על האש בביהשם"ש, או כיסה אותו או קירב אותו לאמצע האש ולא היה מבושל כ"צ, חייב להסירו, דהא עכשיו מבשל יותר מהר מחמת מעשיו, ועובר בכל רגע ורגע. [במעשה שהיה, היה לו להניחו בע"ש סמוך לשקיעה על בלע"ך על האש, דבזה מותר שהייה ע' סי' רנ"ג].

יא) ולענין איסור מעשה שבת במלאכה שעשה בביהשם"ש, אם הוא בשעה שיש שיטות דעדיין אינו שבת, הוא ספק פלוגתא, משא"כ כשאסור לכו"ע אז הוא ספק במציאות, ואסור – כ"כ ביה"ל סי' רס"א.

יב) להדליק קרוקפוט או גז ביהשם"ש ע"י גוי, מצד הל' שבת מותר, ע' סי' שמ"ב. אמנם יש ליזהר מצד בישול עכו"ם, היכא שהגוי מדליק האש, ולא רק מניח הטשולנט.

יג) – מעשה שהיה אצל הגר"ח ש"זצ"ל, שנהג שנים הרבה תענית דיבור בשב"ק. ונכנס יהודי א' בליל שבת ביהשם"ש לשאול שאלה, הניחו הקרוקפוט במקומה בע"ש ע"מ להדליקו סמוך לשבת, ושכחו, ורצה השואל לדעת אם מותר להדליק ע"י א"י בביהשם"ש. ונתן מרן רשות להגר"ש לענות במקומו, מחמת תענית דיבור. ופסק הגר"ש דביהשם"ש מותר. בשבת בצהריים שם לב השואל דיש לעיין מצד בישול עכו"ם. ושאל להגר"ש, וגם הוא חשב שטעה בדבר. והלכו ושאלו למרן, והשיב 'פשיטא דאין בו משום בישול עכו"ם'. וכששאלו לו למקור אמר להם 'לך ללמוד'. ולמדו ומצאו ערוה"ש^{קלי} דמביא גמ' עירובין דאי' שם הדליק גוי תנור ולא ידע שיש שם אוכל בכלל, ה"ל בישול עכו"ם שלא במתכוון ומותר. וכ' ערוה"ש, דהנ"מ היכא דהיהודי נתנו שם לאוצר, אבל אילו הניח שם הישראל בכדי לבשלו, אז מותר גם אם הא"י התכוון לזה. ומביא סימוכין לדבריו. ושאלו למרן אם התכוון לזה ואמר שכן.

^{קלה} וגם, אם רוצה להזיזו מאמצע האש, לא יגביהו מהאמצע ויניחו בסוף, אלא חייב להזיזו בלי להגביה. ויש שנכשלים בזה. וכן יש ליזהר מצד הגסה, שלא לנענעו חזק.

^{קלי} א"נ, ישאיר תבשילו על האש, בלי מכסה, ויוציא ע"י מזלג, ואז, אם אינו טוב, ישאירו בלי כסוי. ומצד הגסה, עמש"נ במקומו, חזו"א ואג"מ.
^{קלי} יו"ד קי"ג כ"ט.

סימן שי"ח - בישול

(יד) ויל"ע אם ערוה"ש שייך בנידו"ד, כי לא הניחו בשעת הנחה לבישול אלא לאוצר, א"כ אולי יאסור בזה הערוה"ש. דרכי תשובה קל"ח מביא ערוה"ש הזה. מאידך, מחזה אליהו קלט חולק עליו בתוקף, מן הגמ', מן הסברא ומן ההלכה, עיי"ש. ובדיעבד, בשעה"ד גמור אולי יש מקום להקל. ע"כ.--

(טו)מים, כשהוא יד סולדת ה"ל מאב"ד, ורותח גמור הוא מבושל כל צרכו, כ"כ אגלי טל, וכן מביאים בשם חזו"א, וציץ אליעזר, וחזו"ש. וע' מנח"י קמ"ד השואל טען דיס"ב הוא מבושל כ"צ, דבחום כזה שותין שתייה חמה, והביא השואל מאירי ור"ן כדבריו. ודחאו המנח"י מאגלי טל הנ"ל. וק"ק, למה לא דחאו דחייה גמורה, דאין להביא ראיה מהני ראשונים, דהא הם ס"ל דמאב"ד הוא בישול גמור לענין שבת, כהני ראשונים בביה"ל, וא"כ אינו ראיה לדידן. ועיין.

(טז)ולכן לקחת מים שהיד סולדת בו ולהרתיחו, ע"פ הנ"ל האגלי טל כ' שאסור, דזה כמו לקחת מאב"ד ולבשלו כל צרכו.

(יז) ולכן יל"ע, מי שרואה בליל שבת דטשולנט שלו מתייבש, והוא מבושל כל צרכו, ושייך להוסיף מים ממיחם בלי בעיות של כלי שני כדיבואר בהמשך קמ"א, האם מותר לו להוסיף מים לתוך תבשילו – אם המיחם שלו בע"ש הגיע למאה מעלות, ואח"כ הורידו לחום נמוך יותר, עכשיו שייך הא דמ"ב סקכ"ד, דאין עוד בישול לחממו עכשיו למאה מעלות. אמנם אם המיחם בע"ש הגיע רק קרוב למאה, כפי שמצוי בהרבה מיחמים, הרי עכשיו כשמוסיף מים לטשולנט שלו, הרי מעלה המים מתשעים מעלות למאה מעלות, ולפי הנ"ל נאסור.

(יח)וכן אם יש לו מיחם מים על האש, ומעולם לא היה מאה מעלות, ועכשיו רוצה להזיזו לאמצע הבלע"ך, לכאו' ע"פ הנ"ל נאסור. וכן יהיה אסור להוציא מים ממיחם זה [בין על הגז בין חשמלי], כי במה שמוציא מים, שאר המים יגיעו יותר קרוב למאה מעלות יותר מהר הואיל ויש פחות מים בפנים קמ"ב.

(יט)ובאמת, החשב האפוד אסר הוצאת מים בציור כזה, וכ' דפשוט הדין כן, דלא כהשואל שרצה להתיר מסתימת הפוסקים.

(כ) אמנם, הגם דהבאנו בשם כמה אחרונים ופוסקים דיס"ב הוא מאב"ד, ורותח גמור הוא מבושל כ"צ, מ"מ אין הדבר פשוט כ"כ, ונוכל לצרף המקילים במקום הצורך עם צירופים אחרים, כדיבואר. הלא המה האג"מ קמ"ג, מאור השבת בשם רש"ז קמ"ד, דס"ל דמים יס"ב הוא מבושל כ"צ, דבחום כזו שותים אותו רוב בנ"א.

(כא) לדינא, אין בידנו להקל למעשה על סמך זה לחוד. אמנם, לכאו' בנידו"ד כשראה הטשולנט שלו מתייבש, יש לצדד עוד צדדים להתיר, כדלקמיה.

קלח מ"ג.

קלט ב' מ"ג.

קמ ו' כ"ח.

קמא מים קרים, ומטרמוס ודאי אסור להוסיף [מצד בישול ומצד נתינה לכתחילה] – כי מיבעיא לן מים חמים ממיחם כלי ראשון על האש.

קמב ע' אג"מ ד' ע"ד כ"ג.

קמג ד' ע"ד בישול א'. וע"ע שם כ"ד, דכ דמאב"ד הוא יס"ב – נמצא מאב"ד ומבושל כ"צ באותו דרגא? ר' פאלק אמר לנו לא לסמוך על תשובה הזו. ובעיקר האי קושיא, אינו קשה כ"כ, דאולי אה"נ, ומים גם בן דרוסאי וגם אנן מסכימים מתי ראוי ומתי לא, ואין על מים מושג של 'חצי ראוי' אלא כן או לא. ומו"ר הגר"ש הוסיף, דזה [נקרא כ"צ] איירי בבישול, וזה [מאב"ד] איירי בשהייה, דאז לכו"ע, גם לשו"ע מותר להשהות. ובחשבון זה יישוב מעולה, אמנם עיינתי ולא ראיתי זכר מענין שהייה. קמד עמ' 622.

סימן שי"ח - בישול

(ב) הרי, יש גם שי' הרשב"א ושאר ראשונים, דממאב"ד שוב ליכא בישול, דלא קיי"ל כותייהו, אבל קיימם הם. ועוד, הרי כשמוסיף מים אלו לתוך שטולנט שלו, אין כוונתו שיתחממו יותר, רק כדי שהטולנט לא יתייבש, ואדרבה, אם מתחמם עוד, ירתיח ויאדים ויאבד המים, א"כ רוצה שהמים ישארו בחום שנמצא עכשיו. ואין זו מתיר אלא הוא מלשאלצ"ג/פס"ר דלנח"ל. והואיל ועכשיו הוא איסור דרבנן, כדאי הרשב"א ודעימ'י, רש"ז ודעימ'י לסמוך עליו במקום הצורך.

(ג) ובפרט, הלא לוקח מים ממיחם – ומיחם זו עשוי לשתיית שתייה חמה, ואעפ"כ אינו מגיע למאה מעלות, וא"כ זה מורה לנו מהו מבושל כ"צ במים בעיני רוב בנ"א, דאל"ה לא ימכרו דגם כזו, ע"כ זהו מבושל כ"צ^{קמ"ה}.

(ד) מה נקרא מבושל כ"צ. ברוב מאכלים אינו קשה להכריע, אבל יש דברים שאינו פשוט כ"כ. כגון בשר Rare, רוב בנ"א אינם אוכלים ככה, וה"ל מאכל ליחידים בלבד. אבל יש לדון לגבי Medium Rare אם נקרא מבושל כל צרכו.

(ה) יל"ע לענין טשולנט, מה נקרא מבושל כ"צ. דהיינו, גם אם כל הרכיבים ראויים לאכול לגמרי שלא ע"י הדחק, מ"מ טעם טשולנט עדיין אין בו. ועיין.

(ו) ולענין ביצה רכה Soft Boiled Egg נסתפקו הפוסקים^{קמ"ו} אם הוא מבושל כל צרכו, שהרי מצד א' יש הרבה אוכלים אותו ככה לכתחילה, ומאידך גיסא, היכא שרוצה ביצה רגילה^{קמ"ז} אינו רוצה ביצה כזו. נפק"מ, הניח ביצים חיים תוך השטולנט ממש סמוך לשבת, ויש לו בלע"ך, האם מותר בשבת להזיזו יותר לאמצע הבלע"ך, או להכזיר כסוי עליה או להחזיר, וכו'.

(ז) סופלה, ^{קמ"ח}Soufflé, דרגת מבושל כל צרכו הוא השלב דאז יהיה Soufflé אמיתי, ואפ' אם לח באמצע, עדיין הוא מבושל כ"צ דזהו גימורו. כך אמר לנו הר"ר פאלק, ופשוט. והנה, המומחים, כשאופין אותם בע"ש, מוציאים אותן מהתנור מעט לפני הגמר 'דעיניהם', ואז בשבת מחממו מעט יותר ואז יהיה Perfect, מושלם, כשמגישו. וזה אסור לכו"ע, דגם לדידן עדיין אינו מבושל כ"צ. וכי אמרי' דמותר, היינו שבעינו הוא מבושל כ"צ, ועכשיו מצטמק ורע לו לענין ה'שפיץ' וזה היתר ר' פאלק. ולענין אם שייך ביה בישול אחר בישול, נבאר בהמשך.

(ח) ---דנו כל הפוסקים לענין טשולנט ירושלמי, שיש בו עצמות עוף, והם רק מתבשלים לאחר שעות ארוכות. [ע"ע מש"כ בזה בסעי' א']. לאחר הבירור אצל ירושלמיים מובהקים, המציאות הוא שנותנים כל סוגי עצמות עוף – לא של בקר – לתוך הטשולנט, דהיינו הדקים מאוד, וגם אלו של השוק והכנפיים, ואחר י"ב – י"ד שעות הוא ראוי לאכילה. ואינם אוכלים אותו בפנ"ע, אלא ביחד עם שאר הטשולנט. ואוכלים העצם עצמו ולא רק מוצצים אותו. השאלה הוא, האם מותר להחזיר הכסוי על קדירה של טשולנט או יש לאסור מחמת העצמות שבו שאינם מבושלים כל צרכם. ולא רק לענין הכסוי יש שאלה, אלא גם לענין חזרה וגם לענין הגסה אפ' אינו על האש. וע' אג"מ^{קמ"ט} שכ' שלא יתכן שהמציאות הוא כזה, אבל אם כן הוא, יש לאסור לעשות כן במקום שנוהגין כזה, ואפ' אם הוא עצמו אינו רוצה לאוכלם.

^{קמ"ה} רק כשזה המציאות, ולא במי שהוריד החום משום שהיה מאוחר.

^{קמ"ו} שש"כ א' קמ"ח. שבו"י עמ' רכ"ח. חו"ש כ' דברך הוא מאב"ד, וקשה הוא מבושל כ"צ.

^{קמ"ז} בלי שימת לב כתבתי מילה 'רגילה' – האם זה מורה משהו?

^{קמ"ח} איירי בהאמיתי, ולא בהחכוי שמשימים לתוכו שוקולד.

^{קמ"ט} ד' ע"ו וע"ז.

סימן שי"ח - בישול

(כט) בס' מאור השבת^{קי} מביא בשם רבני הבד"ץ שמתירים אם שאר הטשולנט מבושל כל צרכו, והוי כעין 'נגרר'. וצ"ע, שלמעשה חלק זה לא נתבשל כל צרכו. ואולי פשט הוא שכיון שאוכלים אותם עם שאר הטשולנט, ואוכלים אותם בין אם הם ראויים בין לאו, א"כ לא איכפת לן, וצ"ע. במנח"י^{קנא} דן לגבי הטעם, אבל כאן אנו דנים לגבי עצם גופו ולא הטעם.

(ל) שבט הלוי^{קנב} וחז"ש כ' שאם הוא אוכל העצמות צריך לזוהר, ואם הוא אינו אוכל, אין לחוש, לדדידה אינו אוכל בכלל. ויל"ע אם יש לו אורחים. ורש"י^{קנג} מחמיר אם הוא עצמו אוכל או שהוא במקום שהדרך לאוכלם. ואם הוא עצמו אינו אוכל, יש להקל במקום שאוכלם בספק, דהיינו אינו יודע אם מבושלים כל צרכם. ור' אלישיב בספר הל' שבת בשבת כ' שיש לצרף בזה הראשונים שמקילים בכל אופן בנתבשל כמאב"ד.

(לא) נמצא, שבאה"ק, אם יש עצמות בטשולנט שלו, יזהר מכל הנ"ל. ע"ע שו"ש כאן י"ט ב' באריכות.

(לב) נצטנן. מאכל שמבושל כל צרכו, אלא שנצטנן, תלוי אם הוא יבש או לח. ביבש, לא איבד מעלת בישולו, ולכן אין בישול אחר בישול. ובלח, אם נצטנן כמעט חזרה למצבו הראשונה, ולכן איבד מעלת בישולו, ושו"ע פוסק^{קנד} דיש בו בישול אחר בישול. רמ"א בהמשך חולק כדיתבאר. ובדיעבד, ה"ל מעשה שבת בספק פלוגתא, ומותר.

(לג) ובביאור החילוק בין לח ליבש, אמר הרב פאלק, שבכל בישול יש ב' מעלות, הא' הוא מה שמבושל היא ואינו חי, וב', מה שהוא חם. ובדבר יבש עיקר התיקון הוא צד הא', מה שהוא מבושל, וא"כ אפ' נצטנן לא איבד עיקר מעלתו ולכן אין חימומו תועלת חשובה, אבל בדבר לח, עיקר מעלתו הוא החום ולכן כשנצטנן איבד מעלתו^{קנה}.

(לד) ואפ' דבר לח, אם הוא עדיין יס"ב מותר לחחמו [באופן המותר] לכו"ע, כיון שעדיין לא איבד מעלתו.

(לה) ולעניננו, פחות מיד סולדת בו הוא נצטנן, מיד סולדת בו ואילך מיקרי רותח.

(לו) וכמה הוא יד סולדת בו. האג"מ^{קנו} כ' שפשוט דכל אוכל ומשקה שאדם מכניס לפיו אינו יד סולדת בו. ובמק"א צידד בין 43° ל 71°. וביו"ד ב' נ"ב מצדד עד 80°.

(לז) ויש שנתנו שיעורים במעלות, והם בין 40° מעלות עד כ 79° מעלות. ולהלכה, יש להחמיר בכל אופן, אך יש אופנים שיש להקל בצירוף, כגון בכלי שני וכו'. אגב, בדרך כלל פיסטור Pasteurization הוא 79°^{קני}.

(לח) פתחי תשובה יו"ד ק"ה ז', אנו לא בקיאתין כמה הוא יס"ב ולכן צריכין להחמיר עד שיצא ספק מלבו.

^{קי} עמ' 11.

^{קנא} ח' כ"ה.

^{קנב} ג' צ"ג ב'.

^{קנג} מנחת שלמה ב'-ג' י"א.

^{קנד} ביה"ל מביא ראשונים החולקים.

^{קנה} עדיין לא מובן כל צרכו, שהרי מרק וכדו'...וי"א דלא פלוג - וק', א"כ בישול אחר בישול במרק הוא איסור רק מדבנן, והל"ל לשו"ע ורמ"א לומר כן. יש אחרים שביארו הטעם משום שאינו ניכר, וגם זה קשה ממרק. ולענין החולקים כ' האגלי טל שמובן, שהרי מים שנתבשלו כבר, בפעם השנית מתבשלים יותר מהר. וצריך לבדוק המציאות ולראות. וי"א דעכשיו המים יותר מטהרים. לדינא, הכי קי"ל, ולא משנה הטעם.

^{קני} א' ה'. וצ"ע ממצאות.

^{קני} ע' חו"ש קס"ד, דפסטור הוא ודאי יס"ב. וע"ע שם בשם חזו"א.

סימן שי"ח - בישול

(לט) חוות יאיר כ' יס"ב הוא כחום הרוק שהוא בערך 37° , וזו חומרא דלא חששו ביה הפוסקים.

(מ) אורח"ר בשם חזו"א חשש לחומרא ולקולא בין 40° ל- 46° , וכן הביא חו"ש, וביותר מ- 46° לדידה הוא ודאי יס"ב. וזו קולא אדירה.

(מא) וע' מנח"ש^{קנ"ה} שהביא גמ' חולין שיש מ"ד שאין סכין שחיטה נעשה טרייף מחמת השחיטה משום שבית השחיטה אינו יס"ב. וטען רש"ז, דמדלא חילק, ע"כ בכל בע"ח קאמר, גסות ודקות ועופות, בריאים וחולים. ולכן הלך הגאון לבדוק חומו של בית השחיטה של ברווז חולה, והיה עד 48° מעלות – ולכן הוכיח דע"כ חום כזה אינו יס"ב. [נמצא, מה שלחזו"א הוא ודאי יס"ב, לרש"ז צונן גמור הוא!]

(מב) וע' אור"צ דפקפק על רש"ז, חדא מהמציאות שכרסו של תינוק נכוות בפחות מזה [בדק?], ועוד, שלמ"ד האוסר הסכין שם בגמ' שחולין, וכי ס"ל דיס"ב הוא 38° , דהא זוהי דרגת חום הנמוך בבע"ח.

(מג) וטענה זו האחרון יש לדחות, דאסר הכל אטו אלו שיש"ב. ועיי"ש עוד דאור"צ דחה כל הגמ'.

(מד) ר"ש איידער מביא דעת הגר"א קוטלר דיס"ב הוא 49° .

(מה) [מהדו"ב: ע' סי' קפ"א מ"ב סק"ח ושעה"צ י"ט. ושם מבואר כמה דברים. חדא, השו"ע נקט יד נכוית כשע"כ כוונתו הוא ליס"ב. וגם מבואר שם דיד נכוית הוא הרבה יותר חם, ואי היה נוטל ידיו היה נכוה בהן. ומבואר דיס"ב עדיין ראוי ליטול ידיו בהן. וכן מבואר בסי' ק"ס – וע"כ שיעורו אינו כ"כ גבוהה.]

(מו) מאכל שכשהוא קר הוא יבש, וכשמחממו נעשה לח, ממ"ב ס"ק ל"ג מבואר דדינו כיבש, וכן מבואר בסעי' ט"ז, עיי"ש.

(מז) דבר יבש שנצטנן שמותר לחממו, היינו אפ' בכלי ראשון, אך לא על האש דאז יש שאלה של חזרה, ועוד דיש בישול אחר בישול אפ' בדבר יבש כשהוא על האש. כ"כ השעה"צ מ"ו [– מה כוונתו, ולמה לא חשש בשאר מקומות?], ועוד, מקורו הוא א"ר, וחפשתי ולא מצאתי! וע"כ, כאן הוא דין מיוחד – ואה"נ בדבר יבש א"א בישול אחר בישול גם כשהוא על האש, בתנאי חזרה, אבל דבר יבש דיעשה לח בהמשך הבישול, בזו אומרים בישול אחר בישול. ועדיין צ"ע טובא. ועוד, מציין למג"א רה"ג ל"ו. ובס' רנ"ג חולק המ"ב על מג"א הזו?

(מח) כ' ביה"ל בדעת שו"ע, שאם הדבר לח הוא בכלי שני, אז דינו כנצטנן אפ' אם הוא רותח. ולפי"ז יהיה בעיה לקחת מים חמים ממיחם בכלי להכניסו בטשולנט על האש, וכן יהיה בעיה למלאות כוס מים ממיחם אם נפסק הקילוח, דמה שכבר בכוס הוא כלי שני, והקילוח הוא ערוי כלי ראשון. – כ"ז לדעת המחבר, משא"כ לדידן המקילין בלח כ"ז שלא נצטנן לגמרי, מותר.

(מט) ומ"ב מביא רמ"א בסע' ט"ו שכ' דאפ' בדבר לח אם לא נצטנן לגמרי אלא עדיין חם קצת אפ' אינו יד סולדת בו, לא מיקרי איבד מעלתו, ומותר לחממו שוב. וכ' שכן הוא המנהג להקל. ולפי"ז, גם כלי שני יהיה מותר אם הוא חם, ודלא כמו שי' המחבר שביארנו באות הקודם.

(נ) [דהיינו, יש ראשונים דס"ל בדבר לח דיש בו בישול אחר בישול, ויש מקילים וסוברים דאין בישול אחר בישול. שו"ע פסק כמחמרים, ורמ"א מיקל כ"ז שלא נצטנן לגמרי^{קנט}. ולכן, לשו"ע, אסור לקחת מים חמים מכלי שני ולהניחו על האש, דכלי שני דינו כצונן. משא"כ לרמ"א, עדיין אינו נצטנן לגמרי, גם בכלי מאה, ולכן אין בישול אחר בישול ומותר. וספרדי מותר לבקש מאשכנזי לעשות עבורו.]

^{קנ"ה} א' צ"א י"ח.

^{קנט} לענין מעשה שבת, לספרדי, עיין חזון עובדיה עמ' 422 שצידד להתיר משום ספק פלוגתא. ולאשכנזי, מלבד זה יש גם חזו"א ואג"מ שהוא רק חומרא, כדלקמיה.

סימן שי"ח - בישול

(נא) ויש לדון בכוונת הרמ"א^{קט}, האם בעיקר ס"ל כהני ראשונים שאפ' בדבר לח אין בישול אחר בישול, ורק היכא שנצטנן לגמרי מחזי כבישול או אתי לאחלופי, או"ד אדרבה, יש בישול אחר בישול בדבר לח, רק ס"ל שהיכא שלא נצטנן לגמרי לא מיקרי איבד מעלתו, וכעין המחמירין שסוברים כן לגבי נצטנן לפחות מיס"ב, והוא עצמו ס"ל שנצטנן לגמרי חייב. [איך שיהיה, הרמ"א חידש כאן שיטה חדשה, ויל"ע מהו מקורו והכרחו, ועיין. (גם לדעת הרמ"א, הא דמותר לחמם אם לא נצטנן לגמרי, היינו רק כשהוא בדרך ירדיתו, אבל בדרך עלייתו, ודאי יש בישול לחחמו שובקסא.]]

(נב) החזו"א למד כצד הראשון^{קסב}, ולכן היכא שנצטנן לגמרי, במקום הצורך אפשר לבקש מעכו"ם לעשותו, דהוא רק שבות דשבות [כמובן יחד עם דיני חזרה]. אך המג"א^{קסג}, גר"ז^{קסד}, חיי"א^{קסה} אגל"ט^{קסו} ומ"ב^{קסז} למדו כצד השניה, ולכן רק במקום צורך שבת ואין לו עצה אחרת, אפשר דיש לסמוך על המתירים לענין גוי. ואג"מ^{קסח} כ' לענין בישול דבר לח שנתבשל כבר 'אין דין זה ברור ומהראוי להחמיר. ובשעת הדחק גדול אולי יש להתיר עכ"ל.

(נג) יש לדון מהו גדר 'לא נצטנן לגמרי' שהמנהג להקל לחממו שוב. משמע מלשונו של הרמ"א, דכ"ז שאינו צונן גמור, וניכר גם מעט חמימות, בסדר, והיינו שכתב נצטנן לגמרי. ומסברא, לפי החזו"א יש הרבה מקום להקל בגדר זה, דכ"ז שניכר אפ' מעט שנתחמם שוב ליכא למיגזר, אבל לפי דעת המ"ב ושאר האחרונים צריך לעיין טובא מהו הגדר בזה בדיוק כדי שלא יבא לידי איסור דאורייתא, דאולי בעינן שיהיה חם בעיני בנ"א.

(נד) גר"ז בסעי' ט' כ' נצטנן לגמרי היינו שיהיה ראוי לאכול מחמת חמימותו. וזה דוחק גדול בלישנא דרמ"א, אך מתאים לשיטתו, דס"ל אם נצטנן לגמרי יש בישול אחר בישול מה"ת, כמג"א ונשמ"א ועוד, ולכן בעינן שעדיין יהיה מרק חם או תה חם, וזו דרגא גבוה מאוד, משא"כ לפי חזו"א ור' משה. אמנם, ע' ר' משה^{קסט} דנקט כגר"ז, להחמיר, גם אם מסברא לפי שיטתו היה לו להקל.

(נה) ע' אג"מ^{קע} דהשואל [הגר"ש איידער] רצה להתיר נתינת קטשופ על דבר גוש חם, משום דבישול אחר בישול הוא חומרא, ואולי אין קטשופ לח גמור. והשיב ר' משה דנכון שמותר, אבל לא מטעמיה, שהרי קטשופ דינו כלח^{קעא}, אמנם בישול אחר בישול הוא חומרא, וכן דבר גוש הוא חומרא, ושני חומרות הללו ביחד לא מחמירין.

(נו) כמובן, זה רק לשיטתו דבישול אחר בישול הוא חומרא, וכן לדעת החזו"א; אבל להמ"ב, הרי בישול אחר בישול הוא מעיקר הדין, ולכן אין לצרף זאת. ואכן אסר המ"ב דבר גוש על רוטב

קט ע' נשמת אדם.

קסא ע' ע' אבני נזר קב"ט.

קסב וכ"ה בפמ"ג רנ"ג א"א כ"ט וכאן ל"ט. ויש סתירות למק"א, ע' שבת בשבתו.

קסג רנ"ג ל"ז.

קסד סע' ט'.

קסה כ' י"ג, עיי"ש.

קסו עמ' ר"ל.

קסז כן משמע לקמן בסע' ט"ו, וכן בס"ק ק"ח, ומוכח כן מביה"ל סו"ס רנ"ג על מה שכ' הברכי יוסף, דהברכי יוסף הוא ספרדי, ולכן למד כהשו"ע, ולא היתיר המ"ב יותר משום רמ"א זה. וכשלמדנו רנ"ג, דחינו ביה"ל הזה, דזה משום חזרה ולא משום בישול. וכן יש לדחות שאר המ"ב הנ"ל.

קסח ד' ע"ד ז'. וס"ל כחזו"א.

קסט שם ב'.

קע שם אות ה'.

קעא כ' שם דכל שצריך כלי לתת לו צורה, דינו כלח. וזו גדר חמור מאוד!

סימן שי"ח - בישול

שנצטנן לגמרי. אמנם למעשה בנידו"ד יש להקל לכו"ע, דהא דר' משה החשיב קטשופ כלל זה אינו דבר פשוט ומוסכם^{קעב} [ר' אלישיב אמר למו"ר שאינו כלל], ולכן זה צירוף להקל, דהוא אכתי ב' חומרות.

(נז) אסור לבשל בכלי שני אע"פ שבדרך כלל אינו מבשל, משום דמיחזי כמבשל, ע' סע' הבא. ודבר לח שנתבשל ונצטנן, אע"פ שאנן קיי"ל שיש בו בישול מה"ת, מ"מ מותר לערבו בכלי שני. והטעם, כיון שיש חולקים וס"ל שמותר לכתחילה, א"א לגזור ולאסור מחמת מיחזי כמבשל. וחזינן מכאן, סקכ"ג ול"ט, דמ"ב התייחס להקל יותר בלח שנצטנן, אבל היקל בעיקר משום קולי כלי שני. (נח) וכדאי להזכיר שוב, כל ההיתירם של בישול אחר בישול הוא אך ורק בדבר שנתבשל כל צרכו, וכדנתבאר.

(נט) ע"פ כל הנתבאר עד כה, כשרוצה להוסיף מים לתוך טשולנט שלו [מבושל כ"צ], ויש לו מיחם מים [שהיו כבר מבושל כ"צ, וכדנתבאר למעלה], יש לו ב' אפשרויות. חדא, להסיר הקדירה, ולאחזו מתחת למיחם, למלאות מים ולהחזיר. או לשפוך לתוכו מים מהמיחם דרך כלי שני^{קעג}. בכל אופן, לא ישפוך המים כשהקדירה על האש, משום הגסה, ואכ"מ.

(ס) ולכאנא, למלאות דרך כלי שני עדיף מלעשותו ישר, דהרי, אם ממלא ממיחם יש שאלות מצד בשר בחלב, דע"י הניצוק והאדים אולי המיחם נעשה בשרי. ואה"נ בדיעבד ניקל בזה, מ"מ עדיף לעשות דרך כלי שני, לדידן דקיי"ל כרמ"א.

(סא) ואין לאסור משום 'פינה ממיחם למיחם'^{קעד}, חדא דנראה במקומו דמ"ב מיקל בזה, ועוד, היינו רק כשמניח קדירה חדשה על האש שלא היה שם מקודם, משא"כ כאן הוא רק דרך כלי חדש, אבל מניח שוב אותו קדירה שהיה מכבר^{קעה}. עכ"פ, דרך כלי שני עדיף טפי מלעשות ישר ממיחם.

(סב) **רוב ומיעוט.** מאכל שרובו יבש ומיעוטו לח, עדיין אסור לחממו שוב מחמת הלח שיש בתוכו. כך נקטו הפוסקים, ודלא כמנחת כהן. ב"י ופמ"ג^{קעז} מביאים כן בשם רבינו ירוחם, וא"ר מביא מנחת כהן הזו. וע"ע אול"צ ב' ל' י"ג דביאר שיש ט"ס בדברי רבינו ירוחם, ובאמת אינו מיקל בכלל. כה"ח ויביע אומר מקילין כמנחת כהן. וע' אג"מ שם ז' דכ' דהמנחת כהן אינו מובן. והיקל בשעה"ד גדול, רק משום דלח שנצטנן הוא חומרא בעלמא.

(סג) ועיקר טענת המנחת כהן הוא דע"כ הולכין בתר רוב מדלא מצינו מי שיחייב לייבש מאכלו הגוש לפני חימומו, וע"כ זה מותר, וגם כל רוטב שהוא המיעוט, דאל"ה נתת דבריך לשיעורין. אמנם, החת"ס^{קעז} וגר"ז ועוד, כן היהירו ע"ז, ולכן טענת המנחת כהן בטלה.

(סד) ולכן לענין Soufflé, יש לדון אם יש בישול אחר בישול מצד הלחות שבו, ועדיף טפי משאר אופנים כיון שזה מהות התבשיל האחת, ולמעשה הר"ר פאלק היחמיר. אולם, אם נימא

קעב ע' שו"ש סעי' ט' מ' ד'.

קעג דעת החזו"א, כל שנתחבר אל הכלי ראשון דרך ניצוק, דינו ככלי ראשון. אבל סתימת שאר אחרונים ופוסקים לא נקטו כן.

קעד ע' שבת בשבתו עמ' רכ"ט.

קעה כן מבואר גם באו"ח ש' בשם הגר"ש אורבך.

קעז מ"ז רנ"ג י"ג.

קעז ע"ד.

סימן שי"ח - בישול

שלח שנצטנן הוא חומרא, יש יותר מקום להקל, וכן יל"ע כמה לח הוא, דאולי נחשבי' כיבשקע^ע [ודן מקטשופ לכאן], ותלוי גם במציאות. וכן יל"ע לענין 'סופגניה'.

סה) עכ"פ, ע"כ הוכחנו דאין הולכין בתר רוב, וכל שיש מיעוט לח, יש בו משום בישול כשנצטנן. ועלנו לבאר עכשיו, האם באמת חייב לנגב כל מאכלו לפני חימומו. ומלבד להביא דעת שאר אחרונים, עלינו לבאר דעת מורנו המ"ב.

סו) הקצוהש"ח כ' דצריך לנגב [מדמתיר רק כשאינו ע"מ להטפוח]. חת"ס כ' דבעינן עלי תה צריך שיהיו יבשים לגמרי שלא יהא בהם לחלוחית מים קרים. וגר"ז כ' שלא יהיה רטוב כלל.

סז) מאידך, ר' אלישיב בשבו"ק^{עט} כ' דקוגל תפוז"א אי"צ לנגב, אבל כשיש Puddle^פ חייב להריק ממנו. וכן מבואר במאור השבת בשם רש"ז^{פא}. וכן בשביתת שבת, לא שמענו דתבשיל רטוב חייב לנגב. ובס' הל' שבת בשבת^{פב} בשם ר' אלישיב ג"כ כמש"כ בשם שבו"י, אך הוסיף דזה משום דלח שנצטנן הוא חומרא ולא מעיקר הדין.

סח) ודעת שבה"ל, מובא באו"ח ש במכתב, ס"ל דכל שהריקו, הוא בסדר, אפ' שלא נגבן.

סט) ודעת המ"ב, בסק"ל ב' כ' 'יבש, ר"ל שהריקו המרק ממנו' – משמע, אי"צ לנגבו ממש, אלא כל שנשפך המיותר, בסדר, ומותר לחממו שוב. היינו כדעת אחרוני זמננו להקל, ודלא כפמ"ג, דלא כחת"ס וגר"ז.

ע) אמנם, בסק"ל ט, כשאירי לגבי עלי תה, כ' שיהיו יבשים, וצ"י לשעה"צ ס', ושם כ', ר"ל בלי מי העסענ"ס. והיה מקום לומר דזה מתאים עם מש"כ למעלה, דרק ישפוך, ואח"כ בסדר. אמנם א"א לומר כן, דהרי מ"ב סק"ל ט הוא בשם פמ"ג וחת"ס ועוד, וא"כ איך אומר בשמם כשחולק עליהם.

עא) והנראה לבאר, דלאו כל טיפות שווין. דהיינו, בסק"ל ב' איירי בתבשיל, כעין קוגל, ובזה כל שהריקו המיותר בסדר, דאז הלחלוחית הנשאר בחוץ, הטיפות הללו טפלים להאוכל ובאים לשבח האוכל, וכן שניצל עם שמן שעליה. משא"כ עלי תה, הרי העיקר הוא הלח, דזה מה ששותה, והעלים נותנים הטעם, א"כ גם הטיפות שנשארו בחוץ הם בעיה, כי אינם טפלים להאוכל אלא הם העיקר, ולכן הוא בעיה. וכוונת שעה"צ סק"ס הוא לאפוקי שאי"צ לייבש הלחלוחית הפנימי של העלין, דזה בכל אופן אי"צ, ועל הלחלוחית שבחוץ תולה בקוגל או בתה. כן נראה לומר.

עב) וע"ע מאור השבת בשם רש"ז, דאטריות חייב לנגב. וע"פ הנ"ל מובן, דאין הרטיבות על פני האטריות באין לשבח האוכל, ואינו אוכל רטיבות הזו אלא נעשה חלק מהמרק, ולכן היחמיר בזה. וע"פ הנ"ל זה מורעדיג!

עג) היוצא לדינא, כל שיש רוטב, חייב לשפכו. והלחלוחית הנשאר בפנים בכל אופן אי"צ לנגב. ועל הלחלוחית החיצוני, בקוגל אי"צ לנגב. בתה חייב לנגב, וכן באטריות וכו'.

קע"מ להטפוח לכאן.

קע"מ עמ' 399.

קפ' 'שלולית', בלע"ז.

קפא מכתב הראשון מאת רש"ז.

קפב ח' קע"ו.

סימן שי"ח - בישול

(עד) ע"כ כל מה שכתבנו הוא אך ורק היכא שרוטב ולחלוחית הזו היה מבושל כבר, דאז יש לצרף הצד דאין בישול אחר בישול גם בלח. כצ"ל, הגם דמכמה מהמקורות הנ"ל לא היה ברור כ"כ.

(עה) ובתשו' חת"ס קפ"ג מתיר בישול לאיבוד, עיי"ש. ומכאן זה רי"י פישר קפ"ד מתיר להפשיר חלה וקוגל שיש עליו לחלוחית. וקשה מסי' ש"א סעי' מ"ו שמבואר שאסור אפ' לאיבוד, והוא מיישב, אבל מרעק"א שם מוכח שאסור, וצע"ק על החת"ס ואבן ישראל.

(עו) וא"כ עלינו לבאר איך באמת מפשירין חלה קפ"ה שיש עליה Frost. הרי, קרח זו מעולם לא היה מבושל, וא"כ השאלה הוא הרבה יותר חמור, כדנתבאר. ועוד, אינו נטפל להאוכל, והוא מחוץ לאוכל, ואינו נטפל לו בכלל. וגם יש לחוש מצד בורר.

(עז) וע' בזכור ושמור עמ' 134 דכ' שמותר להסיר הקרח ואינו בורר משום דדינו כקליפה. ועיין בדיני בורר, כי אין זה פשוט כ"כ, וצ"ע. וגם כ' שם דמותר מצד סמוך לסעודה. וג"ז אינו פשוט כ"כ. ועיי"ש עוד דכ' מקצת המים דנשאר הם באים מהחלה עצמה, ובזה אומרים אין בישול אחר בישול. וצ"ע.

(עח) והעצה היעוצה היא, אחר שהוציא החלה מהמקפיא יניחו על פניה לכמה דקות, במקום חם קצת, ואז הקרח יפול מאליה, ואז ינגבו, ואח"כ שוב אין בה לחלוחית כבר. קפ"י

(עט) טיפות. ולענין שימוש במצקת רטובה, כוס שיש בו טיפות מים שנשארו, החזרת מכסה רטוב וכו', נבארם כאן.

(פ) שביתת שבת שם כ' דלא ראה אנשים ת"ח מקפידים ע"ז בכלל. ומבאר הבנתם, דהא הוא רק מעט, וחצי שיעור אסור היינו מדין אחשביה, והיכא שהוא פס"ר דלנחי"ל, אין אומרים אחשביה. ועוד, די"א אין בישול אחר בישול בדבר לח בכלל.

(פא) וממשיך, דהמג"א סקל"ה [מובא במ"ב ע"ח ושעה"צ ק"ח] לית ליה חשבון הזו, מדאסר הנחת דבר גוש על רוטב, וג"ז היה חצי שיעור, לא ניה"ל, לח שנצטנן. וע"כ, מי שמחמיר אינו מן המתמיהים. עכ"ד.

(פב) ועוד, שעה"צ שם מביא מקילים בהא דמג"א, אבל לא מטעם זה אלא מטעמים שונים עיי"ש.

(פג) והנה, לכאן' מהא דמצינו בעלי התה, ומי עסענ'ס, דדעת מ"ב גר"ז, חת"ס, פמ"ג, בנין ציון, נתיבות שלום ועוד, כולם בפה אחד אמרו שחייב לייבש העלים מהלחלוחית שעל גביהם; הרי מפורש דאין אומרים חצי שיעור, פס"ר דלנחי"ל, ליכא אחשביה, בישול אחר בישול – וא"כ כל הנושא סגור, וחייב לייבש!

(פד) אך לכאן' אין להוכיח משם, דהתם, הטעם, והמי עסענע'ס, לא רק חשובין אם יהיו בכמות גבוהה, אלא הם מה שנותנים הטעם והתה שלו, וזהו העיקר, וא"כ זה ודאי ניה"ל, וודאי יש בו אחשביה, וא"כ אין להוכיח משם לכאן.

קפ"ג יר"ד צ"ב.

קפ"ד ח"ח כ"ט, ומנח"י מחמיר ט' ל"א, וכן בשש"כ.

קפ"ה מלבד דיני לחם בשרי.

קפ"ו והמים הלא מבושלים עדיין, שספגו החלה עצמה, הרי עכשיו נתחמם בשבת ליס"ב, כשהם תוך החלה. ומדוע זה מותר. ואולי משום דזה כמות כ"כ מועטת, דכו"ע מודי ביה להקל, אפ' יותר מכוס נגוב בהמשך. ועיין.

סימן שי"ח - בישול

(פה) יש ב' תשובות מר' משה אודות אם צריך לנגב טיפות. בח"א סי' צ"ג כ' דהיכא שליכא לצירוף של לח שנצטנן, אין להקל כלל, גם אם יש שאר הסברות. אך, אם הוא לח שנצטנן, וחצי שיעור פס"ק דלניח"ל דליכא אחשביה, 'אפשר שיש להקל'. ובח"ד ע"ד כ' דבציור כזה 'יש להקל'.

(פו) והא דמג"א ומ"ב לגבי דבר גוש על רוטב, שאמרנו דהוא דלא כהיתר כזה, אולי ר' משה חולק עליהם.

(פז) והסכמת שאר הפוסקים – ר' אלישיב, רש"ז, שבה"ל, מלוקט מכמה מקומות כגון מאור השבת, שש"כ, והרבה מפי השמועה; היכא שאינו לח שנצטנן, אין להקל בכלל. ובלח שנצטנן, אמרו שינער הכוס עד שיצא ממנו הטיפות, ואי"צ לנגב במגבת, דאותו רטבות הנשארת אחרי הנענוע אין לו חשיבות בכלל. קפ"ז קפח

(פח) והא דמג"א ומ"ב, איירי כשיש רוטב ולא רק רטיבות הנשארת. [וכן הא דעלי תה ומי עסענ'ס].

(פט) עוד סברא להקל מהאול"צ, היכא שמערה מכלי ראשון, נראה בהמשך לגבי מיחם דיח מקום לומר שנתערב לפני שנתבשל מהערוי, ולכן דינו ככלי שני.

(צ) היוצא לדינא: טיפות שמעולם לא נתבשלו, אין להקל כלל. כגון מצקת ששטפו אותו בכיור, ינגב לפני שיניחו במרק, או שינגב השיש לפני ששמים עליה קדירה רותחת וכו'.

(צא) טיפות שנתבשלו, יש מקום להקל ע"פ ר' משה. ראוי ונכון לנערם, ומה טוב אם מייבשו באמת.

(צב) מכסה שיש עליו רטיבות, אין בו הקולא של אול"צ, ולכן יש יותר מקום לומר לייבשו, ועוד דזו אינו כלי ראשון אלא על האש. ויש עצה דכשמסיר הקדירה ומסיר המכסה, יניח המכסה כמות שהיא על הפלטה או הבלע"ך, ואז לא יתקררו בכלל. [עצה, ינענענו, ואז יניחו על הפלטה].

(צג) שי' רבינו ירוחם הוא דמה שאסור בדבר לח שנצטנן לחממו, היינו אם הוא מצטמק ויפה לו, אבל אם מצטמק ורע לו, מותר. וכ"ת אם מצטמק ורע לו, למה מניחו שמה, י"ל כגון שהוא בתוך תבשיל אחרת וא"א להפרידו, או שרוצה אותו חם. והמ"ב קפ"ט כ' שאין אנו פוסקים כוותיה, וההיתר של מצטמק ורע לו שייך אצל חזרה ולא לבישול.

(צד) דבר שלא נתבשל כבר, אלא נשרה בכלי ראשון שהוא יד סולדת בו מבעו"י, אפ' אם אינו מאב"ד, אסור לשרותו עוד פעם בכלי ראשון. ואע"פ דאין כאן תוספת בישול, מ"מ כיון שלא היה נתבשל לגמרי, ניתוסף בו קצת בישול. כן הוא דעת השו"ע, אבל הרמב"ם מתיר. וכ' הפמ"ג, שגם הרמב"ם לא היקל אלא בדבר שטבעו קל להתבשל, אבל דבר שאינו קל, מסכים לשי' השו"ע.

(צה) ופסק המ"ב דטוב להחמיר בכל גוונא, אך הוא מיקל בכלי שני.

קפ"ז היכי דמי, אי אינו טופח ע"מ להטפוח, לכו"ע לית מאן דאסר. ואם הוא כן טופח ע"מ להטפוח, אז זה חידוש נורא.

קפח ע' הע' קמ"ה, ודן מכאן לשם.

קפ"ט כן משמע כאן וכ"כ בס"ק ס"ב.

סימן שי"ח - בישול

צו) מאכל^{קצ} שלא היה מבושל כבר כלל, אסור לשרותו בחמין שהיד סולדת בהן, אפ' בכלי שני משום דמיחזי כבישול, וע"ע סעי' הבאה.

צז) [אבל תבלינים, מותר להוסיפם לכלי שני דאינו מיחזי כמבשל. איני יודע למה. ובצל, מג"א כ' דינו כתבלין, וע' שעה"צ ס"ק ס"ט. ובעז"ה יתבאר דיני תבלין בהמשך הסימן.]

צח) אבל מותר להדיחו מערוי כלי שני. והיתר זו שייך גם בדבר לח צונן שלא נתבשל מעולם.

צט) ערוי מבשל כדי קליפה, ולכן אסור ערוי מכלי ראשון.

ק) אך לא בכל מאכל יש היתר הנ"ל של ערוי כלי שני, שהרי יש דברים שכ"כ דקים ורכים, וקלים הם לבישול, שאסור אפ' בהדחה, דהיינו אפ' ערוי כלי שני מבשלם, כגון איזה דגים דקים מלוחים.

קא) ואם אינם ראוי לאכילה אלא ע"י הדחה, והדחה בצוננים בלבד מתקנם לאכילה, מותר להדיחם, שקיי"ל דאין מכה בפטיש באוכלים.

קב) [הבהרה: דג מלוח וקוליס איספנין אסור הדחה מכלי שני. וידוע דכלי שני אינו מבשל, ובסעי' הבא חוששין בכמה דברים, אבל לא בערוי וכו', וכאן אסור מעיקר דדינא. ויל"ע מדוע אסור. דעת הלבוש ודעימי' הוא משום דמתקנו לאכילה, דהיינו, יש מכה בפטיש באוכלין. ולכן אסור כאן. מאידך, הביה"ל חולק על הלבוש, וס"ל דאין איסור מכה בפטיש באוכלין, וטעם האיסור כאן הוא משום דהוא דק ורך ונתבשל גם בערוי כלי שני וכלי שלישי.]

קג) אג"מ^{קצא} מאריך לטרוח ליישב קושיות הביה"ל על הלבוש, ומסיק דהוא 'קצת ספק לדינא'. ויש כמה וכמה נפק"מ, כגון הדחה בצונן, הלבוש ופמ"ג אוסרים. מ"ב מיקל, וכו'. שביתת שבת כ' נפק"מ הוא עשיית סלצר, והעיד דהמרי"ל דיסקין מנע מעשיית סלצר בשבת, משום מכה בפטיש באוכלין. והנה, הלבוש ודעימי' רק אסורים כשמכשיר האוכל לאכילה, אבל בדבר הראוי כבר אין מקור לאסור (כמש"כ ר' משה, דרך תיקון מאינו ראוי לראוי הוא תיקון חשוב באוכל לכו"ע), ועוד, אינו מתקן איזה דבר, אלא מערב ב' דברים יחד. ועיין. עוד נפק"מ, עשיית ג'לי, ע"ע שבה"ל ז' מ"א. עוד נפק"מ, עשיית צנימים^{קצב} – אך ג"ז ראוי מקודם, ועמש"כ בזה בסעי' א'. ע"כ]

קד) ונחלקו הפוסקים אם הדחת מים קרים מתקנם, האם אסור להדיחם בחמין. ומסקנת המ"ב הוא להחמיר.

קה) הא דערוי כלי שני מבשלם, הסתפק הביה"ל אם זה רק אם הוא יד סולדת בו או גם אם הם פחות מזה ולא צוננים. וסיים שצ"ע למעשה. ר' שרגא סתם להקל, וכן ר' פאלק, וכן אמר אאמו"ר שליט"א.

קו) ולפי הצד שגם בפחות מיד סולדת אסור, פשוט שלא שייך היתירא דכלי שלישי וכו' שהרי בישול זה שאני משאר בישולים. וגם לפי הצד שמצריך יד סולדת, ג"כ נראה דכלי שלישי אסור, דלא מצינו בשום מקום חילוק בין ערוי כל שני לכלי שלישי או רביעי וכו'.

^{קצ} לא כל מאכל, כמו שיבואר בהמשך.

^{קצא} ג' נ"ב.

^{קצב} ע"ע חו"ש עמ' קצ"א.

סימן שי"ח - בישול

קז) דבר יבש חי, עפ"י כל הנ"ל הוא אסור מדרבנן לשרותו בכלי שני, ואם ע"י שרייה זו בחמין נעשית ראוי לאכילה, חייב קצב.

קח) בקיצור, למדים מכאן, שיש דברים שהם קלים לבישול ביותר, ולא מיבעיא שאסור בערוי כלי שני, אלא גם בכלי שלישי אסור.

קט) [הוספה: כלי שני בגמ' אי אינו מבשל. והק' תוס' קצ"ב, תימה, מ"ש כלי ראשון מכלי שני, אי יס"ב שניהם יאסרו, ואי אינו יס"ב שניהם יהיו מותרים. וי"ל, כלי ראשון דפנותיו חמין ומחזיק חומו זמן מרובה, משא"כ כלי שני אין דפנותיו חמין, והולך ומתקרר. ויל"ע בדברי תוס', מה העיקר, האם בעינן דפנות חמים כדי לבשל, וכ"ז שאין לו את זה דינו ככלי שני, או"ד בעינן הולך ומתקרר, וכל שאין לו דפנות הללו, עדיין יש בו כח כלי ראשון.

קי) ויש כמה נפק"מ, כגון ערוי, דבר גוש, ועוד. ולכאן יש להביא ראיה מהא דהגמ' דן אם מלח נתבשל בכלי שני, ומסיק דקשה לבישול, וגם בכלי ראשון אינו מבשל, רק כשהוא על האש. והנה, מדלא משני הא כלי שני אין לו כח לבשל, אלמא בעצם כלי שני יש בו כח לאיזה דברים, והגמ' מסתפק אי מלח בכלל. ואי למדין דבעינן דפנות של כלי ראשון, מה ההו"א והצד דכלי שני מבשל הא אין בו כח בישול. משא"כ אי אומרים דבעינן דפנות לקררו, הרי שייך שיש דברים שמתבשלים כ"כ מהר לפני שהמים היספיק להתקרר, ובזה מובן דיון הגמ', ובזה מבואר דהעיקר הוא דפנות כלי שני לקרר קצ"ב. קצ"ו ע"כ]

קיא) ועפ"י"ז, כאן האריך המ"ב לבאר איך להכין תה בשבת. ולא רק תה, אלא גם קפה שייכת לכאן.

קיב) היתחיל לבאר ששייך בזה כל דיני בישול מן התורה, ואנשים אינם נזהרים בו. בשעה"צ נ"ה מביא רשימה יותר מהרגלו, להראות שאסור לכו"ע.

קיג) לערות מים חמים על עלי התה, ה"ל ערוי כלי ראשון שמבשל כדי קליפה, וזה חשש איסור סקילה. למה רק חשש?

קיד) ואם אח"כ נותנו לתוך התנור, יש בזה ודאי איסור סקילה.

קטו) וליתן העלין לתוך כלי שני, זה אסור כמו שביארנו בסעי' הזה, ובפרט לפי מה שמבואר לגבי קלי הבישול ביותר שחייב אפי' מערוי כלי שני, כאן חייב. גם בזה כ' 'חשש'.

קטז) ואיך יעשה? עצה הראשונה שאין למחות בו, הוא שמבעו"י יערה על העלין חמין מכלי ראשון, ויהפך קצ"ב העלין בעת הערוי, ויותר טוב לבשלם ממש בתוך התנור, ואח"כ יריק המי עסענס [תמצית] כדי שישאר רק עלים יבשים שנתבשלו כבר, ואז מותר לערות עליהם מים חמים מכלי ראשון, כדין דבר יבש שנתבשל כל צרכו. ועכשיו שהוא בכלי שני, מותר להחזיר המי עסענס כדין דבר לח שנתבשל כבר לכלי שני אות מ"ח.

קצ"ב ע' ביה"ל.

קצ"ד מ: ד"ה ושמע.

קצ"ה וס"ל לר' בעלסקי דטרמוס, ו polystyrene, הואיל ועשויים לשמור החום, אין בהם קולי כלי שני. והמושג מובן מאוד, אבל מדינא לכאן אי"צ לחשוש לזה.

קצ"ו יל"ע, מה דינו במים ששפך ממיחם על האש, לקדירה ריקנית שהיה על האש ועכשיו הסירו, האם עכשיו יש לו דין כלי ראשון או כלי שני. שפכו מכלי אל כלי, אבל הדפנות של כלי השניה זו חם ממש כמו כלי הראשון. שו"מ בשו"ש עמ' שכ"א דמרגיש בזה. וע"ע פמ"ג, ושאר מראה מקומות, אוצר הלכות אות ע"א וע"ב.

קצ"ז כדי לבשל כדי קליפה בכל העלין, ע' שעה"צ.

סימן שי"ח - בישול

קיו) ואם לא יערה העסענ"ס מתחילה, יהיה בעיה של בישול אחר בישול בדבר לח. וע' לעיל שהארכנו לגבי כמה יבש צריך להיות. ובדיעבד מותר משום ספק פלוגתא, שעה"צ. ויש היתר אם המים צוננים מרובים, כמבואר בהמשך הסימן.

קין) והיתר זה לא יועיל להכניסו לתנור, שזה יבשלו לגמרי, ומבעו"י לא נתבשל אלא כדי קליפה.

קיט) ועצה זו אינו לכתחילה, כיון שאפשר בשבת יבשל קליפה שלא היה מבושל מבעו"י. ועוד, דילמא הוא כמו שרייה שאינו מותר לשרות עוד הפעם בשבת מפני שמוסיף בישול, וה"ה כאן אפשר הקליפה לא נתבשל כל צרכו. ואולי זה יש לדחות, שהרי אפשר סומכין על הרמב"ם שמתיר בזה, וכ"ת שלא, הא ודאי כאן נתבשל מאב"ד ויש פוסקים שמתירין לבשלו כל צרכו אם נתבשל כמאב"ד. שעה"צ, עיי"ש.

קכ) וכ"ת, מה מועיל עצה זו של הקליפה, הא האמצע הוא דק ורך לא נתבשל מעולם, דהיה רק ערוי, וא"כ איך ישרה אותם בכלי שני בשבת, דזה אינו, דהא בע"ש כשעירה עליהם, נשרו ג"כ בכלי שני, וא"כ כל מה שעושה בשבת, נעשה כבר בע"ש ויל"ע בזה, בזמננו כששורה בע"ש שקיות תה, הרי נשרו רק בכלי שני, וא"כ עכשיו בשבת שורה שוב בכלי שני, וזו אינו פשוט, עיין בהערה קצ"ח.

קכא) עצה השנייה הוא לבשל התה במים לגמרי מבעו"י, ובשבת יערבו לכלי שני. וכן מותר להוסיף עכשיו חלב שנתבשל ונצטנן. ועצה זו הוא דווקא בכלי שני ולא בערוי כלי ראשון. וחלב שלנו, האם דינו כמבושל ע"י 'פיסטור', תלוי כמה חם הוא, ומהו יד סולדת.

קכב) ועצה זו טובה היא שאנן קיי"ל דאין צביעה באוכלין.

קכג) הבית מאיר, מובא בביה"ל כ' שאין למחות קצ"ט ביד מי שנותן התה קודם ואח"כ מערה עליהם החמים, דהיינו ערוי כלי ראשון, ובעל נפש לא יעשה ערוי כלי ראשון אלא יערבו בכלי שני. ומ"ב הביא ה'בעל נפש'.

קכד) והעצה המהודרת הוא שישאר התה חם מבעו"י, וזה יוצא כל הדעות. ובזה, אם מערה המים לתוך התה ולא להיפך, ירויח השיטה שחוששת לצביעה באוכלין.

קכה) המ"ב לא נתן עצה של כלי שלישי כמו בסעי' הבא, שהרי כאן אין כזה היתר כמו שביארנו למעלה.

קכו) ועפי"ז, יהיה אסור לתת שקית תה Teabag לתוך כלי שלישי.

קכז) אמנם הגאון ר' משה' חלק על כל יסודו של המ"ב, והוא ס"ל דרך מה שיש לנו מסורה יש לחוש לקלי הבישול ביותר, כגון דג המליח וכו' שמבואר בשו"ע, אבל שאר דברים, ואפ' תה וקפה אין להסתפק אולי הם קלי הבישול ביותר, ומותר לתנם בכלי שלישי^א. עיי"ש שכמה מדבריו צ"ע. ולהלכה יש להחמיר כהמ"ב.

^{קצח} וע"ע שעה"צ ס"ג דמרגיש בזה, דמדמה לנשרה בכלי ראשון בע"ש אי שורין אותו שוב בשבת, דיש מח' בדבר, והאריך בו בסקל"א. וע"ע תהל"ד, ויל"ע מה דינו לנשרה בכלי שני בע"ש, אי בשבת מותר לשרות בכלי שלישי. ויש עדיין טענת החת"ס ושב"ל וכו'.

^{קצט} מדוע אין למחות, הא ערוי מבשל כדי קליפה? וצ"ל כיון שנתבשל כבר ליכא כדי קליפה. והא דבר לח הוא?? ועיין.

^י ד' ע"ד' ט"ו.

^{יא} ערוי כלי שני?

סימן שי"ח - בישול

קכח) [ע"ע שבה"ל^{רב} בשם מהר"ם שיק וחת"ס ע"ד^{רג} (מובא בהמשך), דכי היכי דיש בישול אחר בישול בסממנים, דכל פעם שנתבשל נתחדש חידוש חשוב, ה"ה עלי תה, ולכן אינו מועיל מה שמערה עליהם מים בע"ש. וחז"ל מחלק בין סממנים שהעיקר הוא נתינת צבע, לבישול שאין היסוד נתינת הטעם, אלא הוא הכשרו ועשייתו ראוי, וזה עשוי כבר.]

קכט) - גם למ"ב, שא"א בישול אחר בישול בתה, מ"מ אם בע"ש עירה עליהם מים, נמצא רק הקליפה נתבשל בע"ש, מכלי ראשון, והשאר מכלי שני, א"כ בשבת, אה"נ מותר לתנו בכלי שני, מ"מ לכא' אסור לשפוך עליה מכלי ראשון, דעכשיו נתבשל קליפה אחרת. ומ"ב עצמו מרגיש בזה. וע"ע אול"צ ב' ל' ג'.

קל) [הבהרה: המ"ב למד, דעשיית תה אינו שייך לנידון של סעי' הבאה לגבי כלי שני, אלא תה הוא שייך להא דדג המליח, דדבר דק ורך ביותר יש בו בישול מה"ת אפ' בכלי שלישי. וכן למד ערוה"ש. וכ"ה הרמב"ם מובא בביה"ל. ור' משה חולק, וס"ל דאין לנו להוסיף על דג המליח, ויש להתיר בכלי שלישי, ותה שייך לסעי' הבאה ולא לסעי' שלנו. ועיי"ש מש"כ עיניו רואות^{יד}, דיש לדחות. פמ"ג מובא גם ברעק"א מבואר כר' משה, אך אין להקל נגד מ"ב וערוה"ש שמקורם ברמב"ם! ובאמת צ"ע איך הם למדו הרמב"ם^{יד}. ועל הרמב"ם יל"ע, חדא, מהו מקורו, ועוד, מ"ש תבלין. ותבלין, י"ל דקבלה בידם, וכן מלח, משא"כ שאר דבר דק ורך. ועיי"ן ע"כ]

קלא) וע"ע אג"מ ב' פ"ה, דמייעץ להשוואל להכין תה באופן שצייר המ"ב. וכן אומרים דנהג לעצמו חומרות נגד מה שהיקל בספר. וכן יש לנהוג, מכל הטעמים שנתבארו.

קלב) ועוד, בח"ד שם תשו' י"ח לגבי קפה וקאקו דכ' דדעת הערוה"ש ומ"ב להחמיר הוא תמוה, דודאי דין תבלין יש לו, ומותר בכלי שני, וכ"ש בכלי שלישי. וממשיך, בשלמא תה אולי יש להחמיר בכלי שני כיון שאינו תבלין אלא למראה בלבד, אבל קפה וכו' ודאי תבלין הוא. ומסיק דעכ"פ יחמיר בכלי שני ויכין בכלי שלישי.

קלג) ואינו מובן כוונתו, מדוע תה הוא למראה ולא לטעמא. וצ"ע. והוא לשיטתו במה שהיקל בתה שהמראה ג"כ נעשה כן במים צוננין. מאיזה טעם שיהיה, אצלו העיקר היה המראה. וצ"ע. וע"כ אין לסמוך על ר' משה. ובדיעבד אין לאסור כדין ספק פלוגתא.

קלד) לענין קפה נמס בזמננו, יש להתיר מטעם שהוא אפוי כבר. ואע"פ שהוא בישול אחר אפייה, ע' בסעי' הבא שמותר בכלי שלישי.

קלה) ולענין גרעיני קפה טחון שמשימים לתוך משמרת, ושופכין עליה מים חמים, לכא' יש לאסור גם בכלי שלישי, שהרי החת"ס^י מביא גינת ורדים^י שהבאנו למעלה בשם שבה"ל,

^{רב} א' צ'.

^{רג} עיינתי בחת"ס, ואלו דבריו: יש מושג של איסור בישול אחר בישול בסממנים, דכל שממשיך לבשל נותן להצמר עוד צבע. והשוואל רצה לדמות הא לקפה, וחילק החת"ס, דסממנים התכלית הוא הצבע, ולכן כל כמה דמוסיף צבע מוסיף איסור. משא"כ שאר דברים שנאכלים לבדם בעצם, אין בהם בישול אחר בישול גם אם מוסיף טעם. ואוסר בקפה קלוי משום בישול אחר אפייה. וממשיך, דתולה על הא דמ"ב סק"ל. א. ושבה"ל א' צ' [וז' ק"א, ט' פ"ט] כ' דעלי תה שייך ביה סברת השואל - מהר"ם שיק, הואיל ואינו נאכל בעצמו אלא מוסיף בישול. ומ"ב חושש לזה אבל כ' דאין למחות. ^{יד} עיינו רואות שאינו דומה צונן לחם. והיה מקום לומר דפחות מיס"ב נצבע טובא. אבל ר' משה כ' ד' בקרים ממש מתאדמין. וצ"ע המציאות.

^{יד} עמש"נ בהמשך, דר' משה למד דכל אלו הם בכלל תבלין. וחד קושיא מתרץ חברתה.

^י או"ח ע"ד. והבאנו בקיצור בהע' למעלה.

^י או"ח ג' ב'.

סימן שי"ח - בישול

וביסודו מסכים איתו, דדבר שאפוי קצת ורוצה עכשיו לבשלו, אין כאן רק בעיה של בישול אחר אפייה, אלא כאן לכו"ע אסור שהרי האפייה הראשונה לא הכינה לאכילה לגמרי אלא צריך לחזור ולבשלו, וזה כאילו לא נגמר עדיין בישולו. נמצא שלפי המ"ב זה קלי הבישול ביותר שלא נתבשל עדיין לגמרי ויש לאסור גם בכלי שלישי. ולפי ר' משה הנ"ל יהיה מותר, אבל למעשה קשה להקל. וכן החמיר ר' פאלק למעשה.

קלו) כל מה שאסור לבשל בשבת, אסור להניחו בתנור לפני שהוסק, גזירה אטו היכא שהוסק. והסתפק רע"א בדבר לח שרותח, האם מותר להניחו עכשיו ע"ג תנור ובעוד כמה שעות לאחר שיצטנן ידליקו גוי, שהרי אם טעם הגזירה הוא אטו היכא שכבר נדלק, אז כאן א"א לגזור שהרי יהיה מותר, ונשאר בצ"ע.

קלז) ולענין קפה נמס שיש בתוכו כמה אחוזים של קפה טחון שאינו מבושל עדיין, ידועים דברי מרן הגאון מחזה אליהו שהשווה השימוש בזה לשימוש בשקית תה רגילה. וטען, שאה"נ גרעינים הללו קלויים כבר, מ"מ אין הא דסעי' הבא בא להתיר דבר שאינו ראוי אחר תהליך הראשונה. דהיינו, עוף הצריך שעה של בישול להכינו, ואפאו רבע שעה בע"ש, וכי מותר עכשיו לבשלו ל45 דקות בשבת כיון שכבר היה מבושל – ודאי לא, לכו"ע. וכל הנידון בסעי' הבא היתה כשראוי מאה אחוז כבר אחר תהליך הראשון. ולכן טען כאן אין להתיר מחמת בישול אחר אפייה. וממילא, שייך לסעי' שלנו לגבי קלי הבישול ביותר, כגון תה, אסור לדעת המ"ב גם בכלי שני.

קלח) ועוד טען, הרי החת"ס הנ"ל מבואר לאסור כשמוסיף ומוסיף טעם בכל בישול.

קלט) אמנם, לכאו' דבריו צ"ע, כי גרעיני קפה הללו קלויים כבר, ראויים לשימוש ממש כמו אלו המבושלים כבר, ואפשר להכין איס קפה עמהם במים צוננים, וא"כ ודאי נגמר בישולם כבר בקליה ראשונה, וא"כ יש להתיר משום בישול אחר אפייה בכלי שלישי. [בזה כ', דהואיל ורוב בנ"א אינם אוכלים כן, ע"כ בזה לא נגמר הכנתם. וצ"ע, כי נמס בצונן כמעט שזה כבחמים, וכ"ש במים פחות מיס"ב, וא"כ הא דאנשים מכינים קפה חם אינו בשביל הבישול אלא משום שרוצים שתייה חמה, וא"כ שפיר מקרי כבר נגמר בישולם.]

קמ) והא דחת"ס, חדא, המ"ב מעיקר דדינא מיקל נגד החת"ס. ועוד, החת"ס עצמו השווה לסממנים רק דבר שהוא עצמו אינו נאכל – ולכן טען שבה"ל דעלי תה בכלל – אבל קפה זו הוא שותה, וא"כ אינו כסממנים. [כ' מרן, כי אה"נ קלויים כבר, מ"מ הפליטה עצמו עדיין לא נעשה, ואין מי שיחלוק על החת"ס לומר דפליטה הוא בישול, כדחזינן מסממנים. ויש לדחות את זה, כי פליטה שייך רק בדבר שאינו אוכל בעצם, משא"כ בשאר דברים כגון תרנגולא דר' אבא. וכ' שם מרן, כי עיקרו עומד לפליטה ולא לאכילת עצמו. וכמובן, יש לדחות את זה.]

קמא) ועוד, גרעיני קפה אינם קלי בישול בכלל, רק ע"י שטוחן דק מאוד, וכבר מסתפק בזה רש"ז בסעי' הבאה. [מרן חלק על זה, וס"ל קלי בישול הוא.]

קמב) וכ"ת, הא מ"ב ל"ט השווה קפה לתה, עיי"ש היטב דיש דבר מעניין שמה, שהביא קפה רק לענין לאסור ערוי כלי ראשון, ולנתינתו על האש, אבל כלי שני וכלי שלישי לא דיבר. ואה"נ מקורות המ"ב משווין קפה לתה, כי היכי דאנן מקילין בקפה נמס כיון שהוא לגמרי מבושל כבר, ה"ה ניקל בזה שלגמרי נטחן. ועוד אולי המ"ב אוסר כשאינו שותה עצם הקפה, כגון עם מסנן, משא"כ בזה.

סימן שי"ח - בישול

קמג) ונוסף לזה, רעק"א, פמ"ג, ור' משה מתירין הכל בכלי ג'.

קמד) וטען מרן הנ"ל שענינו רואות שנתבשל בכלי ג'. וזה צ"ע, חדא, בכל דבר נימא כן, ועוד, גם בצוננים רואים שנמס. וצ"ע.

קמה) היוצא לדינא, מסתברא, דחייב אדם לקנות קפה המהודר לשב"ק, ואין להקל נגד מרן לעשות בכלי שלישי. אמנם בשעה"ד, לכאן יש להקל בכלי שלישי, כשהמים אינם יס"ב לכה"פ כחד שיטה. ואם גם זו אינו שייך, יש מקום להקל.

קמו) ולענין שימוש בקפה קלוי טחון לחוד, Coffee Grounds עם מסנן, מלבד בורר וכו', ואוהל וכו', יש יותר מקום להחמיר, דבזו יש טענת החת"ס, דהוא רק פליטה ואינו אוכלם. וגם בזה יש להקל אם אינו יס"ב לכו"ע, ואין אפשרות אחרת.

קמז) [עם מסנן, Filter, לא ילחוץ על הגרעינים, וגם לא ינענעם, רק מים נכנס ומים יוצא.]

קמח) ועיי"ש בתשובה שכ' נספח לענין מנה חמה, וקוביות מרק, ושאר מוצרים מיובשים Dehydrated, כי ענינו שייך לכאן. ואין לומר שיש בהם בישול אחר בישול הואיל ונתבטח ממנו שם הראשון, דזה אינו, דגם ע"י מים פושרים או כלי שני חוזרים להיות ראוי, וע"כ הבישול הראשון במקומה עומדת.

קמט) הלכה למעשה, בקפה נמס, דאין בו בעיה מצד בישול אחר בישול, אעפ"כ האג"מ^י, ור' פאלק ועוד, המליצו תמיד להכין קפה בכלי שלישי [וה"ה ערוי כלי שני], וע"ע שבו"י. כגון אם ישתנו הטבעיים, 'סכרין', שמנים, וכו'. ועוד, אופן יצירת קפה הוא ע"י קלייה, ואז מבשלים אותו הרבה מאוד, עד שהוא עב כסירופ. ואז יש שמקפאים אותם, ויש שמבשלים אותם, [Freeze Dried], ואח"כ צולים אותם. ואינו ברור אם זה אפיה אחר בישול אחר אפיה, או בישול אחר בישול אחר אפיה. ולכן תמיד יכין בכלי ג', גם אם מדינא מסתברא דיש הרבה מקום להקל בכלי ב'.

קנ) קפה טורקי, מלבד עניני לש, והוא דק ורך, ואע"פ שקלוי כבר, מ"מ בזה ודאי יש לנהוג כהרב פאלק, דזה ממש העיקר הוא הפליטה. ועוד, דרך ברותח ממש אפשר להכינו, וכל שהוא פחות מיס"ב אינו מתבשל.

קנא) [אכ"מ, חלה שלא נאפה כל צרכו, ועדיין יש בצק בפנים, בעצם יש בו איסור אפיה לאפאו עכשיו. אמנם המשהה או המחזירו או הנותנו לכתחילה ע"ג האש כדרך המותרת, אינו משנה כלום, ואינו אופה הפנים יותר, ולכן ליכא למיחש. ואפ' את"ל דאחרי הרבה זמן כן יאפה, מ"מ בזה אין גזירת הפשר, הואיל וודאי יסירו קודם, כדי שלא יתחרך למטה.]

סע' ה' – כלי שני^י, בישול אחר אפיה

א) בסע' זו נתחדש שי' ר"א ממיץ דס"ל אע"ג דקיי"ל בדבר יבש דאין בישול אחר בישול, מ"מ אם אחר צליה ואפיה, דהיינו בישול בלי משקה, חזר ובישלו במשקה, ה"ל בישול. דהיינו, יש בישול אחר צליה ואפיה.

^{יח} שם אות ט"ז.

^{יט} ע"ע סי' קס"ח סעי' י' לגבי בישול להפקיע שם פת, דכלי שני הוא כצונן, ואין מאן דיזכיר יד נכווית בו. וע' גר"ז, ומש"כ שם.

סימן שי"ח - בישול

- (ב) וכ' המ"ב דלפי שי' הזו ה"ה דיש צליה ואפיה אחר בישול. [יש חולקין, מנחת כהן ושלטי גיבורים].
- (ג) אבל לכו"ע אין צלי אחר צלי, ואין אפיה אחר אפיה. כ"כ המ"ב, אבל ע' טור בשם רבינו פרץ.
- (ד) ולענין אפיה אחר צליה או להיפך, [צליה הוא בתוך האש ואפיה הוא מחום האש, או אש מכוסה ואש מגולה] הפמ"ג מחמיר, אבל מסתימת כל הפוסקים מבואר שודאי אינו כלום, וכ"כ הגר"ז.
- (ה) והביאור לכל זה הוא, שחידש הרא"ם [והוא היראים] שהטעם למה אין בישול אחר בישול הוא משום שאין כאן תועלת חשובה, וזה נכון כשהוא אותו אופן דבישול, אבל היכא שהוא באופן אחר, דהיינו, עד עכשיו היה בישול לח ועכשיו בישול יבש, או להיפך, זהו ענין אחר לגמרי, ולכן הוי תועלת חשובה, והוי בישול. אבל לחלק בין בישול בתוך האש לבישול תוך החום, זה אינו שינוי כ"כ חשובה, ולכן אינו בישול.
- (ו) ועפ"י שיטתו מחמיר הרא"ם לתת פת אפויה לתוך מרק חם.
- (ז) ועפ"י ז', עוף או בשר וכדו' שנתבשל ברוטב, לכאו' יהיה אסור להניחו ע"ג פלטה בלי הרוטב שלו. אך, כ' הר"ר פאלק"ר שלא כל חום בלי רוטב יתן לו דיני אפיה/צליה, וכדי שיהיה עליו תורת אפיה/צליה צריך שישתבח באופן זה, דהיינו שיהיה חום מספיק חזק להפכו לצליה, וחימום יבש בעלמא אינו אפיה.
- (ח) וזהו היתר גדול לכמה ענינים, שמותר לחמם דבר שנתבשל ע"ג מיחם או פלטה. הוא היתר בשם החזו"א^{ריא}. ודבריו מובנים מצד הסברא, אך מחודשים להלכה, דמי יכול לקבוע מתי מקבל דין אפיה/צליה ומתי הוא חימום יבש בעלמא. ועוד, האם יש מקור מוקדם לזה.
- (ט) ולענין טיגון, אם הוא מטוגן בטיגון עמוק, נקטו הפוסקים שדינו כמבושל, דמה לי מים מה לי שמן.
- (י) ולכן היתירו לשים שקדי מרק לתוך מרק בכלי ראשון, שאין בישול אחר בישול. אך, הר' וואזנר^{ריב} כ' שיזהר להתיר כיון שהמציאות עלול להשתנות.
- (יא) שקדי מרק גדולים מרובעים שיש סוגים שהם אפויים, יהיה אסור להניחו בכלי שני.
- (יב) ולענין טיגון בשמן מועט, קצות השולחן כ' דדינו כאפיה. ונראה דהחשיבו כאפיה וגם בישול, לחומרא.
- (יג) לטבול עוגה או קרקרים בתוך קפה כלי שני, יהיה אסור ע"פ הנ"ל. אך אם הוא בפיו, היקילו הפוסקים מכמה סיבות.
- (יד) אם בישלו ואח"כ צלאו מבעו"י, הביה"ל מביא פמ"ג שמתיר לבשלו עוד פעם בשבת, דלא נתבטל שם בישול הראשון. וכן אם צלאו ואח"כ בישלו, דמותר לצלאו בשבת. אך הביה"ל חולק על הפמ"ג וס"ל דשם השני קיים יותר משם הראשון, ולכן אם בישלו ואח"כ צלאו, מותר לצלאו בשבת. ולא המשיך לומר דאם צלאו ואח"כ בישלו מבעו"י שמותר לבשלו בשבת, ואיני יודע למה. ולא כ' בישלו ואח"כ צלאו דאסור לצלותו.

^{רי} דכור ושמור ח"ב עמ' 140.
^{ריא} ל"ז י"ד, מובא בחו"ש עמ' ק"צ. ומובאים גם בשו"ש כאן.
^{ריב} י' ס"ג.

סימן שי"ח - בישול

(טו) ולפי"ז טשולנט שיש לו רוטב שנתייבש ורוצה להוסיף בו מים חמים, לכאן לפי הביה"ל יש להחמיר, שהרי זה כמו בישול ואח"כ צליה, שאסור לבשלו שוב וכן נקט הגר"מ שטרנבוך^{יג}. ואם נשאר אפ' קצת רוטב בפנים, ודאי מותר. ואפ' אם לא, עדיין למעשה יש הרבה מקום להקל, שהרי זה מח' ביה"ל ופמ"ג בתוך מח' הרא"ם עם שאר ראשונים, בצירוף שאין כאן שנוי בטעם כעין מה שכתבנו לעיל בשם הר' פאלק, ובצירוף שכאן מובן לומר שהבישול השני הוא המשך בישול הראשון [שש"כ^{יד}], ובצירוף שאולי נחרך אין דינו כצלו אלא כצלי קדרית^{טז}. ועוד, הביה"ל לא חלק להדיא על פמ"ג, רק כ' שאינו מוכח, וכעין מש"כ סוף אות הקודם. ולכן יש להקל. וכן אמר ר' אלישיב.

(טז) עוד נפק"מ בבישול אחר אפיה אחר בישול, הוא קוגל אטריות או ירושלמי, דהכנתו הוא בישול ואח"כ אפייה.

(יז) חידוש שני יש מהר' אליעזר ממין בסעי' הזה, והוא, דאע"ג דקיי"ל שאין בישול בכלי שני בבשר ומלח^{יט} ומים ושמן^{יז} ותבלין^{יח}, מ"מ בדבר רך כגון פת, יש בישול אפ' בכלי שני. והוסיף, כיון שאין אנו יודעים טבע כל מאכלים, אסור להניח שום דבר חוץ מהנ"ל לתוך כלי שני.

(יח) [בעצם חידושו דחוששין בכלי שני יל"ע, דממנ"פ, אם יגיעו ליס"ב, הרי בישולו [ודאי במשקין], ואי לא הגיע ליס"ב, לא בישלו, וא"כ איך שייך מח' על זה. וע' ברשב"א שהבאנו לגבי אמבטי, ומש"כ עליו רש"ז. ולכאן י"ל, ע"פ מה שנתבאר למעלה דבישול אינו 'חוק' לגבי חום אלא העיקר תליא בשנוי החפצא. וקים להו לחז"ל, דהגם שהגיעו ליס"ב, מ"מ בכלי שני אין בו הכח לבשל. ועיי'ן].

(יט) ופסק המ"ב כשני חומרות אלו, ואפ' בב' החומרות ביחד, דהיינו, דבר הנאפה אסור להניחו לתוך מרק כלי שני^{יט}.

(כ) אך, כיון שדינים אלו הם מחלוקת, אם עבר ועשה כן, מותר, כדין מעשה שבת בספק פלוגתא. ראבי"ה חולק על היראים, וש"ע מביאו היראים כיש מי שאומר, והראבי"ה כיש מתירין. ולכן היביע אומר ועוד היקילו יותר בענינים אלו, אבל האשכנזים כבר כ' הרמ"א דנוהגין להחמיר כב' החומרות.

(כא) כלי שני, י"א משמיה דגברא רבא שThermos, כיון שמיוצר לשמירת חום אין לו דיני כלי שני, ואין זה נכון למעשה.

(כב) לגבי חידוש השני, לא רק המ"ב מחמיר בכל מאכלים, אלא גם ט"ז מג"א חיי"א גר"ז ואג"מ. אבל הערוה"ש היחמיר רק בפת וכיוצ"ב בשום דבר דרכיך, אבל בשאר דברים לא היחמיר. והחזו"א^י כ' שמסתברא כמו הערוה"ש, וכ' דכן נוקטים לעניני יו"ד^{יב}, [וטען דאם חוששין לבישול גם כשאין דפנות חמות, ה"ה שנחמיר בכלי שלישי, וכי היכי דמקלינן בכלי שלישי, ע"כ ס"ל דכל שאין דפנות חמות אינו מבשל, א"כ ניקל בכלי שני. ובאמת כך טען היראים עצמו, אבל הפוסקים נקטו לאסור רק בכלי שני], אבל למעשה החמיר בכל אופן^{יב}.

^{יג} (י) ב קע"ג.

^{יד} א' מ"ח.

^{טו} ע' חזו"א ל"ז סוסקי"ד

^{טז} שני אלו בגמרא, וע' סעי' ט'.

^{יז} שני אלו בשעה"צ.

^{יח} סעי' הקודם, וע' סעי' ט.

^{יט} ומבואר דאדרבה, הא דנאפה כבר, היכשירו להיות מבושל אפ' בכלי שני. אמנם ממ"ב אינו משמע כן.

^י נ"ב י"ח ועוד. וכן בסי' נ"ח. למעשה הקיל בנתינת לימון בכלי שני.

^{יב} ע' אוח"ש בשם מהרי"ל דהק' מבליאות, וצ"ע כי ביו"ד מבואר להיפך, ומהרי"ל הזו הוא צ"ע.

^{יב} ע' חו"ש דכ' דאילו החזו"א היה רואה דברי היראים בפנים, לא היה מיקל בכלי שני – אלמא, החזו"א לא ראה יראים בפנים – וצ"ע – ועוד, הוא למד החזו"א לומר שהיקל למעשה בכלי שני.

סימן שי"ח - בישול

(ג) ובכלי שני חמוץ הרבה, מבואר ממ"ב שכ"א ס"ח דכוחו רב מסתם כלי שני. ויל"ע מדוע לא מצינו זכר מזה בסי' שי"ח.

(כד) לשים דברים כמו קאקו, קוביות מרק^{רכ}, קפה, וכו' שנתבשלו כבר לתוך כלי שני, מעיקר הדין מותר אך אין לעשות כן כיון שדרך היצור שלהם עשוי להשתנות כל הזמן, ועוד, שיש בתוכם רכיבים שלא נתבשלו כבר. ולכן, יכינם רק בכלי שלישי^{רד}. וכגון מנה חמה, מטרנה, סכרין, וכו'. ויזהר גם משאר איסורים, כגון לש.

(כה) ולענין ביצה חיה, כ' החיי"א שדינו כשאר מאכלים וה"ל קלי הבישול, ואסור בכלי שני. וכן אסר ר' פאלק. וכ"כ החזו"א^{רכ}, ומובא בשש"כ. עיי"ש שאסר גם בכלי שלישי כדין קלי הבישול ביותר, וכ' הטעם משום שרואים בחוש שנתבשל אפ' בכלי שלישי אם מחליפים המים כל הזמן. וזה צ"ע, שהרי זה ראיה לסתור מהא דצריך להחליף.

(כו) ולדעת המ"ב בזה, ע' שכ"א סקס"ח שמבואר שמותר בכלי שני. אך ע' שי"ט נ"ח מש"כ שם. לדינא, סתם כאן המ"ב להחמיר, וכן נקטו שאר אחרונים, וצע"ק סי' שכ"א, ואין לסמוך עליו [לחוד].

(כז) ולענין תבלין, שמבואר שמותר לתתם בכלי שני, דן רש"ז^{רכ} אם זה נכון להמציאות שלנו, שהרי בזמננו טוחנים יותר דק מבזמניהם, וא"כ אולי שייך ביה בישול בכלי שני. וצ"ע, שהרי גם בזמנם היה מקצתו שנטחן טוב. אך עדיין יש לעורר, בזמננו רוב התבלינים הם כבר מיובשים, וא"כ אפשר עכשיו הם יותר קל לבישול, כעין סברת היראים עצמו?^{רכז} רכח

(כח) ועוד, חידוש עצום הזה שאין בישול בכלי שני על תבלין, הוא רק על מה שהיה תבלין בימיהם, ואין אנו יודעים מה היה בזמניהם, חוץ מ Ginger וקינמון ושמן זית^{רכט}. ושאר הדברים אין אנו יודעים בוודאות מה הם.

(כט) ולכן כל התבלינים השונים שיש לנו בזמננו, אין להתיר מהסיבות הנ"ל.

(ל) כ' המ"ב שלא יניח בצלים שלא נתבשלו כבר, בכלי שני. דהיינו, פסק שבצלים אינו כתבלין, ודלא כמג"א מובא בסע' הקודם. וכ"פ אג"מ. ומתיר בכלי שלישי.

(לא) שומים, אין ראיה מהמ"ב שאין דינו כתבלין, והמציאות הוא שלא נתבשל בכלי שני, וקשה טפי מבצלים. אמנם, ע' ביה"ל שי"ט סעי' ד' ד"ה חייב, דכלל שומים ובצלים יחד, ואסר בכלי שני.

(לב) וע' ערוה"ש^{רל} דמיקל בכלי שני בשאר דברים מלבד פת וכדו', ומתיר נתינת בצלים לכלי שני, עיי"ש מתק לשונו שהיקל בתוקף, ודינו כמו תבלין [משמע שאינו תבלין עצמו].

^{רכג} ע' בסעי' הקודם מש"כ בענין Dehydration.

^{רכד} ובשש"כ כ' שמותר ובהערה שם כ' כמו שכתבנו, וקשה ידידיה אדידיה.

^{רכה} נ"ב י"ט.

^{רכו} שש"כ א' קע"ד.

^{רכז} כעין סברא זו יש גם בזכור ושמור, שדבר שנאפה כבר יותר קל הוא לבשלו פעם שנייה. אבל במ"ב סקמ"ה משמע לי להיפך שהיחמיר 'כ"ש בבצלים' דהיינו זה יותר קשה לבשל מפת, ועיין.

^{רכח} וע' שו"ש דלפי"ז אוסר ליתן ארבעס מבושל במרק חם כלי שני כיון שיש פלפל דק מאוד עליהם.

^{רכט} ר' פאלק עמ' 119. ועיי"ש, ולפי"ד גם כמון Cumin יהיה מותר.

^{רל} כ"ה ומ"ד.

סימן שי"ח - בישול

(לג) קפה, אג"מ מסופק אם דינו כתבלין, אך ממ"ב בסעי' הקודם מבואר שהוא מקלי הבישול ביותר, וכן החמיר השש"כ.

(לד) לימון, קיי"ל שאינו תבלין. כך מבואר מאג"מ^{רלא} וקצוהש"ח. הקצוהש"ח ביאר טעמו הואיל ולא היה מצוי בימות חז"ל, אין בכוחנו להכריע שנכלל בכלל תבלין שלהם. מאידך, ר' משה ס"ל דמצד זה הוא אין לחוש, ואם הוא תבלין, הוא בסדר, כמש"כ לענין קפה וקאקו. אך ס"ל הואיל ונאכל לפעמים בפנ"ע אין עליה שם תבלין.

(לה) ובב"ב אומרים שחזו"א היקל בכלי שני. למעשה ינהוג כר' משה ושאר פוסקים [שש"כ]. ובפרט שלימון הוא חמוץ, ע' אות כ"ב, ואולי חזו"א לית ליה הא, או דס"ל דבעינן שהכלי יהיה חמוץ ולא מה שנותן לתוכו.

(לו) עלי נענע, אור לציון^{רלב} כ' שהם תבלין, אך בשש"כ מחמיר, וחששו לדק ורך כעלי טיי רגילין. (לז) ארגנו, שבו"י בשם ר' אלישיב השווה אותו לעלי תה.

(לח) דבש, יתנו רק בכלי שלישי, דאינו מבושל עדיין. [לפעמים כן מבושל כבר, מטעמים צדדיות, אבל עדיין ישים בכלי ג'].

(לט) אם נימא שדבר גוש תמיד דינו ככלי ראשון [בהמשך], יהיה אסור לתת עליו תבלין.

(מ) כל האיסור בכלי שני הוא אך ורק אם הוא יד סולדת בו, אבל בפחות מזה ודאי אין שום בעיה. ודג המליח ותה ע' בסעי' הקודם בשם ביה"ל.

(מא) וכאן, יש יותר מקום להקל מהו שיעור של יד סולדת, ואפשר לעשות צירופים.

(מב) המ"ב מביא פמ"ג 'שמצדד' להקל בכלי שלישי. הפמ"ג עצמו, מובא ברעק"א, מיקל בכל אופן, אבל המ"ב בסעי' הקודם כ'רלב להחמיר גם בכלי שלישי לדברים הקלים ביותר. וגם, כאן משמע שהמ"ב אינו ברור להתיר, אלא מצדד כן ונותן היתר זו לאלו שעוברים בין כך. וגם, לא היתיר אלא באופן של בישול אחר אפיה, אבל סתם בישול לא היתיר בכלי שלישי.

(מג) בעיקר דדינא להקל בכלי שלישי, ע' מש"כ למעלה לגבי דברי חזו"א לגבי כלי שני, דטען אם ס"ל דמבשל בכלי שני, אלמא אי"צ דפנות חמות, א"כ ה"ה כלי שלישי, ממנ"פ. ומסיים חזו"א, דלמעשה, במה שנהגו נהגו, ולכן כלי שני אסור, כלי ג' מותר.

(מד) ואג"מ^{רלד} נקט שכלי שלישי מהני ברוב הדברים אבל לא כולם. חולק על המ"ב לגבי מה נתבשל בכלי שלישי, אבל מסכים ביסוד. ושבט הלוי^{רלה} כ' שהמנהג להקל בכלי שלישי. לכאן הוא מדבר בשאר דברים, ואינו חולק על מ"ב.

(מה) ושקדי מרק שבאות י', יש להקל להניחם בכלי שלישי ע"פ הנ"ל.

(מו) המ"ב כ' שכף משוי ליה כלי שלישי, ובסקפ"ז מביא בזה מח'. ומנח"י יישב שכאן מדובר מכלי שני לכלי שלישי, והתם מיירי מראשון לשני, ולכן חמיר טפי. ועוד נראה לומר, שכאן מיירי באלו שעוברים בין כך וכ' שלכה"פ יעשו ע"י כף, והתם מיירי בלכתחילה. וכ"כ מ"ב להדיא,

רלא שם י"ח.

רלב ב' ל' ה'.

רלג לפי מש"כ שם בביה"ל.

רלד ד' ע"ד ט"ו.

רלה ח' קפ"א.

סימן שי"ח - בישול

'לכל הפחות' כן יעשו. ועוד, דהביא עצה זו אחר שאמר דימתין עד שאינו יס"ב – ומכאן רואים כמה דחוק לסמוך על היתר זו, ורק כלימוד זכות הביאו.

(מז) ועפי"ז, להניח חלה לתוך המרק שלו בליל שבת, אם היה ע"י מצקת אין למחות, אבל אינו לכתחילה כ"כ. אבל כדאי לשים לב שהיה במצקת, דאז לכה"פ יכול להקל מהו שיעור של יס"ב.

(מח) היכא שאינו רק יד סולדת בו, אלא היד נכוות בו, המ"ב מביא בשם חיי"א שאין כלי שני מועיל לכו"ע.

(מט) ומקורו הוא מרמב"ם מעשר ג' ט"ו, דאיירי לענין קביעות במעשר, דכל שהוא ארעי אינו חייב במעשר, ומבואר דבישול הוא קביעות למעשר, ולכן לא יתן שמן לתוך כלי ראשון, אבל לכלי שני נותן דכלי שני אינו מבשל, "ואם הוא חם ביותר כדי שיכוה את היד לא יתן לתוכו מפני שהוא מבשל".

(נ) ומרמב"ם זו הוכיח החיי"א [נשמ"א, בינ"א, שערי צדק] דיד נכוות חמיר מכלי שני.

(נא) והקושיא מתבקשת, אם יש כזה דין, הלא היה לאיזה מהראשונים אחרונים פוסקים מפרשים להזכיר זאת, מלבד החיי"א לחוד. וע' רדב"ז, ותי' קמא דחק גירסת הרמב"ם, עיי"ש. ותי' השני מובא בדרך אמונה על הרמב"ם שם, דבאמת אין לדמות מעשר לכל התורה כולה, דבכל התורה כולה לענין בישול בעינן תיקון חשוב בעצם דבר הנתבשל, משא"כ בשל מעשר, אינו ענין אלא של קביעות, ולכן יד נכות נעשה קביעות אבל אינו בישול בעצם לשאר עניני תורה.

(נב) ובאמת, כן סתם הב"י 'קיי"ל כלי שני אינו מבשל' – אלמא ע"כ הא דמעשר הוא דין מיוחד. והיחיד שהשווה אותם הוא החיי"א.

(נג) ומ"ב סקמ"ח כ' 'ע' בח"א שכ' דהיכא שיד נכוית בו לכו"ע מבשל אפ' בכלי שני'. ולא כ' אם יש להחמיר בזה. ולא אמר בשמו. רק ציין לשם. ולא הביאו בסעי' הקודם.

(נד) אמנם בסי' שי"ט סעי' ד' ד"ה חייב, הביה"ל צועק נגד אלו שמכינים תבשיל מרגלי בהמה, ועובדים בכמה וכמה איסורים, וביניהם איסור בישול, ששופכים על שומים ובצלים ומזהיר מאוד שלא לתנם בכלי שני יד נכוות בו, ומהנכון ליזהר גם כשהיד סולדת.

(נה) והנראה לומר בדעת המ"ב, שהיכא שיש למיחש בכלי שני בכל דבר אולי הוא קלי הבישול, כ"ש דיש ליזהר היכא שיד נכוות בו. דהיינו אית ליה החי"א לחזק דברי היראים. אבל היכא שאין דברי היראים, כגון בשמן ומים ותבלין וכלי שלישי, בזה לא מצינו שיחמיר כחיי"א.

(נו) [בחיי"א גופיה קשה לומר כן, כי מקורו מרמב"ם דאיירי לענין שמן, וא"כ משמע דמ"ב חושש להחיי"א רק היכא שיש לחשוש ליראים. דהיינו, חוששים להא דמעשרות רק להמושג ולא במה שהוא עצמו מדבר עליה.]

(נז) וחזו"א^{רלו} הוא כדברינו, דבעצם החיי"א נדחית מהלכה, אך אנן ממנ"פ מחמירין בכלי שני, ולכן היכא שנחמיר נחמיר אבל לא יותר מזה. וכ"כ ר' אלישיב בהל' שבת בשבתו, דהוא חומרא בעלמא.

^{רלו} נ"ב י"ט.

סימן שי"ח - בישול

(נח) ור' משה, כששאלו אם מחמירי' כהחיי"א השיב שא"א לדעת מנהג ע"ז, הואיל ואנן מחמירי' בין בכלי שני בין כך – וק', נלמוד משמן ומים ותבלין וכו'. ועכשיו מיושב, דנוקטין כהחיי"א רק היכא שיש שי' היראים בין כך, אבל כהחיי"א לחוד לא מחמירינן.

(נט) [יש מי שטען ליישב דברי ר' משה, דסוף סוף יש רק ג' דברים שמהם נוכל נלמוד – מים שמן ותבלין. ומים ושמן אולי בזה אין לחשוש ליד נכוית, הואיל והם יקררו המים טרם יתבשל הם עצמם^{רלז}. ותבלינים, אולי ר' משה למד כרש"ז, דאין להקל בזמננו הואיל וטוחנים דק דק. וטעה בדבר משנה, כי באותו תשובה כ' ר' משה דקפה וקאקו מותר בכלי שני כיון שתבלין הוא – והללו, טוחנים דק למאוד, ואעפ"כ היתיר ר' משה, אלא ע"כ לית ליה כרש"ז, ופשט הוא כמש"כ. ועוד, יש בישראל דתורא וכו'.]

(ס) בקיצור, מחמירינן כהחיי"א היכא שמחמירינן בלא"ה, אבל לא בשאר דברים: שמן, מים, בתלינים, כלי שלישי, וכו'.

(סא) וערוה"ש אינו מביאו בכלל, ובערוה"ש העתיד זרעים פרק ע"ח הביאו לענין מעשר לחוד.

(סב) [ודלא כמנח"יר^{לח}, שכ' דמ"ב 'פסק' כחיי"א, ו'צ"ע דברי הב"י, וכן החמיר מהו יד נכוית בו.]

(סג) עכ"פ, אין נפק"מ כ"כ מהו יד נכוית בו [ובאמת כך טען החזו"א], והוא טען שאינו ברור החילוק בין נכוית לסולדת. אמנם מדברי ר' משה מבואר דהוא ממש רותח מהא דכ' דאין להחמיר בכלי שלישי לחיי"א, ואולי כלל ליכא מציאות כזה. ומוכח, דהוא ממש רותח גמור.

(סד) וכן הוא באמת פירוש מילה 'נכוה'. וכן נקט ר' אלישיב בשבו"י. ומהו כויה, אדום? Blister? בשר חי? צער? ומבואר דהוא ממש שניות בודדות.

(סה) **דבר גוש**, נחלקו האחרונים ביו"ד אם שייך ביה התירי כלי שני. רמ"א ב"ח ט"ז וגר"א ס"ל דאין חילוק בין גוש ללח. יש"ש נוטה להחמיר, וש"ך מפקפק, וחכמת אדם מחמיר, אבל מיקל במקום הפסד מרובה. וא"כ, הואיל וחזינן דשבת בעצם יותר קל מיו"ד [לענין בליעות], הו"א שניקל גם כאן, הואיל וחזינן דהתם אינו ברור לאסור בכלל.

(סו) ואכן, ערוה"ש אינו מזכיר איסור זו בכלל. וכן פוסקי עדות המזרח מקילין בנידון זו.

(סז) אמנם, המג"א סקמ"ה כ' דדבר גוש מבשל גם בכלי שני, כדמבואר ביו"ד [צע"ק, כי שם מבואר דאינו כ"כ בעיה]. וכן נקט גר"ז וחיי"א. והמ"ב כמה פעמים^{רלט} חשש להשיטה המחמיר. וכ' החו"ש דאם מחמירין בכלי שני, ה"ה כלי שלישי. ומוכן מאוד, דכל היסוד הוא שדבר גוש אינה מתייחסת להכלי שבו.

(סח) ובדיעבד, ודאי אין לאסור, כדמבואר כמה פעמים.

(סט) וכ' החו"ש שכל חומרא דדבר גוש הוא שאינו מושפע מסביבתו, ולכן כמה גרעיני אורז וכדו' לא יהיה להם דיני דבר גוש. לא היבנתי החילוק.

רלז ע"פ אז נדברו א' נ"ח.

רלח ה' קכ"ז.

רלט ס"ק מ"ה וס"ה וקי"ח.

סימן שי"ח - בישול

ע) יל"ע, דבר גוש המונח בדבר לח, והלח משתנה לכלי שני או שלישי, האם הדבר גוש נשאר ככלי ראשון, או בזה אמרי' דמושפע מסביבתו. כגון, תפו"א וחתיכות בשר בתוך טשולנט רטוב. או קניידל במרק.

עא) ופתחי תשובה^{רמ} מביא שיש להקל בזה, ואין אומרים דבחמימותו נשאר, אלא נגרר בתר שאר התבשיל. וכ"כ כתב סופר^{רמא}. וכ"מ בזכור ושמור, שאם מונח הוא במרק והמרק קיבל היתר כלי שני, אז גם הגוש שבתוכו דינו כן. וע' היטיב בתחילת מ"ב סקמ"ה, אם יש לדייק ממ"ב בזה.

עב) ולכא' אינו היתר גורף כל היכא שאיכא מעט רוטב, אלא היתר היכא שיש מספיק רוטב דשייך למימר שהשפיע על הגוש. ואין גדר ברור בזה. לכא' אי"צ רוב.

עג) וע"פ הנתבאר, אין להניח דבר גוש חם – תפו"א, בשר, עוף, קוגל, דג – ע"ג או ליד סלט, חריין, תבלינים, קטשופ, מיונז, וכו', אפ' בכלי שלישי^{רמב}.

עד) אבל לענין קטשופ, הבאנו בסעי' הקודם דברי ר' משה דלח שנצטנן הוא חומרא, ודבר גוש הוא חומרא, ושני חומרות הללו יחד אי"צ להחמיר. ואמרנו שם דלדידן אינו ברור שלח שנצטנן הוא חומרא, אבל עדיין יש להקל, ולומר דקטשופ אין דינו כלח.

עה) וה"ה מיונז, לכא' אין דינו כלח, אמנם עדיין אינו מבושל, וא"כ עדיין אסורה.

עו) והבאנו דלכא' מ"ב חולק על התירו של ר' משה, ומחמיר בלח שנצטנן עם דבר גוש, מהא דכ' מ"ב בסקע"ח ושעה"צ ק"ז דאוסר חתיכת בשר חם על רוטב שנצטנן לגמרי. ואין זה תימה, כי הוא לשיטתם, דר' משה ס"ל לח שנצטנן לגמרי הוא חומרא, משא"כ מ"ב ס"ל דהוא מעיקר דדינא, כדנתבאר.

עז) אמנם, כ' האוח"ש^{רמג} דלא פליגי, ובזה כו"ע מודי לאסור, גם ר' משה. משום דהכא מיירי כשמניח הבשר ישר על הרוטב, ובזה כו"ע לכה"פ יש לו דין ערוי כלי ראשון, מלבד דינא דדבר גוש, כי עדיין לא נגע בצלחת, ולכן הוא ערוי כלי ראשון על הרוטב, ומבשל כדי קליפה, ואסור לכו"ע.

עח) אך אמר מו"ר הגר"ש שאין נראה לחלק כן, ור' משה יקל גם בזה, כי בזה י"ל אין ניצוק המחבר, ולכן אין לו דין ערוי כלי ראשון. [מהכ"ת, הא עדיין לא נגע בדפנות הכלי שני, והוכחנו למעלה דהעיקר הוא הדפנות לקררו. ועיין. וראיתי מביאים פמ"ג וחכמ"א לדונו כערוי כלי ראשון].

עט) ויוצא נפק"מ גדולה מזה, האם יניח העוף, ואח"כ הרוטב וסלט, או יכול גם להניח הסלט, ואח"כ העוף. ולמעשה יחמיר הואיל ואין טירחא בזה [ובפרט לפמש"כ למעלה].

פ) וכאן דנו כל גדולי הפוסקים הירושלמיים האם יכול להניח מלפפון חמוץ ע"ג קוגל ירושלמי. וע' מאור השבת^{רמד} שמביא לאסור בשם הגרי"י פישר, ר' אלישיב, ובעל שבה"ל. וע' שש"כ^{רמה} דכ' שיש מקום להקל, דאפ' תימא שהוא פס"ר שיתבשל [דלוקח קצת זמן], הוא פס"ר

^{רמ} יו"ד צ"ד ז'.

^{רמא} חולין קד:

^{רמב} ע מנח"ש תנינא ב' ג' נ'.

^{רמג} א' קמ"ח.

^{רמד} א' ו'.

^{רמה} א' ר"א.

סימן שי"ח - בישול

דלניח"ל, דמלפפון חמוץ מבושל אינו טעים, אינו מתכוון, על חומרת דבר גוש, קילקול, מתעסק, עונג שבת, ולכן אין למחות במי שמיקל, וכן נטה הגרפ"א פאלק זצ"ל. אבל לכתחילה יחמיר.

(פא) וזו נוגע גם לענין סלט קואלסלאו, כרוב במיונו ליד טשולנט, סלט ליד עוף חם, ועוד.

(פב) להניח דבר גוש חם כגון טשולנט ע"ג פירורי חלה שנשתיירו בצלחת, לכאן יש להקל ממנ"פ. אם נדונו כיבש, הר"ז אפייה אחר אפייה, ואם הוא לח, הוא כבר כלי שלישי. [יל"ע, כשיש דבר גוש שדינו ככלי ראשון, ויש גם רוטב, אולי הדבר גוש יש בכוחו שהרוטב יחשב ככלי ראשון, ואז יבשל הפירורים. ולכאן זה 'קיצוני' מדי^{רמז}. ועוד, כבר הבאנו, דטעם מבושל וטעם אפייה הוא העיקר.]

(פג) [ומצאתי בחו"ש עמ' קפ"ג, דדבר גוש הוא כלי ראשון, אין בכוחו לעשות דבר שני כלי ראשון.]

(פד) וכן יש להתיר מטעם זו הנחת קוגל לתוך טשולנט כלי שלישי – אם לח הוא אין בישול בכלי שלישי, ואם גוש הוא הרי הוא אפיה אחר אפיה.

(פה) [אכ"מ: מה דין כבוש בשבת, ע' מ"ב שכ"א סקט"ז, והאם חייבים ליזהר בזה?]

(פו) [לח שנצטנן, מותר בכלי שני. כך מבואר בסעי' הקודם. וכאן מבואר דמים ושמן אינם מתבשלים בכלי שני. א"כ מהו החידוש 'לח שנצטנן' מותר בכלי שני, הא כל צונן לח מותר בכלי שני. וי"ל, לח שיש בו רכיבים שאינן מים ושמן, [כגון רוטב שיש בו ביצים או שאר רכיבים – אמנם ע' שו"ע הרב דה"ה שאר משקים] דאין להתיר משום מים ושמן, אבל יש להתיר משום לח שנצטנן. וכן מי פירות, וכו'.]

סעי' ו' ז' וח' קשורים אהדדי, ואינו סוגיא של בישול אלא סוגיא של הטמנה וחזרה.

סע' ו' – קדירה ע"ג קדירה טמונה

(א) קדירה עם מאכל בתוכו שאין לו בעיה של בישול, כגון לח שעדיין יד סולדת בו [לדעת השו"ע] או שלא נצטנן כ"כ [לדעת הרמ"א] או שהוא דבר יבש, מותר להניחו ע"ג קדירה רותחת הטמונה שאינה על האש, כדי שימור חומו ולא יצטנן.

(ב) אבל דבר לח ששייך בו בישול, אסור להניחו ע"ג קדירה זו, שמא יבא לידי יד סולדת בו.

(ג) ואפ' אם דעתו להסירו לפני כן, אסורה, סעי' י"ד.

(ד) ואם הוא באופן שאי אפשר להגיע ליד סולדת בו, מותר בכל אופן. ואין בו 'חצי שיעור אסור מן התורה'.

(ה) הט"ז כ' דהא דהיתירו באות א' הוא גם בדבר שלא נתבשל כל צרכו, ולא חוששין שיבא לידי בישול גמור עי"ז, ולא איכפת לנו אם יתבשל מעט. אבל המ"ב מביא הרבה אחרונים שחולקין

^{רמז} וע"ע הע' בשו"ש עמ' שכ"ב.

סימן שי"ח - בישול

עליו, ומשמע שכן הוא דעתו^{רמז}, ומחמירין אם אינו מבושל כל צרכו. אך מותר אם הוא מצטמק ויפה לו.

(ו) ודברי ט"ז האלו מובאים גם בגר"ז, ותמוההים עד מאוד, שהרי לא היזכיר אם הוא מאב"ד או לא, שאם היה מאב"ד היה מח' ראשונים בסע' ד', ומשמע שמיקל בכל גווני, והיתכן שמותר לעשות קצת בישול?

(ז) הא שהיתירו להניחו ע"ג קדירה, היתירו גם להניחו תוך הבגדים שנטמן בו התחתונה. ואע"פ שאין מטמינין בשבת אפ' בדבר שאינו מוסיף הבל, שאני הכא שאינו הטמנה לכתחילה אלא החזרת ההטמנה שהיה שם מכבר, ומוסיף הקדירה החדשה דרך אגב.

(ח) היתר זה דהטמנה שייכת לגבי לח חם ולא ביבש צונן. שעה"צ.

(ט) כך ביאר המ"ב, ותמה עליו החזו"א^{רמח} שמהכ"ת הערמה מהני בהטמנה. ומכאן זה כ' דמיירי שקדירה עליונה היה טמון כבר.

(י) אם רוצה לעשות עוד עצה לשמור חומו, מותר לקחת בצק שנילוש מבעו"י, כדי שלא יהיה בעיה של לש, ולטוח פיו של הקדירה.

(יא) והטעם למה אין זה איסור מירוח, כ' מ"ב נ"ב בשם המג"א שהוא משום שבצק אינו בר מירוח, ואה"נ בשאר חומרים שהם בר מירוח, אסור. אבל הט"ז כ' שגם בצק הוא בר מירוח, אלא שכאן אינו מקפיד לדבק בטוב כיון שאינו שומר נוזלים מלצאת משא"כ בסי' שי"ד.^{רמט}

(יב) נמצא שלדעת הט"ז מותר כאן גם בשאר חומרים. ולכא' יש כאן מח' יסודית בגדר מירוח, שאם המג"א ס"ל שאין מירוח בבצק, זה גילוי מהו מירוח^י, ועוד, אם הט"ז מתיר אם אינו עושה אותו טוב, יש היתר להרבה אופנים להתיר מירוח באופן כזה, דהיינו בהנחה בעלמא, ולהלכה אין אנו מתירין דבר כזה, וצ"ע.

(יג) מיירי בבצק שאינו מוקצה.

(יד) ויל"ע, אם מניח בצק על קדירה שעומד על האש, למה מותרת, ה"ל לאסור מחמת אפיית אותו בצק. והרגיש בזה הביה"ל, וכ' 'ולא חיישינן שיבא לקצת אפיה כדי קרימת פנים' עכ"ד. ואינו ברור כוונתו, האם כוונתו דליכא למיחש שיבא לידי זה, או שאין להקפיד אם זה יקרה.

(טו) ועכ"פ חזינן מהכא, וגם מביה"ל שאחרי זה, דאם אינו מגיע לשיעור בישול [יס"ב, מאב"ד, קרימת פנים], אין לאסור אפ' מדרבנן מחמת חצי שיעור.

(טז) ולכן לכא' קשה מכאן על החזו"א שהבאנו בתחילת הסימן שאוסר הנחת בלע"ך על האש בשבת, משום שמתחמם, והוא חצי שיעור של עשיית גחלת או דבר קשה לרפוי.

(יז) ושאלו לרח"ק, והשיב התם הוא חצי שיעור, משא"כ כאן הוא קילקול בעלמא. א"נ, גם החזו"א מסכים להתיר הנחת קדירה אע"פ שיתחמם, הואיל ויש אוכל בפנים, ולכן 'אינו בתורת' גחלת, משא"כ בריקנית. וה"ה כאן 'אינו בתורת'. וצ"ע.

^{רמז} וכן משמע בס"ק כ"ו.

^{רמח} ל"ז י"ז.

^{רמט} האם זה הנחה בעלמא?

^{יג} ואולי שאני בצק, דגם אם ממרחו, חוזר להיות כמות שהיה, משא"כ שאר דברים. ולכן אי"ז מקור להתיר לפי המג"א שימוש Playdough.

סימן שי"ח - בישול

(יח) ובשבו"י בשם ר' אלישיב יישוב, דלגבי אוכל המלאכה, והתיקון הוא הכשרתו לאכילה, וכל כמה דלא נעשית ראוי אפ' לבן דרוסאי, לא תיקן כלום, משא"כ מתכת. וג"ז צ"ע.

סע' ז' - על האש, לח

(א) דבר שמבושל לגמרי, אסור ליתנו ע"ג האש ממש בשבת, מפני שיש חשש של שמא יחתה, דהיינו שישכח שהוא שבת ויבא לחתות הגחלים כדי שיבערו יותר. ואם מניח על האש איזה כסוי או שמסיר הגחלים [גרופה וקטומה] שוב אין חשש הזה כיון שיש היכר או אין שייך חתוי.

(ב) אולם יש עוד חשש של 'נראה כמבשל' ולכן אסור להניחו ישר על התנור או אפ' על הכסוי הזה.

(ג) ובסעי' הזה נחלקו אם קדירה המונחת שמה כבר מהני להוציא מחששות אלו.

(ד) דהיינו, בסעי' הקודם היתרנו היכא שאין בעיה של בישול להניח קדירה ע"ג קדירה, ועכשיו נחלקו אם זה היה מותר דווקא כשאינו על האש או אפ' כשהוא על האש.

(ה) סעי' זה איירי בדבר לח חם, ובמבושל כל צרכו. ולפי הט"ז בסעי' הקודם, נכפלה התמיהה עכשיו דמיירי ע"ג האש. שעה"צ.

(ו) פסקי' כדעה המתרת, ומותר להניחו ע"ג קדירה ע"ג האש. וזה עדיף מכירה גרופה, שלא מיבעיא לא שייך שמא יחתה, אלא גם אינו נראה כמבשל כיון שאין דרך בישול בכך.

סע' ח' - על האש, יבש

(א) אותו מח' שהיה בסעי' הקודם בדבר לח חם, יש כאן לגבי דבר יבש צונן שמבושל לגמרי. כך למד המ"ב, ודלא כמג"א שרצה לחלק, שבלח יש יותר מקום להחמיר ולגזור חם אטו קר, וכ' השעה"צ שלדינא אין נפק"מ, דבין כך מקילין, ורוב האחרונים למד שענין א' הם.

(ב) ופסקי' כדעה המתרת, וכנ"ל.

(ג) ואם יש בו רוטב, אם נצטנן, אסור ליתנו אפ' ע"ג קדירה כיון שיחמם הרוטב דקיי"ל דיש בו בישול אחר בישול.

(ד) ובזה אסור אפ' אם מצטמק ויפה, שלא פסקי' כדעת רבינו ירוחם. והמחבר נקט כן רק כיון שכל הסעי' הוא לשון רבינו ירוחם, והוא לא ס"ל כן.

(ה) האוסרים, מחמירים גם אם הדבר יבש רותח, שגם בזה יש נראה כמבשל.

ע"כ מדיני הטמנה, ומכאן נחזור אל דיני בישול.

סע' ט' - כלי ראשון, מלח

(א) בכל עניני בישול, יש כמה דרגות בכלים. הקדירה שנתבשל בו האוכל, אם הוא על האש, מיקרי 'כלי ראשון' ע"ג האש. אחר שהעבירוהו מהאש נקרא 'כלי ראשון'. העבירו האוכל לכלי אחר שלא נתחמם דפנותיו מהאש, ה"ל 'כלי שני', וכן הלאה, ע' לעיל סעי' ה'. [ועיי"ש מש"כ שם לגבי כלי שני שדפנותיו חם, ומש"כ לגבי ניצוק, ודעת חזו"א].

סימן שי"ח - בישול

- (ב) כלי ראשון על האש, מבשל כל דבר, וכן הוא המציאות, דאפ' דברים הקשים לבישול ביותר, רק בכך הם מתבשלים, ואפ' אינו מעלה רתיחות, שעה"צ.
- (ג) כלי ראשון אחר שהעבירוהו מהאש, מבשל כל דבר אם הוא יד סולדת בור"א, חוץ מבשר שור. והא דגם בשר שור נימוח בכלי ראשון, אין זה בישול, דענינו רואות דגם במים צוננים נימוח.
- (ד) בבשר של שור, מביא השו"ע שיש מי שאוסר ליתנו בכלי ראשון [שלא על האש] אם הוא מלוח, וכ' הרמ"א כ"ש היכא שאינו מלוח. והטעם, דנהי הבשר עצמו אינו מתבשל בכלי ראשון, אך הדם או הלחלוחית שבו כן מתבשל.
- (ה) ותמהני, וכי בשר בזמנם לא היה עליו לחלוחית, והיה יבש לגמרי, ואעפ"כ בגמ' מפורשת שמותר בכלי ראשון!?
- (ו) ודבר גוש, מביא כאן המ"ב שי"א שתמיד דינו ככלי ראשון [ביארנו לעיל בסעי' ה'], וכ' שיש ליזהר בזה, כגון לא ליתן עליה תבלין.
- (ז) נחלקו בגמ' מה דינו דמלח. לישנא קמא ס"ל שמלח נתבשל אפ' בכלי שני, דהיינו גרוע מתבלין, ולישנא בתרא ס"ל שמלח דינו כבשר שור, ואינו מתבשל אפ' בכלי ראשון שלא על האש. נמצא, נחלקו מקצה אל הקצה. ר' משה הוכיח מכאן דהא דענינו רואות דנמס אינו ראה לענין בישול, מהא דנחלקו לענין מלח. וע' במאירי מב:.
- (ח) להלכה, מדינא פסקי' כדעה בתראה, דהיינו המיקל. אך, המחמיר כלישנא קמא ואוסר גם בכלי שני, תבא עליו ברכה"ב.
- (ט) ולענין כלי שלישי, האוח"ש כ' שדינו כמו בכלי שני, אך האג"מ מיקל, וכן ההלכה [ר' פאלק]^{רנב}.
- (י) בקיצור, מעיקר הדין מותר, תע"ב בכלי שני, ומותר בכלי ג'.
- (יא) הא דמחמירין בכלי שני, הרי אינו מדינא אלא מחומרא בעלמא, ולכן לכאור' יש מקום לצרף כל הקולות, דהיינו שהכף נקרא כלי, מהו דרגת יד סולדת בו, וכו'.
- (יב) ולענין להחמיר על דבר גוש, הרי, קיי"ל דבר גוש הוא ככלי ראשון, ואפי' בלא"ה, לכה"פ הוא כלי ג', ולכן לא יתן מלח על דבר גוש. בתורת תע"ב.
- (יג) אמנם, ר' משה^{רנב} כששאלו על נתינת מלח שלא נתבשל על דבר גוש כלי שני, והשיב דפשיטא דמותר.
- (יד) וק', הא אנן קיי"ל דמנהג להחמיר כתע"ב, ולהחמיר בכלי שני. ואין לומר דמצרף הא דמצקת, דזה אינו, דכ' שם להדיא דמיירי בכלי שני.

^{רנא} אבל אם אין היד סולדת בו, מותר אפ' בכלי ראשון, כ"כ שעה"צ בשם א"ר בשם ש"ך ופרי חדש, דלא כמג"א. ומג"א מביא יש"ש דמביא ירושלמי דכלי ראשון אפ' אינו יס"ב אסור [כ"ז שהוא חם]. ואחרונים הנ"ל ביארו פשט אחרת בירושלמי. ויש שחלקו בין שבת לאיסור והיתר. גר"ז החמיר אף בשל שבת. וגם היש"ש אסר רק כשהוא על האש, אבל שלא על האש לא החמיר. ויל"ע, נמצא שלא על האש לית מאן דפליג – וכי המ"ב יקל בעודו על האש? אולי אה"נ במקום שאין לחוש לגזירת הפשר, א"נ, מצד גזירת הפשר אה"נ, ורק נחלקו אם יש איסור בלא"ה. ועיין.

^{רנב} כ"כ הרמ"א, וגם לספרדים דינא הכי, ע' כף החיים וכו'.

^{רנג} ע"ע שו"ש מ' ב'.

^{רנד} שם ה'.

סימן שי"ח - בישול

(טו) וע' חשוקי חמד דהק' כן על ר' משה, וע"ע מאור השבת^{רנ"ה} דכ' שיש ט"ס, וצ"ל מלח מבושל. אבל מכל התשובה אינו נראה כן.

(טז) ומו"ר הגר"ש פי' דברי ר' משה, דאינו משיב איך לנהוג, אלא כ' מהו עיקר דדינא, ומשיב דמותר בכלי שני מעיקר דדינא אפ' דבר גוש, דהא בעצם כלי ראשון מותר ג"כ. אך לפי"ז, סו"ד ר' משה צ"ב, דכ' שראוי להחמיר, ובדבר גוש 'אין להחמיר' – וק', הא אנן קיי"ל דראוי להחמיר גם בכ"ש, ומה בכך שאינו כלי ראשון. וצ"ע.

(יז) וכל זה מיירי במלח שחופרין אותו מן הקרקע, אבל במלח שנעשה ע"י בישול, יש להתיר ליתנו בכלי ראשון שאינו על האש, מטעם אין בישול אחר בישול.

(יח) והיתר זו שייכת גם בסוכר שנעשית ע"י בישול.

(יט) היתר זו [של בישול אחר בישול במלח וסוכר], מקורו הוא במרדכי ובאגודה, וסיימו ש'המחמיר אפ' בכלי שני תבוא עליו ברכה'. ונחלקו האחרונים^{רנ"ו}, הא דהחמירו בסוף, האם זה חוזר על מלח שאינו מבושל שהיה ריש דיבורו או קאי על סוף דיבורו ועל מלח מבושל.

(כ) ויל"ע, מאי טעמא שנאסור דבר שנתבשל כבר בכלי ראשון, וכ"ש בכלי שני. והיכא שהוא על האש, ע' שעה"צ סקצ"ה דאוסר משום מחזי כמבשל [משום נתינה לכתחילה], אבל שלא על האש, ובכלי שני מאי איכא למימר.

(כא) וצ"ל, וכ"מ בשאר אחרונים^{רנ"ז}, דהואיל ונמס, דינו כלח, ויש בו בישול אחר בישול – וכ"ת דהא מ"ב סקל"ג, ולקמן לגבי פשטיד"א מבואר דהולכין בתר עכשיו, י"ל, היינו משום דהולכין בתר שעת נתינה, ובשעת נתינה הוא גוש, משא"כ בזה, הואיל ונמס מיד^{רנ"ח}, אין דינו כיבש אלא כלח, ויש בו בישול אחר בישול. [והביאור, או משום דהתם נעשה לח רק כשנתבשל, אבל בהתחלת בישול הוא יבש, משא"כ זו נמס ונעשה לח לפני הבישול. ועפי"ז, שומן שנקרש שנעשה לח אחר זמן אבל לפני יס"ב, יאסור. א"נ י"ל, שאר דברים הולכין בתר שעת נתינה, ומה שקורה אח"כ אינו מתייחס אליו – הוא הניח דבר יבש, משא"כ כשבשעת נתינה הפך ללח, א"כ מעשיו מתייחסים ללח, א"כ חמיר טפי. ועיין].

(כב) וממילא אולי י"ל, דהמחמירין חששו לבישול אחר בישול בלח שנצטנן גם בכלי שני, והמ"ב לשיטתו היקל בלח שנצטנן בכלי שני, ו'טוב ליזהר לכתחילה בכלי ראשון'. צע"ק, דהא למ"ב אינו פשרה, אלא לדידיה לא שיך להחמיר בלח שנצטנן בכלי שני.

(כג) [מראה מקום אני לך, סי' קנ"ח מ"ב סקי"ח].

(כד) וגם בזה שייך אות י"א. ועוד, כלי שני שהיד נכוות בו, בזה יש מקום לדונו ככלי שני ולא ככלי ראשון שבסעי' ה'.

(כה) ור' שרגא היקל בדבר גוש, דאע"פ שדינו ככלי ראשון, מ"מ אינו נעשה לח, ולכן אין להחמיר בכלל במלח מבושל^{רנ"ט}, כשאינו על האש. [גם אם לר' משה בהמשך אסור. [שו"מ גם בשו"ש היתר כן].

^{רנ"ה} א' ו'.

^{רנ"ו} בגדי ישע נגד רעק"א.

^{רנ"ז} ע' שלמי תודה. וכזה ביאר ר' שרגא דברי המחצה"ש. וע"ע חו"ש עמ' קפ"ז.

^{רנ"ח} מלבד דיני מוליד.

^{רנ"ט} ואינו מבושל, ימנע בדבר גוש גם בכלי שני. כדנתבאר.

סימן שי"ח - בישול

(כו) ולפי"ז, להוסיף מלח לצלחת של טשולנט, אם הוא לח יש לדונו ככלי ב' ומותר, ואם הוא יבש מותר.

(כז) [יל"ע עפי"ז דהולכין בתר השתא, האם מרק קפוא כקרח דינו כיבש, ונימא בו אין בישול אחר בישול? ודאי לא. למה?]

(כח) ור' משה כ' שטעם המחמירים הוא משום שיבא להחליף עם מלח שאינו מבושל כבר, ולכן אסור. אך היכא שאין חשש שיבא להחליף מותר. ועפ"ז מיקל לערות מכלי ראשון ע"ג קפה נמס, שבזמנו הכל היה מבושל כבר. ונמצא, בזמננו לפי ר' משה צריך להחמיר [לפי ר' פאלק].

(כט) ועיי"ש עוד דמביא עוד צד, והוא בעצם הזרע אמת שהוא מקור האי דינא.

(ל) וסוכר, לפי מ"ב אין לחלק, ובאמת לא חילק. ולר' משה, בסוכר ליכא למיחלף. ולמסק' כ' דיכין הכל בכלי ג',

(לא) ומלח בזמננו, האם הוא מבושל כבר או לא, תלוי לפי המקום, מדינה, ותקופה, ועשויים להשתנות כל הזמן^{רס}. [לכאן' היכא שמסופק אם הוא מבושל או לא, בכלי שני יש יותר צד להקל, דהוא ספק תע"ב, ואולי מצקת משוי ליה כלי שלישירס^א וכו'].

(לב) במלח, ערוי כלי ראשון ככלי ראשון דמיא, כ"כ אג"מ.

(לג) כמו שביארנו, לתת שום דבר שאינו מבושל כבר לתוך קדירה על האש, ה"ל בישול מה"ת. ולכן אם עבר ונתן מלח לתוך קדירה על האש, עבר על איסור דאורייתא.

(לד) אך, יש אופנים שלא נאסר כל התבשיל בשביל זה, כגון, אם התבשיל היה מלוח כבר מבעו"ר^{רסב}. והטעם, כיון שהיה מלוח כבר, א"כ על מלח השני ה"ל 'זה וזה גורם'^{רסג} וא"כ אין לו דין 'מידי דעביד לטעמא לא בטיל'. וגם מצד 'דבר שיש לו מתירין' יש להתיר, כיון שמלח קשה להתבשל נמצא שכבר מעורב ובטל לפני שנעשה אסור, דהיינו נתבשל.

(לה) ותבלין, דין הביה"ל אם שייך סברא השנייה לאפוקי מדבר שיש לו מתירין, שהרי מתבשל מהרה, אך אולי הביטול הוא יותר מהר מזה, ונשאר בצ"ע.

(לו) ורש"ז^{רסד} נקט להקל, ולכן בהרבה אופנים מתיר, כגון בהנותן מים קרים לתוך טשולנט, שהתיר משום שנתבטל כבר לפני שנתבשל. 'נולד איסור בתערובות', אין אומרים בו 'דשיל"מ'.

(לז) אמנם, לפני שסומך על רש"ז הזו, חייב לברר שאין התבשיל יבש לגמרי, דאל"ה א"א לאמר דנתערב לפני שנאסר. ואינו ברור כמה רטיבות חייב לישאר כדי שנימא דבטל ונתערב. ולכאן' לכה"פ רוב. ועוד, חייב לוודא שלא הוסיף מספיק מים שהוא עצמו אינו מייבש בטשולנט, דאל"ה איבד הא דזה וזה גורם. ואין אומרים קמא קמא בטל. בקיצור, כח דהתירא דרש"ז אינו מצוי כ"כ.

^{רס} ויש שמייבשים אותם בתנור – האם זה בישול או אפייה, נפק"מ, דלא נימא בזה בישול אחר בישול, כי לא משתנה טעמו, ועוד דזו חומרא ע"ג חומרא ע"ג חומרא. וע"ע חו"ש דין במלח בזמננו, והחמיר חומרות נוראות גם בכלי שליש בספיקות.
^{רסא} כך נטה הגר"ש.

^{רסב} כגון אם היה בו בשר, דהרי הבשר היה מלוח.

^{רסג} אם אין במלח השנייה לחוד מספיק.

^{רסד} מנח"ש א' ה' א'.

סימן שי"ח - בישול

לח) הט"ז ס"ל דכל ענין זה וזה גורם הוא רק כשהם בבת אחת, אבל כאן כשהוא בזה אחר זה, לא שייך כלל. והמ"ב מיקל, וס"ל שזה וזה גורם שייך בכל אופן.

לט) ואם היה במליחה השניה מספיק כדי ליתן לו טעם לחוד, נמצא 'מידי דעביד לטעמא לא בטיל'. ולכן אסור עד מוצ"ש כדין מעשה שבת. [ע' שו"ש בשם רש"ק שהאריך בענינים אלו.]

מ) וכ' השעה צ"ד דאפ' במזיד, שלפי מה שביארנו בסעי' א' יהיה אסור לו עולמית, כאן אין להחמיר בזה. ומשמע שהטעם הוא משום שאלבא דאמת אנו פוסקים כהגר"א שפסק כר"מ דס"ל שמזיד אסור עד מוצ"ש. וזה דלא כמו שכ' בסק"ז, עיי"ש, וצ"ע.

מא) ואם נתנו כשאינו על האש, מותר, דמעיקר הדין מלח מותר בכלי ראשון.

מב) ואם הוא מלח שמבושל כבר, אפ' נתנו כשהוא ע"ג האש, מותר בדיעבד. ולא ביאר למה, הא שהייה דינו כמזיד, ובמזיד שוה דרבנן לדאורייתא, ויהיה אסור לכה"פ עד למוצ"ש?

מג) הסיר קדירה מעל האש, והוסיף מלח שאינו מבושל, אסור להחזירו על האש.

סעי' י' - ערוי כלי ראשון

א) בעיקר דינא דערוי מכלי ראשון, נחלקו הראשונים. רשב"ם ס"ל שערוי דינו ככלי שני, ר"י ור"ת ס"ל שדינו ככלי ראשון. ועוד נחלקו הפוסקים, וכ"ה בתוס' האם לר"י ור"ת הוא ככלי ראשון לגמרי או רק כדי קליפה.

ב) ושו"ע פסק שדינו ככלי ראשון, ולא פירש אם לגמרי או כדי קליפה. והמ"ב בשם מג"א נקט בפשיטות דהיינו כדי קליפה.

ג) ולכן, תבלין שמותרים בכלי שני ואסורים בכלי ראשון, אסור ליתנם בקערה ולערות עליהם מכלי ראשון, שהרי מבשלם בכדי קליפה.

ד) כ' הט"ז שהוא דפסקינן שערוי כלי ראשון ככלי ראשון היינו לחומרא ולא לקולא, דהיינו לענין הגעלה, וכ"ה בפמ"ג.

ה) ואם עבר ועשה כן, המ"ב בשם המג"א שאסור בדיעבד. וקשה, הא ה"ל ספק פלוגתא שרשב"ם מתיר לגמרי, ועוד, שמבואר מהט"ז באות הקודם שמידי ספיקא לא נפקא, וצ"ע. והמ"ב בעצמו הרגיש בזה בסק"ב וכ' שצ"ע ק"ס^ה. ולא שמעתי יישוב טוב, ולא יודע למה רק צ"ע קצת ולא הרבה. ולכאו' מפני שהרשב"ם הוא דעה יחידאה הנידחת להלכה. כצ"ל.

ו) כ' הביה"ל דכל דבר שנתבשל בכלי שני כדלעיל סעי' ה', אע"פ שלענין דיעבד יש להקל כיון שהוא ספק פלוגתא, מ"מ בערוי כלי ראשון יש לאוסרם בדיעבד בערוי מכלי ראשון כמו תבלין. ואם הוא נאפה או נצלה כבר, לא רק אפשר להקל בערוי כלי ראשון, אלא אפ' בכלי ראשון עצמו יש להקל ולסמוך על החולקים של ר"א ממיץ.

ז) הא דערוי כלי ראשון אוסר, כ' המ"ב דזה רק כשלא נפסק הקילוח, דהיינו שעדיין מחובר להכלי ראשון, אבל אם נפסק, יש להחשיבו ככלי שני ואין לאסור בדיעבד.

^ה רס"ה ע"כ ס"ל למ"ב, דמסברא ה"ל ספק פלוגתא ומותר, אלא דחזינן ממג"א דלא כזה, וצ"ע, אבל הכי קי"ל גם אם לא מבינים.

סימן שי"ח - בישול

ח) ומשמע שזה רק בדיעבד, ואין לעשות כן לכתחילה, אבל מהמקורות שלו מבוארים שמותר לכתחילה, ויש לו דין כלי שני. וע"כ צ"ל לפי"ז שהוא דכלי שני מותר משום שדפנותיו מתקררים לאו דווקא, והעיקר הוא שלא יהיו חמים.

ט) הא דאמרנו שערוי מבשל כדי קליפה, מבואר מביה"ל שמותר לקלוף הקליפה ולאכול התוך. ורעק"א מסתפק משום נראה כמתקן, וצ"ע כוונתו.

י) כל מה שדיברנו עכשיו שהמערה מכלי ראשון מקבל דין ערוי כלי ראשון, שייכת גם אחרי שנח בכלי השני כל זמן שלא נפסק הקילוח. דהיינו, מים ממיחם לתוך כוס, כ"ז שלא נפסק הקילוח, כל הכוס יש לו דין ערוי כלי ראשון. וכשיפסיק הקילוח, נתהפך לכלי שני.

יא) וכן מבואר ברמ"א יו"ד צ"ב בשם תרה"ד, לגבי קדירה של חלב רותחת, שנשפך ממנה דרך קרקעית הכירה, ונגע בבשר, הרי הוא טרייף, הואיל ובשעת הנגיעה הניצוק היה מחובר ולכן היה עליו דין ערוי כלי ראשון, אבל אם הפסיק הקילוח היה רק כלי שני.

יב) ועפי"ז, ברז שלנו, יהיה עליו דין ערוי כלי ראשון, הואיל והניצוק מחובר להבويلר, הכלי ראשון. [ע"ע מש"כ בסוף הסעי', הנוגע לענין זו].

יג) כך למד הראש יוסף [שהוא הפמ"ג], אבל הפמ"ג [שהוא הראש יוסף] למד אחרת, ומקורו מרש"י מ:רס"ו במעשה של רבי באמבטי עם השמן, וס"ל שיש ב' סוגי כלי ראשון, א', על האש, ב', אינו על האש. וערוי מכלי על האש, דינו ככלי ראשון שאינו על האש ומבשל כולו ולא רק כדי קליפה, ואפ' לאחר שיפסיק החיבור, נעשה כלי ראשון ואינו נעשה כלי שני. ואם מערה מזה לכלי אחר, אז יש לו דיני ערוי כלי ראשון ואינו מבשל אלא כדי קליפה, וכשיפסיק הקילוח נעשה כלי שני.

יד) דהיינו מכלי ראשון על האש, הראש יוסף ס"ל שהכלי הבא הוא כלי שני, ובינתיים הוא ערוי כלי ראשון, והפמ"ג ס"ל מכלי ראשון על האש כלי הבא הוא כלי ראשון שאינו על האש, ובנתיים יש לו כל דיני כלי ראשון. וכלי הבא הוא כלי שני ובינתיים הוא ערוי כלי ראשון.

טו) ונמצא, שאם חוששים לשי' הפמ"ג, ואכן חשש לזה החזו"א, כל כלי שני שלנו הוא כלי ראשון שלהם. ונכון ליוהר בזה כשאפשר, כגון כשמכין כוס קפה או תה לערות לעוד כלי לפני שמוסיפים הכל. וחזו"א, אינו בספרו אלא מובא בטעמא דקרא לרח"ק. ולדינא, אי"צ להחמיר בזה, אבל מעלה וחומרא יש כאן. ויש שסומכין על החזו"א לקולא, לענין הכשרת מטבח ועוד.

טז) לערות מים מכלי ראשון על ביצה שלמה, הרי ערוי מבשל כדי קליפה, והקליפה כאן אינה מתבשלת, ולכן בעצם יהיה מותר. אך אנן נאסור דלכה"פ הוא כלי שני לגבי שאר הביצה. ועמש"כ סעי' ד' לגבי ביצה, ודעת מ"ב בזה.

יז) אכ"מ, שאלה הנוגע קצת לעניננו, אבל עיקרם ביו"ד. לח חלבי חם, בכלי ראשון, נשפך על בשר עטוף בנייר אלומניום. אם הבשר היה חם, היה הבליעות עוברים זה מזה, ואסורה. אבל הבשר היה צונן, ולכן יל"ע רק מדין ערוי. והואיל והוא מבשל רק כדי קליפה, הרי הנייר אלומניום הוא הקליפה, ולכן שאר הבשר מותר. אך יזהר שלא יטוף חלבי על הבשר כשמסירו.

רס"ו עיי"ש, ויש ליישב שי' הראש יוסף ולומר שרש"י לומד שערוי מבשל כולה. וצ"ע.

סימן שי"ח - בישול

(יח) עוד דיני יו"ד, הקשורים למלאכת בישול. הנחת חלה ע"ג קדירה מלאה, אמרנו לגבי הקרח שעליה. ולענין אם החלה בשרית, כשהוא ב' כלים, כגון טשולנט בקדירה וחלה בנייר אלומיניום, אין בליעות עוברים מיבש ליבש בלי רוטב.

(יט) ואם החלה לא היה בנייר אלומיניום, לא יאכלו עם חלבי [מלבד מה שהיה על שולחן בשרי], אך אי"צ להמתין ו' שעות.

(כ) ולענין איסור עשיית כן לכתחילה משום איסור לחם בשרי, אולי יש להקל, סעודה אחת, אינו בשעת לישה וכו'.

(כא) ולענין לאכול חלה זו עם דגים, נקדים לזה הקדמה. ביו"ד סי' צ"ה ומקורו חולין קי"א, מאכל שאינו בשרי ואינו חלבי כגון דג חם, שהניחו על צלחת והוא או בשרי או חלבי, בדיעבד אינו נאסר – דהיינו בליעות אינם אוסרים – וזה נקרא נ"ט בר נ"ט. ולענין לכתחילה, אינו סוגיין.

(כב) והק' הט"ז, אה"נ אין נ"ט בר נ"ט אוסר מדיני בשר בחלב, הא ה"ל לאסור מחמת סכנה, דגים ובשר. [ס"ל בסכנה א"א ביטול]. ותי', ע"כ 'אין בבליעות משום סכנה' עכ"פ לענין בליעה בעלמא, ולא לענין בליעה מאוכל ממש. וכ"פ החת"ס ק"א.

(כג) וכ' החוות דעת, דלפי הגמ' ושו"ע הנ"ל, ה"ל דגם חלה ע"ג קדירה נימא שהוא מותר בדיעבד, ולמה אסרינן. אלא ע"כ, בשעת בישול שאני מסתם בליעות. דהיינו, אם הניח חלה ע"ג סיר טשולנט חם שאינו על האש, אה"נ מותר לעשות ממנו פיצה, אבל אם הניחו עליו כשהוא על האש, בשעת בישול, חמירא טפי ואינו רק בליעה בעלמא, אלא ה'בשרי' עובר דרך הכלי אל החלה. [עדיין אי"צ להמתין ו' שעות].

(כד) בקיצור, אם לא היה בשעת בישול, אינו בעיה, ע"פ ט"ז וחוות דעת. אבל בשעת בישול הוא בעיה לענין בשר בחלב. ולענין אכילת חלה זו עם דג, ע' רעק"א קט"ז דאע"פ שאמרנו בשעת בישול חמירא טפי, היינו רק לענין בשר בחלב, אבל לענין סכנה אינו עובר דרך כלי, אפ' בשעת בישול.

(כה) ועפ"י הנ"ל, חלה שלנו מותר עם דגים.

(כו) וכ"ז רק כשהוא רק בליעה בעלמא, אבל מכסה של הסיר שיש בו נקב או חור, או שאינו הדוק, או שאינו מתאים, בזה זיעה עובר אל החלה, ואסור עם דגים.

(כז) ולבשל בתנור בשר ודג בב"א, אם א' מכוסה, בדיעבד מותר, אבל נכון לכסות שניהם לכתחילה.

(כח) מעשה שהיה, בטעות שמו גפילטע פיש תוך הטשולנט במקום הקישק"ע, ורצו להתיר משום דמכוסה, אך כסוי זה אינו אטום.

(כט) תנור שאפו בו פת בשעה שצלו בו בשר, שניהם גלויים, אך שניהם בלי רוטב כלל, הרי אין כאן זיעה, אך יש לא רק בליעה אלא גם ריח – מה דינו. ט"ז קט"ז, חכמ"א ס"ח, מתירין לאכול עם דג [איני יודע לענין חלבי]. [וה"ה צלו דג יחד עם פת, מותר הפת עם בשר].

(ל) ועפ"י"ז, חלה שקיבל איזה ריח מהטשולנט עדיים מותר עם הדג.

(לא) מעשה שהיה, מישהו טיגן דג, וקצת שמן נגע בסיר שבישלו בו בשר, ע"פ הנ"ל מותר, דבליעות סכנה אינם עוברים אפ' בעת בישול.

סימן שי"ח - בישול

(לב) מעשה שהיה, בישלו בשר במים, ושפכו מים הללו אל הכיור, ואח"כ שמו לב שבהכיור היה מונח פרוסות דג עטופים בפלסטיק – הרי ערוי מבשל רק כדי קליפה, וכאן יש קליפת פלסטיק, ולכן יסירו הפלסטיק בזהירות, והדג מותר.

(לג) וע"ע מש"כ בסי' קע"ג.

(לד) מעשה שהיה, אחרי שבועות שטפו הסכו"ם בכיור, במים חמים. ואח"כ שמו לב ששטפו החלבי והבשרי יחד, ויל"ע מה דינו. מצד סעי' שלנו, הרי לכאורה מים הללו הוא לכה"פ ערוי כלי ראשון, וגם אחר שנח בכיור, ומתמלא, אם לא נפסק הקילוח, הבאנו מרמ"א יו"ד צ"ב בשם תרה"ד, דעדיין שם ערוי כלי ראשון עליה [ואם נגע בקדירה, כגון שהיה מים חלבי, ונגע בסיר עם בשר בפנים, האוכל בסדר, דהרי הקליפה הוא הסיר, והשאר בסדר. (ואם בישל בסיר זו, הרי בליעות של הקליפה פלטו אל האוכל, ואכ"מ.)]

(לה) ובנידו"ד, גם בלי חידושו של התרה"ד נאסור, כי כל הצינורות הללו הם כלי ראשון, והוא ערוי כלי ראשון על הסכו"ם, ונאסור, וחידושו של תרה"ד הוא גם כשיצא מהכלי, ונח, וזחל ונגע בסיר אחרת, כ"ז שלא נפסק הקילוח.

(לו) אמנם, בש"ך סי' צ"ה סקי"ח בשם תורת החטאת, שהוא הרמ"א, המערה מכלי איסור [נבילה] [כלי ראשון לכלי היתר, או בשרי לחלבי וכו'], וזחל הלאה, רק מה שנגע הוא בעיה, והשאר הוא כלי שני, גם כשלא נפסק הקילוח.

(לז) וקשה רמ"א בשם תרה"ד ארמ"א מובא בש"ך, בשניהם נימא או אסור או מותר, אבל איך מחלק ביניהם. וקושיא זו הק' כל האחרונים, וכ' פמ"ג, דצ"ע, ועוונותיו גרמו לו שלא להבין, ומספק חייבין להחמיר בכל אופן.

(לח) ומצדד הפמ"ג לחלק, דהיכא שמערה מעל האש, אמרי' להחמיר כ"ז שלא נפסק, אבל מכלי ראשון שאינו על האש, בזה אמרי' דמה שממשיך דינו ככלי שני. וחילוק זה מובן מאוד. אך הפמ"ג ס"ל שאינו משמע כן, ולכן משאיר בצ"ע, ומחמיר בכל אופן.

(לט) וגם לפי חילוקו של הפמ"ג, בנידו"ד נאסור הואיל והוא כלי ראשון על האש, מלבד שגם הערוי הראשון לפני שנגע, אוסר.

(מ) ודעת תורה בח"ח מובא באחרונים ביו"ד שם, קדירה שהיה על האש למשך הלילה, ובבוקר ראו שנשפך ע"י חתול, וזחל, בלי הפסק, ונגע בכלים בשרים. וכ' דעת תורה, דלפי רמ"א סי' צ"ב אסור, ולפי רמ"א בש"ך צ"ה מותר.

(מא) ומביא חוות דעת דמחלק בין היכא שבכדי לאסור בעינן שיבליע וגם יפליט, או שיבשל, דזה אין 'ערוי' הזה יכול לעשות, ובין היכא שרק צריך להבליע, דזה כן יכול לעשות. ולכן כ' המהרש"ם דלפי דבריו הללו, אצל הא דחתול, רק צריך להבליע, ולכן אסור.

(מב) אך המהרש"ם מפרש דברי החוות דעת, דהא הש"ך בשם רמ"א להדיא הוא גם היכא ששופך מקדירת איסור, ואעפ"כ היתר, וע"כ לית ליה חילוק הנ"ל. וצ"ע. עכ"פ, א"א לסמוך על היתר שלו.

(מג) וישיב הדעת תורה יישוב אחר, דומה לפמ"ג, דהא דהרמ"א אוסר, היינו כשהוא על האש או שהוא רותחת, אבל כשאינו על האש וגם אינו רותחת, בזה אין לאסור מה שאינו ערוי ממש, אפ' לא נפסק הקילוח.

סימן שי"ח - בישול

(מד) ועפי"ז מיקל בהא דחתול, הואיל ולא היה רותחת ממש.

(מה) ולפי"ד, בנידו"ד עדיין אסור, משום דרותחת וגם על האש.

(מו) וע' שש"כ א' מ"ז והע' ק"מ, דהביא כל הדברים הנ"ל בקיצור נמרץ. וכן בחו"ש ביתר אריכות.

(מז) ע"כ הסוגיא, וע"פ כל הנ"ל לכאן נידו"ד ששטפו כלים בשרים וחלבים יחד יש לאסור לכו"ע, דהוא לכה"פ ערוי ממש, וגם יש רמ"א וכו' לאסור.

(מח) אמנם למעשה בציור ההיא יש להקל כשנצרף כמה צירופים וספיקות יחד. חדא, לא היה יס"ב לכל הדיעות. ועוד, הרי לא משתמשין במים חמים לחוד, אלא עירוב הרבה חם ומעט קר [כך היה המציאות], וכ' ע"ז ר' משה^{רס"ז}, דאם דפנות מקררות, כ"ש דמים צוננים מקרר, וק"ו שיש על מים הללו דין כלי שני.

(מט) ועוד, מים הללו פרווה הם, וצריכין להפליט מהבשרי ולהבליע בחלבי או להיפך, וא"כ זה יותר קשה מבליעה פשוטה, ובזה בא הש"ך לאסור, ובאמת הוא חולק על רמ"א בשו"ע שם. והש"ך החולק, חולק כשהבשרי או חלבי בעין, ומסכים מבליעה לבליעה. ובנידו"ד, אולי נגע המים תחילה במקום שהוא רק בליעה ולא בעין.

(נ) ועוד, השתמשו בסבון, וזה פוגם הכל, ופגום אין לאסור. ועפ"י כל הנ"ל, בדיעבד אי"צ להכשיר הכלים.

(נא) מדי דברי בענין סבון שפוגם, ב"י שם סי' צ"ה כ' 'יראה לי דאפר [שהיה סבון שלהם] פוגם'. וחלקו עליו ש"ך ט"ז גר"א, מהוא דלא מצינו היתר להגעיל בן יומו משום דהבליעות אינם פגומין – הא הל"ל דאפר מועיל. ועוד, למה בנ"י במדבר זרקו כלי מדין, הל"ל להגעיל עם סבון או אפר.

(נב) וגם לפי אחרונים הללו ק', אה"נ חולקים על הא דאפר, הא ימצאו דבר אחר הפוגם, ובזה יגעילו.

(נג) ות' חזו"א^{רס"ח}, דלדינא קיי"ל כהאחרונים, דאפר לא מהני, דצדקו דבריהם, דאפר ומים אינו מתערבים היטיב לעשות מים פגומים, ולכן המים עצמם אינם פגומים, ולכן בולעים מכלי האינה כשירה. ב"י חלק ע"ז, אבל הם חלקו וצדקו. אבל היכא שבאמת מתערב, לית מאן דפליג דמהני לפגמו. והא דלא עשו כן במדבר, היינו משום דכלים שלהם היו בולעים טפי, וא"כ הכלים היה להם טעם של הפגימה הזו, אקנומיקה, ולא רצו את זה, ולכן זרקו, אבל מדינא מהני.

(נד) ולכן, סבון דידן עם כלים דידן, לכו"ע מתערב, ולכו"ע פוגם, ולכו"ע אינו מקלקל הכלים, ולכו"ע מותר! מה טוב ומה נעים.

(נה) עוד שאלה שאינו נוגע בעצם לעניננו אלא ליו"ד, מי שהדיח כלי China בשרי במדיח כלים חלבי, שניהם מלוכלכים ובעין.

רס"ז ד' י"ג או נ"ג.
רס"ח כ"ח.

סימן שי"ח - בישול

נו) ודרך פעולתו שאינו מתמלא במים, אלא יש ג' שלבים. קודם הוא מקלח מים שאינם חמים כ"כ, עם מעט סבון, להוריד הלכלוך שבעין. ואח"כ הוא מקלח מים חמים מאוד עם הרבה סבון, וזה שוטף הכלים, ואח"כ מקלח שוב מים חמים להוריד הסבון.

נז) ומים הללו הוא הם ערוי כלי ראשון, דהמדיח כלים יש לו גוף חימום משל עצמו.

נח) ומצד איסור בשר בחלב, מים ראשונים אינם ודאי יס"ב. מים שניים פגום. והשלישים בעיא, כי מקלח מים ממקום שבו נמצא שיירי האוכל, והוא חלבי, על כלי בשרי זו.

נט) ונראה, ששריים הללו פגום הוא ואינו אוסר. ויש מי שטען דאינו פגום. ואפ' אם כן, הרי נראה לי שאינו מקלח מים מלוכלכים על כלים נקיים, אלא הוא מים טריים. ואם זו נכון, ודאי בסדר.

ס) והפסק הכללי, אם הוא מדיח כלים בשרי, הכל כשר, והכלי היחידי החלבי יגעיל, וכן להיפך. אבל China דא"א להכשיר, לכאו' יש להקל, וי"א שיערה עליה מים חמים.

סא) עוד שאלה אחת, אשה הכינה הרבה קניידלע"ך בסיר פרווה, רכיבים פרווה. והוציאם עם מצקת. ואח"כ שמה לב שהשתמשה במצקת חלבית, בן יומו, ספק מלוכלך. וגם שמה לב, שא' מהרכיבים היה אבקת מרק Soup Mix, וחשבה שהוא פרווה, ולבסוף יצא שהוא בשרי. מה דין הסיר, המצקת, האוכל.

סב) הרי, Soup Mix אה"נ הוא בשרי, אבל הוא רק פחות מ-20% בשרי, ושייך למימר דיתבטל. ואין לומר דעביד לטעמא ולכן אינו בטיל, דז"א, דיתבטל בשאר רכיבים דעבידי לטעמא. וכלפי הסיר הוא ביטול בס'.

סג) והמצקת, גם אם נימא שהיה מלוכלך, מ"מ י"ל דהחלבי שבעין, וגם הבליעה בטל בס', כלפי כל הסיר.

סד) ולא היה על האש, והיה ספק יס"ב. ואין לומר א"כ ודאי יש להקל, דהא המצקת החלבית הוציא מעט כל פעם, ובזה לא היה שישים.

סה) אך למעשה היה מספיק ספיקות שנימא דיכשיר המצקת, הסיר בשרי, והאוכל בשרי [וצריך להמתין אחריה].

סע' י"א – אמבטי

א) בסעי' זו נתחדש שאמבטי, והוא כלי שיש בו כמות גדולה של מים חמים מאוד של כלי שני לצורך רחיצה, אין לה היתרי כלי שני דבעלמא. ואמבטי הוא בין אם נתחמם ע"י אש, ובין בחמי טבריא^{רט}.

ב) ואע"פ שכלי שני אינו מבשל בשום מקום, כ' תוס' רע' שכאן כיון שהם חמים הרבה הרואה יסבור שהם כלי ראשון, ולכן גזרו חז"ל. אולם הרשב"א^{רע"א} כ' שאמבטי כיון שהוא חם יותר

^{רט} ואע"פ שאינו אסורה מה"ת, עדיין אסורה – מחצה"ש.

^{רע} תוס' לשיטתו שדפנותיו מקררים, וא"כ ה"ה אמבטי, ולכן הוצרך לפרש משום גזירה.

^{רע"א} רשב"א לשיטתו שלא פי' בכלי שני כתוס' אלא ס"ל שבאמת אינו מגיע ליד סולדת, וא"כ מובן לומר משא"כ אמבטי.

סימן שי"ח - בישול

מדאי' יש לה כח לבשל אפ' בכלי שני ויגיע המים הקרים ליד סולדת בו משא"כ שאר כלי שני^{רעב}.

(ג) נמצא, לפי תוס' איסורו מדרבנן ולא דאורייתא, משא"כ לרשב"א ה"ל איסור דאורייתא. אינו מוכח, ע' חו"ש ורש"ז בשולחן שלמה.

(ד) לפי הרשב"א תלוי במציאות אם הוא חם הרבה או לו, ולפי תוס' יש מקום לומר רק באמבטי שהוא גדול שייך למיגזר. דהיינו כוס חם הרבה, לפי תוס' מותר^{רע}, ולפי הרשב"א אסור מה"ת.

(ה) מהו דרגת חם כ"כ. האם זה דרגת יד נכוות בו?

(ו) להלכה, משמע משו"ע ומ"ב שפסקו כרשב"א ולא כתוס', מדלא היזכירו 'מיחזי' או 'נראה'. אבל אינו מוכח, שהרי המג"א כ' ש'מבשל', והמחצה"ש כ' שכוונתו ל'מיחזי כמבשל', וא"כ ה"ה י"ל כן בשו"ע ומ"ב, אבל אינו מסתבר לומר כן.

(ז) מבואר משי' הרשב"א שכלי שני חם כ"כ אסור ליתן בו צונן. וזה כעין שי' החיי"א בסעי' ה' שכלי שני יד נכוות בו אסור^{רע}.

(ח) אך מבואר מביה"ל שגם באופן כזה, ערוי כלי שני וכלי שלישי י"ל דמותר.

(ט) אמבטי, כיון שהוא חם כ"כ, אסור ליתן לתוכו מים צוננים, שהרי יתבשלו בתוכו. וכ"ז הוא בכמות קטנה, אבל כמות גדולה של מים צוננים מותר ליתן לתוכה, שהרי זה רק יפשוט החמין ולא יתבשלו הצוננים^{רעה}.

(י) וכמות גדולה הוא כל שלאחר הערוי לתוך החמין הכל יהיה פושרין, וזהו סעי' הבא.

(יא) היתר זו של צוננים מרובים הוא רק באמבטי דכלי שני, אבל אם האמבטי כלי ראשון, אין ליתן לתוכה אפ' צוננים הרבה^{רע}.

(יב) אמבטי כלי ראשון, מותר לערות ממנו לתוך כלי שני של צוננים מרובים מהחמים, בין לתוך אמבטי בין לתוך סתם כלי. וכ' הביה"ל שאפ' לא היו הצוננים מרובים, היה מספיק אם לאחר הערוי הכל יהיה פושרין.

(יג) ואע"פ שבדרך כלל ערוי כלי ראשון מבשל כדי קליפה, וכ"ש כאן, י"ל שזה רק בדבר גוש שאינו מתערב, ונמצא נתבשל כדי קליפה, אבל מים לתוך מים מתערב מיד אפ' לפני שיבשל כדי קליפה, ונעשה הכל פושרים מיד, ואינו מבשל המים צוננים אפ' כדי קליפה.

(יד) וכי היכי שמים ע"ג דבר גוש אינו מתערב, ומבשל כדי קליפה [כגון תבלין], ה"ה גוש ע"ג מים אינו מתערב, ולכן אין היתר להניח דבר גוש חם לתוך רוטב צונן, ואפ' אם היה פעם חם אלא שנצטנן לגמרי, שהרי יבשלו עכ"פ כדי קליפה. כך חידש המג"א ופסק כן המ"ב. ובשעה"צ מביא חולקין על זה. -- ודע, דכאן אינו מיירי באופן שהרוטב יגיע ליד סולדת בו, דאז פשוט לאסור מטעם דבר

^{רעב} ורש"ז במנחת שלמה מק' שניסה את זה ואין חילוק במציאות בין אמבטי לכוס.

^{רעג} וקדירה עם מים חמים הרבה כלי שני, גם לתוס' יש לאסור שהרי בזה יש מקום לטעות שהוא כלי ראשון.

^{רעד} ובס' שערי צדק להחיי"א, שער מצות הארץ בינת האדם ב' ט', כ' שמבואר מדין אמבטי כוותיה, עיי"ש.

^{רעה} זה צירוף של האחרונים שמקילין, והראשונים שאומרים דהגמ' מיירי בכלי ראשון שיסכימו דבכלי שני מותר. אבל בכלי

ראשון דאיבד חד צירוף, אסר המ"ב, גם אם יהיה פחות מיס"ב לבסוף.

^{רש} ע' הערה הנ"ל, ובכ"ר אזל הצירוף ואזל ההיתר, דהיינו הר"ן ורבינו ירוחם למדו שהגמ' מיירי באמבטי כלי ראשון ואסור

ליתן לתוכו אפ' צוננים מרובים. וצל"ע, מה פשט בזה, הא אין מיחזי, אינו בישול שהרי לבסוף יהיה קר. וע"כ חששו

שמבשל בהערוי לפני שיתקרר ואח"כ יתקרר, ונמצא בישל לזמן מועט, וחייב.

סימן שי"ח - בישול

גושי^{טז}, אלא כאן הרוטב לא יגיע ליד סולדת בו, והחידוש הראשון כאן הוא מצד ערוי כלי ראשון מבשל כדי קליפה, וא"כ גם הבשר יבשל כדי קליפה של הרוטב. וע"ז מפקפקים הנשמת אדם ובית מאיר מובאים בשעה^צ, שהרי זה ערוי שנפסק הקילוח^{רע}. ועוד חידוש יש במג"א הזה, הוא שהוא דמים מתערבים, זה רק במים שמכין ע"ג מים, אבל גוש למעלה ולח למטה^{רעט}, לא אמרין שהלח דלמטה מתערב בפני עצמו, אלא נתבשל כדי קליפה לפני כן. וזה חידוש, והיה מקום לומר דגם גוף א' של מים יתערב בפני עצמו ולא יבשל אפ' כדי קליפה. וע' במאור השבת א' ג' הע' ל"ג שמק' ממיחם שפינו ממנו מים, שמותר לערות לתוכו הרבה מים צוננים, ומבואר שגוף א' של מים אינו מבשלים אפ' כדי קליפה, ונתערבים לפני כן. ותל' שמתכת שאני, שיתקרה המתכת בגלל רבוי המים לפני שיבשלו כדי קליפה [הואיל והוא דק], משא"כ דבר גוש חומו נשמר בתוכו גם לקצת זמן ויבשל כדי קליפה לפני העירוב. וע"פ ביאורו כ' שלפי המג"א לכאן יהיה אסור ליתן קדירה חמה של טשולנט לתוך כלי אחר גדול של צונן, שהקדירה עם אוכל בתוכו יהיה כדבר גוש ויבשל המים כדי קליפה קודם שנתערב. ומביא ר' אלישיב שמתיר, והא שהמג"א היחמיר הוא רק בדבר כמו רוטב שאינו לח כ"כ כמו מים ואינו מתערב מהר, משא"כ מים. ושש"כ הע' רנ"ט כ' שהוא דהחמיר המג"א הוא רק בבשר שיש בו נקבים, והרוטב יכנס לזה ויתבשל ולא יערב, משא"כ קדירה. ובאותו כיוון אולי יש מקום לומר גם, שהמג"א לא החמיר א"כ הוא קצת רוטב ליד הבשר, אבל בכמות גדולה של מים אולי לא החמיר [ולפי"ז גם מיושב ממיחם, ששם היה כמות גדולה של מים וא"כ נתערב, ועוד ששם הוא מערה המים, וא"כ זזים, משא"כ כאן מניח בתוכו ואינו זז אלא מעט, וצ"ע]. וצ"ע למעשה. —

(טו) שו"מ בשו"ש דמחלק בין היכא שבא לחמם רוטב ובין היכא שבא לקרר מיחם, עיי"ש^{רפ}. ונפק"מ ע"פ אריכות זו הוא אם מותר להדיח ביצה חמה במים צוננים, ליתנו במים קרים, או תחת זרם. וע"ע בחינה גדולה. וגם נפק"מ הוא לתת סיר ע"ג שיש רטוב.

(טז) ואם היה רוטב מבושל כבר אלא שנצטנן, אין לאסור בדיעבד שהרי י"א דאין בישול אחר בישול אפ' בדבר לח, ובפרט שהבית מאיר והנשמת אדם מפקפקין בעצם דין זה. ויש לדון ברוטב שלא היה מבושל אף פעם, האם יש להקל ע"פ הב"מ ונשמ"א לבד לעשותו ספק פלוגתא. וממ"ב משמע דזה לחוד לא היה מיקל.

(יז) דוגמא לזה, הוא להניח שניצל או עוף חם לתוך רוטב צונן, או עוגה חמה ע"ג רוטב שוקולד או גלידה, או קדירה חמה לתוך מים צוננים, כמו שנתבאר.

(יח) להניח קדירה חמה ע"ג שולחן רטוב, יש לאסור ע"פ הנ"ל אע"פ שהוא פס"ר דלא ניחא ליה. חו"ש. וע"ע מהש"כ למעלה בענין שיירי טיפות.

(יט) ואמבטי כלי שני, הביה"ל מביא ט"ז שמתיר לערות אותו לתוך מים צוננים אפ' מועטים, והפמ"ג מפקפק בזה. ומים מועטים אלו, יכול להיות שאחרי הערוי יהיו יותר מ'פושרין' ואפ' יד סולדת בורפא^{רפא}, ומותר משום דהוי כלי שלישי. ואע"פ שאמבטי כלי שני דינו ככלי ראשון כמו שביארנו, וא"כ לא יהא דינו אלא כערוי כלי ראשון, י"ל שחידוש של אמבטי לא היה אלא כל זמן שהוא באמבטי, ולא בשעה שעירה ממנו [ובפרט לפי תוס' שהוא ענין של נראה כמבשל, בערוי לא שייך נראה]. א"נ י"ל שהטעם משום תתאה גבר, אלא שהמ"ב לא היזכיר אף פעם שזה טעם להתיר בסוגיין, וצ"ע.

^{טז} כך מבואר במאור השבת, אבל אינו מוכח לומר כן, דאולי מיירי באופן שהרוטב כן יגיע ליד סולדת, אבל עדיין מצד דבר גוש יש להתיר משום תתאה גבר, אבל זה לא יועיל להקליפה. ולפי"ז מובן הנשמת אדם ובית מאיר שס"ל דכיון שנפסק הקילוח אינו מבשל אפ' כדי קליפה.

^{רע} ולכאן ס"ל למג"א ומ"ב, דהא דבעינן המשך קילוח היינו לאסור גם היכא שכבר נגע בצדי קערה, אבל היכא שעדיין לא נגע בכלום שם ערוי עליה גם בנפסק קילוח.

^{רעט} דאם לח למעלה וגוש למטה, הרי זה סעי' י' ומבואר להדיא שנתבשל הגוש כדי קליפה. ופשוט כן, שהגוש הוא מה שנתבשל, ובזה לא שייך עירוב.

^{רפ} ואולי הכוונה הוא דכאינו רוצה הוא דבר שאינו מתכוון.

^{רפא} דאל"כ גם כלי ראשון מותר בהא.

סימן שי"ח - בישול

(כ) ליכנס למקוה עם צוננים על גופו, מלבד שאר איסורים בשבת, יש לדון מצד סעי' זו. ומסתמא אינו חמים הרבה.

(כא) לפי מה שביארנו באות ו' - ח', נמצא שסעי' זו מאוד נוגע למעשה.

(כב) ולענין דין אמבטי בשאר איסורים, לכאן' תלוי על רשב"א ותוס', דאם הוא מבשל בעצם, ה"ה בשאר דברים. ואם הוא מטעם מיחזי, י"ל שרק גזרו באיסורי שבת. וע' חו"ש, ושיבה"ל^{רפב}.

(כג) וא"כ תמוהה לי מאוד, שהרי כאן אנו קיי"ל כהרשב"א, וא"כ ה"ה בשאר איסורים, ובכל יו"ד לא נזכר דין זה כלל, וא"כ קשה לדידן הלכתא על הלכתא^{רפג}. ועוד, דבכל ה"ל בישול יש שחוששים לשי' החי"א, אך לפי הנתבאר זה לא חיי"א אלא שו"ע מפורש בסעי' הזה.

(כד) ומתוך חומר הקושיא י"ל ע"פ רש"ז בשולחן שלמה כאן וכן משמע בלבושי שרד, שדין אמבטי גם לפי הרשב"א אינו תלוי רק בחמימות הרבה, אלא רק באמבטי החמיר מפני שחם הרבה וגם הוא הרבה מים. וכיון שיש בו ב' מעלות אלו, מבשל. וזה מיישב למה חוששים להחיי"א בדרכ' ולא להשו"ע, שאינו מצוי כ"כ. והאי קושיא מיו"ד עדיין אינו מיושב כל צרכו, אך יש יותר מקום לדון, שעכשיו אינו דין מצוי כ"כ, ואולי יש לחלק בין או"ח ליו"ד, וצ"ע^{רפד}.

(כה) ונמצא לפי"ז, שכוס מים חמים מאוד בכלי שני, אין לחוש להרשב"א ולסעי' הזו, רק לשי' החי"א.

(כו) ע' שביתת השבת דביאר דאמבטי אין לה התירי כלי ב', הואיל והוא כ"כ הרבה מים, אין להדפנות הכח לקרר המים, ולכן דינא ככלי א'.

(כז) לדינא, לא התייחס מו"ר הגר"ש להטעמא דאמבטי, דאיך שיהיה הוא חידוש, והבו דלא להוסיף עליה, ונחמיר רק באמבטי, ואמבטי חם כ"כ כלי שני אינו מצוי.

(כח) מ"ב סקע"ה, בסופו, מהו ה'אפי", הא רבותא היה להיפך! ועיין.

סעי' י"ב - מיחם

(א) מיחם שפינו ממנו כל המים והסירוהו מן האש, אסור ליתן בו מעט מים אם יש חשש שיתחמם עד ליד סולדת בהם.

(ב) אבל לשפוך לתוכם הרבה מים צוננים בבת אחת כדי להפשירם, מותר.

(ג) ואפ' אם עי"ז יצרף המתכת, מותר כיון שאינו פס"ר והוי דבר שאינו מתכוון. וצירוף עצמו, י"א דאורייתא וי"א דרבנן.

(ד) מים אינם מתבשלים בכלי שני [חוץ מאמבטי]. דהיינו, אפ' לפי סעי' ה' שחוששים שהכל מתבשל בכלי שני, מים ודאי אינם מתבשלים בכלי שני. ולכן, מים חמים בכלי שני, מותר ליתן לתוכם אפי' מעט מים צוננים, ואפי' אם לבסוף יהיה יד סולדת בו, לית לן בה.

^{רפב ט' ע'}.

^{רפג} ובפמ"ג כ' שממה שבכל יו"ד לא מצינו דבר כזה, מוכח שפוסקים כתוס' ולא כרשב"א.
^{רפד ע'} הערה הנ"ל.

סימן שי"ח - בישול

(ה) וכן מותר לקחת מים חמים מכלי שני ולערות אותם לכלי שלישי שיש בו מים צוננים מועטים.

(ו) מים חמים בכלי ראשון, יש להם כח לבשל. ולכן אסור לערות לתוכם מים צוננים, ואסור לערות אותם לתוך כלי שני שיש בו מים צוננים משום דזה ערוי כלי ראשון.

(ז) וכ' הרמ"א שאם הצוננים מרובים, בין אם מערה אותם לתוך החמין ובין אם מערה החמין לתוך הצוננים, מותר. ומרובים, היינו שלבסוף לא יהיה יד סולדת בו.

(ח) והטעם, דכיון שהוא מים לתוך מים, נתערב לפני שיבשל אפי' כדי קליפה^{רפה}.

(ט) כשמערה צונן לתוך חמים, כ' המ"ב בשם החי"א שיזהר לערות דווקא בשפיכה גדולה, דאל"כ, כשמערה מעט מעט יתבשל מעט צוננים האלו תכף לפני שיצטנן אח"כ כשיגיע השאר. [ועפי"ז, ליתן קרח למרק חם כלי ראשון אה"נ אין לאסור מצד נולד, אבל יש לאסור משום דיבשל המים לפני שיצטנן. ובכלי שני מותר. ובטשולנט גוש, גם בכלי שני אסור.]

(י) והק' עליו השע"צ, שגם המים הצוננים המועטים אינם מתבשלים מיד אלא לאחר כמה שניות, ואז כבר היה צוננים הרבה וא"כ לא יתחממו.

(יא) וקשה, הא רואים מערוי כלי ראשון שחוששין שיתבשל עכ"פ כדי קליפה מיד, ואין אומרים שרק מתבשל לאחר כמה שניות.

(יב) ועוד, למה פסק המ"ב כהחי"א כשמק' עליו. וזה יש ליישב, שהרי יש דרגא שהמ"ב מסכים להחי"א, כגון היכא שהוא קילוח דקה מאוד, וגם יש דרגא שהחי"א מסכים להמ"ב, כגון שפיכה גדולה שעדיין אי אפשר שכל מים הצוננים יתערבו בחמים מיד, ולכן הביא החי"א ומק' עליו, כיון שלהדין של החי"א צריך לחוש, ורק מק' כיון שהגדר אינו ברור. ולכן מביאו רק בשמו, ולא בסתם.

(יג) הא דהיתירו לערות מים צוננים מרובים בכלי ראשון, היינו דווקא כשאינו על האש או קרוב להאש, סעי' י"ד.

(יד) הבאנו באות ו' דמים חמים בכלי ראשון אסור לערות לכלי שני שיש בו צוננים אם לבסוף יהיו יד סולדת, שהרי יבשלו בערוי. ובביה"ל מביא שיש חולקין על זה, וטעמם, שהערוי אין לה כח לבשל שהרי מתערב, וא"כ מה שנתחמם הוא רק אח"כ וזה כבר כלי שני, וא"כ מותר.

(טו) אבל שי' התוס' והוא מה שמובא במ"ב ס"ל שהך היתר של עירוב הוא היתר כשאינו יד סולדת לבסוף, ולגבי החשש של כדי קליפה יש היתר של מתערב, אבל אם לבסוף יהיה יד סולדת, בזה אין היתר של נתערב, דהא עדיין חם היא, ומבשל כדי קליפה.

(טז) וכ' להלכה בשם הבית מאיר שסברת טעם המקילים קשה עלינו להשיג, וכיון שהוא ספק דאורייתא יש להחמיר, אבל בדיעבד יש להקל משום ספק פלוגתא.

(יז) ואם המים צוננים מבושלים כבר ורק נצטננו לגמרי, יש עוד סעד להקל משום לח שנצטנן ואין למחות ביד המיקל בזה, אבל לעצמו יחמיר.

(יח) ודעה זו החולקת ומקילה הוא דעת הט"ז בשם טור ר"ן ורשב"א. ואה"נ לא קיי"ל כן, מ"מ הוא לכה"פ צירוף.

^{רפה} בזה, לא היה מותר באמבטי כלי ראשון. ועיי"ש שכתבתי שלא הבנתי למה. וכתבתי דנתבשל לפני שנתערב. וע"כ רק באמבטי נימא הכי ולא בשאר כ"ר.

סימן שי"ח - בישול

יט) לענין טיפות מים שנמצאים בכלי שני ורוצה לערות לתוכו מים מכלי ראשון, או במצקת שיש בו טיפות ורוצה להחזירו לקדירה, מבואר מן הפוסקים שצריך לחוש לזה ואין להקל מטעם שהוא 'רק' טיפות^{י"ז}.

כ) – וממ"ב דהחמיר בבבשר על רוטב, גם כשנצטנן, והיה הרבה צדדים להקל, ואעפ"כ החמיר, אלמא אין להתיר בסתם 'סברעלע"ך' –

כא) ויל"ע מה נקרא טיפות, וכי על כל לחלוחית חיישינן? ולכא' אם הוא טופח ע"מ להטפח שם משקה עליו.

כב) אם הטיפות הם חמים, יש להקל משום מים שלא נצטננו לגמרי.

כג) אם נצטננו לגמרי, יש מקילים [אג"מ, ועמש"כ בסעי' ד'] כיון שס"ל שלח שנצטנן הוא רק גזירה, אבל להמ"ב שאוסר מעיקר הדין אין להקל. ואם הוא רטוב מחמת ששטפו בכיור, כמובן לא שייך סניף זה. ועוד סניף הוא מסעי' שלנו, דיש ט"ז ר"ן רשב"א, דנתערבו, אבל יל"ע אי שייך סברתם כשיש רק מעט טיפות. ועיין.

כד) ולכן כסוי קדירה שיש לו לחות בפנים והוא קר, אסור לפי מ"ב להחזירו ע"ג הקדירה כיון שישפכו לתוך הקדירה.

כה) ושיירי מרק בקערה, ה"ל לח שנצטנן, ואולי כלי שלישי מחמת המצקת, ר' פאלק התיר, אבל אם אינם מבושלים, אין להתיר מחמת מצקת לחוד, וכן משמע במ"ב רנ"ג ס"ק פ"ג/ד'.

כו) ולענין כף שרוצה להשתמש בו לאכול מרק חם והוא רטוב, א"צ לייבשו כיון שהוא מים בכלי שני שמותר כמו שביארנו. ואם אוכל ישר מן הקדירה...

כז) ויל"ע לענין קדירה על שיש רטוב, הרי לכא' הוא דבר גוש, ומבשל, ואוסר, וחייב לנגב. ולענין שפיכה מכלי ראשון אל כיור רטוב, ג"כ חייב לנגב, אך אינו מצוי כ"כ.

כח) וע"ע מש"כ לגבי 'טיפות' בסעי' ד'.

כט) ערוה"ש נ"ב היקל למלא חצי כוס תה שנצטנן. וזו אינו מצד ר' משה, דהרי ר' משה הוא בנוי רק על חצי שיעור וליכא אחשביה. משא"כ בזו ודאי יש שיעור וגם אחשביה. אלא הערוה"ש הוא משום תתאה גבר.

ל) היוצא מסעי' זו וסעי' הקודם: מים בכלי שני מותר. וערוי מכלי ראשון חם, לכלי שני צונן, אם יהיה פחות מיס"ב אח"כ, מותר [מלבד אמבטי], ואם יהיה יס"ב אח"כ, יש מח', ואנן מחמירין.

לא) ולכן, מי שרוצה מים פושרין לשטיפת כלים, יכול לקחת קערה מלאה צונן, ולערוה עליה מעט מים חמים מהמיחם, הואיל ולבסוף יהיה פחות מיס"ב. אך ר' פאלק מיעץ שלא לעשות כן דאיכא למיחש שמא יחם יותר מדי, ויעבור על איסור בישול. וזה חידוש, דגזר גזירה מדיליה, ובפרט כשהט"ז בשם ראשונים מתירין לכתחילה.

^{י"ז} ע' יביע אומר דמצרף כמה ספיקות דלדין ולהלכה למעשה אינם בכלל ספיקות, כגון חצי שיעור, וערוי. ומביאים דרש"ז נטה להקל מחמת משנה בתרומות דלאחר שניער חבית משמן של תרומה מותר ליתן לתוכו חולין. ומכאן אמרו דאין לטיפות חשיבות. ותמוה לדמות הא להא, דזה ענינו בביטול, אי יש לאסור מצד ביטול איסור לכתחילה, וזו מצד בישול הטיפות עצמן!

סימן שי"ח - בישול

- (לב) ולעשות כן בכלי לנט"י, מעיקר הדין מותר, ויל"ע אי שייך ביה עצת ר' פאלק.
- (לג) ולקחת בקבוק חלב שלא נתבשל, כגון חלב אם, ולהוסיף מעט מים חמים להפשירן, מותר לכו"ע.
- (לד) ליתן בקבוק מלא חלב צונן שלא נתבשל מעולם, וליתנו כך תוך כלי ראשון אסור. ובכלי שני מותר, וזהו סעי' הבא.
- (לה) ולערוך עליה מכלי ראשון מותר, דהא הבקבוק הוא הקליפה. והחלב עצמו בכלי ראשון אסור, וכלי שני מ"ב אוסר, וצע"ג דעת המ"ב, כמש"כ, ומותר בדיעבד. וערוי כלי ראשון תלוי במח' בית מאיר וכו'. ומותר בדיעבד.
- (לו) ערוי מכלי ראשון על האש לכלי שני צונן, הבאנו מח', מצד הערוי. ואין לומר שיפגש המים תחילה בצדדי הכלי, ואח"כ כשיפגעו במים עצמן אינם ערוי אלא כלי שני, דהא כבר הוכחנו מיו"ד, דכ"ז שיש ניצוק המחבר, דינו כערוי כלי ראשון. ואם לא היה על האש, יש לצדד להתיר.
- (לז) והרבה משקין המצויין אצלנו, בעצם כבר נתבשלו, אבל יבדוק היטב לפני שמיקל, דאח"נ עבר 'פיסטור', מ"מ הוסיפו בו רכיבים שונים שלא נתבשלו עדיין או שלא עברו פיסטור.

סעי' י"ג – קיתון של מים

- (א) כמו שביארנו בסעי' הקודמים, מותר ליתן מים צוננים אפ' מועטים לתוך כלי שני של חמין. ובסעי' זו נתחדש דגם אם המים הקרים הם בכלי, עדיין אינו מותר בכלי ראשון אלא בכלי שני.
- (ב) דוגמא לזה הוא להניח בקבוק מים של תינוק לתוך כלי שני של חמין.
- (ג) אם הצוננים מרובים, אפ' בכלי ראשון מותר, כמבואר לעיל.
- (ד) אם אין אפשרות שיגיע עד ליד סולדת בו [ע' סעי' הבא], מותר אם אינו ע"ג האש.
- (ה) כאן, בסעי' י"ג, המ"ב מגלה לנו שכלי שני הוא הכלי שמערה לתוכו מכלי ראשון שהרתיחו בתוכו. למה המתין עד לכאן כדי לגלות לנו?
- (ו) מסתימת דבריו משמע, שכלי שני הוא בין אם עירו לתוכה מכלי ראשון על האש ובין אם אינו על האש, ודלא כפמ"ג וחזו"א שהבאנו בסעי' י'.
- (ז) כ' המ"ב, הכלי ששואבין ממנו מכלי ראשון להכלי שני, [Ladle, מצקת, כף], י"א שדינו ככלי ראשון, ובפרט אם משהה הכלי ריקן בתוכו עד שמעלה רתיחה, ודאי מקרי כלי ראשון.
- (ח) המחבר כ' מותר ליתן מים 'או שאר משקין'^{רפז} בכלי שני. וכ' הפמ"ג והגר"ז שמבואר מכאן שכל משקין אינם מתבשלים בכלי שני, ולכן יש להם אותו היתר של מים.
- (ט) וחלקו עליהם כה"ח, תפא"י, ועוד, דשאר משקין אין דינם כמים.

^{רפז} יל"ע אם כלול בזה רכיבים שונים שמוספים להמשקה, ונעשה כמשקה.

סימן שי"ח - בישול

(י) וכ"ת דקשה מהשו"ע, י"ל דשאני היכא שהוא בקיתון מהיכא ששופך ממש, דהיכא שהוא בקיתון אין בכח כלי שני לבשלו. ולא מטעם דין קליפה, דקליפה הוא רק לענין ערוי, אלא מחמת חולשיה דכלי שני, דרק כשנוגע ממש, ולא כשיש הפסק כלי.

(יא) אך דעת המ"ב בזה צ"ע, כי בסקס"ח כ' מים ושמן מותר בכלי ב', כדלקמן בסי' זו. ומים הוא כאן. ואיפה רואה בסי' שלנו שאר משקין? ע"כ למד שאר משקין הוא לרבות שמן. אלא דא"כ ק', ה"ל להקל בכל משקין לא רק שמן, ובסקל"ט כ' חלב רק כשנצטנן מותר בכלי שני ולא בצונן; וא"כ ק' מ"ש חלב ושאר משקין מצונן. וצע"ג רפ"ח.

(יב) ועוד, המ"ב בסקפ"ו כ' דנקט קיתון ולא כ' ישר, להודיע דאסור גם בזה בכלי ראשון. אלמא, להתיר לית ליה החילוק בין קיתון או בלי קיתון. א"כ הרי לדידיה יש שו"ע להדיא דמתיר שאר משקין, ושמן בכללו!

(יג) ונפק"מ טובא יש לזה, כגון חלב שלנו בכוס תה כלי שני, שהרי נחלקו ר' משה ור' ניסים אם פיסטור Pasteurization יש לו דין מבושל כל צרכו או רק יד סולדת בו. ועכשיו שאולי שאר משקים הוא בכלל מים, יש להקל, בכלי שני.

סע' י"ד - גזירת הפשר

(א) דבר שיש בו איסור בישול, כגון לח שנצטנן או דבר יבש שאינו מבושל כל צרכו, שאינו רוצה לחממו אלא להפשירו ולהפיג צינתו^{רפ"ט}, מותר להניחו במקום שאי אפשר שיגיע ליד סולדת בו, דהיינו אפ' אם ישאר שם זמן מרובה עדיין לא יתחיל לבשל. וזה מותר אפ' בדבר חי לגמרי.

(ב) אבל להניחו במקום שבאפשרותו להגיע ליד סולדת בו, אסור, ואפ' אם יזהר להסירו לפני כן, שחוששין שמא ישכחנו שם ויעבור על בישול. והק' אבני נזר ואגלי טל [אותו מחבר] מה בכך, הא ה"ל דבר שאינו מתכוון, עיי"ש ר"י. א"נ י"ל, מהות מלאכת בישול הוא דחייב על נתינה אם נתקיים התנאי שיתבשל לבסוף. וא"כ, הרי כאן הנתינה הוא במזיד, ואפ' אם שוכח, סו"ס נתקיים התנאי. וע' לקמיה בשם ר' משה, דלפי השו"ע שהוא שי' תוס' א"א לומר כן.

(ג) באג"מ^{רצ"א} כ' שלא איכפת לנו בחום המקום עצמו אלא אם האוכל יגיע ליד סולדת או לא, ופשוט.

(ד) ע' אג"מ^{רצ"ב} דמביא מח' ראשונים. תוס', וכ"ה שו"ע וכו', ס"ל שסעי' שלנו הוא גזירת הפשר, דהיינו, אין איסור בעצם הנתינה, רק בהבישול. וא"כ הנתינה אסורה רק משום גזירה. מאידך, הרא"ש ס"ל שיש איסור נתינה מדרבנן, דהיינו מלאכת בישול הוא נתינה ובישול יחד, והיכא שלא היה בישול לבסוף, אעפ"כ הואיל והיה נתינה עבר על איסור דרבנן - ולא מטעם גזירה אלא איסור בפנ"ע.

(ה) ושו"ע ומ"ב נקטו שהוא גזירה ולא איסור בעצם, כתוס' ודלא כרא"ש.

^{רפ"ח} למעשה ר' פאלק החמיר.

^{רפ"ט} האם להפשירו ולהפיג צינתו אותו דבר? אותו דין? ביה"ל.

^{ר"י} ואינו קשה כ"כ, שכן מצינו בכמה מקומות, כגון בהוצאה דילמא ישכח ויצא, ולא מקשי' הא ה"ל שוגג.

^{רצ"א} ד' ע"ד ל"ו.

^{רצ"ב} א' צ"ג ד"ה ומה.

סימן שי"ח - בישול

(ו) המ"ב מביא היתר להניח כלים סמוך להאש, ואע"פ שאם ישכחנו שם יהיה ניתן, מ"מ מותר, כיון דלא נחא ליה בהכי והוי דבר שאינו מתכוון, ועוד, שכיון שיפסד, מסתמא לא ישכח, ויזהר הרבה ליקח אותו משם לפני כן. [זו רק לדעת התוס', אבל להרא"ש ג"ז יהיה אסור.]

(ז) ויש לדון לגבי קלקול זמני, האם גם בזה שייך האי היתירא, כגון בקבוק של תינוק שרוצה שיהיה פושרין, ואם ישכח אותו שם יהיה יד סולדת בו ואז לא יהא ראוי לתינוק, אבל לאחר כמה דקות שוב יהא ראוי, מה דינו. ושמעתי שהר"ר פאלק מיקל בזה. וזה חידוש, שאין כאן זהירות 'הרבה' שהרי אינו בעיה כ"כ. ולדינא מו"ר הגר"ש היקל רק היכא כשיפסד לגמרי, ולא בזה דהוא קילקול עראי. ולדינא אינו מצוי כ"כ, דיתחמם בכלי ב', כדלקמיה.

(ח) מ"ב סק"ח אסר גזירת הפשר גם בלח שנצטנן. וזה מובן לשיטתו דלח שנצטנן הוא מעיקר הדין, ולכן שייך למיגזר עליה. אבל לר' משה וחזו"א, דלח שנצטנן הוא חומרא וגזירה בעלמא, הרי לא גזרינן גזירה לגזירה.

(ט) ובשעה"צ בהמשך כ' דפירות יש בהם איסור דאורייתא דבישול, ולכן יש בו גזירת הפשר. אלמא איסור דרבנן אין בו גזירת הפשר; וא"כ הואיל ואסר בלח שנצטנן, ע"כ ס"ל דזה מעיקר הדין, מדאורייתא, ולא רק גזירה מדרבנן.

(י) וא"כ יל"ע, החזו"א דס"ל לח שנצטנן הוא חומרא, ואעפ"כ ס"ל^{רצג} שיש עליה גזירת הפשר, איך אסר גזירה אגזירה. וכי לית ליה הא דמ"ב לגבי פירות, דרק באיסור דאורייתא של בישול יש איסור? וכד נעיין נראה שהחזו"א מודה דיש גזירת הפשר רק על איסור מוחלט, אך הוא חשש לדעת הרא"ש, שגזירת הפשר אינו רק גזירה אלא איסור מדינא בעצמו, וא"כ אין לחלק בין איסור דאורייתא לדרבנן, דהא אסרו בכל אופן.

(יא) אם עבר על גזירת הפשר ונתן משהו סמוך לאש, והסירו לפני שיגיע ליד סולדת בו, יל"ע אם נאסר מטעם מעשה שבת של גזירה דרבנן או שחייב להמתין עד שיחזור ויצטנן^{רצד}. ולכאוי' יש להקל.

(יב) לעשות ע"י גוי, לכאוי' יש לאסור, וע' תהל"ד בסי' שט"ז ט' דכ' דעדיף משבות דשבות היכא שמצוה הגוי להדיא להסירו לפני שיתחמם, והוא ק"ו מפס"ר ע"י גוי.

(יג) גזירת הפשר שייך גם בתולדות האור. מ"ב רנ"ח סק"ב, ופשוט, כיון דה"ל בישול מה"ת.

(יד) ולגבי תולדות חמה, כ' רעק"א שמוכח מגמ' דרבי באמבטי שיש גזירת הפשר. ואפי' אם ה"ל גזירה לגזירה...

(טו) גזירת הפשר בלח שנצטנן, מבואר ממ"ב ס"ק ק"ח שאין להקל אלא אם לא נצטנן לגמרי. והחיי"א^{רצה} כ' שבמקום חולה או צורך גדול יש להקל בכל גווני. וזה חידוש, שהרי החיי"א ס"ל באותו סעי' דלח שנצטנן חייב מה"ת, אך הוא עושה ממנ"פ, לדעת המחמירים אין איסור גזירת הפשר, עיי"ש. ואה"נ מ"ב לא ס"ל כן, אבל צירוף מיהא איכא. וגם החזו"א^{רצו} מחמיר בזה אפ' אם לדידיה לח שנצטנן הוא רק חומרא.

רצג ל"ז י"ג.
רצד ע' תהל"ד.
רצה כ' י"ג.
רצו ל"ז י"ג.

סימן שי"ח - בישול

טז) ולהניח דבר בתוך כלי שני באופן שיכול להגיע ליד סולדת בו, משמע מסתימת האחרונים שאין לחוש לגזירת הפשר על הצד שהוא קלי הבישול. וכ"ש לפי החיי"א הנ"ל יש להקל בזה. ובדבר שודאי אינו קלי הבישול, ודאי מותר גזירת הפשר בכלי שני דהא גם בישול בכ"ש מותר. וגם, אופן זו מהר וקל יותר מלהניח בכלי ראשון, ולכן זוהי העצה היעוצה לחמם בקבוק לתינוק, לעשות בכלי ב'.

יז) לענין האם שייך גזירת הפשר לגבי צלי אחר בישול, לכא' לכה"פ שייך דינא דהחיי"א, וע' סעי' הבא.

יח) רש"ז מובא בשש"כ^{רצ} ושו"ש כ' שהוא דחיישינן שיבא ליד סולדת הוא רק אם יכול להגיע עד למאכל בן דרוסאי, אבל אם לא יגיע למאכל בן דרוסאי אלא לפחות מזה, אפ' אם הוא יד סולדת בו, מותר. וכ' שאינו נוגע למעשה כיון שדברים כאלו יהיו מוקצה. אבל עכ"פ רואים מושג חשוב.

יט) ויל"ע, הרי תפוח, אינו מוקצה. האם לרש"ז מותר להניחו סמוך לאש שיתחמם, ליותר מיס"ב, ויסירו לפני שיאפה כמאב"ד. ומדאסר רש"ז מצד מוקצה, אלמא לא יתיר בזה, ויל"ע מדוע, הא אותו חשבון הנ"ל שייך גם כאן. ועוד, לפי מש"נ בהמשך בשם רש"ז להסתפק היכא שיתבשל, אך במוצ"ש, כ"ש וק"ו יתיר היכא שלא יתבשל לעולם.

כ) אם מניח אוכל במקום שאם ישאיר אותו שם יתבשל אך האש יכבה לפני כן, כגון ע"י שעון שבת, כ' בשש"כ^{רצ} בשם רש"ז שאינו מותר.

כא) אם יגיע ליד סולדת בו אחר שעתיים, דן רש"ז^{רצט} אם מותר להניחו שמה שעה לפני סוף שבת. וזה תלוי בגדרי מלאכת שבת, האם הוא המעשה עם תנאי או התוצאה וכו' וכו'.

כב) ותמיה מילתא, איך מצדד להתיר כשיבשל במוצ"ש, ומחמיר היכא שלא יתבשל לעולם, דהיינו שיכבה האש ע"י שעון שבת. ועיי"ש מש"כ, ועדיין צ"ע. ואולי משום דרש"ז לשיטתו דמתיר הזזת שעוני שבת.

כג) בסעי' זה השו"ע מלמד אותנו מהו שיעור יד סולדת בו". דהיינו, כיון שאין כל יד סולד^{שא} מאותו דרגת חום, חז"ל נתנו שיעור אחר, והוא שכרסו של תינוק נכוות בו.

כד) ויל"ע, מהו דרגת נכוות, ובן כמה התינוק הזה, והאם מיירי דווקא בתינוק ולא בתינוקת, והאם מיירי בעור שחור או רגיל, ועוד, איך לוקחין תינוק לנסות את זה. דהיינו, למה חז"ל נתנו שיעור שהוא כ"כ לא ברור ואינו למעשה. וצל"ע.

כה) פירות ושאר דברים שנאכלים חי, כ' בשעה"צ ששייך בהם בישול אם משתבח ע"י הבישול, וראיה מבישול מים שנאכל חי, אבל אם אינו משתבח כלל ע"י הבישול, אינו אסור אלא מדרבנן.

^{רצ} א' ח'.

^{רצב} א' ח'.

^{רצט} מנחת שלמה ב' ל"ז.

^ש רק עכשיו? אה"נ הוא באותו עמוד בגמ', אך אינו אותו חלק?

^{שא} סולד, פי' מונע מללכת שמה מחשש שמא יכווה. ואין הכוונה לנכוות כמו שיש בסוגריים בשו"ע, שהרי מפורש ברש"י כמו שכתבתי.

סימן שי"ח - בישול

סע' ט"ו - דבר יבש ודבר לח

א) סעי' זה חוזר על מה ששנינו בסע' ד' לגבי דבר יבש ודבר לח עם קצת הוספות. דהיינו, דבר יבש מבושל כל צרכו אין בעיה מצד בישול לבשלו שוב אפ' אם עכשיו הוא צונן, אך יזהר מאיסור חזרה וכו' ולכן לא ינחו על האש אלא כנגד המדורה. ויתבאר בהמשך מה נקרא כנגד המדורה.

ב) ואם הוא דבר לח, שי' המחבר שיש בו בישול אחר בישול, אבל כל זמן שהוא רותח, דהיינו יד סולדת בו, אין איסור מצד בישול לחממו שוב.

ג) והרמ"א מביא י"א שגם בלח אין בישול אחר בישול אפ' אם נצטנן.

ד) ומסיק הרמ"א שאם לא נצטנן לגמרי יש לסמוך עליהו.

ה) והחזו"א ואג"מ ורש"ז ושבט הלוי כולם ביארו שבעצם קיי"ל דאין בישול אחר בישול כלל, אך היכא שנצטנן לגמרי יש להחמיר בתורת גזירה כיון דאתי לאחלופי.

ו) מאידך, דעת מג"א גר"ז ומ"ב^ש הוא שמעיקר הדין יש בישול אחר בישול, ורק לענין לא נצטנן לגמרי נחשביה כיד סולדת בו. וכבר ביארנו מח' זו לעיל סעי' ד' אות ל"ב - ל"ה, עיי"ש.

ז) ותמוהה לי, איך שייך שעד זמן המ"ב כולם נקטו שהוא מעיקר הדין, אבל מזמנו ואילך אף א' נחית לצד כזה, וכולם בפה א' כתבו שהוא רק חומרא. וצ"ע, ויש הרבה נפק"מ להלכה.

ח) ומהו דרגת לא נצטנן לגמרי. כ' גר"ז ש'ראוי לאכול מחמת חמימותו, דהיינו מי שרוצה מרק או שתייה חמה גם זה יחשב כחם, ואינו מספיק אם רק ניכר חמימותו. וחזו"א היקל בחמימותו ניכרת. והכל תלוי על הנ"ל.

ט) היתר זו של לא נצטנן לגמרי, היינו רק אם הוא בירידתו מחם לקר, אבל לכוון הפוך, ודאי לא שייך ההיתר של לא נצטנן לגמרי^ש.

י) אם אינו מבושל לגמרי, בין יבש בין לח יש בו בישול מה"ת.

יא) כמש"כ לעיל, צריך ליזהר מאיסור חזרה. והמ"ב מביא רשב"א שכ' שינחנו דווקא נגד המדורה ולא ע"ג המדורה. ואח"כ מביא רא"ש שכ' דווקא נגד, דהיינו מרחק קצת, ואפ' לא סמוך. דהיינו כדי שלא יהא נראה כמבשל וגם שלא יהא חשש שיחתה.

יב) ומביא בשם אחרונים, דאפ' מרחק קצת לא מהני אם הוא בתוך התנור, שהרי כל התנור הוא מקום יד סולדת בו, וזה כירה שאינה גרופה וקטומה. אבל כלי המפסיק, מותר.

יג) הק' הביה"ל, איך מתירין להניח דבר שנתבשל נגד המדורה, והא זה צלייה אחר בישול שבסעי' ה' פסקי' להחמיר. וסיים שיעיין במאמר מרדכי שנדחק ליישב.

יד) וע' בשש"כ^ש.

^שב כן מוכח משעה"צ רנ"ז כ"ט. ועוד מקומות, כגון גזירת הפשר, וכאן במ"ב, ועוד.

^שג ע' רעק"א סו"ס רנ"ג.

^שד א' ס"ט, דאכן אסר לעשות כן מדינא!

סימן שי"ח - בישול

(טו) ובמאמר מרדכי יש ב' תירוצים. הראשון הוא יסוד של 'צלי קדר', דהיינו דבר יבש בלי רוטב, אם הוא בתוך קדירה שם בישול עליו ואינו צליה. והתירוץ השני הוא אוקימתא ומיירי שנותנו לתוך מים רותחים שכבר מונחים שמה. וכ' שניהם ב'אפשר'.

(טז) ולפי תי' ראשון, פשוט שאינו דווקא קדירה אלא כ"ז שיש דבר המפסיק בין האש להאוכל. ולכן כל דבר אפוי וצלוי שמניחו ע"ג מיחם או פלטה עם הפסק קדירה יאסור מטעם בישול אחר אפייה. וזה חידוש ולא ראינו שנוהגין בזה. וצריך לדעת, כשהביה"ל אומר ש'יעיין במאמר מרדכי מה שנדחק שם' האם הכוונה שכן ס"ל, ואינו מסכים לשום תי' אחרת, או"ד זה רק מראה מקום בעלמא, ואדרבה אינו מסכים איתו. ור' שרגא הבין שכוונת הביה"ל הוא שאינו מסכים. ונמצא, שהביה"ל חולק על יסוד של צלי קידר, ואין לנו ראייה שחלק על שום תי' אחר.

(יז) תי' זו היא גם בחזו"א^ה, ושם יש עוד תי"ש, שאינו מקבל שם צלי אלא אם מקבל טעם צלי. וזה יסוד שכבר הבאנו, שלא כל חום יבש מיקרי צליה. ואולי מ"ב מסכים ליסוד הזה, אך ס"ל שזה אוקימתא דחוק.

(יח) ועוד תי' יש במנחת שלמה, שכדי שיהיה על משהו שם צלי, לא מספיק שיגיע ליד סולדת בו בלי רוטב, אלא צריך להגיע לדרגת מאב"ד. דומה לתי' השני של החזו"א, אבל שונה, שהרי רש"ז מסכים שאם יניחו שם למספיק זמן יהיה צלי, משא"כ להחזו"א.

(יט) ולפי רש"ז יל"ע למה אין כאן לכה"פ גזירת הפשר. בשלמא להחזו"א לא יגיע לעולם לידי צלי, משא"כ לרש"ז. ולפי מש"כ בסעי' הקודם בשם החי"א לגבי לח שנצטנן ובכלי שני, ה"ה כאן יש להקל.

(כ) והעולם נוהגים כתי' של החזו"א^א [ר' פאלק], וכ"ש שלא חוששין לגזירת הפשר.

(כא) יש שאמרו, מכאן מוכח שאה"נ חוששין לבישול אחר צלי, מ"מ לצלי אחר בישול לא חיישינן. ומהא דמ"ב הק' הקושיא, ע"כ לית ליה הא.

סע' ט"ז – אינפאנדא, מוליד

(א) אינפאנדא הוא פשטידא שנמצא בכמה מקומות בש"ס ובהלכה, והוא פת כפולה ממולא בבשר ושומן.

(ב) וכיון שהוא דבר יבש, אפ' אם נצטנן מותר לחממו בשבת ליד סולדת ויותר, בתנאי שלא יהא בעיה של חזרה.

(ג) ואפ' אם השומן שבו נקרש ויהיה לח לבסוף, לא איכפת לן מה יהיה בסוף ולאסור מטעם דבר לח, אלא מתירין מתחילה ע"פ מצבו השתא.

(ד) כך למד המ"ב. ובשעה"צ כ' 'דלא כלבוש וט"ז' שס"ל שהולכין בתר סופו ולכן כאן מותר רק אם לא יגיע ליד סולדת בו. ולדידהו כאן אינו בכלל סוגיא של בישול אלא סוגיא של נולד. הלבוש משנה הגירסא בשו"ע, והט"ז מעמיד אוקימתא, ולכן השעה"צ הביא רק אלו, אפ' אם יש הרבה אחרים שאוחזים כשי' הזו.

(ה) ומכאן ק' על המ"ב בסעי' ט' שהחמיר במלח וסוכר מבושל בכלי ראשון, הא ה"ל דבר יבש, וא"כ נימא אין בישול אחר בישול.

^{שה} ל"ז י"ד.

^{שו} ע' אוח"ש שהבין דיש כאן ב' מהלכין, ועשה נפק"מ מהם, אך באמת נראה דהכל עולה לכיוון אחת.

סימן שי"ח - בישול

(ו) ועיי"ש בסעי' ט' מש"כ בזה. ויש ב' מהלכים עקריים, הא', ע' מחצה"ש, הוא שכיון שמיד נתהפך ללח, נראה כמבשל ולכן מחמירין בכלי ראשון, אבל אה"נ באמת הוא דבר יבש. והשני, ע' חו"ש, כיון שנותנו לתוך לח ונתהפך שם ללח, יש לו דין לח ע"ש הכלי קיבול.

(ז) ע"כ דיברנו במלח, סוכר, קפה, רוטב, שומן, שכשהוא מצטנן נתשנה מאליו ונעשית יבש.

(ח) ולענין חמאה, שבעצם ה"ל לח שנצטנן רגיל, ואח"כ עבר איזה תהליך שלא קשור להצינון שהופכו ליבש, כ' ר' משה שם שגם זה דינו כיבש ולא כלל. ורש"ז מסתפק בזה.

(ט) ויל"ע מרק קפוא לגמרי, שעכשיו הוא יבש, האם מותר לחממו בשבת ולעשות מרק לח וחס. וע"פ ר' משה הזה היה מקום להתיר, אך זה אינו, שהרי חמאה, בעצם הוא יבש משא"כ מרק קפוא בעצם הוא לא שעכשיו קפוא, ותמיד צריך לשמרו שיקיים המצב הזה אם רוצה שיהיה יבש, וא"כ מוכח שבעצם לח הוא, ולכן אסור לחממו בשבת^ש.

(י) ע"כ דיברנו לענין בישול. ועכשיו נדון לגבי איסור מוליד, ואקדים לזה הקדמה קצרה. בסי' ש"כ סעי' ט' יש איסור לרסק שלג וקרח, אבל אם מניח השלג לתוך מים, ושם נתרסק ומתערב, מותר. ובראשונים יש ג' טעמים לטעם איסור זה, הא' הוא רש"י שדומה לבורא מים, הב' הוא ר"ן ורמב"ן, שדומה לסחיטת פירות, והג' הוא ספר התרומה שיש איסור נולד. ולפי ב' טעמים הראשונים אין לאסור אא"כ עושה בידים, ולפי טעם השלישי גם בממילא יש לאסור. והמחבר פסק כטעמים הראשונים להתיר בממילא, אבל הרמ"א כ' שלכתחילה יחמיר כטעם הג' ולאסור ממילא, אך במקום צורך יש לסמוך בזה על סברא ראשונה.

(יא) ליתר ביאור בדיני מוליד, ע' מחזה אליהו ח"א סי' ס"ז וח"ב סי' ט"ז, שמבאר כל הסוגיא לארכה ורחבה, בטוב טעם ודעת, כדרכו בקודש, עיי"ש.

(יב) ולכן כאן, המחבר התיר לחמם אינפאנדא אע"פ שהשומן שבו נקרש ונעשה לח, כיון שלא רסקו בידים אלא נימוח ממילא.

(יג) וכ"ש שיש להתיר מטעם איסור מוליד אם הנימוח אינו ניכר, כגון שומן קרוש ע"ג מרק, שכשנימוח מתערב עם המרק, ודמי למניח שלג לתוך כוס מים. ולא מיירי מצד איסור בישול שפשוט שיש כאן אליבא דהמחבר בסעי' הקודם לגבי לח שנצטנן. אולם, לפי דעת הרמ"א אולי כאן מיירי שהמרק לא נצטנן לגמרי ועדיין השומן שבו קרוש [אם יש כזה מציאות] ואז גם מצד בישול יהיה מותר. וזה נכון בחשבון, אבל לדינא לא, שהרי כאן אנו מיירי לדעת המחבר, שהרי הרמ"א מחמיר בקרוש אפ' ממילא, ודו"ק.

(יד) אך הרמ"א פליג על שניהם וס"ל שפשטידא יש לאסור, אע"פ שה"ל מוליד ממילא עדיין אסורה, כדעת ספר התרומה, ואפ' השומן ע"ג מרק יש לאסור כיון שגם זה ניכר שהרי השומן צף ע"פ המרק וניכר הוא, ואינו דמי להך דמניח שלג לתוך כוס של מים, דשם הוא ממילא וגם אינו ניכר כלל.

(טו) נחלקו הפוסקים, האם יש לאסור דווקא כשמניחו במקום חם, שינמס מאליו, או"ד ה"ה גם אם רק מוציאו מהמקפיא וכדו', האם גם בזה אסור. ולהלכה?

^ש ועוד, חמאה כשנקרש עדיין היה חם, ולכן מעולם לא איבד מעלת הבישול, משא"כ מרק, אפ' תימא עכשיו הוא יבש מ"מ לפני שנעשה יבש היה לח צונן, ואיבד מעלת הבישול, ולכן גם אם הוא יבש עכשיו מ"מ אינו מבושל.

סימן שי"ח - בישול

טז) כשם שיש מוליד ממילא מגוש ללח, ה"ה דאסורה מלח לגוש, כגון להכניס מים למקפא לעשות קרח, ולשו"ע מותר כיון שהוא ממילא, ולרמ"א מותר בעת הצורך. [מלבד הכנה]. ויש חולקים, ואמרי שזה חמיר טפי. ולהלכה?

יז) אולם הרמ"א מסכים דכשהוא רק דבר מועט, כגון שהסיר רוב השומן או שלא היה שם כ"כ מתחילה או שאינו מחממו כל כך, שאין לאסור כיון שהוא רק דבר מועט, ואינו ניכר בפני עצמו.

יח) ולכן הרוצה לחמם בשר עם רוטב בשבת, יזרוק הרוטב, ומה שנשאר ונימוח אינו חשוב ושרי.

יט) להפשיר לח שנקרש מלמעלה במקום שלא יגיע ליד סולדת בו, אם מתערב תיכף תוך המשקים ואינו ניכר, מותר גם להרמ"א.

כ) הרמ"א שאוסר, מסכים שמותר להניח הפשטידא על התנור קודם שהוסק, שהרי זה רק גזירה מדרבנן, ואין לאסור כשהמחבר מתיר לכתחילה. אך אין לעשות כן בפני עם הארץ. וע' פמ"ג א"א שהק' על זה, והמ"ב לא חש לזה.

כא) הרמ"א רק החמיר לכתחילה, אבל במקום הצורך מותר אפ' לעשות כן מתחילה, גם כשאינו מתערב בכלל, כל שאינו מרסק בידיו ממש. דהיינו, לא רק להתיר לאוכלו, אלא גם לעשות כן. ובשעה צ"כ ש' צורך' היינו צורך שבת. וגם לחולה מותר, אורחים, וכו'. וע"ע חיי"א, וציץ אליעזר.

כב) באחרונים^{שח} כתבו, שהא שיש להחמיר כדעת הספר התרומה ולהחמיר גם בנולד ממילא^{שט}, היינו רק במים וקרח וכדו', דהיינו מעיקרא קרח ועכשיו לאחר ההפשרה הוא מים, או להיפך, אבל לגבי גלידה, חלב, מרק וכו', שבין במצב קפוא ובין במצב רגיל יש לו אותו שם [ותמיד יש עליו או שם אוכל או שם משקה], אי"צ להחמיר כדעת התרומה. ויש שהוסיפו דה"ה מי סודה דינו כן, כיון שאין אוכלים אותו במצב קפוא.

כג) ויש חולקים על חילוק זה, ואוסרים בכל גווני. ולהלכה?

כד) ולהקפא דבר לח כזה, לכאו' יש להתיר בצירוף מקילים אלו עם מקילים להקפא בכל אופן. כה) בקיצור, נולד בידים אסור לכו"ע, נולד ממילא לכתחילה יש להחמיר.

כו) וא"כ יש לעורר, שכשמכניס קפה בשבת, יש שנזהרים להניח הקפה והסוכר לתוך הכוס ורק אח"כ שופך עליו מים חמים כדי שלא יהיה צביעה באוכלין, אך לפי מה שביארנו יצא שכרו בהפסדו, שהרי בקילוחו הוא עובר נולד על הקפה והסוכר למים, ואסור לכו"ע כיון שזה בידים^{ש"י}.

כז) ומה יעשה? כ' כל הפוסקים שיערה הקפה והסוכר להכוס דווקא אחר שיש בתוכו מים חמים. אלא שעדיין קשה, מה הועיל חכמים בתקנתם, דכי היכי שיש מוליד בקילוחו באופן הראשון, הרי אותו דבר באופן השני. אלא שמבואר להדיא משו"ע ומ"ב שזה מותר שהרי היתירו להניח שלג לכוס מים,

^{שח} שש"כ י' י"ח ועוד. ופמ"ג הוכיח מדהתירו בישול ביצה בחמה, הגם דמתקשה.

^{שט} בידים לכאו' עדיין אסור.

^{שי} כ"כ בכל הפוסקים, וע' זכור ושמור. וכן לשפוך מים חמים על כלים שיש עליהם שומן קרוש, הוא נולד בידים.

סימן שי"ח - בישול

וא"כ צ"ל שזה לא נקרא בידים אלא ממילא. וצ"ע. וע' במחזה אליהו שם דכל תשובתו הארוכה הוא לבאר דנתינת קפה תחילה אסור, ונתינתו למים אח"כ מותר.

כח) ע' רעק"א סו"ס רנ"ג.

כט) לא סיימנו הל' נולד, ובעז"ה נחזור לזה.

ל) קצפת, Whipped Cream, שהוא נוזלי בבקבוק, ואח"כ נעשה קשה, זוהי דוגמת מלאכת נולד, ואסור. ואוח"ש התיר, וטעה במציאות. וכן אסור מה שמשפריצים בפורים ועל חתנים וכלות.

לא) סבון Foamburst, זה הופך ללח בזמן מועט, ולכן נראה דמותר.

לב) Soufflé, אלו שיש חתיכת שוקולד בפנים, לחמם בשבת, מצד בישול עכשיו הוא יבש ומותר. ומצד נולד, הרי הוא מאכל בכל צורה שהיא, ממילא, אינו ניכר כ"כ, ומותר.

לג) להכניס שוקולד לשתייה חמה בשבת, אינו נקרא נולד בידים אלא דומיא לנתינת שלג למים, ומותר.

לד) עירוב סוכר בתה, אינו ריסוק בידים, אלא פיזור בעלמא.

סע' י"ז – גזירת הפשר – [פעם ב']

א) בסעי' י"ד למדנו שיש גזירת הפשר כנגד המדורה.

ב) בסעי' זו לא נתחדש שום דבר יותר, אלא שכשם שיש איסור כנגד המדורה, כך יש איסור ע"ג המיחם.

ג) וכאן מבואר ממ"ב דיש גזירת הפשר גם על לח שנצטנן.

סע' י"ח – הגסה

א) הגסה [Stirring] הוא פעולת עירוב האוכל בתוך הקדירה וזה ממהר ומקרב הבישול.

ב) ולמדנו בסעי' ד' שלא רק המבשל חייב אלא גם המקרב הבישול חייב.

ג) ולכן, המגיס^{שיא} קדירה שאינה מבושל כל צרכה, חייב, שהרי הוא מקרב הבישול. גם באופן שעבר איסור דאורייתא, אינו אסור בדיעבד, דהא כבר היה מאב"ד, וכמש"כ בסעי' ד'. ביה"ל.

ד) באופן שאינו אפ' מאב"ד לכל הדיעות, וגם ע"י הגסה לא יגיע לזה, אין איסור של הגסה, כיון שאינו מקרב הבישול בשום אופן.

ה) בין אם הוא עדיין על האש ובין אם כבר העבירו מע"ג האש, חייב.

ו) ולא רק המגיס חייב, אלא גם אסור להוציא קצת בכף, שהרי בע"כ הוא מגיס קצת. וכ' השעה"צ שהוצאת הכף הוא רק אסור מדרבנן. והק שש"כ למה אינו דאורייתא. ועוד, משו"ע משמע שחייב.

^{שיא} לא רק המגיס, אלא גם המוציא מים ממיחם שלא נתבשל כ"צ, המכסה, המחזיר כסוי, בין כשהוא על האש, בין שהעבירוהו מהאש, ע' רנ"ד ד', רנ"ז ב'.

סימן שי"ח - בישול

(ז) אבל אם הוא מבושל כל צרכו, לא שייך לאסור מטעם קירוב הבישול שהרי כבר מבושל הוא ולכן מתיר השו"ע הגסה במבושל כ"צ.

(ח) אמנם, דעת הכל בו הוא שגם מבושל כ"צ, כשהוא על האש חייב על הגסה. [ע' כה"ח ובא"ח וילקוט יוסף].

(ט) ותמוהה, איך שייך לקרב בישול בדבר שכבר מבושל לגמרי, וכי הגסה חמורא מבישול ממש, דהא מבושל כ"צ מתירין חזרה, וכי נתיר חזרה ונאסור הגסה? וקושיא זו הוא קשה מאוד, וכה"ק שעה"צ בסוף הסימן ולא יישבו, וכ' 'ולא אדע הטעם' שי"ב. אבל מכח ההכרח, צ"ל דהגסה מוסיף איזה שבח בבישול יותר מבושל כ"צ, והוספה זו הוא רק כשהוא על האש. ומשל לצלי אחר בישול, שהוא תוספת מעלה. והגם שאיננו מבינים מושג כזה, שיהיה מעלה בהגסה, ורק כשהוא על האש, ע"כ צ"ל מושג כזה, והמ"ב ג"כ לא הבין אותו, והביאו אך לא כ' אם פוסק כזה. וע' חזו"א ל"ז ט"ו שכ' דומה לזה. וע' דברות משה א' קכ"ו. וע' חו"ש.

(י) וכיון ש'ביאור' אינה מובנת כ"כ, נחלקו עליו האבני נזר והאג"מ, וכל א' נתן פשט שלו, אך הפשטים שלהם הם גזירות מדרבנן ולא איסור דאורייתא כמו שכ' הכל בו, והמ"ב אינו כדבריהם.

(יא) ומ"ב מביא אליה רבה שכ' שלא רק חוששין לדעת הכל בו להגיס כשהוא על האש, אלא גם להסיר ממנו כף אסורה כשהוא על האש שיג'.

(יב) וכשאינו על האש, המ"ב כ' שמעיקר הדין מותר להגיס, בין בקטניות ובין בשאר מינים שי"ד, אבל הרוצה להחמיר יחמיר בהגסה ממש אבל להוציא בכף אין להחמיר כלל בנתבשלה כל צרכה ואינה על האש, עכ"ד. ואג"מ כ' שהמחמיר בכף הוא מיחזי כיוהרא.

(יג) ויעיין בהכל בו בפנים וכן במהר"י ווייל, ושם לא אסרו אא"כ הוא על האש, וא"כ צ"ל, דמהא דס"ל שיש איסור דאורייתא כשהוא על האש, מסתבר לומר שכשאינו על האש לכה"פ יהיה איסור מדרבנן. ואפ' אם מבואר מהכל בו שלא אסר לשפוך מים אטו שמא יגיס כשאינו על האש כמו שאסר כשהוא על האש, ל"ק, דגזר אטו דאורייתא ולא דרבנן.

(יד) [בירור: הנה, המ"ב הביא הכל בו לאסור הגסה כשהוא על האש, ומותר להחמיר כשאינו על האש, והוצאת כף אסור רק כשהוא על האש, ואינו פוסק כוותיה רק מביאו, ואינו יודע הטעם. ובספרי ליקוט, ובאיזה מהדורות מ"ב שיש להם 'גליונות' הביאו דיון באחרונים, מאג"מ ועוד לדון להתיר כשיש בלע"ך, כשהוא רק מים, ואם לאסור כסוי הקדירה מחמת הכל בו.

(טו) וכד נעייין נראה שעירבו שני סוגיות. דלדעת המ"ב כ"ז שהוא על האש שייך הכל בו, ואולי כ"ר, אבל שלא על האש אין דינו כעל האש. ולהמ"ב אין לחלק בין גוש ללח. וכסוי קדירה, מי שמעת ליה דיחמיר המ"ב בזה, ואדרבה מבואר מסי' רנ"ז ד' דמותר.

(טז) אמנם באג"מ שם שט"ו מבואר שני דברים. חד, הוא מביא פשט שלו בדברי הכל בו, אך אינו חושש לזה, ומביא גם איסור הגסה של התפארת שמואל, ולזה חשש.

שיב שהוא לשון יותר חמיר מ'איני יודע הטעם'.

שיג במהר"י ווייל דיבר על אופן כזה.

שיד ביה"ל.

שטו ח' וט' וי"ד.

סימן שי"ח - בישול

(יז) ופשט של ר' משה בכל בו הוא שיש איסור הגסה שמא יש פול או גרעין א', שאינו מבושל כ"צ, ואינו מתבשל כשהוא על האש, אפ' חזרה, אך העירוב יבשלו; ומפני כך אסרו הגסה גם במבושל כ"צ. כך ביאר האג"מ דברי הכל בו.

(יח) ומלבד שזה גזירה וחשש רחוק, ק', איך כ' ע"ז הכל בו 'חייב', הא ה"ל גזירה בעלמא. ועוד, מהכ"ת התיר כשאינו על האש, ועוד איך מתיר חזרה אחר הגסה שלא על האש. ור' משה לא חשש כ"כ לדברי הכל בו.

(יט) אך חשש להתפארת שמואל, שאסר הגסה משום דאם מגיס כשהוא על האש, גם במבושל כ"צ, אתי לאיחלופי עם קדירה אחרת רותחת על האש שאינו מבושל כ"צ, משא"כ חזרה לא אתי למיחלף, דהגסה הוא יותר מלאכת עראי, 'מסיח לפי תומו'. ור' משה כן חשש לגזירה זו, ושייך ע"ז להחמיר גם הוצאת כף!

(כ) אבני נזר יש לו מהלך אחר באיסור הגסה, והוא דמחזי כמבשל, דומיא לחזרה.

(כא) בקיצור, יש לנו דעת המ"ב, שאינו יודע טעם הכל בו. יש דעת ר' משה בכל בו אך לא חשש כ"כ לזה. יש התפארת שמואל שכן חשש לו ר' משה. ויש דעת האבנ"ז. אלו ד' מהלכים שונים ומשונים, ואין לערב הכל יחד [כמו שערבבו איזה מחברי זמננו], כי זה תערובת איסור.

(כב) וע"פ ד' מהלכים הללו ניתן לדון בכמה שאלות. האם גרוק"ט או הסרתו מעל האש ממש מהני לאיסור הגסה – ופשוט דלפי מ"ב ולפי הכל בו לדעת האג"מ אין על מה לדבר, דכ"ז שהוא על האש יש בו איסור הגסה; מאידך, לפי האבנ"ז, דהוא מדין מחזי, שפיר יש להתיר, כמו שמהני לענין חזרה, ואכן התיר. וגם ר' משה בשם תפארת שמואל כ' דכשאנו ממש על האש ורותח וכו', אין לגזור גזירת התפארת שמואל.

(כג) וכן לענין לח, כ' אבנ"ז, הואיל ומים רותחים הוא מצטמק ורע לו, דרק מתאדם, ליכא מחזי כמבשל כשמגיס גם כשהוא על האש.

(כד) וכששאלו לר' משה מה דעתו על הגסת מים שהתיר אבנ"ז. והשיב דמסתבר טעמיה, שהרי בזה אין אתי למיחלף, וגם לפי הבנתו בכל בו ליכא למיחש, דהא הכל מתבשל בשוה.

(כה) ואלו ואלו מודים, דכשאנו מים אלא מרק, או כשיש ירקות בפנים, שפיר יש לאסור. ולא דק מקצת המלקטים. ולמ"ב לא שנא מים לא שנא אוכל לא שנא מרק.

(כו) וכסוי הקדירה, למ"ב אין להחמיר ולהחשיבו כהגסה, והכל בו אליבא להאג"מ ג"כ אין להחמיר. ולפי התפארת שמואל, כ' ר' משה דכן יש חשש אתי לאחלופי. ולפי האבנ"ז יל"ע. אבל מדינא מותר כמו שהוכחנו למעלה משו"ע רנ"ז. ואולי ר' משה חלק ע"ז.

(כז) ואבנ"ז כ' דהוצאת כף מותר. וזה רק לדידיה דבזה אין מחזי, משא"כ לשאר המהלכים.

(כח) בס"ד הצלחנו לבאר כל השאלות לפי כל השיטות, וביררנו דלדעת המ"ב אין ספיקות בכל הנ"ל, והארכנו בהפשוט להוציא מטעותם של אחרים.

(כט) בס' מאור השבת שאל כמה גדולים האם מותר לשפוך מים חמים לתוך קדירה מבושלת כל צרכה או"ד יש לחשוש להגסה אליבא דהכל בו. וכולם ענהו שמותר ולא שמייה הגסה. ואוח"ש חילק כששופך מהר או לאט.

(ל) המעיין בכל בו בפנים יראה שמבואר דלשפוך מים לתוכו מותר, ואסור רק משום שיבא לידי הגסה. וא"כ ק', איך זה שטים עמש"כ המאור השבת ואוח"ש באות הנ"ל. וי"ל, דאנן חוששין לדינו של הכל בו, דהיינו הגסה ממש, אבל לגזירותיו אנן לא חיישינן. כך הורה מו"ר במהדו"ק. ובמהדו"ב החמיר, כי אין להקל נגד הכל בו, בין לענין דינו, בין לענין גזירותיו.

סימן שי"ח - בישול

לא) באות י"א הא"ר אסר אפי' הוצאת הכף כשהוא על האש. וע"ז כ' החזו"א שאם אין לו אפשרות להסירו מע"ג האש ולהחזירו כגון שאינו גרוף וקטום ואין לו האפשרות לעשות בלע"ך ש"י, יש להקל בהוצאת הכף ש"י. ואג"מ כ' שקדירה כבדה אין להתיר הוצאת כף. ויל"ע אם נחלקו בכלל.

לב) אמרנו, דהוצאת הכף אסורה, והמקור היה מ"ב בשם א"ר. ושם מבואר דהוא גזירה שמא יגיס. וכ' ר' אלישיב בשב"י ש"י, שהיינו הוצאה בכף מלמעלה, אבל הוציא מלמטה, אינו רק הוצאת כף אלא הגסה ממש. וכשאינו על האש אי"צ להחמיר, דזה בעצם היקל המ"ב. ועל האש, הרי אסר הכל בו הגסה ממש, וגזרו הוצאת כף, וחזו"א היקל בהוצאת כף, וא"כ לר' אלישיב אין להקל כשמוציא מלמטה.

לג) אמנם, סתימת המ"ב וא"ר שהוצאת כף גם מלמטה אינו שמיה הגסה. ועיין.

לד) הוצאה במזלג היתר ר' אלישיב - ואולי משום דבזה ליכא למיחש שמא יגיס, כי אין דרך הגסה במזלג. וע' חו"ש דס"ל דאסור. ולדינא יש מקום להקל לכתחילה.

לה) להסיר מהאש, ולהגיס ולהחזיר האש, ממ"ב מבואר דזה מותר, אך יכול להחמיר. וצ"ע השש"כ.

לו) ומה נכלל בכלל הגסה? ראינו שהוצאת הכף יכול להיות הגסה. ובשולחן שלמה כ' שגם לנענע הוא הגסה. ובמ"ב כ' שלשפוך אינו הגסה, ואינו קשה.

לז) מאור השבת מביא רש"ז דמותר לחתוך קוגל כשהוא על האש, ואי"ז הגסה. ויל"ע, מאי קמ"ל.

לח) בדיעבד, דהיינו שכבר הגיס, אם היה מבושל כל צרכה בודאי אין לאסור מחמת הכל בו, שהרי זה ספק פלוגתא. ואפ' אם לא נתבשל כל צרכו, אם היה כבר מאב"ד, עדיין יש להתיר אפי' עומדת על האש, משום שיש ראשונים דס"ל שכיון שהיגיע למאב"ד שוב אין בו משום בישול. ואפ' אם יש בישול מדרבנן, הלא בבישול בשוגג הגר"א כבר היתיר אפ' בדאורייתא, וכ"ש כשאנו אלא מדרבנן. ביה"ל.

לט) מבואר ממ"ב דצמר ביורה אפ' הגיע ליד סולדת בו אסורה, וא' מהטעמים המבואר בראשונים הוא שכיון שיש מעלה נוספת אחר בישול כל צרכה, שייך ביה בישול אחר בישול. והמנח"י^{שכ} מוכיח מזה לענין מכשיר אדים, Humidifier, ונימוקו להחמיר לתת בו אפ' מים חמים הוא כי במה שמתאדה זה מעלה חשובה נוספת ע"ג מבושל כל צרכו וא"כ אין להתיר מטעם מצטמק ויפה לו אלא לאסור מטעם בישול אחר בישול לכו"ע.

מ) וכמובן זה חידוש גדול ויש להושיב עליו מכמה אנפי, וא' מהם הוא שמים הוא מבושל כל צרכו כבר כשהוא חם, משא"כ בסממנים לפי הני ראשונים אין לה שלב של מבושל כל צרכו. ואכן, במאור השבת^{שכא} מביא בשם רש"ז, ובשב"י בשם ר' אלישיב, שיש להתיר מטעם בישול, אבל יש בעיה מחמת שהייה וחזרה.

^{שיי} כדעת החזו"א, שכמעט א"א לעשות בלע"ך.

^{שיח} וזה חידוש, שהרי המהר"י ווייל דיבר על אופן כזה ואסר.

^{שיט ט'} עמ' תכ"ט.

^{שב ז'} כ"א, וח' כ"ח.

^{שכא} ח"א עמ' 474.

סימן שי"ח - בישול

(מא) ומכשיר אדים שנותנים בתוכו מים קרים ומחממו הוא בישול. ויש שעושים אדים ממים קרים בלי לחמם. ואיני יודע טעם לאסור בהם, דאינו מכבה או מפעיל שום דבר בנתינת המים, אך הבנתי מוגבלת במכשירים הללו, ב"ה.

סע' י"ט - דבר גוש, ויתר דיני בישול

(א) דבר יבש שנתבשל כבר שאין בו משום בישול עוד, כשהוא חם אסור לטוח עליו שומן או שום או שמן או שאר כל דבר שיש בו משום בישול.

(ב) המחבר מייירי באופן שהוא נגד המדורה, ואז יתבשל ממש, ופשוט שאסור. והמ"ב בשם מג"א כ' שה"ה כשאינו על האש, אסורה כל זמן שהיד סולדת בו, אפ' אם הוא בכלי שני או שלישי, כיון שכמה פוסקים ס"ל שדבר גוש לעולם מבשל, ואינו מושפע מהכלי שמונח בו.

(ג) בדיעבד, דהיינו שכבר עשה כן, באופן של המחבר, פשוט שאסור כמש"כ בסעי' א'. ובאופן של המ"ב יש להקל ולסמוך על אלו שסוברים שגם דבר גוש אינו מבשל בכלי שני.

(ד) אם רוצה לטוח עליו דבר שנתבשל כבר, פשוט שאין בעיה מצד בישול, ואפ' שומן שיתהפך ללח אינו בעיה דהולכין בתר השתא.

(ה) אבל בשומן, יזהר מאיסור נולד. ואם נבלע מיד לתוך הבשר ודאי אין בעיה, אם אינו מרסקו בידים. המג"א מסופק בזה, אבל המ"ב מיקל ע"פ א"ר. ואם מרסקו בידים, ע"ל סי' ש"כ דמעיקר הדין מותר אך טוב להחמיר לכתחילה. וכן מותר ליתן שומן ע"ג קטניות חמים אם הוא מעט מעט באופן שנימוח מאליו ואינו ניכר.

(ו) כאן הביא המ"ב תוספתא הידועה, שבעצם הוא הקדמה לבישול: אחד נתן את האור ואחד נתן את העצים ואחד נתן את הקדרה ואחד נתן את המים ואחד נתן את הבשר ואחד את התבלין ובא אחר והגיס כולם חייבים.

(ז) והטעם לזה הוא משום שכל העושה דבר מצרכי בישול, ואפ' רק מקרבו, ה"ז חייב משום מבשל.

(ח) אחד נתן את הקדרה ואחד נתן את המים ואחד נתן את הבשר ואחד נתן את התבלין ואחד נתן את העצים ואחד הביא את האור ובא אחר והגיס שנים האחרונים חייבים.

(ט) המ"ב מביא מגיד משנה, וכ"ה ברוב הראשונים, שס"ל דכל שאין בבישולו חיוב כגון במבושלת כל צרכו אין בהגסתו חיוב. ואח"כ מביא שי' הכל בו דס"ל דכשהיא על האש חייב בהגסה אפילו במבושל כל צרכו. שי' זו ביארנו בסעי' הקודם, כיון שמובא שם בשעה"צ בשם, ושם היה סוגיית הגסה.

(י) מיחם [סאמאוא"ר], שאם יריק ממנו כל המים היה מתקלקל, כיון שהאש ישרף המיחם, אין שותין ממנו בשבת כיון שיש חשש שיבא להוסיף בו מים כדי שהמיחם לא יתקלקל.

(יא) כ' רש"י דהא דאסור היינו רק כשהגחלים בתוכו שא"א להסירם באמצע שבת, אבל מיחם שעומדת ע"ג האש, אין לאסור שהרי יכול להסירו ואין חשש שיבא להוסיף מים.

(יב) ומיחם שבזמננו, שגוף החימום הוא בתוכו, לכאן יש לאסור ע"פ הנ"ל. אך אלו שמוציאין המים ע"י Pump, כשנשאר רק מעט אין המים יוצאין ממנו, וא"כ אין חשש שיבא לידי מצב שיהיה רק, יש להתיר.

סימן שי"ח - בישול

יג) ולכא' גם שאר הסוגים ג"כ יש להתיר כיון שהברז אינו ממש למטה אלא גבוהה קצת, וא"כ לא יהיה ריק לגמרי וישרף. וכ"ת הא יכול להזיזו מעט על צידו ולהוציא השאר, י"ל שאינו הדרך כ"כ לעשות כן, ומילתא דלא שכיח לא חששו ליה. [ועוד, מיחם שלהם אולי היה מתקלקל מהר ולכן יש בהילות משא"כ בשלנו]. ואכן ר' משה שם כ"א היקל במיחם שלנו.

יד) ועוד, יש להתיר מטעם אחר, והוא שכשהוא על 'מצב שבת' הוא רק שומר החום, ואין הגוף חימום חם כ"כ שישרוף המיחם, ואין חשש שיוסיף מים כדי להצילו. [וזה יועיל לקומקמים הללו שמחוברים אל הבסיס, ומרימו כששופך].

טו) ועוד, שהרי דגמים הרבה יש להם Safety Feature שנכבה ממילא כשמוריקו, וא"כ אין חשש שיוסיף מים. רק חששו היכא שכבר נתרוקן, שמחמת בהלה שיפסיד המיחם יוסיף מים, אבל לא מצינו שחששו שיוציא כוס האחרון, וצ"ע.

טז) יש לדון בביכהנ"ס, או שאר מקום ציבורי, שאינו חושש לקלקלת המיחם כיון שאינו שלו, האם אסרינן מחמת הגבאי שיראה שהוא ריק ויבא להוסיף? ואם אין הגבאי פה בשבת, מה דינו? אמנם, לא כן גזירות חז"ל, ולא פלוג, ואסרו המיחם.

יז) הנה, נפוץ אצלנו מיחמים עם משאבה, שלוחצים מלמעלה, ומגביה המים לצאת מברז למעלה. והמומחים טוענים כי המים תוך הצינור בדרך למשאבה אינו מגיעים לרותח כששאר המיחם רותח, ולכן המוציא מים הללו בשבת, מתערבים על שאר המים, וערוי כלי ראשון מבשל מים הללו, ואסור.

יח) ואפ' אם הוא כן היה יס"ב, יש סוגים שהמים בהצינור, נצטננו לפחות מיס"ב, עכ"פ לאיזה שיטות, ולכן לספרדים אליבא להשו"ע, יש בהם בישול שוב.

יט) וכן דנו על מיחמים ה'ישנים' שיש להם צינור המורה כמה מים יש בתוכו, ודנו גם על מים הללו תוך הצינור, דאינו חם כ"כ כשאר המים.

כ) ולכן על כל בעל מיחם לעיין ולבדוק מיחם שלו לדעת המציאות, ולצאת נפשו מכל ספיקות, או ע"י סתימת צינור זו, או ע"י שיוציא כוס מים הראשון מהמיחם, או שירתיחו הרבה לוודא שהכל רותח גמור.

כא) ע' מאור השבת ד' עמ' ק"ב, ואוח"ש ב' ל' דנחלקו אם סתם להמתין פותר הבעיה.

--- סימן רנ"ג – הלכות שהייה חזרה ---

פירוש המילים

סוגיא זו הוא קשה וגדולה במיוחד, ורבו פרטיו ודיניו, ונשתדל בעז"ה לבאר כל פארותיו. ונקדים לו המושגים בקצרה קודם שנבאר בעז"ה דיניו ודיוניו בארוכה.

- ❖ **שהייה**, היינו שיניח מערב שבת קדירה עם אוכל ע"ג האש.
- ❖ **חזרה**, היינו שבתחילת שבת היה מונח על האש, ועכשיו לקחו משם, ורוצה להחזירו שנית. זהו עיקר חזרה, אבל יש סוגים אחרים, ויתבאר בסעי' ב' בעז"ה.
- ❖ **נתינה לכתחילה** יתבאר בהמשך הסימן, והוא כשמניח אוכל על האש ואינו המשך של שהייה קודמת, אלא התחלה חדשה.
- ❖ **הטמנה**, הוא שמטמין קדירה שיש בו תבשיל כדי לשמור חומו. ויש הטמנה בדבר המוסיף הבל ובדבר שאינו מוסיף הבל. וזה שייך לסי' רנ"ז.
- ❖ **גרוף/גריפה**, היינו שהוציאו הגחלים ורוב האש^א מהכירה או התנור.
- ❖ **קטום/קטימה**, היינו שכיסה הגחלים בכסוי דק של אפר^ב.
- ❖ **כירה**, רחב קצת ויש לו מקום לשני קדירות, ורגילים לבשל בתוכה או על גבה.
- ❖ **תנור**, רחב למטה וצר מלמעלה, והוא יותר חם מכירה.
- ❖ **כופח**, הוא אמצעי, בין תנור לכירה.
- ❖ **חתוי**, היינו שמחתה הגחלים בשעת בישול, כדי להבעירם יותר טוב כדי שיבשלו יותר מהר.
- ❖ **קש וגבבא**, הוא חומר שמבשלים או מחממים עמו, אך חתוי לא מהני ביה.
- ❖ **גפת ועצים**, הוא חומר שמבשלים עמו, ושייך ביה חתוי.
- ❖ **מאכל בן דרוסאי**, הוא שליש או חצי בישול. וראוי לאכול ע"י הדחק.
- ❖ **מבושל כל צרכו**, היכא שרוב בנ"א אוכלים אותו ככה שלא במקום הדחק.
- ❖ **מצטמק ויפה לו**, הוא אחרי שלב הקודם, ונשתבח המאכל ע"י המשך בישול.
- ❖ **מצטמק ורע לו**, שאם ימשיך לבשל יגרע המאכל.
- ❖ **קידרא חייטא**, הוא קדירה שיש בו בשר חי, ואפ' אם יחתה אותה לא יועיל לבשל רק עד למחר.

^א מ"ב כ"ב.

^ב מ"ב י"ד.

^ג מדוע זכה לכ"כ תורה בשמו? וע' בהמשך מש"נ בזה.

סע' א' – הלכות שהייה

(א) **תנן במתני' ריש פרק כירה דף לו:** 'כירה שהסיקוה בקש ובגבבא נותנים עליה תבשיל', דהיינו אין חשש חתוי בקש וגבבא בכירה. 'בגפת ובעצים לא יתן עד שיגרוף, או עד שיתן את האפר'. דהיינו בגפת ועצים^י יש חשש חתוי ולכן צריך גריפה או קטימה.

(ב) ובגמ' איבעיא להו, האי סיפא דמתני', דמצריך גריפה וקטימה, האם הוא מיירי דווקא בחזרה, אבל להשהות אי"צ גרוק"ט [גרוף וקטום], או"ד גם לענין שהייה צריך גריפה וקטימה.

(ג) שאלת הגמ' הוא רק באופן שמבושל לכה"פ כמאב"ד [מאכל בן דרוסאי], ואז המיקל הוא שי' **חנניה** שס"ל תבשיל שנתבשל כמאב"ד משהין אותה אפי' אינו גרוק"ט.

(ד) ושקיל וטרי הגמ' אי' להשהות תנן' או 'להחזיר תנן'. ואין מסקנא ברורה, ונחלקו הראשונים איך פסקינן. הרי"ף והרמב"ם וכו' פסקו שלהשהות תנן, ור"י בתוס' ורש"י וכו' פסקו דלהחזיר תנן, וכדחנניה, ואלו השתי דיעות המובאים כאן בשו"ע. כ' הרא"ש, 'ובשביל שרבו דעות בהאי פיסקא וישראל אדוקין במצות עונג שבת ולא ישמעו להחמיר הנח להם כמנהג שנהגו על פי הפוסקים כחנניא', עכ"ל, וביה"ל מביאו. וע' מה שנכתוב בזה בהמשך.

(ה) וסיבת האיסור^י להשהות על כירה שאינו גרוק"ט [לפי המחמירים זה בכל אופן שאינו מבושל כל צרכו או שהוא מצטמק ויפה לו, ולפי המקילים זה רק כשלא היגיע למאכל בן דרוסאי] הוא משום שאדם רוצה שתבשילו יהיה מוכן לסעודת שבת, ויראה שהגחלים אינם בוערים כפי רצונו, ויבא לחתותם כדי שתבשילו יתבשל במהרה. ופשטות האיסור הוא מצד הבערה, אבל ע' ערוה"ש שכ' שהוא מצד בישול. וקשה, דא"כ מה שייך לאסור במבושל כל צרכו. בשלמא אי ס"ל גם משום בישול, אבל משמע מיניה דהוא רק משום בישול.

(ו) המחמירים [רבנן, דעה ראשונה] ס"ל שזה שייך כל זמן שיש מעלה בהבישול, וחנניה [דעה שניה] ס"ל דכיון שהיגיע למאב"ד, שוב אינו בהול כ"כ אם יתבשל טוב או לא, וליכא למיחש שמא יבא לחתות. אגב, לגבי מצטמק ורע לו, שגם המחמירים מתירין, גם הם מסכימים דבזה אינו בהול כ"כ, דע"כ איכפת ליה משהו בחימומו, והא ראייה דהיניחו שמה. יל"ע, האם יש מקום לומר שחנניה יתיר בדברים שנאכלים חיים, כיון דאז אינו בהול כ"כ, כיון דיכול לאכול ממ"נ. בשלמא במים, מים חמים הוא לשימוש אחרת ממים קרים, אבל בפירות וכדו' יל"ע. שו"מ רנ"ד סעי' ד' מבואר כן כמעט להדיא.

(ז) לח שנצטנן, כגון מרק עוף צונן, יל"ע מה דינו לעניין שהייה. היה מקום לומר דאליבא למ"ב שביארנו בסי' שי"ח דס"ל לח שנצטנן יש בו בישול מעיקר דדינא, לכא' ה"ה כאן נאסרו בשהייה. אמנם היה מקום לטעון דכאן כו"ע מודי דמותר, וגם יש סברא לומר להיפך דכאן כו"ע מודי דאסור.

(ח) דהא כבר הוכחנו למעלה מסי' רנ"ד סעי' ד' לגבי פירות שנאכלין חיין, דמותר בשהייה; דהיינו אין שהייה תלוי בבישול, וא"כ כאן כו"ע מודי דמותר להשהות, דהגם שיש בו בישול לדעת המ"ב, מ"מ הוא מודה דיש בו מיהא טעם עוף. ולכן י"ל, דאינו בהול עליו כ"כ, דומה לפירות שנאכלין חיין.

^י ביה"ל כ' ה"ה חמין.

^ה גפת הוא פסולת של זיתים ושומשמין. ועצים כולל פחמים וגללי בהמה גסה, אבל של דקה הוא כקש וגבבא. ובירושלמי משמע להיפך. שעה"צ סק"ה.

^י דהא כבר שנינו בסי' הקודם דמותר לעשות מלאכה בע"ש כדי שיגמר בשבת, וא"כ מאי שנא בישול משאר מלאכות.

^י שו"ע כ' שלדעת המיקלין גרוק"ט מהני לאינו מבושל כמאב"ד, אבל הביה"ל מביא רעק"א שכ' דדין זה אינו ברור, וי"א דגרוק"ט לא מהני לזה. וע' בהמשך אם חוששין לזה.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

(ט) מאידך, יש לטעון להיפך, והוא, אה"נ יש שי' דאין בו משום בישול מה"ת, מ"מ כאן כו"ע מודי שאינו רוצה לאכול מרק עוף צונן, וא"כ גרוע מפירות חייזן, ולכו"ע בהול עליו.

(י) לדינא, פמ"ג^ה מסתפק בזה, וחזו"א^ט הכריע להקל [לא משום דלח שנצטנן לדידיה אין בו משום בישול מעיקר הדין, אלא מטעם שכתבנו], אבל מסברא אינו מוכח כמו שביארנו. למעשה אינו מצוי כ"כ, ואפ' אי רוצה לעשות כן כשאינו גרוק"ט [כגון לדעת החזו"א, אך בלי התירו כאן], יש מקום לצדד שאר צירופים, ביהשמ"ש, ועוד כמש"נ בעז"ה בהמשך. ע"ע סעי' ב' דהוכחנו מחזרה בע"ש כדברי החזו"א.

(יא) חידוש רש"ז, מאכל שהוא מבושל כל צרכו, ואפ' אם הוא מצטמק ורע לו, אך הוא קפוא, דינו כאילו אינו מבושל כלל, ואין לו ההיתר של מבושל כמאב"ד או מצטמק ורע לו, כיון שאינו ראוי לאכילה שייך ביה חשש חתוי.

(יב) מבואר ממ"ב ומכל הסוגיא דלא חששו שמא ישכח שהוא שבת ויבא לחתות, רק חששו דמחמת הבהילות יבא להתיר שלא כדין, ולען יורה היתר, ובזה מהני היסח הדעת שלא יהיה עוד בהול בזה.

(יג) עכשיו שביארנו מהו החשש של שמא יחתה, צריך לבאר מהו ההיתר והעצה של גרוק"ט.

(יד) בשלמא גרוף, מובן, אם אין גחלים לא שייך חתוי ולכן אי"צ לגזור, אבל מבואר דאינו פשוט כ"כ, מהא דגרוף בתנור עדיין אסורה – ע"כ דעדיין שייך חתוי [מ"ב סקכ"ב], ואעפ"כ היתירו, וא"כ עלינו לבאר מדוע מהני גרוק"ט.

(טו) ויש לבאר בשני אופנים, הא' הוא משום היכר, דהיינו ממה שכיסה אותו, אין חשש שיחתה שהרי כשבא לחתות יראה שקטום ויזכור שאסורה. והב', שזה גלוי של היסח הדעת, שהרי במה שעשה מעשה שהוא נגד בישול רגיל, הרי מוכח שעכשיו אינו עוסק במלאכת בישול, ומסתלק מלהיות טרוד בבישולו, והואיל ואינו טרוד כ"כ, ליכא למיחש כ"כ לחתוי.

(טז) ברמב"ם^ה מבואר כצד השני בגברא, וכס"מ שם מביא רמ"ך שחולק וס"ל כצד הראשון, בחפצא^א. והרמב"ם שס"ל שהיכר לא מהני, יש לבאר הטעם דכיון שחוששים שיבא להתיר לעצמו, א"כ גם היכר אינו מספיק שהרי יבא להתיר גם את זה, משא"כ כשעושים שינוי במצב רוח של הגברא, אז בזה שוב אין חשש שהבהילות יטעה אותו. ועוד, כן מצינו בכמה מקומות שחז"ל נתנו גדריהם, ולא היתירו היכר בעלמא, וטעם אחרון עיקר, ועיין לקמיה.

(יז) ויש נפק"מ טובא בין ההסברים, אך להלכה ברוב הפעמים כל א' מסכים לחברו מסיבא צודית, כגון האם מועיל למישהו אחר שלא קטם, או משהו שאינו יודע שקטמו, והאם מהני לשווי שליח, או מי שחתה לאחר קטימה, או האם העיקר לכסות האש או מקום החתוי, כגון הכפתורים, או אם חזר והובערה^ב, וכו' וכו'.

(יח) למעשה, רוב המפרשים נקטו כשי' הרמב"ם, וכן מבואר ממ"ב ססקי"ד ועוד מקומות.

^ה א"א מ"א.

^ט ל"ח כ"ז.

^י שבת ג' ד'.

^{יא} גם הוא מודה שקידרא חייתא הוא מטעם היסח הדעת.

^{יב} זה בגמ', ולכאן הוא ראייה ברורה להרמב"ם, אלא שר' משה כ' ששם מיירי שניכר שקטמו פעם א'.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

יט) ויש לדון לפי ב' הביאורים, האם גרוק"ט מהני למי שאינו יודע למה עושים את זה, כגון מי שחושב שזה מנהג ישראל להניח בלע"ך, או שהוא יותר בטוח כן, או מי שחושב שמתפשט החום יותר טוב, וע' מה שנכתוב בהמשך ומה שאמר לנו ר' פאלק זצ"ל.

כ) לגבי חזרה, בין אם להשהות תנן ובין אם להחזיר תנן, כו"ע מודים דגרוק"ט מותר, ואם אינו גרוק"ט, אסור. ויל"ע למה חששו בחזרה יותר מבשהייה?

כא) וכ' הראשונים, דלענין חזרה טעם אחר יש כאן, ואין הבעיה [רק] משום שמא יחתה אלא [גם] משום 'מיחזי כמבשל'.

כב) ובזה מובן מהו ההיתר של גרוק"ט, שעכשיו אינו מיחזי, ויתבאר יותר בסעי' ב'.

כג) אלא שלפי"ז נמצא, דשהייה וחזרה הם ב' בעיות נפרדות, עם שתי עצות נפרדות, ולא קשור א' אל השני. מעניין.

כד) ור"ת בספר הישר^{יג} כ' שטעם שאיסור חזרה חמור יותר משהייה הוא משום שבחזרה הוא כבר נצטנן, וכיון שכאן הוא עוסק לחממו, יש לחשוש שיבא לחתות אפ' אם מצטמק ורע לו^{יד}.

כה) ולפי"ז הגרוק"ט שיש בחזרה הוא אותה תקנה שיש בשהייה, משא"כ לפי שאר הראשונים^{טו}.

כו) גרוק"ט אינו רק לענין שהייה וחזרה, אלא גם אצל נתינה לכתחילה שייך ביה דינים הללו, ויתבאר בעז"ה במקומו.

כז) בגדר איסור שהייה יש לדון, האם חז"ל אסרו מעשה ההנחה, או אסרו שיהיה מונח. ונפק"מ הוא האם צריך להסירו לאחר שכבר היניחו.

כח) כו"ע מודי שאם היניחו לפני שבת, דעכשיו בביהשמ"ש צריך להסירו, שהרי עד שהיתחיל שבת אינו נחשב כמעשה הנחה, וא"כ אולי ברגע הבאה מתחיל שבת ויעבור, אלא נחלקו אם אחרי שהוא כבר שבת לכו"ע, האם עכשיו חייב להסירו, וכן אם היניחו עכו"ם או קוף וכן אם יש איסור אחת או איסור כל רגע ורגע.

כט) והחזו"א^{טז} ס"ל שיש איסור בכל רגע ורגע, וחייב להסירו [בין בשהייה ובין בחזרה], אפ' אם הוא מוקצה, דמוטב שיעבור על איסור דרבנן אחת בידים [מוקצה], מלעבור כמה וכמה איסורי דרבנן בשב ואל תעשה [שהייה]^{יז}.

ל) עכשיו נפרט כמה מהתירי שהייה, וכמה דינים שונים וסיכומים, עם הרבה נפק"מ להלכות המצויים בזמננו, בס"ד.

^{יג} מובא בשעה"צ ל"ז.

^{יד} ור"ת שאסר חזרה מבעו"י, הוא ר"ת לשיטתו.

^{טו} ועוד נפק"מ יכול להיות האם מהני קטמה והובערה בחזרה. לפי ר"ת הוא אותו היתר של שהייה, משא"כ לראשונים, שהייה הוא היסח הדעת משא"כ כאן הוא מיחזי כמבשל, וא"כ מסתמא לא שייך האי התירא.

^{טז} ל"ז כ"ו וכ"ז. שו"מ ר' אלישיב ג' מ"ב דלמד כן.

^{יז} וע' עירובין סוף דף ק. שהגמ' דן בדומה לזה.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

(לא) **קש וגבבה:** הבאנו לעיל המשנה שפסקה דאם הוסק בקש וגבבא לא שייך ביה חתוי, ולכן מותר לכו"ע להשהות^י. וחזינן מזה דהיכא שמבשל ויש בו חשש חתוי אסור, ואם לא, לא, ואין אומרים לא פלוג לאסור כל שהייה.

(לב) {יל"ע האם קש וגבבא מותר משום דלא שייך חתוי, או"ד זה גלוי היסח הדעת שאינו בהול, דאילו היה בהול היה מדליק עם גפת ועצים. ובעז"ה שאלה זו תתלבן בהמשך.}

(לג) ועפ"ז הביה"ל בסי' שי"ח ס"ג בשם רעק"א בשם הרשב"א מתיר לשהות ע"ג תולדות החמה, וכ' דאולי גם תולדת האור, עיי"ש^י. וע"ע מש"נ בזה בהמשך, במהדו"ב.

(לד) ולפי"ז הרבה אחרונים^כ מתירין להשהות ע"ג **פלטה חשמלית Hotplate**, [פשוטה, שאין בו כפתורים ודרגות חום שונות] כיון שלא שייך ביה חתוי.

(לה) אולם החזו"א וחז"ש, וכן אומרים בשם ר' אלישיב, אסרו להשהות ע"ג פלטה. וק' הא למה אין זה דומה לקש וגבבא. אגב, אולי רעק"א והרשב"א הנ"ל הוא ראייה לשי' זו, שהרי הם רק היתירו באופן שאין שם אש כלל, ועוד, שהם מצדדים להתיר, ולפי המתירים לא יהיה בזה שאלה בכלל! וע' מהדו"ב בהמשך.

(לו) ואולי צ"ל, שהם הבינו שקש וגבבא הוא לא רק סוג חומר שלא שייך ביה חתוי, אלא גם אינו דומה לבישול גמור כיון שכבה מאליו מיד, ואינו אש רציני, כעין נייר, ופוחת והולך, משא"כ פלטה שהוא חם לעולם, והגוף חימום הוא גוף חימום רגיל, בזה אינו דומה לקש וגבבא.

(לז) יש^{כא} שרצו לומר להיפך, ולהתיר פלטה משום שאינו דומה כלל לכל הנידון בסעי' שלנו, ע"פ מסגרת השולחן מובא בביה"ל סי' ער"ה סעי' א' לגבי שמא יטה, שמתיר לקרות לאור לאמפי"ן, Kerosene Lamp, מטעם שכל חשש הטיה הוא בנר שאינו יציב, ויבא להטות, משא"כ בלאמ"פ, כיון שכיוון אותו למצב שהוא רוצה אינו משנה אורו עד שנכבה, ולא מצינו שגזרו אטו שיחליט שרוצה יותר אור או פחות אור ורק גזרו שיטה כדי שיגיע לאותו מצב שתמיד רצה, ואם נאסור הרי אנן עושים גזירות חדשות מעצמנו, וזה אין בכוחנו לעשות. ולכן, ה"ה כאן י"ל דחז"ל רק גזרו שיבא לחתות כדי שהאש ישאר כפי שהיכינו, משא"כ בפלטה אינו משתנה מאליו ולכן לא שייך הגזירה.

(לח) אבל הביה"ל שם לא סמך על זה אלא בצירופים אחרים, וא"כ אין לסמוך על זה לחוד.

(לט) ויל"ע למה באמת לא סמך על זה, שהרי לכאו' אין זה נכלל בגזירת חז"ל, וה"ל גזירה חדשה, ואין אנו יכולים לגזור גזירות מעצמנו^{כב}, ועוד, הרי ר' משה דן סברות מדוע כיריים גז אינו דומה לשמא יחתה הרגיל, ולמה לא הזכיר סברא זו.

^י וכן להחזיר, ביה"ל.

^{יט} ועיין מה שנכתוב בהמשך.

^כ הר צבי או"ח קל"ו, ורש"ז בשש"כ א' פ"ג וכו' וכו'.

^{כא} משנה הלכות ז' ל"ח ויביע אומר ו' ל"ה ב'.

^{כב} וקושיא זו הוא גם על הב"י והגר"ז שם בקו"א אחרון ושאר המפרשים שצדדו להחמיר בנר של שעה שהחשש הוא שמא ימחוט ולא שמא יטה, ורק היתירו מטעמים אחרים.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

(מ) וצ"ל^כ שהם הבינו שחז"ל לא גזרו לאסור באופן ששייך שמא יטה, אלא משום שיש חשש שמא יטה, גזרו ואסרו בכללות כל קריאה לאור הנר באיזה אופן שהיא, כ"ז שיש איזה חשש לאיזה איסור, בין אם האדם כפות ובין אם הוא אור יציב ובין בכל היכי תמצוי אחרת.

(מא) ולפי"ז יש לומר דגם כאן לענין שמא יחתה ג"כ אסרו בכללות כל בישול על אש בלי גרוק"ט אסור, כ"ז שיש איזה חשש. והא דהיתירו קש וגבבא הוא משום שזה חומר שלא שייך ביה חיתוי ולא שום איסור אחר כלל בעצמותו בשום פנים ואופן^כ. דהיינו, לגבי נר של שעוה, צ"ל שהגזירה היה בכל נר שיש בו חשש איסור דאורייתא, וכן לגבי נר לאמ"פ צ"ל שגם לחשש שמא ירצה אור גדול או קטן ג"כ אסרו, וה"ה כאן, אסרו שמא יחתה כדי לקיים המצב שרצה וגם אם ירצה לשנות המצב, משא"כ קש וגבבא. ובהמשך הסעי' והסימן נחזור ליסוד זה כמה פעמים באופנים שצריך לשנות הנוסח קצת, ולומר יסוד זו באופן שהיא יותר מחודשת, וכגון הא דבאות הבאה.

(מב) ולפי"ז יש אופן אחר לבאר שי' המחמירים בפלטה, שהרי בעצם הגוף חימום שייך ביה חתוי, והא ראייה שיש סוגים עם כפתור, ומה שהוא אינו יכול לחתות הוא דבר צדדי, ודומה למי שיש לו אש מגולה והוא כפות. צריך לברר המציאות אם זה נכון שגוף חימום זה שייך ביה חתוי בעצם. והמקילים ישיבו, שהא דאמרי' דנכלל בגזירה הוא באופן שיש חשש דומה, כגון שמא ימחוט בנר של שעוה, או באופן שהוא רק דבר צדדי שאין לו חתוי, כגון נפל הכפתור, משא"כ פלטה, פלטה זו אין לה חשש חתוי או חשש דומה וגם אינו דבר צדדי, כי כך הוא מיוצר שאין בו אפשרות חתוי, וא"כ אינו בכלל כל הגזירה הואיל ואין בו שום חשש לשום איסור בכלל, וא"כ לא אמרי' לא פלוג ולכלול בגזירת חז"ל. אגב, ע' ביה"ל ד"ה אפ' אינה לא גרופה, שמצדד לגבי הרבה קש וגבבא, ומשמע שא"א לא פלוג, ולמעשה אינו ברור מה כוונתו. וכן לענין תנור מצינו שאסרו בקש וגבבא ולא אסרו משום לא פלוג. עכ"פ, גזרו בכללות ואסרו הכל, ואמרו לא פלוג, וגם מצינו שיש התירים ולא אמרו בהם לא פלוג. ואין הדבר תלוי בידנו אלא בידי חז"ל.

(מג) [מהדו"ב: בכל הסוגיא יש סתירות האם אומרים לא פלוג. דהנה, קש וגבבא מותר, וכן טח בטיט, אלמא לא אסרו בכל אופן. ואולי ג"ז משום דעשה פעולה, וגילה דעתו, והיכר עצום ולכן לא גזרו, אבל בלא"ה אסרו, גם אם אין חשש חתוי. ומצינו באג"מ שם לגבי להשאיר הגז או קרוקפוט על המקסימום, דה"ל להתיר שאין שום חשש חתוי, והשיה לאסור משום לא פלוג, ועוד יש חשש אחרת שמא ינמיך החום, וא"כ יחתה. ולכא' כוונתו כמש"כ, דכל היכא שיש איזה חשש יש לאסור, גם אינו דווקא חשש חתוי אלא של איסור אחר, וגם בלא"ה אסור הואיל והוא מכשיר דבעצם שייך חתוי, אך רק לא בציור המיוחד הזה, ולכן אומרים לא פלוג. ומכאן היינו אומרים, דמכשיר שאין בו שום חשש, מותר. ואכן, לגבי מיחם ר' משה היה מיקל הואיל ואינו 'בר' חשש, אלא שלבסוף מסברא אסר שיש חשש שיוציא מים ממנו, ויתקרב הבישול. ופשוט, דבמיחמים שלנו שיש להם כפתורים, ר' משה היה אוסר כמו גז על המקסימום, דהמכשיר הוא 'בר' חתוי. ולכן כל א' יזהר שהמיחם שלו תגיע לרתיחה מבעו"י.

(מד) אמנם כששאלו את ר' משה לגבי שהייה על פלטה, היקל אם אין בכוחו לבשל – וק', גם אם בכוחו לבשל, הא אינו 'בר' חתוי בכלל. ואולי משום דהואיל ויש פלטות שכן שייך לחתות, נמצא שכל פלטה הוא 'בר' חתוי. בקיצור, מדברי ר' משה^כ חזינן דבמכשיר שהוא בר חתוי אמרו לא פלוג ואסור, ושאינו בר חתוי אין אומרים לא פלוג.

^כ כן מוכח מגר"ז הנ"ל שאסר בנר של שעוה גזירה שמא ימחוט, הגם שהוא חשש חדש, וגם המקילין רק משום שהוא טירחא הקילו ולא משום דהוא גזירה חדשה. וכן מבואר גם במהרש"ם.

^כ אגב, לגבי תנור קש וגבבא אסור, וי"א [ואולי זה פשוט ברמב"ם ואולי במ"ב] שבתנור שייך חתוי בקש וגבבא. ולפי"ז כאן צריך לומר תירוצו בלשון אחרת.

^כ שם ל"ה וכ"ג וכו'.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

מה) ברם, בסי' ש"ח סעי' ג' מ"ב סק"כ ובביה"ל ד"ה אפי', מביא רעק"א שמביא רשב"א^כ דמתיר שהייה בתולדת חמה, אפ' מה שאסור להשהות על כירה, ומזה רעק"א דן להתיר ה"ה בתולדת אור, דלא גרע מכירה גרוק"ט^כ כיון דלא שייך ביה שמא יחתה. וק', מה כל חידושו של הרשב"א, דהיקל שהייה דווקא בתולדת חמה, והוסיף רעק"א לדון להתיר גם תולדת האור – הא אם לא שייך חתוי אין לאסור! מה ההו"א, ומה כל החידוש! ע"כ מהא, יש צד לומר 'לא פלוג' לגזור לאסור הכל, וקמ"ל דלא אמרי' הכי בכל אופן.

מו) וכן מתבאר מביה"ל דמסופק מה דינו בכירה שהיסקוהו בהרבה קש וגבבא, ומסיים דצ"ע, הא לא שייך ביה חתוי. וכן ממה שחזו"א באוה"ר, חו"ש^כ, ור' אלישיב בשבו"י^{כט} אסרו שהייה בפלטה, משום לא פלוג, אלמא יש מושג כזה בסוגיין.

מז) וכן מאלו שהקילו בפלטה, השש"כ, היקל משום שהוא גרוק"ט, ולא כ' משום קש וגבבא וטח בטיט דהואיל וליכא חשש ליכא איסור. למסק', הר צבי קל"ו היקל בפלטה, וכן הר"ר פאלק, ורי"י פישר במאור השבת^ל, דלא כאחרוני הנ"ל.

מח) היוצא מדברינו, ה'לא פלוג' של ר' משה לית מאן דפליג. ומבואר מרשב"א ורעק"א דהיה צד לאסור הכל מלא פלוג, וע"כ יש לחלק בין טח בטיט וקש וגבבא לכל שאר ציור. ולמסק' בב"ב ור' אלישיב החמירו למעשה בפלטה משום לא פלוג. ולמסק' הקילו הרבה אחרונים, וכ"ה מנהג העולם, ומסברא זה משום מסק' רעק"א וביה"ל להקל היכא שליכא חשש למעשה של שמא יחתה ואינו 'בר' חתוי בכלל.

מט) וודאי כדאי לצאת כל הדיעות, אך נראה דהיכא שמאכלו הוא כמאב"ד, וכ"ש כשמבושל כ"צ ומצטמק ורע לו, לכא' הוא חומרא יתרה להחמיר כזה, דהא מדינא מותר, ולרוב הפוסקים ומסקנתם, הוא לכתחילה, ואי"צ לטרוח לצאת ידי חומרת הני פוסקים בחומרת רבנן לענין לכתחילה. וגם לענין חזרה, עיקר הטעם בחזרה הוא מחזי ולא שמא יחתה [וכן הביא במ"ב, וטעם השני רק בשעה"צ, והוא דעת יחידאה], וא"כ פלטה ליכא מחזי [עכ"פ ברוב מאכלים], וא"כ אי"צ גרוק"ט, אבל אה"נ בחזרה, וכן בשהייה היכא שאינו מאב"ד יש מקום להחמיר. אמנם דע, דלדעת חזו"א נייר אלומניום אינו מועיל לעשות בלע"ך. ואפ' את"ל דזה נידון אחר, ובהא קי"ל כשאר פוסקים, וגם, הרי רוצה לצאת ידי ר' אלישיב וחזו"ש [עיי"ש בחזו"ש מדוע אליביה נייר אלומניום מועיל], מ"מ דע דנייר אלומניום מוסיף חום, ואינו ממעט בכלל. [ויש צד לחשש סכנה, ולכן יזהר.] ועוד, הרבה אנשים מכסים מפני נקיון, וא"כ ליכא היסח הדעת והיכר בכלל. וטענה זו האחרונה יש ליישב אם מכסה בב' כיסויים, אך זה ודאי לכא' מוסיף חום.

נ) נמצא, הרי כמעט א"א לצאת ידי שיטת הני פוסקים בפלטה, וא"כ מותר לכתחילה לנהוג למעשה בלי גרוק"ט על פלטה, בין לענין שהייה, ואף לענין חזרה. ע"כ.]

נא) להלכה, הפוסקים הקילו לגבי פלטה חוץ מחזו"א ור' אלישיב ור' ניסים. ובפרט אם כבר מבושל מאב"ד שיש שי' חנניא, יש להקל לכתחילה. והיכא שאינו מאב"ד או לענין חזרה, מותר לכתחילה, דהרי בלא"ה א"א להחמיר, דנייר אלומניום אינו מועיל כאן לבלע"ך, כדנתבאר.

נב) ולענין תאי חימום, Warming Drawer, הסוגים עם כפתורים, נראה דזה מספיק חשש כדי להיות כלול בגזירת חזו"ל לכו"ע. ואלו בלי שום צד חתוי, יל"ע ע"פ מש"כ ר' משה לענין

^כ ל"ט: ד"ה וא"ת.

^כ דאולי גרוק"ט, שיש אויר חם, גם האויר הוא תולדת אור.

^{כב} עמ' קי"ד. ועיי"ש מש"כ והאריך לבאר מדוע אסורה. ומשמע לי מדבריו דהחזו"א אסר, ולכן אסר, וטרח למצוא טעמא דמילתא, וכ' משום לא פלוג, והק' הא סוף סוף אין שום חשש בעולם, ויישב שיש חשש אילו היה איזה תקלה, או תקלה בחשמל, ולכן הואיל ויש איזה חשש רחוק, שייך לכלול בלא פלוג. וגם הוא מתיר היכא שמניח נייר אלומניום – והא החזו"א לית ליה הא, וס"ל שאי"ז בלע"ך – וכ' שהואיל ויש איזה היכר מותר. ועיין.

^{כט} חילק בין פלטה לקש וגבבא. ואיך שהחילוק יהיה, מה הצד לאסור בתולדת אור וחמה, הלא שניהם שווין ממש, וא"כ אפ' לר' אלישיב איך יסביר ספיקתו של רשב"א ורעק"א.

^ל עמ' 656.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

פלטת. וכן יל"ע לגבם לגבי חזרה ונתינה לכתחילה, אך דרגת החום ושאר המציאות אינו ברירה לי.

(נג) [למעשה, לענין שהייה, לא גרוע מתנור דידן, ומותר כשהוא מאב"ד, ואולי זה אפי' לכתחילה, כי יש סברות שונות להקל, כגון אם יש שאר אוכל שהוא מצטמק ורע לו; בין כשיש Dials בין כשאין. ולענין חזרה, כשאין שום כפתורים, מותר כמו פלטה. [ויל"ע בזה, דהא הוא תוכו.] אבל אלו עם כפתורים, הרי מחזיר לדבר שאינו גרוק"ט. וזה מצוי כשפותח המגרה, והגוף חימום נשאר מאחורה, הרי זה חזרה, ולכאו' בעינן גרוק"ט ממש. ואולי יש לדון להתיר ע"פ חזו"א דס"ל הטייה אינו נקרא חזרה, אבל חו"ש כ' דלא הורה החזו"א כן למעשה. מאידך רח"ק אמר דכן פסק למעשה. ועוד, שאין נידו"ד ממש דומה להתם.

(נד) בקיצור, שהייה מותר. חזרה מותר כשאין כפתורים. וכשיש כפתורים, חזרה לא נקל בו. אבל יכול לשים החלה קדימה, וקוגל מאחורה, ויפתחו רק מעט, ואז מה ש'מחזיר' לא יצא מאויר הכלי, דומיא למש"כ הפוסקים לענין תנורים דידן. [ואם אינו מגיע ליס"ב, אולי יש להתיר לכו"ע, דאינו בכלל אש, ואינו ברור.

(נה) ולענין גז, י"א שאין זה גפת ואינו עצים, וא"כ אינו נכלל בגזירת חז"ל. ולפי מה שביארנו למעלה אי"ז מספיק להתיר, שהרי חז"ל גזרו שהייה ע"ג אש, וא"כ אין מקום לחלק בין חומר לחומר.

(נו) ואג"מ^{לא} כ' טעם גדול להתיר' שהייה ע"ג גז, שהרי במה שפותח הכפתור אינו מבעיר האש שיש שמה כבר אלא כאילו מביא גחלים אחרים, וחז"ל רק אסרו חתוי בגחלת זה ולא חששו להבאת חומר אחר והא ראייה שלא אסרו בקש וגבבא שמא יביא יותר^{לב}.

(נז) ועוד סיבה להתיר בגז הוא ע"פ סברת המסגרת השולחן שהבאנו לעיל אות ל"ז שגז הוא יציב.

(נח) אך, סברא השניה יש לדחות כמש"כ למעלה דגזרו גזירה כללית וא"כ א"א לסמוך עליו לחוד, כמש"כ ביה"ל שם, אבל הא דהוספת חומר וגחלים הביא ר' משה ראייה לחילוק זה מקש וגבבא דלא חוששין לזה.

(נט) ולמעשה, מסיק ר' משה שבעצם צריך לכסות הכפתורים וגם האש [יתבאר בעז"ה בהמשך] ובגז כ' שאין למחות על מי שרק מכסה האש.

(ס) ולהלכה, הפוסקים החמירו בגז, ורובם אסרו אפ' בדיעבד, ולא חששו לסברת הנ"ל אפ' לצירוף היתר מעשה שבת. ואם כבר מבושל מאב"ד, יש לסמוך על שי' חנניה [ומסתמא גם אם הוא רק שליש מבושל].

(סא) ואם משאיר הגז על המקסימום, שאז לא שייך ביה חתוי, לכאו' היה מקום להתיר כיון שלא שייך ביה חתוי, וכ"כ באורל"צ, אבל למעשה ר' משה אסר משום לא פלוג. והביאור בזה הוא כמש"כ למעלה, שזה דבר צדדי, וחז"ל אסרו בכללות על אש שבעצם שייך ביה חתוי^{לב}.

^{לא} א' צ"ג.

^{לב} ודן שמה אם זה מוכרח, דאולי הקש וגבבא היה בשדה, וכו'. ולכאו' יש ראייה מדלא אסרו שהייה בקש וגבבא בשדה, אך עדיין יש לחלק בין היכא שהוא פעולה שעושים בלי לחשוב כלל ובין פעולה אחרת, וכ"כ חו"ש. וע' שבט הלוי שמתייחס להתיר זה, מראה מקום בהמשך.
^{לג} ור' משה לשיטתו, יש ליישב.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

(סב) [מהדר"ב: מבואר, דתנור דינו שונה מכירה. דגרוק"ט לא מהני ביה. וחזינן מהכא, ד'עצות' אלו אינם רק משום שמבטל האפשרות לחתות, אלא גלוי על היסח הדעת, ובתנור, הואיל וחזינן רב כ"כ שוב ליכא גלוי דעת שאינו רוצה לבשל, דאולי רק רוצה שתבשילו לא יחרך.

(סג) ושאלו לר' משה^{לד} בישול על גז, הואיל וחזינן רב, האם יש לו דין כירה או דין תנור, נפק"מ האם גרוק"ט מהני ביה. והשיב האג"מ, דהא דתנור לא מהני הוא מפני שחזינן רב כמש"כ, ולכן גרוק"ט אינו מגלה שאינו עוסק בבישול, שאולי עושה כן רק כדי שלא יקדיח תבשילו, משא"כ גז שלנו, אה"נ חזינן רב, אמנן מי שאינו רוצה להקדיח תבשילו מוריד האש, אבל מעולם לא היה מכסה בפח, וא"כ הא דכיסה בפח שפיר הוי קטומה, ושפיר ה"ל גלוי שאינו בהול בבישול. ודומה לקטמה והובערה, אע"פ שחם הרבה, עדיין נקרא קטומה, הואיל וגילה דעת, וא"כ ה"ה בזה. [וכן באמת נקט הפמ"ג וערוה"ש, ויל"ע מדוע ר' משה לא הביאם.]

(סד) ומצדד ר' משה להתיר גז בלי כסוי כלל, הואיל ולא שייך ביה חתוי אלא הגדלת הגז שיבעיר, ולהוספת חומר לא מצאנו שיחששו חז"ל מדהתירו^{לה} קש וגבבא ולא אמרו אולי יביא עוד, והתירו בכל מיקום שיהיה, גם בשדה שיש קש קרוב מאוד, אלמא להוספה לא חששו רק לחתוי, שזה מעשה גדול משא"כ חתוי (ולנפיקה חששו, ולא למעשה בידים, וזוהי הכוונה לשמא יחתה) ועפי"ז כ' ר' משה דיש לצדד להתיר, ולמעשה יכסה האש, ואולי גם הכפתורים^{לו}, אבל כפתורים לחוד ודאי אינו מועיל כלום.]

(סה) יל"ע, מדוע באמת ס"ל לר' משה דכסוי כפתורים לא מהני, הא יש שמועות דאנשים גדולים הקילו^{לז}, ויל"ע האם יש לסמוך עלייהו. וי"ל, דהא דחז"ל אמרו דבעינן היסח הדעת ואינו די בהיכר לחוד, הוא דחששו דמחמת בהילתו יבא להתיר, וא"כ היכר מעט, יעלים עיניו ממנו, משא"כ היסח הדעת, הרי פעלו במצב רוח של האיש עצמו, ולכן לא יבא ל'מורה היתר'.

(סו) אמנן, מצינו בהמשך הסוגיא שיש היתר של טח בטיט, דהיינו אם צריך לשבור הטיט כדי לחתות, לא חששו שיחתה, דבפעולה גדולה כזו, אדהכי והכי מיזכר, ולא יבא להורות היתר. וא"כ יל"ע, אולי כסוי כפתורים דומה לזו. אך פשוט, דאי"ז דמיון שוה, לכסוי בעלמא לטיחה בטיט שהוא טירחא גדולה. ומפני זה המהרש"ג וכו' שדנו בכעין קרורפוט שהיה בימיהם, לא היתירו אם נועלו במנעול.

(סז) וא"כ אין שום היתר לסמוך על כסוי כפתורים בעלמא. וכ"כ ר' משה שם מפורש.

(סח) וכמש"כ, מצדד ר' משה דמלבד ההיסח הדעת במה שצינן האש, אולי בעינן היכר ג"כ במקום החתוי, שבזמניהם היה אותו מקום, ובזמננו הוא הכפתורים, ולכן כ' דיכסה גם הכפתורים.

(סט) וכ"ת, איך ס"ל לר' משה דמלבד היסח הדעת, גם בעינן היכר, הא קטמה והובערה שרי, כשמבואר בגמ', וכ' חת"ס ופמ"ג דבזו לא היה ניכר בכלל שקטמה פעם א'. וי"ל, דר' משה חולק עליהם וס"ל דאולי בגמ' היה ניכר שקטמו פעם א', ובאמת כן צריך היסח הדעת וגם היכר. ועפי"ז, מחמיר^{לט} היכא שנפל הבלע"ך, דשוב ליכא היכר.

^{לד} א' צ"ג.

^{לה} רק הביא חילוקים וסברות שיש להם מקור שאינם בכלל הגזירה, אבל בלא"ה היינו אומרים דכל חשש דכל מלאכה, הגם שאינו אותה חשש, עדיין אסורה.

^{לו} אז נדברו כ' דלא יכסה הכפתורים כדי שלא יטעו אנשים ויסברו שזה העיקר.

^{לז} לענין קרוקפוט, לר' משה האם יכסה הכפתור? אינו קל כ"כ. וכשמבטל כבר כמאב"ד, לכא' הוא חומרא ע"ג חומרא. ומצד חזרה, הלא מה ענין כסוי כפתורים לענין מחזי [שזה העיקר הטעם, ולא משום שמא יחתה]. [אמנן לפי ר"ת לכא' שפיר יש מקום להחומרא, ושעה"צ הביא הר"ת, וכן נקט הגר"ז ועוד.]

^{לח} הל' שבת בשבתו בשם הגר"א קוטלר. ובליקווד מכחישים שמועה זו.

^{לט} ד' ע"ד ל'.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

(ע) בקיצור, כסוי כפתורים, והיכר לחוד, ודאי אינו מספיק לכו"ע. ר' משה מצדד שמלבד גרוק"ט בעינן ג"כ היכר, ומעיקר דדינא אי"צ לחשוש לזה.

(עא) ור' פאלק השווה טח בטיט להיכא שהסיר הכפתורים, ולא רק כיסה אותם, ושם במקום שאינו נוח להגיע, כגון בחדר אחר. ויש שהסכימו עמו, ויש שחלקו, ע' חזו"א, ושבוי"י בשם ר' אלישיב, חידושי בתרא, ואוח"ש.

(עב) **תנורים שלנו**, יל"ע איך משהין בתוכם, הא אינו גרוק"ט. בשלמא כשהוא דלוק אין בו חשש חתוי שהרי אינו מגביר האש אלא מעכבו מלכבות^מ [מקסימום איסור דרבנן, ולא גזרו שמא יבא לידי איסור דרבנן], אלא כשהוא כבוי לכאו' יש בו חשש חתוי רגילה?

(עג) ואולי ואפשר היה מקום לומר שבתנור שלנו לא שייך חתוי, שהרי כשאנו דלוק ומדליקו אינו מחתה בגחלים שממעטים חומם אלא מחתה בגחלת שנכבה כבר לגמרי, ולא מצינו שחז"ל גזרו אטו שיבעיר אש חדשה. ואע"פ שלעיל אמרנו שהכל נכלל בגזירת חז"ל, היינו היכא שהיה אש, משא"כ כאן כל החשש הוא כשאין אש, ומנלן דאסרו היכא שאין אש בכלל. ואי"ז סברת גרופה, כי אין גלוי היסח הדעת, אלא סברא חדשה וחידוש גדול, אלא שבלי זה יל"ע מהו ההיתר לשהות בתנור שלנו. והוא עכ"פ צירוף, עם חנניא, ושאר סברות, מסגרת השולחן.

(עד) ויל"ע, יש דבר הנקרא Oven Insert, ובדור הקודם היו משתמשים בו בפסח, כשהיה להם רק תנור אחת. האם זה מהני להיות בלע"ך. וע' אג"מ^{מא} דכ' דבלע"ך יהני כיון שאינו כתנור אלא ככירה, מחמת הטרמוסטט, והרי כיסה אותו.

(עה) ופשוט, דזה רק כשמכסה עם הבלע"ך גם הטרמוסטט, דבזה השפיע על כח בישולו, אבל המכסה כל התנור והטרמוסטט נשאר תוך החלל, הרי התנור ימשיך לבשל כהרגלו, ממש כימות החול, וא"כ אה"נ עשה דבר משונה, אבל משונה אינו מועיל לגלות היסח הדעת, רק היכא כשהחליש כח הבישול.

(עו) ויל"ע, האם בלע"ך כזו מהני בפסח עצמו, שהרי אינו מגלה שאינו עסוק בבישול אלא מגלה שאינו עסוק בחמץ. ועיין.

(עז) **Tealights**, [נירונים, נרות חימום], שרוצה לתנן מתחת הקדירה במקום הגז [כדי שיכבה מאליו בכמה שעות], לכאו' לא שייך בהם כלל חשש שמא יחתה דכל שנוגע בהם יכבה, וא"כ לעולם לא יעשה את זה, ויהיה קש וגבבא לכולי עלמא. ואולי זה העצה הכי טובה דיוצא בזה כל השיטות. ויל"ע אי נתינה לכתחילה מותר על אלו, ועיין.

(עח) ולענין Sterno, [מה שמניחים מתחת לשטולנט בחתונות], יש לעיין במציאות אם שייך בהם חתוי.

(עט) **גרופ**: הבעה"מ מסביר שהיינו גרופ לצד א', אבל שאר ראשונים ביארו שהיינו שהוציאו כל הגחלים לחוץ.

(פ) ולפי הראשונים ההיתר מובן, שהרי אם אין גחלים אין חתוי. ולפי בעה"מ צ"ל שגם בגרופ ההיתר הוא או היסח הדעת או היכר.

^מ יל"ע אם זה נכון למציאות.
^{מא} ד' ע"ד כ"ו וכ"ז.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

(פא) ותנור, אפ' אם הוא גרוף, אסור להשהות. והשאלה הוא האין חשש חתוי כשאין גחלים וא"כ למה אסור. והגמ' מסביר משום ד'נפיש הבליה'. אבל מה הפשט?

(פב) והבעה"מ לשיטתו מסביר שיש חשש חתוי כיון שהם עדיין נמצאים שמה בהצד, וכיון שהבליה רב יבא לחתות משא"כ כירה^{מב}.

(פג) רמב"ן ביאר שכיון שחומו רב כ"כ אינו ניכר שגרוף, וא"כ אסור משום דאתי לאחלופי.

(פד) הרמב"ם ביאר שתנור א"א לגרפו מאה אחוז, וא"א שלא ישאר ניצוץ א' ויבא לחתותו. דהיינו, בכירה מה שגרף רוב הגחלים הוא גלוי של היסח הדעת, ולכן לא איכפת לן בניצוץ הנשאר, דכבר היה היסח הדעת, משא"כ בצנור אינו גלוי של היסח הדעת במה שגרף, דאולי הוא רוצה שלא יקדיח תבשילו, ולכן כל שנשאר גם מעט יש חשש חתוי על ניצוץ הזה. ע"פ ר' משה א' צ"ג.

(פה) מ"ב סקי"ג, מבאר לשון שו"ע כפשטיה, ובעינין גרוף לחוץ הכירה. הערוה"ש^{מג} כ' דלהצד מספיק, וכן נוהגין, אך הרמב"ם טור ושו"ע מבואר דלא כזה.

(פו) **קטום**: כבר ביארנו לעיל שזה גלוי של היסח הדעת מבישול ממה שפיזור עליו אפר לצנן חום האש. ויש עוד פשט של היכר.

(פז) מבואר, במ"ב י"ד, שצריך לקטום כל הגחלים, אך אינו צריך לכסותם לגמרי, ויכולים להיות נראים תוכו, ואפ' כסוי דק מהני. [שנות אליהו להגר"א על המשניות, וכן תפא"י שם נקטו דקטום מקצת גחלים מהני. ואולי הם מסכימים דצריך לקטום הגחלים שבהם הוא משהה, אבל אינו מוכח, ועייין].

(פח) ועפ"ז שבט הלוי^{מד} מתיר להשתמש בבלע"ך שיש בו סדקים או נקבים, שהרי כל גחלת מכוסה, אלא שנקרא נראה דרך הכסוי.

(פט) וכ"ש מותר בבלע"ך שנראה האש כשמסתכל מהצדדים.

(צ) אבל להשתמש ברשת, פשוט שאין לזה דין קטום.

(צא) הראשונים כ' שקטום היינו לצנן האש. ולפי"ז צריך בלע"ך שעכ"פ עושה חילוק בכח האש, ומשהו בעלמא אינו מספיק. ו'כל שהוא' של אפר מצנן האש קצת.

(צב) וחזו"א כ' שאינו מספיק שמצנן השפעת האש על האוכל, אלא צריך שיצנן האש עצמו ולהחליש כוחו.

(צג) ולפי"ז ס"ל דלא מהני בלע"ך שלנו, שהרי זה אינו עושה כלום להאש עצמו.

(צד) ושבט הלוי^{מה} כ' 'ואף דרב גובריה מאד מאד וכל גופי מרתת מתורה דיליה, מ"מ האמת יורה דרכו שדרך הפוסקים בהלכה זו צ"ע לדבריו' ומקילין בבלע"ך.

(צה) החזו"א^{מו} מוכיח כדבריו, מהביה"ל ריש הסי' שמביא רש"י וטור שאוסרים להשהות ע"ג כירה אפ' עם כיסויה, ומסתפק מהו דעת הרמב"ם. ומוכיח החזו"א שמייירי כשאין הדרך

^{מב} משא"כ כירה? לא הבנתי כ"צ, עיי"ש.

^{מג} סעי' ה'. וכשעושה קיצור דיני שהייה בסעי' כ"ז, מתיר כשגרף לצד א'. וזו אחר שכ' ישראל קדושים הם ומחמירים בכל החומרות, עיי"ש

^{מד} ג' מ"ט.

^{מה} א' צ"א

^{מו} ל"ז ט' וי"א.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

לבשל עליו, דאל"כ מאי קמ"ל, ואעפ"כ אסור. וע"כ הטעם שאין זו נחשב כקוטם האש אלא כממעט ההשפעה. וכ' שכן הוא דעת הרמב"ם.

(צו) והחזו"א מודה **שסמיכה מותרת**, וכן להשהות ע"ג קדירה ריקנית שבמזוהר בסעי' ג' שמותר, וכן בס' שי"ח, אבל זה לא מ'טעם' קטומה, אלא 'כמו' קטומה, והטעם הוא משום שזה רחוק מן האש. ונמצא שיש היתר מיוחד של סמיכה. ואינו ברור מהו גדרו של רחוק מן האש.

(צז) השבט הלוי דחה ראיית החזו"א, וחילק שהתם מיירי בכסוי שלו, ולכן אינו בקטומה כיון שאינו מראה על היסח הדעת, משא"כ בלע"ך, אינו רגיל להיות שמה, ולכן דינו שונה. וכל הפוסקים נקטו כזה, אע"פ שאינה מובנת כל צרכה.

(צח) [מהדו"ב: בביה"ל הראשון דן אודות איסור שהייה על כסויה של כירה, ומביא דרש"י אסר, ומדייק מהרמב"ם דרך על גבה ולא ע"ג כסויה, ואפשר טעם הרמב"ם דנחשב כקטומה, ומסיים דצ"ע דעת הרמב"ם. ואע"פ שהרבה חושבים דביה"ל זו אינו רלוונטי כ"כ, מכאן הוא כל הנידון אודות בלע"ך דזמננו, דהרי בזמנם היו קוטמים באפר, וא"כ זה ודאי מהני לכו"ע, רק בדור האחרון נתחדש בלע"ך, וא"כ דנו פוסקי דור האחרון מה דינו.

(צט) דהרי בשלמא כשקטם האש ממש, הוא החליש כח האש בעצם, משא"כ המניח בלע"ך, הרי אינו בעצם מחליש כח האש, אלא מונע קבלת השפעת האש, וא"כ מנלן דזה יש לו דין קטום. ומדברי הרמב"ם שהביא הביה"ל נראה להוכיח שכן מהני, מהא דהתיר כסוי הכירה, וזה אינו מחליש כוחו בעצם, ואעפ"כ דן הביה"ל ללמוד מדבריו דזה נחשב כקטומה. ורש"י שחלק, אולי הוא גופא מטעם זה, דלא החליש האש.

(ק) ויל"ע, במח' רש"י ורמב"ם, היכי דמי, אי הוי מקום בישול, איך הקיל הרמב"ם, ואם אינו מקום בישול, מדוע החמיר רש"י. ועל הצד שהוא כן מקום בישול, דעת רש"י מובן, והרמב"ם היקל אולי משום שהוא מרוחק קצת מהאש, או משום שהוא גלוי של בישול שאינו עסוק וטרוד ביה. ועפ"י צד זה, בלע"ך שלנו, שאינו מקום בישול, י"ל דמותר לכו"ע.

(קא) ועל הצד שאינו מקום בישול, דעת הרמב"ם מובן, ורש"י שהחמיר, אולי הוא כמש"כ, דאע"פ שאינו מקום בישול, מ"מ בעינן גרוק"ט, וכל שלא החליש עצם האש, אינו גרוק"ט. ועפ"י, בלע"ך שלנו מותר לדעת הרמב"ם ואסור לדעת רש"י. אך אי"ז מוכח, דאולי רש"י יסכים בבלע"ך שלנו שהוא על האש ממש, ויותר מתייחס לחלישת כח האש מכסוי שהוא למעלה ממנו, ויותר נחשב כקטומה, או משום דבלע"ך שונה מימות החול, וא"כ אולי רש"י יסכים להתיר בלע"ך.

(קב) והנה, בסעי' ג' מבואר דקדירה ריקנית נקרא גרוק"ט – וג"ז אינו מחליש כח האש, ואעפ"כ מותר. א"כ בלע"ך שלנו לא גרע מהתם ומותר, ואולי הטעם הוא ע"פ הרמב"ם, או גם לרש"י, וכסוי איירי כשהוא מקום בישול, או אפ' אינו מקום בישול, אבל כא' מהחילוקים שאמרנו למעלה.

(קג) ולמעשה, בלע"ך שלנו מועיל, וכ"פ שבה"ל א' צ"א, כה"ח, מהרש"ג, צי"א, זרע אמת, ר' משה, ועוד.

(קד) והארכנו כדי לבאר על מה חולק החזו"א^מ. והוא ס"ל פשוט דצריך להחליש כח האש, ומטעם זה רש"י אוסר [ויל"ע איך החזו"א למד הרמב"ם], ולכן ס"ל בלע"ך שלנו לא מועיל. [וכמש"כ למעלה, יש אולי חילוקים בין בלע"ך להא דרש"י, וע"כ לית להו לחזו"א]. והא דסעי' ג' דמהני קדירה ריקנית, בסעי' ג' נחזור לזה, וכאן רק נאמר שהוא דוחה סעי' הזו, וצ"ל שאינו מטעם גרוק"ט אלא משום סמיכה. וע' שבה"ל שם דמביא חזו"א וחולק עליו גם אם כל גופו מירתת מתורה דיליה, ודוחה הא דרש"י, ואינו ברור איך. ואולי כוונת השבה"ל הוא דהתם כסוי אינו מועיל משום דאינו שונה מימות החול במה שהאש מכוסה בכסויה, ולכן אינו היסח הדעת, משא"כ כשמכסה בבלע"ך שהוא אך ורק לשבת, בזה שונה מימות החול, ומועיל גם לרש"י.

מז' ל"ז ט'.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

קה) ופלטתה, לפי דעת חזו"א, עדיין אולי מותר מטעם קש וגבבא או משום טח בטיט. אמנם כבר נתבאר דאסר. ע"כ.]

קו) **נייר אלומיניום**, דנו בו הפוסקים אם דינו כקטימה. במאור השבת^{מח} מביא בשם רש"ז שלא מהני כיון שאינו עושה שום חילוק לחום הקדירה כמש"כ למעלה, ורק מותר אם עושה כמה שכבות.

קז) ור' אלישיב אסר מטעם אחר, והוא שאינו ניכר שמסיח דעת ממנו, שהרי הרבה אנשים שמים אותו ע"ג פלטה וכדו' כדי שלא יתלכלך. משמע, שמטעם צינון כל דהו לא היה אוסר. ונפק"מ הוא בתוך Crockpot, שאף א' לא שם לניקיון.

קח) ועוד בעיה בזה הוא, שהרי מתכת מעביר החום ואינו מפסיקו. ואומרים, שהיינו רק כשהוא ממש על המקור החום בלי הפסק אויר, אבל כשיש הפסק אויר בין המתכת להחום, אז אדרבה מצננו, ומסלק החום לצדדין. ולפי"ז, בתוך Crockpot לא יהני בו אם אין שם הפסק אויר.

קט) **ונייר אפיה**, זה בודאי מפסיק החום, והוי כקטומה^{מט}. ולכא' המניח יותר משכבה אחת כדי שיהא ניכר יותר השנוי בהחום, וגם ודאי מצטנן מעט, אינו מפרז על המדה. ור' פאלק אמר שעדיף נייר אפיה מנייר אלומיניום מטעמי הנ"ל.

קי) ולכן, המשהה ב' Crockpot, **סיר בישול איטי**, יעשה א' משני עצות. או בנייר אפיה, או בנייר אלומיניום כשהוא מגביה תוכו מע"ג תחתית הגוף חימום ע"י כדורים מניירי אלומיניום, כדי לעשות הפסק אויר. ועדיף להניח יותר משכבה אחת.

קיא) אם משהו מניח פלטה או Crockpot עם הקטימה שלו משבוע לשבוע, וכן מי שאינו מסיר הבלע"ך אחרי שבת, וכן מי שמטפל בהאש אחרי שקטמה, לכא' שוב א"א לומר שגילה דעת שהיסיח דעתו מן הבישול, שהרי עדיין מתעסק בו, וא"כ אינו בכלל גרוק"ט. וזה מצוי הרבה, ולכן צריך ליזהר בזה^{נא}. ואם משתמש בנייר אלומיניום, יחד עם כדורים, דאמרנו שרק במצב כזה אלומיניום מועיל, א"כ אי"צ להסיר בע"ש כל האלומיניום, רק יסיר הכדורים, ויחזיר ויניחם.

קיב) ואולי יש לצדד להקל ודאי כשהוא כבר מאב"ד [אבל זה לא יהני לחזרה], ועוד אולי הוא קידרא חייתא, ואפ' אם לא עדיין אולי הוא מיוחד למחר, שיתבאר בהמשך בשם ביה"ל שיש דעה המקלת בזה, יחד עם כל שאר הסברות שהבאנו, יש מקום להקל [בדיעבד]. אבל לכתחילה ודאי יזהר בזה טובא.

קיג) **אולם**, אם לא הגביהה האש אלא הורידו, כמו שמצוי תדיר שרואה שהוא חם מדי ומקטין האש, בזה יש מקום להקל, שהרי אינו מראה שעוסק במהירות הבישול, אלא אדרבה, עוסק ב'קטימה אחר קטימה'.

קיד) וע' שש"כ הדן במי שמשאיר הבלע"ך משבוע לשבוע, וכ' ד' טוב להחמיר', ובתיקונים שינה וכ' 'אפשר טוב להחמיר'. ובמאור השבת ביאר רש"ז השנוי, מפני ששמע דר' משה מיקל, ולכן מכובד שינה הנוסח.

^{מח} ח"ב עמ' 616.

^{מט} ויש לדון אם שייך גם בזה טענת ר' אלישיב שיש מניחים לניקיון.

^נ יש עוד צירופים בזה, כמו שביארנו למעלה, כגון המסגרת השולחן, ועוד שאין האש נראה, ועוד שכשהוא מחתה הוא מכבה נר הישן, דומיא למש"כ לגבי תנורי דידן.

^{נא} ויש לדון אם שייך ביה ההיתר של גחלים עוממות, שהרי במה שמשתמש באש קטום גילה דעתו שאינו מקפיד, אבל יש לחלק. ואולי מפני זה לא צעקו הפוסקים ואסרו גם בדיעבד.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

קטו) ויל"ע, מדוע אינו מעיקר הדין, ומה טעם השמועה שר' משה היקל. ואולי צ"ל, דלמעשה הוא גלוי שאינו עסוק לגמרי, ומה שטיפל אגב, הוא 'מקרה', אבל אינו בהול כ"כ. וסברא זו מועילה היכא שהניח הבלע"ך, ואח"כ טיפל מעט, אבל מה יאמר מי שהיתחיל בישולו עם בלע"ך, ומשאירו שמה כל השבוע וכך הוא מבשל. וצריכין לחפש ולחדש סברא נוספת, דהניח עבור שבת, וגילה שבשבת אינו עסוק בבישול. וצ"ע. וכשאלנו להר"ר פאלק לגבי מי שאינו יודע תכליתו של בלע"ך [דבריו מובאים בסוף הסעי'] כ' דדיינו אם נחמיר כרש"י בשש"כ, שידליק האש ואח"כ יניח התבשיל, וגם חידוש זה אינו מלמד להתלמידות בסמינר, כי סוף סוף יש אש קטום שחז"ל אמרו דיש בו היסח הדעת, וה"ה לכל שאר אופן שיש קטימה, אינו תלי בעצם בדעתו, אלא חז"ל קבעו שיש כאן היסח הדעת. עכ"פ חזינו מדבריו דלא חשש כ"כ לכל האי ענינא, דסוף סוף יש בלע"ך, ואינו הדרך לבשל כן.

קטז) וע"ע שבו"י^{בב} בשם ר' אלישיב, דמחלק בין קטומה גמורה דיש להקל בדיעבד, הואיל ו'נאך אלס', סוף סוף יש בלע"ך, ובין קטומה כל שהו, כגון נייר אלומיניום, דבזה הואיל וחיתה בטל תורת הבלע"ך. [צל"ע, דהעיקר הוא גלוי דעת ולא כמה עב הוא זה]. ולפי"ד, המשאיר בלע"ך על גז משבוע לשבוע, פחות חמור ממי שמניח הנייר אלומיניום בקרורפוט.

קיז) בקיצור לכתחילה לכאן' מאוד צריך לזהר בזה, לקטום רק אחר שסיים כל הבישול, ואם טיפל בהאש אח"כ, אם הוריד, נו נו. ואם הגביה, יסיר הבלע"ך ויחזור ויניחו. ובדיעבד, במאב"ד יש להקל, וכן לצורך מחר, וכו' וכו' כמש"כ.

קיח) ועוד יש לעורר, הרי מצוי מאוד אנשים שבאמת עושים את זה ומשאירים הקטימה משבוע לשבוע, וא"כ אפ' מי שמקפיד על זה ה"ל קטימה שאינה ניכרת, ואינו מראה על היסח הדעת שהראשונים אמרו שאין לו דין קטימה. וצ"ע^{בב}.

קיט) יל"ע לפי המציאות, האם 'מצב שבת' משוי ליה קטום. ומסתברא דלא, ואולי הוא טח בטיט, ותלוי בקושי הדבר, ועמש"כ בזה בסי' הבאה.

קכ) קטמה, אפ' הובערה אח"כ שרי. בשעה צ"כ שזה גם אם עדיין לא נתבשל כל צרכו.

קכא) יש שמשהין וגם מחזירין בקרוקפוט שאין בה בלע"ך, וכן בתנור. ואינו נכון לנהוג כן. וכלימוד זכות אולי י"ל הואיל והאש הוא מכוסה, ע"פ מהרש"ג ומהר"ם שיק שנביא בעז"ה בסעי' ג' על מ"ב סקפ"א.

קכב) להשהות קדירה על אש מגולה, ע"ג Diffuser, שעשוי להשאיר הקדירה על אש נמוך, ומונעו מלישרף. לכאן' זה קטום אמיתי. והא דיש נקבים, ע' שבה"ל ג' מ"ט דהיקל בנקבים קטנים. וע' חו"ש^ג דכ' דגם אליבא דחזו"א דאינו מתיר בלע"ך, הואיל והוא בלע"ך 'פרטי' וניכר. וכפי שביארנו במקומו דעת חזו"א, דהטעם דבלע"ך לא מהני הוא משום דלא החליש עצם כח האש, אין שום מקום לחלק בין פרטי לכללי. וע"כ הבנה אחרת היה לו לחו"ש^ג, דלא כמו שכ' קרובו בספר חזון איש.

^{בב} ב' ב'.

^{בב} וע' מה שנכתוב בעז"ה בהמשך בשם ר' אלישיב לגבי מי שאינו יודע טעם בבלע"ך, שמחני אם יודע שהוא מתיר. וא"כ, כאן כולם חושבין שזה היתר אע"פ שבאמת אינו. ועוד, מניחים להיסח הדעת, והם בטלו אותו בטעות, אבל הלכתחילה כו"ע מודי דהוא להיסח הדעת. ולכאן' אי"צ לחשוש לזה.

^ג קל"ו.

^ג לשיטתו דהיקל בנייר אלונים בפלטה. באות נ'.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

קכג) יל"ע, האם מותר להדליק אש ע"י שעון שבת, שיניח האוכל שם מבעו"י, וידליק מאליו בשבת. כגון, הרוצה קפה טרי בשבת, ומדליק מכונת קפה להדליק בשבת בבוקר. וכן העושה כן בגריל¹¹ וכו', מה דינו. הרי זה שהייה בלי שמא יחתה כי אין כפתורים, ואין כאן מחזי כמבשל ונתינה לכתחילה הואיל ואינו עושה כלום.

קכד) ומצינו מביאים בשם חת"ס, שהיו מדליקין בע"ש חוט ארוך, והיה הולך ובווער כל השבת עד שבשבת בבוקר הגיע האש לעצים, והדליקם, ובישלו קפה טרי, ואסר משום שהייה, ושמא יחתה.

קכה) ומשמע, אם היה בלע"ך, או שאין בו חשש חתוי, כגון במכונה שיש רק On/Off, כאלו שהבאנו למעלה שעש רק מצב אחת, מותר. והכי מסתברא. אמנם אין אני מורה כן¹².

קכו) אבל יש גרילים, ויש מכונת קפה שיש בהם כפתורים והגדרות, ואלו ודאי אסורים, שמא יחתה. וגם באלו שאין שום מצב מלבד דלוק וכבוי, ג"כ אסור להכניס האוכל בשבת, רק בע"ש, וכן אסור לפתוח ולסגור בשבת.

קכז) ויל"ע בדין שימוש במוכנת לחם, Bread Machine, שעורך מבעו"י. לכאן הוא רק שהייה, ואם אין חשש חתוי כגון¹³ שא"א לשנות מצב החום והאפיייה, ולא מצינו חשש שישנה שעת הדלקה וכבוי, ולכן לכאן מותר. אמנם יל"ע מפני אושא מילתא. ועוד, ע' סי' שכ"ה סעי' ד' סקט"ז מצד נולד. [מאב"ד לגבי פת הוא כדי קרימת פנים].

קכח) וע' חזו"א האוסר שימוש בשעון שבת, וצ"ע כי אוסר גם אם הוא גרוק"ט, וצ"ע. ועמש"כ בדבריו בסו"ס זו.

קכט) וקשה, מדוע אסר החזו"א, והחת"ס, וכו', הא ה"ל קידרא חייתא, דהיה חי בשקיעה, ומחר כשצריך אותו הוא כבר מבושל כ"צ, ויגיע שם מאליו. וכ"ש לפי חזו"א עצמו בענין קידרא חייתא שנכתוב בהמשך שהוא 'דין' בכל שהוא חי בכניסת שבת.

קל) אמנם, קושיא זו הוא טעות, דבסיס התירו של קידרא חייתא הוא מה שתהליך הבישול כבר התחיל, ויגמר מאליו, בתנאי שלא השפיע עדיין על האוכל בשקיעה; אמנם היכא שתהליך הבישול לא התחיל, רק ערך וסידר שיתחיל מאליו, אינו כלול בהאי התירא. בקיצור, ההיתר היתה בבישול יציב ואיטי, Slow And Steady, ולא היכא שהוא בישול רגיל שמינה שליח לעשותו. ופשוט, ומוכח בדעת החזו"א.

קלא) שי' חנניה: כבר ביארנו לעיל באריכות שי' חנניה וחכמים. השו"ע הביא החכמים בסתם דעה ראשונה, וחנניא כי"א. ואעפ"כ מנהג ספרדים להקל.

קלב) אגב, ביה"ל ד"ה אלא כשהתחיל מביא רעק"א שמצדד לומר כרבינו יונה דאפ' לדעת חנניא אין גרוק"ט מועיל אם אינו מבושל כמאב"ד. ולמעשה א"צ לחשוש לזה, שאפ' רבינו יונה עצמו לא אסר באופן שקוטם אחרי הנחת הקדירה אטו שמא ישכח, וזה לא שייך בזמננו. דלא כמו שאומרים בשם הר"י ברקוביץ שחשש לזה.

¹¹ George Foreman. וע' בסי' רנ"ז לגבי הטמנה בזה. וע' בסי' רנ"ד אי יש ע"ז היתירי קידרא חייתא, דהא צלי הוא.
¹² אולי משום דיש שאר חששות, פתיחת וסגירת המכסה, שלפעמים מפעיל או מכבה המכונה, שיוסיף או ימעיט מים וקפה בשבת עצמו טרם יבשל; אמנם כל אלו אינם חשש שמא יחתה אלא שמא יבשל וכו', ועיין. וגם יל"ע משום השמעת קול דאושא מילתא.
¹³ מה המציאות.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

קלג) הרמ"א כ' ונהגו להקל כסברא אחרונה'. ודנו המפרשים^{נט}, האם זה דווקא 'נהגו' ולא 'נוהגין', ובאמת אין דעת הרמ"א להסכים עם זה [בגדר מוטב שיהיו שוגגין], או שיש לחלק בין 'נהגו' ל'נהגו העם'. ומ"מ הביה"ל מביא הרא"ש שהבאנו לעיל אות ד', וכ' דאע"פ שאין למחות בידם, מ"מ 'לכתחילה בודאי טוב ליזהר' כדעה ראשונה. וממשיך ומיקל כשיש אורחים. אלמא ס"ל מעיקר הדין מותר כחנניא, אבל יש מקום להחמיר לחשוש לשי' רבנן, ואע"פ דלהקל כחנניא מידי שבוע אינו נכון, במקום הצורך יש להקל. ולא היה גורם לאף א' לוותר על טשולנט שלו מחמת זה, משא"כ המהרש"ם הנ"ל. ונוכיח את זה בסמוך.

קלד) והחזו"א כ' שאי"צ להחמיר, וכוונת הרא"ש הוא לתת טעם למה אין אנו נותנים חומרא בעלמא, ולא שחושש מעיקר הדין כהדעה ראשונה. אבל מביה"ל מבואר שלמד כוונת הרא"ש שמעיקר הדין יש מקום לחשוש כדעה ראשונה.

קלה) ועוד יש להוכיח שהמ"ב מיקל מדינא כחנניא, שהרי במ"ב לא הביא כלל להחמיר בזה, רק בביה"ל, ועוד, שבסו"ס רנ"ט נותן קיצור דיני שהייה וחזרה, וסתם להקל כחנניא ולא כ' שטוב ליזהר. ולכן, אע"פ שיש מקום להחמיר, מעיקר הדין יש לסמוך לגמרי על חנניה.

קלו) דהיינו, מהרש"ם ס"ל דקיי"ל כרבנן, ואין מוחין משום מוטב שיהיו וכו', ואילו היו מקשיבין היינו מורין לאסור, ויוותר על טשולנט שלו. בקצה השני הוא חזו"א דס"ל לכתחילה סמכי' אחנניא, ומתיר משליש מבושל [לית ליה בלע"ך, כדנתבאר] ולהחמיר כרבנן הוא חומרא בעלמא שלא קיבלו עליהם. ובאמצע הוא דעת המ"ב, מעיקר דדינא קיי"ל כחנניא, אבל ראוי לחוש לרבנן, וכן ינהוג למעשה, אך בדיעבד אין לו לוותר על תבשילו עבור זה. והכי קיי"ל, כמ"ב.

קלז) --מי שסומך על חנניא, מאוד מאוד יזהר בהגסה ובהזזה, כי יש חשש בישול דאורייתא. --

קלח) כ' הביה"ל 'לכתחילה בודאי טוב ליזהר שיהיה **מבושל כל צרכו** קודם חשכה ולסלקו מן האש'. והחזו"א כ' שכוונתו הוא שיהיה גם מצטמק ורע לו, שהרי הדעה הראשונה היחמיר גם במצטמק ויפה לו, וכן מצינו כמה מקומות שמ"ב כ' מבושל כ"צ וכוונתו ג"כ לאחר שמצטמק וטוב לו. אבל הר"ר פאלק^ס חידש שכוונת הביה"ל הוא לעשות 'פשרה' ורק להחמיר כדעה ראשונה במקצת, דהיינו עד מבושל כל צרכו, אבל אם הוא מצטמק ויפה לו, אע"פ שהדעה ראשונה החמיר, אנחנו אי"צ להחמיר כ"כ. וזה חידוש גדול, כיון שהוא דלא כמאן^{סא}, ולקח גדר שמצינו בסי' שי"ח והישתילו בסי' רנ"ג^{סב}. ועוד שבסק"י המ"ב כ' 'מבושל כל צרכו' וכוונתו הוא גם מצטמק ורע לו, כדמוכח שם, וא"כ א"א לדייק כאן, וצ"ע. והשיב לי, דא"א לדעת מהו פליטת הקולמוס בשאר מקומות, וכאן הוא מקומו וי"ל שדייק טפי בלשונו. ולגבי הערות האחרות, ע' ספר זכור ושמור שהירגיש בזה.

קלט) יל"ע, למה המ"ב כ' שיהיה מבושל כל צרכו, הל"ל שיעשה קטימה. ואולי, קטימה לא היה עצה טובה שהרי האש יכבה ויהיה האוכל צונן. ולפי"ז, אולי רק מפני זה היקילו הספרדים^{סג}, ועכשיו שיש לנו בלע"ך, ראוי להם להחמיר.

^{נט} דעת תורה [כאן] בשם המקנה קו"א סי' ס"ד בשם תשו' הרמ"א לגבי חתונות בחצי השני של החודש, והשדי חמד.

^ס זכור ושמור עמ' 166-167.

^{סא} בסוגיא יש שי' ר"ח, אבל אינו מסתבר שכוונת המ"ב הוא לרמז לזה, שהרי אינו מזכירו בכל הסימן.

^{סב} ועייין חזו"א ל"ז ב' - ג' דמצד הסוגיא מביא צד שלחכמים יש חילוק בין מבושל כ"צ למצטמק.

^{סג} מלבי"ם כ' שהקילו.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

קמ) **מצטמק ויפה לו, רע לו:** מצטמק הוא דרגא בבישול אחרי שכבר מבושל כל צרכו. אם התבשיל משתבח ע"י המשך הבישול, מיקרי מצטמק ויפה לו. ואם הוא 'נתכוץ' ונתייבש מחמת רוב הבישול, מיקרי מצטמק ורע לו. וכל מאכל, במשך מספיק זמן יהיה מצטמק ורע לו.^{סד}

קמא) ונפק"מ להלכה אם הוא יפה או רע לו, כבר ביארנו לעיל, דברע לו כו"ע מתירין להשהות, וביפה לו רק מותר אליבא דחנניא.

קמב) ובסי' שי"ח ביארנו שלגבי מבושל כל צרכו לא אזלינן בתר רצונו הפרטי אלא בדרך העולם. ויש לדון, האם ה"ה במצטמק ויפה או רע לו ג"כ משערין בבעלמא, או"ד כאן הוא חשש חיתוי ותלוי כל א' לדידיה ולפי מצבו.^{סה}

קמג) ולכאן יש להוכיח דאזלינן בתר העולם ולא בדידיה מהגמ' וירושלמי שמביא הביה"ל שדנים בכל מיני אוכלים אם הוא יפה או רע לו, ונחלקו בדבר. ואם תלוי כ"א בדידיה מה שייך לדבר על זה בכלל, אלא לכאן מוכרח שהולכים בתר דרך העולם, וחז"ל דנו ונחלקו מהו דרך העולם. ומזמן הגמ' עד זמן המ"ב לא השתנה המציאות כ"כ, משא"כ מאז עד עכשיו. ולכן אינו דווקא תלוי על איך שהיה בזמן חז"ל, אלא איך הוא בעולם עכשיו.

קמד) ולבסוף מסיים הביה"ל שאם הוא ספק צריך להחמיר. וגם זה מבואר שתלוי בדרך העולם. קמה) וע' מ"ב סק"ח, ואינו דוחק כ"כ לומר שכוונתו לדרך העולם. וגם השעה"צ שם שכ' תבשיל שבעצם יפה לו, אם יש לו אורחים ועצב משום שממעט נקרא רע לו, ג"כ יש ליישב, ולומר דבאורחים הדרך העולם הוא להיות רע לו.^{סו}

קמו) עכשיו שביארנו דהולכין בתר דרך העולם ולא בתר ידידיה, זה לקולא וגם לחומרא. כגון מי שאוהב טשולנט שלו כמות שהיא, אבל דרך העולם הוא מצטמק ויפה לו, אסור לו להשהות. וכן להיפך, אם נכריע ונאמר ששניצל הוא מצטמק ורע לו, והוא אוהבו כן, מותר לו להשהות.

קמז) יש לדון, תבשיל שאינו יפה לו וגם אינו רע לו, מה דינו. האם אמרי' שאין חשש חתוי כיון שאין לו סיבה לחתות, או"ד גם לצורך חימום יש חשש חתוי. וצד השנייה מחודשת, דא"כ ה"ה במצטמק ורע לו. ולכן לכאן יש להקל. ומשמע ממ"ב שאין צד של 'אמצע', וצ"ע. ואולי כל מאכל אחר מבושל כ"צ הוא מתכווץ ומתקלקל ומתמעט, וכל שאינו מוסיף שבח בטעם הוא רע לו. ועיין במציאות, ועדיין צ"ע.

קמח) תבשיל שרוצה לאוכלו בעוד שעה, ועכשיו הוא מצטמק ויפה לו אבל בעוד חצי שעה יהיה רע לו, לכאן אפ' עכשיו מותר להשהות לכו"ע, שהרי אין כאן חשש חתוי כיון דלבסוף יהיה רע לו. או"ד, סוף סוף הוא מצטמק ויפה לו, וחז"ל אסרו כל שהוא מצטמק ויפה לו, ולא משגחין ברצונותיו הפרטיים. וצ"ע. ומציאות כזה כמעט איננו.

^{סד} בראשונים יש דעות דנו בדינו של תבשיל דמצטמק ורע לו אך עדיין אינו מבושל כ"צ. וחזינן דאין אנו מבינים עד בריו מהו מצטמק ורע לו, ומה יפה לו. ועיין.

^{סה} ולפי צד הזה צריך לדון בתר מי אזלינן, המבשל או האוכל, הבעל או האשה, הבעה"ב או האורחים וכו'.

^{סו} שו"ש סק"ב כ' שהולכים בתר כל א' וא'. ומצד המ"ב בלבד זה יפה, אבל מהביה"ל לכאן מוכרח לומר כמו שביארנו.

^{סז} מהדו"ב, לא רק אינו דוחק, אלא זהו כוונת השעה"צ, לומר שגם הוא דרך העולם לדאוג לכמות היכא שיש אורחים. ואילו היה תלוי כל א' בדידיה, מהכ"ת יש לחלק בין סתם או אם יש אורחים, הא סוף סוף לא יבא לחתות, אלא ע"כ כמש"כ. א"נ י"ל כוונת השעה"צ הוא לבאר נוסח 'שמח' ו'עצוב', שאינו תלוי בעצם התבשיל אלא בהסיפור ג"כ. ועדיין מוכח לפי מהלך הזה דהולכין לפי דרך העולם, דאל"ה מאי קמ"ל.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

קמט)מים חמים, מצטמק ורע לו, כיון שבהמשך הבישול מתאדה ומתמעט.

קנ) טשולנט, בדרך כלל מצטמק ויפה לו. וכן מרק עוף מצטמק ויפה לו, ובפרט כשיש עוף בפנים.

קנא) ביצים, יפה לו. ואיני יודע אם מיירי במטוגן, מבושל, תוך הטשולנט?

קנב) וע"ע בביה"ל לכל שאר כללים במצטמק ויפה לו. וכמו שכתבנו לעיל, צריך לדון כל מאכל בפנ"ע מהו דרך העולם בזמננו.

קנג) [וגם א"א לכלול כל אותו תבשיל יחד. כגון דג, יש כזה ויש כזה. וגם סלומון, יש מתכונים כזה ויש כזה, וכו'. ועיין.]

קנד) תבשיל שמקצתו מצטמק ויפה לו ומקצתו רע לו, פמ"ג^ס כ' שהולכין בתר רוב. ולכא' הכוונה הוא שמסתמא זהו העיקר, ולכן הולכין בתר העיקר אפ' היכא שהוא המיעוט. והפשט מובן, דעכשיו אין חשש שיבא לחתות. אלא דיש לדון, תבשיל שהעיקר מצטמק ורע לו ומיעוט מצטמק ויפה לו, אבל הרע לו אינו אלא רע מעט, משא"כ המיעוט הוא יפה הרבה, מה דינו?

קנה) וכן יל"ע, אם יש בתנור שני תבשילים שונים, חד מצטמק ורע לו חד מצטמק ויפה לו, האם אמרי' דלא יחתה כדי שלא יתקלקל השני. ועיין.

קנו) **מאב"ד:** בן דרוסאי היה ליסטים בזמן חז"ל^ט, והיה ממחר באכילתו כדי שלא יתפסו אותו, והיה אוכל במקצת בישולו. וחז"ל למדו מזה מהו הבישול הכי מועט שאפשר לאוכלו ע"י הדחק.

קנז) וכל הראשונים כ' ששיעור מאב"ד הוא שליש בישול. והרמב"ם כ' חצי בישול. ומ"ב כ' שבמקום הדחק יש להקל לכתחילה. ובדיעבד, יש להקל כיון שרבו העומדים בזה השיטה.

קנח) והר"ר פאלק בשם החזו"א^י כ' כיון דא"א לדעת מהו שליש/חצי באיכות הבישול, ע"כ הגדר הוא בזמן הבישול, שמשוער מכשהגיע ליד סולדת בו עד מבושל כל צרכו, שליש/חצי מזמן זה.

קנט) וכל הפוסקים חלקו על זה וס"ל שהוא שליש/חצי באיכות הבישול. ומובן כדבריהם, שהרי בזמנם האש לא היה יציב כמו שביארנו לעיל, ופעמים היה לוקח שעתיים ופעמים שעה וחצי, והיו יודעים אם הוא מוכן ע"י מזלג וכדו', וע"כ הגדר הוא באיכות הבישול.

קס) במים, הבאנו בסי' שי"ח בשם ר' משה שמאב"ד הוא יד סולדת בו. ובסו"ס רנ"ט בהסיכום, המ"ב כ' 'כחצי חומם'. ואינו ברור מהו גדר זה, וא"כ אפ' אם נוקטים כר' משה, מ"מ אולי יש להקל מה נקרא יד סולדת בו.

^ס רנ"ט מ"ז ג'.

^ט יש לעיין למה זכה בן דרוסאי שכ"כ תורה נאמרה עליו. וע' שלמי תודה שבת עמ' רי"ז, דעל שם שהיה דורס ואוכל נקרא בן דרוסאי, דאדם נקרא כפי מעשיו.
^ע ל"ז ו'.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

קסא) **מתי מתחיל איסור שהייה:** לפי דעה ראשונה שהייה מותרת כשהוא מצטמק ורע לו, ולחנניא כשהוא מאב"ד. ורש"ז כ' שתלוי בזמן קבלת שבת, אבל להלכה המ"ב"כ כ' 'שקיעת החמה'.

קסב) ויל"ע אם ה"ה במי שקיבל שבת מוקדם [דידיה או ציבור]. ומשמע ונראה דתלוי בשקיעה בכל אופן, וכן משמע מחזו"א שנביא בסמוך, דתלוי בשקיעה וביהש"מ ש"ש וצה"כ, ולא בקבלה דידיה או של ציבור.

קסג) ולענין שעת הדחק, כגון מי שנשרף לו האוכל מעט קודם שקיעה, לכאו' יש מקום להתיר לו אם בסוף ביהש"מ ש' יהיה מאב"ד ואז יוכל לסמוך על חנניא, שהרי בסי' שמ"ב פסקי' כל שבות לא אסרו בביהש"מ ש' אם הוא שעת הצורך, וכ' החזו"א^ב דשהייה הוא שבות גם לענין זה. [אכן החזו"א היקל להדיא כמ"ש כ', בשעה"ד.] [לכאו' יש ביה"ל להדיא כזה, ע' רנ"ד סעי' ג' ביה"ל ד"ה ונצלה, עיי"ש].

קסד) ואע"פ שמבואר התם שאם הקהל קיבלו שבת אין להתיר לעשות שבות בעצמו, ורק אמירה לעכו"ם מותר, י"ל שהוא דאמירה לעכו"ם מותר היינו כיון שאין בו מעשה 'בעצמו' אלא אמירה לחוד, וא"כ כ"ש שהייה שאינו עושה כלום, מותר אפ' אם הקהל כבר קיבלו שבת. [רק יל"ע א"כ למה כ' המ"ב רק אמירה לעכו"ם, הל"ל גם שהייה, ויש ליישב].

קסה) מש"כ באות הנ"ל הוא ע"פ חזו"א שם, דמבואר דתלוי בשקיעה וביהש"מ ש' וכו' ולא הזכיר דבר אודות קבלת שבת או קבלת ציבור. וכן משמע ממג"א שהביא מ"ב בסקע"א, דבשהייה כו"ע מודי דבשקיעה תליא, וכן במ"ב סק"ו.

קסו) אמנם מר' משה מבואר דתלוי בקבלה דידיה או ציבור, ולאחמ"כ אסור להשהות אפ' בשעה"ד. אלא שדברי ר' משה צ"ע, שהרי משמע שלא שייך שזה יהיה אחר שקיעה, וק', א"כ בטלה תורת שמ"ב.

קסז) וחכם אחד הביא ראיה מביה"ל ד"ה ונהגו, שכ' שלכתחילה יחמיר כדעה ראשונה אבל אם נתאחר מספיק אם יהיה חצי מבושל **בשקיעת החמה**. והא התם הוא שעת הדחק, והמ"ב כ' רק עד שקיעה, ולא נתן היתר שלנו! אבל אין זה ראיה טובה, דלטעמיה, למה כ' חצי בישול, הא דעת המ"ב הוא דבמקום הדחק מספיק שליש בישול? אלא ע"כ אין זה מקום דחק כ"כ, ורק נתן התירים לכתחילה, ואה"נ בשעת הדחק יש מקום להקל כמו שביארנו.

קסח) ועד שקיעה, מותר להשהות לכתחילה, גם אם הוא קיבל שבת כבר, כגון בחו"ל שיש הרבה זמן בין פלג לשקיעה"ח, בזמן זה מותר להשהות לכתחילה לדעת מ"ב וחזו"א. ולכן אלו שמשהין העוף למנה עיקרית בתנור, ומוציאין לפני שקיעה, אי"צ בלע"ך בכלל לכו"ע, גם לצאת ידי רבנן לכתחילה, דהא הוא טרם שקיעה.

קסט) לדברי ר' משה דאיסור שהייה הוא משעת קבלת שבת, א"כ אשה שקבלה שבת ואין הקדירה גרוק"ט, עוברת בשהייה מיד. וא"כ מדוע כ' ר' משה דאינו מצוי שהבעל לא יקבל שבת – הא בלא"ה, גם אם לא קיבל, עדיין היא עוברת כל שנייה. בשלמא לחזו"א ומ"ב, כולם עוברים בב"א בשקיעה, אבל לר' משה מאי איכא למימר. וע"כ צ"ל גם לר' משה, דרק

^א ס"ק ו'.

^ב ל"ז כ"ז. כ' דהא דסי' שמ"ב דרק צורך גדול, מ"מ אינו אוסר בדיעבד. ואנן היינו אומרים דזה נחשב כצורך גדול, שיהיה לו טשולנט. אבל חזונו של החזו"א איש אלימתא, ומהני גם היכא שאינו דבר נצרך כ"כ.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

כשכולם אסורים בשהייה, כולם עוברים, אבל כל היכא שיש א' במשפחה שיש לו היתר שהייה, אין אף א' מהם עובר.

קע) נמצא מדברינו, לעבור איסור שהייה בדיעבד הוא קשה מאוד, דהרי אם אינו קידרא חייתא בשקיעה, וגם אינו שליש מבושל בצה"כ, אינו מצוי כ"כ [מלבד שעון שבת, ואכ"מ].

קעא) היכא שהצליח ועבר בשהייה, ואסור לאכלו, ס"ל לחזו"א דיש איסור כל שנייה ושנייה, ולכן אפ' שהוא מוקצה עדיין חייב להסירו [אפ' לדעת החזו"א דלית ליה טלטול בגופן]. וכ' חזו"א דלא מצאנו דבר כזה אבל כן מסתבר. וזו חידוש גדול, חדא, דכאן עובר בשב ואל תעשה, ואעפ"כ אומר לו חזו"א לעבור איסור מוקצה בקום ועשה. וזו אינו חידוש כ"כ גדול, ע' בהערה ע"י.

קעב) ועוד חידוש בדבריו, הרי קדירה זו עכשיו אסור באכילה, וא"כ מה חשש חתוי יש בזה. וכ"ת מה בכך, הא כל שמשהה על האש חז"ל אסרו, י"ל, דלטעמיך אסור להשהות מאכל שאינו כשר, הא אינו אוכל בכלל, דאינו ראוי לאכילה בכלל, וחז"ל רק אסרו בדבר שניתן להיאכל. ועיין.

קעג) עבר על שהייה, ושם לב רק כשהוא כבר מאב"ד, לא יסירו לכו"ע, דלחנניא אינו עובר על שום איסור עכשיו, וא"כ למה יטלטל מוקצה.

קעד) **קידרא חייתא**: היתר גדול יש באיסור שהייה, והוא אם הקדירה לא יהיה מוכן בשום אופן לסעודת לילה, אפ' אם יחתה אותה, ועומד לסעודת היום, ויהיה מוכן לסעודת יום בלי חתוי, והוא חי עכשיו, מסיח דעתו ממנה, ומותר להשהותה, גם כשאינו גרוק"ט.

קעה) היתר זו הוא בין אם כל הקדירה חיה, ובין אם יש בה רק חתיכה חיה אחת, ולכאנ"ה מקצת חתיכה אחת. והטעם, דכיון שנתן בה משהו שאינו ראוי להלילה כלל, מסיח דעתו ממנה.

קעו) היתר זו הוא אך ורק אם בזמן התחלת שבת הוא חי לגמרי, דהיינו שמכניס אותו 'סמוך לשקיעה ממש' ולא התחיל להתבשל כלל, אבל אם כבר התחיל להתבשל, אפ' אם לא יהא מוכן לסעודת לילה, אין בה ההיתר של קידרא חייתא.

קעז) ומהא מבואר, דהיתר של קידרא חייתא אינו רק היתר 'טכני' שאם לא יהני חתוי לא יחתה, דא"כ גם בנתבשל מעט יהיה מותר, וע"כ ההיתר הוא שכיון דבהתחלת שבת הוא חי לגמרי, מסיח דעתו ממנו, והוי 'במקום' הגרוק"ט, אבל אם נתבשל אפ' קצת, חסר לו בההיסח הדעת.

קעח) ומפני זה, רק בשר מהני לעשות קידרא חייתא, ולא ירק, דירק יתבשל לפני סעודת לילה. ובסי' רנ"ד מתיר בשר גדי ובשר עוף. וירק שכ' מ"ב דלא מהני, היינו משום דממהר לבשל

^ע הא דשב ואל תעשה עדיפא מקום ועשה, היינו כשהן שווין ואינו יודע מה לעשות, א"כ אל תעשה כלום, משא"כ כשזה איסור קל וזו איסור חמור, ודאי יעבור על איסור קל בקום ועשה לינצל מאיסור גדול בשב ואל תעשה. וכן יש איסור אחת של טלטול מוקצה, נגד איסור שהייה כל שניה ושניה עד שיגיע למאב"ד, ולכן כדאי לעבור איסור א' בקום ועשה כדי לינצל מכמה איסורים בשב ואל תעשה.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

כ"כ, א"כ בשעת הסעודה כבר מוכן. וכמובן, אי"ז 'חוק' ו'כלל', אלא תלוי במציאות, וא"כ תפוא"א ופולין, במציאות קשה לבשלם, וא"כ מהני לעשות קידרא חייתא^{עד}.

קעט) כ' המ"ב דהא שמקפידין דלא יתחיל לבשל כלל, זה דווקא מהתחלת הבישול, אבל החימום שלפני זה אינו בעיה. ואינו ברור מהו כוונת המ"ב. והחזו"א^{עה} כ' שר"ל לא היגיע ליד סולדת בו, אבל אם היגיע ליד סולדת בו, ע"כ התחיל קצת לבשל. מאידך, הארול"צ כ' הוחם הוא גם אם הגיע ליס"ב, אלא בעינן שלא התחיל לבשל ולרכך עדיין^ע.

קפ) ולפי"ז כ' חזו"א, 'נפל בבירא' כל היתר קידרא חייתא, שהרי בדקות מועטות מגיע ליד סולדת בו, אא"כ נותנו סמוך ממש לשקיעה. ולכא' גם בקפוא יש היתר זו. או בשעון שבת.

קפא) וע' בחו"ש ש' שכ' דגם עצמות עוף [אם אוכלים אותם] יכולים להיות ולעשות קידרא חייתא.

קפב) אמנם, לכא' פשטות מ"ב הוא כמו שלמד האול"צ, דהוחם אינו בעיה, גם כשהגיע ליס"ב, כל שלא התחיל תהליך הבישול. ועפי"ז, יש קצת יותר 'רווח' להתירא דקידרא חייתא, דיש עוד כמה דקות, וקרוקפוט על נמוך^ע, תוך עשרים דק' לא יתחיל לבשל בדרך כלל, וכ"ש היכא שקפוא.

קפג) מבואר, שהכל תלוי במצב האוכל בשקיעת החמה, ולא בקבלת שבת ידידיה. בשש"כ ובחו"ש כ' דתלוי בקבלת שבת [וכן דעת התפארת שמואל], אבל מ"ב וחזו"א מבואר להדיא שתלוי בשקיעה. ורש"ז^ע כ' דאולי להתחשב בקבלת ציבור דאז ודאי מסיח דעתו, משא"כ בקבלה פרטי ידידיה^ע.

קפד) ויש לדון, במי שקיבל שבת מוקדם בפלג, ואוכל סעודתו כשהחמה עדיין זורחת, האם גם בזה תלוי בשקיעה או דלמא בזה הולכין אחר קבלה ידידיה. והטעם לחלק הוא, שרק התם כשמקבל קצת מוקדם אבל אוכל אחרי צאה"כ יש עדיין חשש חתוי יותר מאופן שאוכל סעודתו מיד אחרי קבלתו, וצ"ע.

קפה) ואם ננקוט כהפשטות דעדיין בעי שהוא חי בשקיעה, יל"ע, איך מי שמקבל שבת מוקדם יש לו היתר של קידרא חייתא, הא אם הוא חי כשהוא קיבל [דלאחמ"כ א"י להדליק], הא בשקיעת החמה הוא מבושל קצת, ואז אין לו היתר קידרא חייתא. וכ"ת דאז כבר יהיה מאב"ד, נמצא דאין לא היתר של קדירא חייתא, אלא היתר דחנניא, ונמצא שבין קבלה ידידיה לשקיעה, עבר על שהייה, שלא היה קידרא חייתא ולא היה מאב"ד ולא היה בלע"ך. [ע' למעלה אות קס"ה דהוכחנו דאיסור שהייה מתחיל רק משקיעה ולא בקבלה ידידיה]. ובאמת, השביתת שבת^פ כ' דבירושלים שמקבלים שבת 40 דק' לפני שקיעה, אזל היתירא דקידרא חייתא.

קפו) כ' הביה"ל, האי התירא אינו רק כשיהיה מוכן מחר, אלא גם אם כמה שעות אחרי הסעודת לילה יהיה מוכן, ג"כ דינו כמו מחר, שהרי כיון שאינו בזמן שרגיל לאכול סעודתו אז, מסיח דעתו מיניה.

^{עד} כי היכי דבירק אינו חוק, ה"ה בשר אינו 'חוק', ומ"ב מיקל בבשר, ובשר גדי, ועוף – וכ"ז רק בסתמא, אבל היכר שהתחיל לבשל, אין שום היתר.

^{עה} ל"ז כ"ב. [אולי י"ב].

^ע קשה, הא ערוי כלי ראשון מבשל כדי קליפה, כמו שנתבאר בסי' שי"ח, א"כ איך יתכן שיגיע ליס"ב עצמו ולא יתחיל לבשל. ^ע בירור: הא דחייב להיות חי בשקיעה, היינו במציאות, האם הוא חי או לא, ואם יתכן ע"י שיהיה על נמוך בסדר. משא"כ כשבאנו לדון אם אינו יהיה מוכן לסעודת לילה, בזה דנין 'אילו' היה על גבוה, גם אם אינו.

^ע ב' ל"ד ט'.

^ע וע' בסעי' ב' שמצינו שמה דקבלת ציבור בא בחשבון.

^פ ט"ו.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

קפז) והטעם דבעינן כמה שעות אחרי הסעודה הוא מפני דאם היה זמן מועט, יש לחשוש שמא ימתין עד שיהא מוכן, ויבא לחתות.

קפח) ועפ"ז, קדירה של טשולנט שיהיה מוכן שעות רבות אחרי הסעודה, אם רגיל רק לאכול מחר ולא בלילה, יהיה לו התירי קידרא חייתא, אבל אם רגיל^{פא} לאכול טשולנט בלילה, אז זהו סעודתו, ואין לו התירי קידרא חייתא.

קפט) ויל"ע, האם הא דיש בנ"א אוכלין טשולנט מאוחר בליל שבת, אחרי טיש, האם זה מונע היתר של קידרא חייתא לכל העולם, כל היכא שיכול היות מוכן אילו היה מחתה לפני 1 לפנות בוקר. ועי' בביה"ל שתלה ב'דרכן של בנ"א לאכול סעודתם', ולא תלה בדידה, ולכן לכאן נאסור. אמנם מסתברא דדיוק זו יכול לדחות, והעיקר תולה אם יש צד שהוא או בני משפחתו יאכלו בלילה, אבל אם הוא ובני משפחתו לעולם אינם אוכלין טשולנט בליל שבת, יש להם היתר של קידרא חייתא, גם אם ע"י חתוי היה מוכן בליל שבת מאוחר, דיש מספיק אנשים כזה, שנימא דג"ז נקרא דרכן של בנ"א.

קצ) והחזו"א^{פב} חולק על הא דבעינן שלא יהא מוכן לסעודת לילה, ומתיר בכל אופן, וס"ל דכל זמן שיש לו בשר חי בכניסת שבת מסיח דעתו ממנה, ומותר להשהותו. דהיינו, לא פלוג לקולא. [ואולי עוד טעם להקל לגבי טשולנט, אפ' לדעת המ"ב, הוא שחז"ל רק חששו לחתוי כשאדם בהול על א' מסעודות העקריות שלו, אבל אכילה בעלמא בליל שבת שאינו א' מן הסעודות שבת, בזה לא חששו ולא גזרו בו חז"ל. וסברא האחרונה הזו מחודשת, וכל כמה שאין ראיה לדבר, אינו סברא.]

קצא) רש"ז מק' על החזו"א, דמהכ"ת להתיר, הא אינו מסיח דעתו ממנה, וחז"ל לא הקילו ב'דין', אלא מסברא, ומה סברא איכא.

קצב) [חזו"א היקל גם כשלהדיא רוצה אותו לסעודת הלילה, הואיל ועל פי רוב משהין רק לסעודת יום. מ"ב ורש"ז חלקו.]

קצג) ההיתר של קידרא חייתא הוא היכא שלא יהא מוכן לסעודת לילה. ואם בשעת סעודת לילה יהיה מאב"ד, בין מלפניו בין באמצע ובין קצת אחריו, יתכן לומר שמותר, כיון שעדיין מסיח דעתו הימנו כיון שלא יהא מבושל כל צרכו.

קצד) ביארנו לעיל, שהיתר זה הוא רק כשאין אפשרות לחתותו כדי שיהיה מוכן לסעודת לילה. ולפי"ז בתנורים שלנו, אין שום היתר, שהרי תמיד יכול להגביה החום ויהיה מוכן בזמן מועט. וגם בגז אין היתר. והאופן היחיד ששייך היתר זה יהיה בפלטה או Crockpot.

קצה) נמצא שבאמת כמעט בלתי אפשרי להשתמש בהיתר זה, אם לא כשהוא סמוך לשקיעה ממש או קפוא או על שעון שבת, אל פלטה או Crockpot. אבל יש עוד סיבה להתיר, אם הוא לצורך מחר, כדלקמיה.

קצו) אמרנו דשעון שבת המדליק סמוך ממש שקיעה הוא כקדירה חייתא. והכי מסתברא, אמנם עי' שש"כ. ועיין.

^{פא} מה נקרא רגיל.

^{פב} פ"ז כ"ב.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

קצו) ודע, כל מי שמשתמש בהיתר זו של קידרא חייתא, מאוד מאוד חייב לזהר שלא להזיז הקדרה על האש, לא לפתוח ולסגור המסכה, ולא להוציא מעט דרך ברז [אם יש], דבכל אלו מקרב הבישול.

קצח) **לצורך מחר:** בכל הסעי', החשש היה שיחתה האש כדי שתבשילו יהיה מוכן לצורך הסעודה. ונחלקו הפוסקים אם האי סעודה הוא סעודת לילה, אבל אם כוונתו עבור סעודת היום אין איסור שהייה או בכל אופן אסור.

קצט) וטעם המקילין הוא, דכמו בקידרא חייתא אין חשש חתוי כיון שמסיח דעת הימנה, א"כ ה"ה בזה מסיח דעתו ממנה. והמחמירים סוברים דרך בקידרא חייתא לא חששו שהרי אי אפשר לאוכלו, משא"כ כאן חוששים שמא ימלך לאוכלו ויבא לחתות.

ר) ופסק הביה"ל שבדיעבד יש לסמוך על זה, רק שלא יהא רגיל לעשות כן. והכוונה, לא להתיר לעשות לכתחילה, אפ' עראי, אלא שאם עבר ועשה כן אין לאסור התבשיל בדיעבד. אינו מוכח.

רא) **סמיכה:** עוד היתר יש בשהייה, והוא סמיכה, ופירושו הוא שאינו מניח התבשיל ע"ג הכירה, אלא סומך הקדירה על צדדי הכירה, וזה יש לו דינים שונים.

רב) י"א שגרוע מגרוק"ט ולא הותר אלא שהייה ולא חזרה לדעה ראשונה, רק לפי דעה שנייה חזרה יהיה מותר ע"פ התנאים המבוארים בסעי' ב'. וי"א שדינה כגרוק"ט וגם חזרה מותר לכו"ע. וי"א דעדיף מגרוק"ט, ואפ' נתינה לכתחילה מותר.

רג) והביה"ל מק' על דעה ראשונה, וס"ל שלכה"פ כדעה שנייה, ונוטה קצת לדעה שלישית.

רד) חזו"א מחמיר בחזרה, כדעה ראשונה. וגר"ז מיקל בנתינה לכתחילה, כדעה שלישית.

רה) **תנור:** דינו שונה מכירה. ויסוד החילוק הוא כל היכא שהיה היתר מצד האש, לא מהני בתנור, כגון גרוק"ט או קש וגבבא. וכל מה שמותר מחמת האוכל כגון קידרא חייתא או מאב"ד/מצטמק ורע לו, מותר גם בתנור.

רו) והטעם כבר ביארנו לעיל, שבתנור כיון שחומו רב אינו מסיח דעתו מן האש לעולם, ולכן א"א להתיר מחמת האש רק מחמת האוכל.

רי) קש וגבבא בגרוק"ט, דהיינו תרתי לטיבותא, מח' ראשונים אם מותר, ומ"ב מסיק להקל בצירוף השי' שמתירין בגרוק"ט בכל אופן.

ריח) סמיכה אסורה בתנור כל מקום שהיד סולדת בו, אבל אם אין יד סולדת בו, מותר אפ' על גבו.

רט) מ"ב כ' דתנורים שלהם דינו ככירה, חוץ מתנור של נחתומים שטוב להחמיר ולהחשיבו כתנור. ותנורים שלנו כבר ביארנו לעיל.

רי) **כופח:** דינו שונה מכירה ושונה מתנור. אם היסיקוהו בקש וגבבא דינו כירה, אבל אם היסיקוהו בגפת ועצים דינו כתנור כיון דאז חומו רב.

ריא) ובהסיקוהו בגפת ועצים, לא מהני אפ' גרוק"ט. כ"כ מ"ב. ויש חולקים.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

(ריב) **קנסות:** המעיין בסי' שי"ח לגבי קנסות מעשה שבת יראה שכאן יש כללים אחרים לגמרי. והטעם הוא שכאן הוא איסור דרבנן, וחששו טפי שיזלזלו בו, ולכן החמירו יותר לענין בדיעבד.

(ריג) וכאן, שהייה^{פג} בשוגג, אם עדיין לא היה מבושל כל צרכו, הרי עכשיו נהנה מהבישול, ולכן אסור. אבל אם כבר היה מבושל כל צרכו, מותר אף אם מצטמק ויפה לו, שהרי אין זה הנאה גמורה לאסור.^{פד}

(ריד) שהייה במזיד, אסור בשניהם, ולכא' מותר כשהוא רק מצטמק ורע לו, כהרמ"א בהמשך. (רטו) וע"ז כ' הרמ"א עד בכדי שיעשו^{פה}. ומ"ב מביא מח' אם זה קאי רק על מזיד או גם על שוגג. וע"ע רנ"ד סק"כ.

(רטז) היכא שאסור, אסור לו, ולבני משפחתו, ולאחרים^{פי}. ויש חילוק בין שהייה לחזרה בענין זה, אבל בני ביתו תמיד תמיד קרואים 'לו'. נמצא, בחזרה כשאסור מועיל להחליף עם שכנו, משא"כ בשהייה.

(ריז) חזרה, בין בשוגג בין במזיד דינו כשהייה במזיד ואסור בכל גווני [שונה הלכות כ' רק מצטמק ויפה לו שניכר לבנ"א, אך בלא"ה מותר]. אבל במצטמק ורע לו, אע"פ דאסור להחזיר, מ"מ מותר כיון שאינו נהנה כלל [שונה הלכות בשם חזו"א מתיר גם כשעדיין חם]. והטעם שחזרה חמיר טפי הוא משום דקעביד מעשה.

(ריח) [וע"ע שונה הלכות בשם חזו"א לאסור כשהוא מצונן לחם, וע"ע סעי' ה'.

ריט) בחזרה בשוגג במצטמק ויפה לו, המ"ב מתיר לאחרים.

(רכ) בחזרה אין חילוק בין רבנן לחנניה, דשניהם שוים לענין חזרה, ע' סעי' ב'.

(רכא) ועכו"ם, אפ' לצורך ישראל ובידיעתו^{פי}, דינו תמיד כאילו נעשית ע"י ישראל בשוגג^{פח}. חוץ מחזרה, דחזרת עכו"ם דינו כשהייה ע"י ישראל בשוגג^{פט}. והטעם שבחזרה קיל טפי הוא משום שזה מח', ובשאר מחמירי' אבל לא בגוי'.

(רכב) גם כאן שייך התירי ספק פלוגתא, ע' ריש סי' שי"ח.

(רכג) **עניני הטמנה, והבערה ע"י טילטול הגחלים:** אפ' כשאין בעיה של בישול ושהייה, צריך לזהר מאיסור הטמנה. ונחלקו השו"ע ורמ"א אם שייך הטמנה אם אין כל הקדירה מכוסה, ע' סי' רנ"ז.

(רכד) כ' הרמ"א, כשמסיר הקדירה מעל הגחלים, הגחלים שסומכים על הקדירה יפלו ויכבו או יבערו, ולכן יזהר לנתק הגחלים מהקדירה מלפני שבת או יעשה ע"י גוי.

^{פג} כשעדיין על האש, חייב להחזירו, אם עדיין עובד על האיסור, כמש"כ במקומו, בשם חזו"א.
^{פד} ולרמ"א, דקיי"ל כחנניא, אין לאסור אפ' נתבשל ממאב"ד ואילך, וגם רק כשהיה לצורך לילה, ושאר ההתירים בדיעבד שנתבארו במשך כל הסימן [כגון סוף ביהש"מ"ש].

^{פה} ע' ביה"ל.

^{פי} ע' שעה"צ ל"ג.

^{פז} ע' ביה"ל, ומסכים דחמיר טפי היכא שהיה נצטנן לגמרי, בסעי' ה'.

^{פח} דהיינו, שהיית עכו"ם מזיד, כשהיית ישראל שוגג.

^{פט} ע' ביה"ל, דזה נכון מלבד מובשל כ"צ, דאם אינו מבושל כ"צ, דלענין שהייה מותר, מ"מ בחזרה אסור, גם ע"י גוי.
^צ ע' ביה"ל.

סימן רנ"ג – הלכות שהייה

רכה) כ' המ"ב, דהיינו כשקשה לישראל ליוזר, אבל היכא שאי אפשר לישראל ליוזר, גם ע"י גוי יש מחמירין, ולצורך שבת יש להקל, דהוי פסיק רישא ע"י גוי במקום מצוה.

רכו) אם אין גוי, היכא שאינו פסיק רישא, יעשה הישראל בעצמו בנחת, כי היכי דלהוי דבר שאינו מתכוון כשאינו פסיק רישא.

רכז) שתי כירות המתאימות זו אצל זו, פירוש, מחוברים יחד עם דפן של חרס מפסיק ביניהם, וא' גרוק"ט וא' אינו, מותר לשהות על הגרוק"ט אע"פ שמוסיף הבל בגרוק"ט משאינו גרוק"ט.

רכח) מי שאינו יודע מה עושה בלע"ך: ר' אלישיב מובא בשב"י אמר שתלוי מה יודע. אם הוא חושב שזה לא קשור להל' שבת, ושמה משום סיבה אחרת לגמרי כגון לעניני בטיחות כדי שהילדים לא יגעו באש, או כדי שהאוכל לא ישרף, לא מהני. אבל אם יודע שזה מתיר משהו, והוא כאן מסיבה הלכתית, אפ' אינו יודע איזה הלכה, יש להתיר.

רכט) ולפי"ד יש לעיין, אם הוא חושב שזה ממנהגי שבת, וכמו שיש מפה לבנה, יש גם בלע"ך, האם מהני.

רל) ואני לא היבנתי דבריו כלל, דממ"נ, האם הוא מסיח דעת או לא, ומה זה משנה אם הוא חושב שזה מתיר בשר בחלב מאשר הוא חושב שזה לסיבת שבת.

רלא) ושאלנו הר"ר פאלק האם מהני למי שאינו יודע או אם מישוהו אחר היניחו, והשיב דכל שהמצב שונה מימות החול חז"ל אמרו שמיסח דעת ממנו, ומותר^א.

רלב) שאלה: מעשה שהיה, במשפחה שהיה לה הרבה בחורים רעבים, וכחצי שעה לפני שקיעה, אם הבית שם לב שאכלו הבחורים הרבה טשולנט, ובפרט הבשר שבו, ולכן מיהרה ושמה בשר חי להטשולנט; שהיה בקרוקפוט שאינו גרוק"ט. והמציאות, בשעת שקיעה לא היה חי לגמרי, ובסוף ביהשם"ש לא היה שליש בישול לשום דעה, ולא היה לצורך מחר. ויל"ע, האם טשולנט זו אסורה בדיעבד.

רלג) תשובה: על מה נשאר לנו לסמוך עליו – מסגרת השולחן^ב שהוא חום יציב; שהביה"ל צירפו להתיר לכתחילה עם הרבה טעמים שונים, ויל"ע אי זה יועיל לנו אפ' בדיעבד. והמהרש"ם, דהואיל והאש מכוסה אין בה איסור שהייה. וג"ז, כל הפוסקים נגד זה. והב"ח שמצדד להקל לאחרים דאין אדם חטא ולא לו, הא מ"ב בסקל"א ועוד מקומות חלק ע"ז. וביהשם"ש דר"ת, הא זה דוחק גמור.

רלד) ואמרו לי, דאשה זו מחמיר כרש"ז לענין הטמנה ולכן שמה שני קופסאי טונה מתחת לקרוקפוט כדי להגביהו. וחשבתי, דאולי זה יועיל כדין קטימה על מקצת האש, ע"פ גר"א בשנות אליהו, ותפא"י שם, נגד מ"ב י"ד [אמנם, אולי גם הם המקילים מסכימים דלכה"פ הגחלים שבהם הוא שוהה בעי לקטום, אבל אינו מוכח]. ועדיין קשה להקל, כי אין שום צירוף עקרי. ואולי נסמוך על כל הנ"ל לומר שאין הבליעות אסורות, שיצרכו לזרוק אותן.

רלה) שהייה במקום חולי – ע' חו"ש ח"ד עמ' ר"ו דהוכיח דכשאין אפשרות היתר מותר להשהות באיסור לצורך חולה שאיב"ס.

^א דומיא להיסח הדעת בשנוי מקום בהל' ברכות, דאפ' אם לא מסיח דעת עדיין חז"ל אמרו שיש כאן היסח הדעת.
^ב ע' אות ל"ח.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

סעי' ב' – דיני חזרה

(א) קדירה שהיה על האש בתחילת שבת אפ' אם אין לו שום איסור מצד הלכות שהייה [סעי' הקודם] ואין לו שום איסור מצד הלכות בישול^א [ע' סי' שי"ח], מ"מ אם רוצה להסירו ואז להחזירו להאש, חייבוהו חכמים שיתקיים בו שבע תנאי חזרה, ואלו הם: כירה ולא תנור, גרוק"ט או קש וגבבא, רותחת, עודה בידו/לא הינחו ע"ג קרקע, דעתו להחזירה, על גבה ולא תוכה, ומבושל כל צרכו. ונבארם א' א'.

(ב) **כירה ולא תנור:** זה כמו סעי' הקודם, ושם מבואר גם דין כופח. והטעם היה שלא מהני בהם גרוק"ט, כיון שהבלם רב. דהיינו, תנאי זה הוא בעצם כלול בתנאי השני. ואע"פ שבסעי' א' תנור היה אסור משום חשש שמא יחתה, ולפי הראשונים בחזרה ליכא חשש זה, מ"מ עדיין אסורה כאן, ויתבאר בהמשך.

(ג) אין לאסור קרוקפוט [סיר לבישול איטי] מחמת שהוא כופח [כדמבואר מגמ', שהיה צורה דומה], דכבר הוכחנו מר' משה א' צ"ג לענין בלעך על תנורי גז, דלאו בצורה תליה, ולא בחומו תליא, אלא בגלוי, וכל שהוא גלוי שאינו מבשל כדרכו מועיל גרוק"ט. דלא כספר הל' שבת בשבת^ב. וע"ע קובץ תשובות ג' מ"ג דמבואר כדברינו [עכ"פ כן נראה לי שהוא כוונתו בסוף התשובה]. ועוד, אולי קרוקפוט אין הבליה רב.

(ד) **גרוק"ט או קש וגבבא:** נחלקו הראשונים מדוע בחזרה צריך להיות גרוק"ט. ט' שי' הראשונים [ר"ן רשב"א רש"י] הוא מפני שאם אינו גרוק"ט מחזי כמבשל, דהיינו חשש חדש שלא היה אצל שהייה ושייך רק בחזרה דכשעושה מעשה של החזרת קדירה על אש מגולה, נראה כמבשל אפ' אם כבר מבושל לגמרי. מאידך, דעת ר"ת בספר הישר הוא שאינו מפני גזירה חדשה של מחזי, אלא הגזירה הישנה של שמא יחתה. וכ"ת הא כאן מיירי כשמבושל לגמרי, וא"כ לדידן לית לן איסור שהייה בזה, י"ל דבסעי' א' מהני מבושל לגמרי דהוא רק משהה אותו ואינו עושה כלום, אבל כאן כשמחזיר אותו, יש חשש חתוי אפ' אם מבושל לגמרי, הואיל ובא עכשיו בידים לחממו.

(ה) המ"ב בסקל"ז מביא שי' הראשונים, ובשעה"צ שם מביא שי' ר"ת. משמע שהעיקר כראשונים.

(ו) אולם הגר"ז הביא רק דעת ר"ת [וכן באגלי טל]. וכדאי להזכיר, שזה רק לענין גרוק"ט, אבל לענין התנאים אחרים כו"ע [אפ' ר"ת] מודי שזה משום מחזי.

(ז) נמצא, שלר"ת סעי' א' וסעי' ב' הוא בעצם אותו חשש עם אותו עצה. אולם לפי הראשונים, הם ב' חששות נפרדות עם עצות דומות. אגב, גם להראשונים, שני סוגיות אלו הם קרובים מאוד, שהרי הסיבה שגרוק"ט מהני לסלק חשש שמא יחתה הוא שמגלה שהוא מסיח דעת מבישול ע"י שעושה מעשה שמראה שאינו מבשל באופן הרגיל לבשל^ג, וא"כ זה מסלק גם הבעיה של מחזי כמבשל. דהיינו, עצה זו היא פתרון לשני בעיות שכמעט תמיד תלויים זה בזה. אבל עדיין יהיה נפק"מ בין שני חששות אלו, כגון, מבושל לגמרי הוא עצה בשהייה ששוב ליכא חשש חתוי, משא"כ בחזרה, וכן האם הוא יותר קל ע"י גוי^ד וכו' וכו'. ועכשיו מיושב למה לכו"ע תנור אסור בחזרה, שהרי הטעם שגרוק"ט לא מהני בתנור הוא משום

^א האיסור בישול השכיח ביותר אצל הל' חזרה הוא המים תוך מכסה הסיר, לח שנצטנן.
^ב וספר זה רובו ככולו הוא בשם ר' אלישיב, ואעפ"כ אישתמטתיה מש"כ ר' אלישיב בעצמו.

^ג ומעשה שעושה הוא נגד בישול רגיל.

^ד החזו"א שכ' שאינו יותר קל ע"י גוי, מבואר דס"ל משום שמא יחתה.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

שעדיין אינו מסיח דעתו ממנה, דהיינו אינו גלוי כ"כ שמסיח דעתו מן הבישול, ולכן גם אינו מראה שאינו מבשל, וא"כ יש חשש של מחזי כמבשל.

(ח) מחזי כמבשל, מבואר שהיינו להמחזיר עצמו ולא להרואים, שהרי א' מהתנאים הוא דעתו להחזיר.^ה

(ט) הרוצה להטות הקדירה מע"ג האש כדי לשפוך ממנו ממה שבתוכו, לכאן יש 'הטיה' שלכו"ע אינו נקרא הסיירו מהאש וא"צ גרוק"ט, ויש שלכו"ע ודאי נקרא הסיירו מהאש וצריך גרוק"ט. אך ברוב האופנים אינו מסירו מספיק מן האש, כמש"כ בספר הל' שבת בשבת, וק' על אוח"ש.

(י) פלטה, לפי מה שהבאנו בסעי' א' בשם רוב הפוסקים שמתירין שהייה על פלטה מטעם דלא שייך ביה חתוי וה"ל כקש וגבבא, ה"ה דמותר להחזיר עליה. והפוסקים דהתירו ע"י שכבת נייר אלומיניום,^ו יתירו גם כאן עם אותו עצה.

(יא) אולם לפי דעת החזו"א ור' אלישיב שאסרו בפלטה ולא מהני בלע"ך [להחזו"א לגמרי, לר' אלישיב רק בלע"ך גמור], כאן יש לדון. דהיינו, אם כאן הוא מטעם שמא יחתה, אז אין כאן מקום להתיר בכלל, וכשם שבסעי' א' אמרו לא פלוג ה"ה כאן. אבל אם כאן הוא משום מחזי כמבשל, אולי יש להתיר דבפלטה אינו הדרך לבשל כלל, או"ד אמרי' לא פלוג. וצ"ע. אגב, הבאנו לעיל בהערה דס"ל להחזו"א דהטעם הוא משום שמא יחתה....

(יב) Crockpot, צריך בלע"ך כדי להתיר חזרה. ולכן, אסור לשפוך מים חמים מטרמוס Thermos לתוך טשולנט ב' Crockpot.

(יג) **רותחת:** כ' המ"ב כאן סקנ"ד בפירוש, שתנאי זה אינו מתנאי חזרה אלא הוא מתנאי בישול. ולכן לדידן בדבר לח אם לא נצטנן לגמרי מותר לדידן, ובדבר יבש מותר בכל אופן אפ' צונן. אמנם בהמשך הסעי' לגבי היתר דהר"ן מביא דעת המג"א דבדבר יבש צונן, אע"פ שאין לו בעיה מצד בישול, אסור להחזירו מצד חזרה דמחזי כמבשל. ואז בביה"ל סעי' ה' דחה המג"א זו. ובסי' שי"ח שעה"צ מ"ו משמע לחשוש כהמג"א. בקיצור, תמוהה וצ"ע מה דעת המ"ב בזה.

(יד) למעשה, ר' משה"ל מחמיר כהמג"א ואוסר, והחזו"א^ט מיקל. אולי דעת הר"ן, כי היכי דמועיל למקצת שאר תנאי חזרה, אולי יהני גם לזה. ועיין. ולהלכה?

(טו) רותחת, לפי הצד שהוא מדיני בישול, היינו כ"ז שלא נצטנן לגמרי, וביבש גם צונן גמור, בין לח בין יבש בעינן שלא יצטנן לגמרי, דאל"ה מחזי כמבשל. וצ"ע מה שמביאים בשם רש"ז^י לומר דרותחת הוא יס"ב, דזה דלא כמאן.

^ה מצד ראייה זו לחוד היה ניתן לדחות, דרצו שיהיה במצב שבדרך כלל נראה לעין כל, וכשהוא עושה בדעתו לחזור, בדרך כלל כל הצורה הוא שונה. ועיין.

^י למסק' אמרנו דאדרבה זה מוסיף חום. ע' בהל' שהייה שהארכנו בעצות המועילות עם נייר אלומיניום.

^ז מלבד בעיה של קרוקפוט, הרי הטרמוס הוא נתינה לכתחילה.

^ח שם ל"ג.

^ט ל"ז י'.

^י מנחת שלמה ב' ל"ד ט"ו.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

טז) עודה בידו/לא הינחו ע"ג קרקע: חז"ל התירו חזרה ולא נתינה לכתחילה, ולכן צריך שיהא נתינה זו עכשיו קשור ומשתייך לשהייה ראשונה, דאל"כ מחזי כמבשל. שי' המחבר הוא דכ"ז שלא הינחו ע"ג קרקע, אע"פ שהינחו ע"ג מטה וספסל, לא בטל שהייה ראשונה. אולם דעת הרמ"א הוא דאינו מספיק אם לא הינחו ע"ג קרקע, אלא בעינן עודה בידו. ולכן, אם הינחו ע"ג ספסל או מטה, בטל ליה שהייה ראשונה ואסור להחזיר.

יז) יסוד המח' הוא תלוי איך פסקי' באיבעיא בגמ' שנשארו בתיקו. המחבר מיקל והרמ"א מחמיר. אולם לגבי השאלה של פינה ממיחם למיחם, כ' המ"ב שיש להקל בצירוף הראשונים דמיקילין בין כך במיחם שני. דהיינו, נחלקו הראשונים בפירוש פינה ממיחם למיחם – ר"ת סבר דהכוונה ללוקח קדירה א' מהאש ומוריקו לקדירה ב', וקדירה ב' נותן על האש^{יא}, והשאלה היא האם בקדירה אחרת יש חשש חתוי כיון שהוא קר^{יב}. והר"ן מביא פשט אחר דס"ל ודאי המיחם השני מותר, והשאלה רק כשהחזירו למיחם הראשון, האם נחשב כהינחו ע"ג קרקע. וע"ז כ' המ"ב דכיון שנשארו בתיקו, וגם י"א שאינו בכלל השאלה, יש להקל^{יג}. ואינו אסור לדעת המ"ב אלא היכא שפינה מקדירה אחת לחברתה, ואז החזירו להראשונה, ומחזירו, דזה פינה ממיחם למיחם [י"א ע] אי נוכל להקל גם בהא, דהוא גם ספ"ס, ספק בגמ', וספק אולי רק קדירה חדשה. בקיצור, יל"ע, האם יש ציור דכו"ע מודי אהדדי. בקיצור, מה דעת הדעה דמצריך קדירה חדשה, כשהחזיר לקדירה ראשונה. וע' בשעה"צ היטיב, ואינו ברור]. ולבני עדות המזרח ודאי אסורה מדין כלי שני.

יח) המ"ב כ' דלא כמג"א שהחמיר במיחם שני. ולמעשה, ר' משה"י החמיר כמג"א הזה, וכ"ה בא"ר. ושש"כ היקל כמ"ב.

יט) יש לדון, מה נקרא הנחה [בין ע"ג קרקע בין ע"ג ספסל]. ואם מניחו חצי על השיש, וחצי השני הוא באויר ואוחזו בידו, זה ודאי נקרא עודה בידו לכו"ע. ונראה^{טו}, גם אם אינו באויר, אלא ע"ג השיש, כל שאוחזו ממש, ויש הפסק אויר בין מקצת הקדירה והשיש, 'תכלית' הוא עודה בידו. ויל"ע, מה הדין כשמונח על השיש, אך אוחז בידו ג"כ.

כ) ור' משה"ט כ' דאע"פ דהרמב"ם בפיה"מ כ' דבעינן תלוי באויר, מ"מ לא כ' בי"ד חזקה, ומספיק אם אוחז בא' מהידיות, [דייק כן מדנקטו כל המפרשים לאסור בלשון 'הינחו' ולא 'העמידו', דמשמע ליה דרק הנחה גמורה, כעין עקירה והנחה, הוא דאסור, אבל כ"ז שידו א' אוחזתו, בסדר]. ויש חולקים ע"ז^{יז}, אבל הם החמירו רק לענין קרקע ומסכימים להתיר ע"ג ספסל.

כא) אבל כיון שזה רק חומרא מחמת בעיה דלא איפשטא, וגם השו"ע מיקל, ובצירוף שיטת הר"ן וכל שאר הספיקות בסוגיין, וגם כו"ע מודי להקל בספסל, יש להקל ולסמוך על זה לכתחילה בשיש ושולחן שלנו, שבסמוך נראה שאולי דינו כספסל.

^{יא} בס' שי"ח ס"ד בשי' המחבר דבדבר לח בעינן רותח, ואם לאו יש בו בישול אחר בישול, כ' הביה"ל בשם הפמ"ג דכלי שני נקרא צונן משא"כ להרמ"א, עיי"ש. עכ"פ קשה מאוד על הפמ"ג מכאן שמבואר מר"ת דנותן הקדירה השנייה על האש, והא כלי שני הוא צונן אליבא דהמחבר, וא"כ איך מחזירו! וצ"ע. וחזו"א הק' כן ל"ז י"ג. ושמעתי דכן הק' הפמ"ג, ויישב דמיירי בקדירה ריקנית שהינחו על האש ואז הוא חם, ואין לו הדפנות הקרות של כלי שני, ולכן דינו ככלי ראשון. וע' בס' שי"ח מש"כ בזה.

^{יב} כשהר"ן [י"ז]: מביא פשט זה כ' דמחזי כמבשל, משום דיש קדירה חדשה על האש, וזהו המח' הראשונים העיקרי בסוגיין. ^{יג} אגב, אומרים בשם הר"ר שמואל אוירבעך זצ"ל, שלא כל אופן מקרי פינה ממיחם למיחם, דאם א' מהם הוא כ' גשר' אינו מונח ע"ג קרקע לכו"ע ואינו היסח הדעת.

^{יד} ב' ס"ט.

^{טו} שבו"י בשם ר' אלישיב ורש"ז.

^{טז} ד' ע"ד ל"ג.

^{יז} ע' שש"כ [א' י"ח] שהביא בשם דמשק אליעזר ומהר"ם שיק.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

(כב) ויש לדון, בזמננו מה נקרא קרקע ומה נקרא ספסל [יש נפק"מ בהמשך, אם היה לו דעת, שהמ"ב מיקל, וכן לספרדי]. דהיינו, קרקע הוא מקום ששמים הקדירות כשאינו מתעסק כלל בענייני בישול, משא"כ ספסל הוא עדיין מקום שלפעמים מתעסק בקדירות ולכן שייך ביה ספק ומח"י.

(כג) שיש, נחלקו הפוסקים. חו"ש מיקל. [הו"א תלוי בגודל, דאם יש שיש קטן, ע"כ לא משאירו שם, ולא נגמר עיסוקו עמו, משא"כ בשיש גדול. ואולי גם במיקום].

(כד) שולחן, ר' נבנצל כ' שהוא כקרקע [בסלון או מטבח, ואיפוא במטבח?], ושאר הפוסקים [אג"מ ב' ס"ט, שש"כ, שבו"י עמ' קנ"ה בשם ר' אלישיב] חולקים וס"ל כספסל. [אולי תלוי מאיזה חומר].

(כה) שולחן בסלון, יותר גרוע משולחן מטבח, ולכא' הוא כקרקע יחשב לכו"ע.

(כו) מקרר, לכו"ע כקרקע.

(כז) קרקע שלנו, כ' ר' נבנצל שיש מקום לומר שהוא כספסל או אפ' פחות מזה ושאינו מקרקע דזמן שו"ע ומפרשיו, אבל אין לנו כח להקל נגד מה ששו"ע אסר להדיא.

(כח) הניח אוכל על צלחת, אם עדיין בידו, המאור השבת מביא מקילין [דסוף סוף עודה בידו], אך אם הניחו על השולחן, הפוסקים [חו"ש] החמירו בו כקרקע. ור' אלישיב השיב לשואל דפשוט שמותר, ויל"ע באיזה ציור דיבר.

(כט) כירה שאינו דולקת, לכא' דינו כספסל, וכ"כ שבו"י שם. וה"ה כיריים.

(ל) דעתו להחזיר: בגמ' נחלקו אם בעינן תנאי הקודם [עודה בידו] וגם דעתו להחזיר, או"ד א' מהם מספיק. ויש עוד דעה בגמ' ש'דעת' לא מעלה ולא מוריד. שאלת הגמ' הוא כמה צריך כדי לחבר מעשה זו לשהייה ראשונה, וכנ"ל.

(לא) הרמב"ם פסק שדעת אינו מעלה ואינו מוריד, וכן פסק המחבר. הרמ"א פסק דבעינן שניהם.

(לב) דעת, היינו להחזירה כשעדיין חם, אבל דעת להחזיר אחרי שנצטנן אינו נקרא דעת, שהרי אסור להחזירה^כ אז משום בישול. ולדידן, אם היה לו דעת להחזיר לפני שנצטנן לגמרי, מותר.

(לג) המ"ב מביא ראשונים דס"ל דבעינן או דעתו להחזיר או עודה בידו. וכ' דבעת הצורך יש לסמוך על דעת לחוד אם היניחו ע"ג ספסל ולא כשהיניחו ע"ג קרקע, וכן יש לסמוך עליהם אם הוא עודה בידו אפ' אם לא היה לו דעת להחזיר.

(לד) ודעת לחוד כשהיניחו ע"ג קרקע לא רצה להקל נגד דעת השו"ע.

(לה) ובביה"ל כ' 'אפשר שיש להקל במילתא דרבנן'. וחזו"א מיקל בזה בצירוף הר"ן.

(לו) להלן נביא דעת הר"ן. וכדאי לדעת כל השאלות כאן, שהרי התם אולי נקל בשופי.

^{יח} ע"פ חו"ש.

^{יט} צע"ג, דכתבנו דלר' משה צדי הבלע"ך שאינו חם יס"ב, כקרקע היא – וכי שולחן עדיף מזו? אתמה. והוכחנו מר' משה שם דשיש דינו כקרקע, ועפ"י זו איבד הראיה. וצ"ע.

^כ אם היה דעת להחזיר בלי גרוק"ט, האם דעת זו מהני הא גם זה דעת להחזיר באיסור. או"ד זו איסור בחפצא וזו איסור צדדי.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

לז) יש לחקור הא דבעינן דעתו להחזיר בסוגיין, האם בעינן דעת חיובי להחזיר, ואם אין, איבד ממנו תנאי זו, או"ד הדעת שאוסר כאן הוא דעת לסלק, וכ"ז שלא היה דעת שלילי להדיא, עדיין נקרא דעתו להחזיר.

לח) ועפ"י שאלה זו נוכל להכריע בכמה וכמה ציורים, כגון נפל האוכל מהאש מעצמו, הסיר הקדירה הלא נכון בטעות, חבירו הסיר הקדירה הלא נכון, נכבה האש, כבה האש בטעות בע"ש, שכח להדליק הפלטה, וכנהנה רבות. ובכל הני שאלות, אם היה אחר ביהשם"ש, או אולי אפ' באמצע ביהשם"ש^{כא}, בדיעבד יכול לסמוך על הר"ן, אבל בכמה ציורים לא יהיה סמך זה, וגם, אינו ממש לכתחילה, ועוד לספרדי לכאן אין לו לסמוך אשיטת הר"ן.

לט) ודע, דהיכא שנסיק בהמשך שהוא שאלה אבל יש על מה לסמוך, עדיף^{כב} לעשות ע"י גוי או ע"י קטן או ע"י שיתנו על קדירה מלאה או ריקנית [כדיבואר], או אם אינו נחוץ, אל יכניס עצמו לשאלות [וגם, ביהשם"ש קיל טפן].

מ) והנה, כ' רעק"א, אם א' לקח קדירה של חברו והניחו ע"ג קרקע, אסרו, שהרי רק במחשבה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, משא"כ במעשה. [קאי למ"ד בעינן שני התנאים]. ומסתפק כשהיה עודה בידו של חברו בלי דעת להחזירו, האם אסר קדירה של חברו, שהרי כאן בעינן מעשה עם מחשבה לאסור ויש לדון מהו העיקר. ותלאו במח' ראשונים כל היכא דבעינן דעת ומחשבה, האם חברו יכול לאסר חלק המחשבה.

מא) ומרעק"א מבואר ש'דעת' האוסר בסוגיין הוא דעת שלילי לסלק הקדירה מעל האש בלי להחזירה, כצד השני של חקירה הנ"ל, ולכן מסתפק היכא שצריך מעשה ג"כ, ובזה נחלקו ראשונים.

מב) ומתמיה על זה הרב שך^{כג} דפשוט שכאן בעינן כוונה להדיא להחזיר כדי לחברו לשהייה הראשונה דאל"ה הוא נתינה לכתחילה האסורה, וזה ודאי לא היה כאן, ופשוט שחבירו יאסר, שהרי סתם נטילה אוסר, אפ' נפל מאליו, רק דעת להדיא להחזיר מתירו. דהיינו טען בפשיטות כצד הראשון.

מג) ולדינא אמר^{כד} בע"פ פשוט שהלכה כרעק"א. ונכדו אמר שסבא התפלא על מי שחשב להורות נגד רעק"א, דהרי רעק"א נכתב הלכה למעשה, משא"כ אבי עזרי.

מד) אמנם עכ"ז, עדיין קשה מה באמת פשט ברעק"א, דלכאן צדקו דברי הרב שך, ומה בכך שאינו שלו, סוף סוף לא היה דעת חיובית להחזיר, וא"כ מסתברא פשוט דיחשב לנתינה לכתחילה, דהרי אין 'מחבר' בין שהייה ראשונה לזו.

מה) ובשבו"י^{כה} בשם ר' אלישיב כ' דע"כ צ"ל פשט ברעק"א דס"ל דכל שמניח קדירה, יש דעת סתם חיובי ממילא שרוצה בחזרתו ושיהיה על האש, משל למהד"ד, כשהניח תפילין, אם הסירם או נשמטו, ודאי לכו"ע בעינן דעת להדיא לחזור, חיובי, כדי לפטרו מלברך שוב. ואעפ"כ פסק מ"ב דבאמצע תפילה אם התפילין נפלו ממקומן, מותר להחזירן בלי ברכה, דכל שהוא באמצע תפילה, יש סתם דעת חיובי. וה"ה כאן, י"ל כל שהניח קדירה שם, נקרא שיש ממילא סתם דעת חיובי. וזו חידוש, אבל יש דברים בגו.

^{כא} כמו שאמר לנו הרב פאלק.

^{כב} דהרי גם לרעק"א הוא עדיין תלוי במח' ראשונים.

^{כג} ג' י' – עיי"ש דברים בהירים ומאירים.

^{כד} ע' שימושה של תורה עמ' ל' ואילך כמה הרב שך חשב וכיבד וחיבב כל מילה של רעק"א.

^{כה} עמ' קע"ד.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

(מו) וכ' שם שבו"י, דסברא זו מועילה היכא שחבירו הסירו, ובזה נאמר דסתם דעת ממילא דידיה עדיף ממה שחבירו עשה. אמנם היכא שהוא עצמו הסיר, הגם בטעות, בזה סתם דעת שרצה שיהיה על האש אינו מועיל נגד מה שהוא באמת עשה, דהיינו מעשה של הסרה ממש. ודכוותיה לענין תפילין, באמצע תפילה, בלי לחשוב התחיל להסיר התפילין וכרכם, וכי נימא שסתם דעת זו מועיל, ואינו חייב לברך שוב הגם שהוא עצמו התחיל להסירם?!

(מז) ונראה, דגם בזה לא כל טעות שוה, דאם אשתו אמרה תביא קדירה זו, והביאו, ולא היה דעתו להחזור, ואשתו רוצה שתחזור, בזה צדקו דבריני, אבל היכא שאמרה תביא מרק והוא הביא טשולנט, בזה דומה למי שרצה להסיר כובע, ובטעות הסיר התפילין, ולכא' בזה מסתבר דסתם דעת מועיל.

(מח) ועיין בדעת רש"י בסוגיין, בשש"כ^כ ובמנח"ש^{כז}, ואינו ברור אם הולך ע"פ מהלך זה, עם עוד קולות, או שמתכוון למהלך חדש. ושם השווה מי שהרים קדירה כדי לעשות חזרה, ובנייתם נכבה האש, דודאי יוכל להחזיר לאש אחרת, להיכא שכבה האש בלי שאוחזו, דמה לי אוחזו מה לי אינו אוחזו. דהיינו, ס"ל דעל מקום הבישול הוא כעודה בידו, ורוצה בקיומו כאן, ודעת לחזור להדיא [כנ"ל ועוד יותר מזה].

(מט) א"נ הבנתו הוא דתחילת סוגית חזרה הוא הסרה מהאש, אמנם היכא שלא הסיר בכלל מהאש, רק האש ברח ממנו, אי"ז נחשב בכלל חזרה, אלא הכל נחשב כשהייה אחת ארוכה [ואי"צ תנאים לחבר בין השהייה לחזרה, דכבר מחובר וקאי הוא], ואין כאן בכלל מחזי כמבשל.

(נ) וסברא אחרונה הזו מועילה לכל היכא שכבה האש אחר שהניח הקדירה שם, אבל היכא שהסיר הקדירה הלא נכונה, בזה מוכרח לסברת ר' אלישיב הנ"ל.

(נא) ועוד, בע"ש לקח מאכל מתנור חם והניח על פלטה ושכח להדליק הפלטה [וה"ה הגז], מסתברא ע"פ הנ"ל לאסור, וכן נקטו הרבה אחרונים, דהרי אע"פ שרצה והתכוון להניחו על האש, סוף סוף לא היה אש בכלל. ולכן אין כאן סתם דעת אלא ^{כח}Wishful Thinking, וגם, לרש"י הנ"ל כן הוא כלול בדיני חזרה. ועוד, אין הר"ן מועיל עכשיו.

(נב) אמנם, אעפ"כ רש"י היקל בהנ"ל. ואולי נימוקו דג"ז נחשב כדעת חיובי [ע' הערה הנ"ל], או אולי כוונתו שאי"ז כחזרה עכשיו, אלא המשך חזרה הראשון שלא הצליח בו, ובחזרה הראשון היה דעת ועודה בידו וכו'. א"נ בציור זה, הרי הפלטה והבלע"ך אינם כקרקע אלא מקסימום כספסל^{כט}, ובדיעבד זה מותר, כדמבואר במ"ב, גם בלי דעת. ואולי זה כוונת רש"י.

(נג) בקיצור, היוצא מכל הנתבאר, נפל מהאש, או האש נפל ממנו, יש רעק"א, ולפעמים יש שי' הר"ן, וכשהאש נפל ממנו יש סברת רש"י הנ"ל, וכו'.

(נד) וכששלח חברו להביא מרק והביא הטשולנט, הרי אין לומר שלוחו של אדם וכו', דהא 'לתקוני שדרתיך ולא לעוותי'. ולכן יש רעק"א, אולי הר"ן.

^{כי} א' ע"ט ועוד.

^{כז} ב' ל"ד י"ד.

^{כח} אולי יש כאן דעת של ר' אלישיב, דהרי אין לו דעת לסלק מהאש בכלל.

^{כט} ע' באר משה הדן דומה לזו, דאולי חשוב כעודה בידו.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

נה) הוא עצמו הסיר קדירה לא נכונה, בזה החמיר ר' אלישיב. ולכן אם עודה בידו מותר לדידן, וכן אם היה על ספסל, אבל הניחו על קרקע [כגון שולחן סלון], בזה לא נשאר לנו להתיר כי אם הר"ן, כששייך.

נו) הניחו בע"ש על פלטה ובלע"ך, ושכח להדליקו, אם מקודם היה ממקרה, אין מי שיתיר. ואם היה מתנור חם, יש רש"ז בשש"כ, ויכול לסמוך עליה בשעה"ד.

נז) נפל מאליו, יש רעק"א, ר' אלישיב, ואולי רש"ז, ולפעמים הר"ן.

נח) דע עוד, גוף חימום או מתכת חם נחשב כאש, אפ' כשכבר נפסק זרימת חשמל.

נט) אם הוא עצמו כיבה האש מחמת סיבה צדדית, כגון שמתחיל שריפה בבית, הורה הר"ר פאלק שאין אומרים הרי הסירו מהאש בכוונה, אלא אומרים שעשה עבור סיבה צדדית והקדירה נחשב כתמיד רוצה אותו על האש, ועדיין יש רעק"א.

ס) ע"ע אג"מ שם אות ל"ח, וצע"ג כוונתו, וסתירה למש"כ בד' ס"א. וצע"ג.

סא) ע"ג ולא תוכה: טעם תנאי זו כ' המ"ב סקנ"ח הוא משום שתוכה מחזי כמבשל משא"כ על גבה.

סב) והמ"ב נ"ז כ' שנקרא תוכה כשאין דפנות הקדירה בולטות בחוץ, ומונחת על קרקעית הכירה.

סג) ויש לדון איזה מהם הוא העיקר, ונפק"מ הוא Crockpot שדפנותיה בולטין בחוץ אבל גם מונחת על קרקעית הכירה. מקור המ"ב הוא מחצה"ש [אפ' אם לא ציין לדבריו] ושמה משמע שהעיקר הוא שיהא מונח על קרקעית הכירה. ועפ"ז יל"ע במציאות של קרוקפוט, אם הוא תלוי או מונח. ואם יש שמה כדורי נייר אלומיניום, ודאי אינו תלוי, כי עכשיו מונח עליהם, ולא באויר.

סד) נמצא, דוגמא שלנו בכל הל' בישול שהייה וחזרה של קרוקפוט נאסר להחזיר, הואיל והוא תוכה. היתכן? ואכן, אוח"ש^ל מסתפק לאסור קרוקפוט מטעם זה. מצדד להקל ע"פ מ"ב שי"ח צ"ד, דהבלעך הוא היכר וכו', ואכ"מ.

סה) אמנם למעשה, נראה שיש להקל בכמה צירופים [הגם דגם למסק' נראה שיש מקום להחמיר].

סו) חדא, ע"פ מש"כ מ"ב סקנ"ח לגבי כירות שאין להם תוך, אלא הם פשוטות, תוכן וגבן אחד, ומותר להחזיר עליהם דאין עליהם שם תוך. מקור דברי המ"ב הוא השלטי גיבורים.

סז) והמעין בדברי השלטי גיבורים^{לא} יראה דהוא רק כ' דמותר, והמ"ב הוסיף 'דאין עליהם שם תוך' [זהו כוונתו בשעה"צ נ"ג]. דהיינו מ"ב הבין ההיתר הואיל ואינו תוך, ואילו היה תוך, היה נאסר.

סח) מאידך, הערוה"ש^{לב} הבין אחרת בדברי השלטי גיבורים, ואין הטעם שמותר משום דאינו תוך אלא טעם ההיתר הוא הואיל ואין לו אלא אפשרות אחת, א"כ אין ריעותא. דהיינו, הא דתוכה אסורה הוא משום דמה שבחר תוכה ולא הניחה ע"ג, ע"כ עוסק בבישול, ומחזי

^ל פ"ב קמ"ט.

^{לא} דף יז. לדפי הרי"ף.

^{לב} י"ז.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

כמבשל, אמנם היכא שאין רק אלא אפשרות אחת, לא שנא אם הוא למעלה לא שנא אם הוא תוך, אין ריעותא, ואינו מחזי כמבשל, ומותר.

(סט) ולכן, כירה שיש לה רק תוך, לערוה"ש נקרא ע"ג ומותר, ואילו למ"ב למעשה הוא תוך ואסורה. וע' בספרו של הרב איידער^ל בשם הגר"א קוטלר שנקט כערוה"ש.

(ע) עכ"פ הנוגע לקרוקפוט שלנו, היכא שמונח על קרקעית הכלי, לפי ערוה"ש מותר, אבל לא למ"ב.

(עא) ועוד, אפ' למ"ב אולי יש להקל, שהרי האג"מ^ל אוסר חזרה לתנור משום דהוא תוכה [ע"כ למד כמ"ב ולא כערוה"ש], ואעפ"כ התיר אם היה בלע"ך מכל צדדיו. ולכא' צ"ע, דאם הוא תוכה מה מועיל בלע"ך, ויישב ר' אלישיב בקובץ תשובות^ל, דבלע"ך מכל צדדיו הוא 'היכר גדול', וזה מועיל אפ' תוכה.

(עב) והגם שזה חידוש גדול שלא ראינו, מ"מ הוא עוד צירוף לומר דאולי מ"ב יקל בנידו"ד בקרוקפוט, כשעשה גרוק"ט על כל צדדיו.

(עג) ועוד טעם גדול להקל בנידו"ד, הוא שי' הר"ן, דאנו יודעין שמועיל לענין עודה בידו ודעתו להחזיר, ואנו יודעין שיש ערוה"ש דסמך עליו גם לענין גרוק"ט, ועכשיו נראה שיש נידון אם הוא מועיל גם להתיר תוכה.

(עד) כי הרמ"א כ' שמנהגנו להקל כהר"ן ומחזירין לתנור, וכ' מ"ב סקס"ו דהכוונה שהיו מחזירים גם לתוכה. ובסקס"ז מביא פקפוקים לסמוך על הר"ן בכללות, ולענין תוכה בפרטות. אבל חזינן מהכא תרתי. חדא, שיש צד שהר"ן מיקל לענין תוכה. ועוד, שהמנהג היה להקל בנידון זול^ל.

(עה) ואולי עוד צד להקל כאן ע"פ שעה"צ נ"ב, פחות מג' טפחים אינו תוכה אלא ע"ג. וה"ה קרוקפוט שלנו אינו ג' טפחים. אמנם לכא' יש לדחות את זה, כי השעה"צ בא להחמיר דכירה גדולה, עמוק יותר מג' טפחים הוא כתוכה, גם כשתלוי. אבל מונח ממש, בזה ודאי מ"ב יחמיר. ועיין.

(עו) בקיצור, בקרוקפוט שלנו, יש הרבה מקום להקל אפ' לכתחילה, ואפ' באופן קבוע, מכמה טעמים שנתבארו כגון אולי אינו מונח על קרקעית, ואפ' אם כן, אולי הא דבולט מהני. ועוד, אין להם תוך שהערוה"ש והגר"א קוטלר הקילו. ועוד, אם יש בלע"ך מכל צדדיו, אולי מ"ב יקל גם תוכו. ועוד, אולי הר"ן מיקל בענין זה. ועוד ג"ט, וכו'. ועכ"ז, נראה לי שיש מקום להחמיר לא להחזיר בזה, ואם רוצה להחזיר ישתמש בקדירה ולא בקרוקפוט, ואינו חומרא יתרה. ועיין.

(עז) **מבושל כל צרכו:** כ' המ"ב דזה אינו מתנאי חזרה אלא מתנאי בישול. מצטמק ויפה לו מותר. (עח) וספק, ביה"ל ריש סי' שי"ח מחמיר. ולענין בדיעבד, עיי"ש.

^ל הע' 963.

^ל שם כ"ו וכ"ז.

^ל ג' מ"ג. עיינתי שם, והביא ר' משה א' צ"ז, ולא מצאתי ציונו. ואולי מכוון לא' צ"ג. ושם כ' דפח מהני כבלע"ך על גו, דהוא היכר, אע"פ שחומרו רב. ומסתבר דזה כוונתו, שבא ליישב מדוע קרוקפוט אינו כופח. אבל לענין תוכו, מאן דכר שמיה – אמנם מדחזינן שהקיל חזרה ע"י פח, ע"כ לא חשש שזה יקרא 'תוכה', אפ' אי לא איירי בענין תוכה בכלל. ^ל וכן מבואר מ"ב סוסק"צ.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

המשך שאר דיני חזרה

(עט) כשחזרה מותר, מותר גם לכירה אחרת, אפ' הבליה מרובה מהראשונה.

(פ) והטעם, שעדיין נחשב כהמשך. אבל אם היה מעיקרא בהטמנה, אסור להחזירו ע"ג כירה, וכן להיפך אם היה ע"ג כירה אסור להטמינו.

(פא) **דעת הר"ן:** שיטה מחודשת יש להר"ן, וס"ל דהני תנאי חזרה, היינו רק כשהסירו מהאש בע"ש, ורוצה להחזירו משחשיכה, אבל אם בכניסת שבת היה על האש, א"צ תנאים אלו.

(פב) והביאור, דאם היה על האש בכניסת שבת, אז יותר קל שהחזרה יהיה נראה כהמשך שהייה ראשונה, משא"כ כשלא היה על האש, הוא נראה פחות מקושר לשהייה מבעו"י, ויותר נראה כפעולה חדשה, ולכן צריך יותר תנאים שיהיה ניכר כהמשך.^{לז}

(פג) וכמובן זה חידוש, דקדירה זו שנסתלק מהאש דקה לפני שבת, והקדירה שלידו שהיסרו אותו חמש דקות יותר מאוחר, נראים שוין לגמרי. אבל כך הם גזירות חז"ל. ועוד, דכבר אמרנו ד'מחזי' הוא שהוא עצמו, ולא דווקא לאחרים.

(פד) ופסק הרמ"א נוהגים^{לח} להקל כהר"ן, וסומכין עצמן על דברי הר"ן, וטוב להחמיר. דהיינו מעיקר דדינא מותר, אבל לא ינהוג כן כלכתחילה. נמצא זה קולא חזקה וגדולה ורחבה לעת הצורך, ואולי גם לכתחילה בצירוף שאר שאלות.

(פה) כ' המ"ב להדיא, וכ"ה בב"יל^{לט} וכן מדויק ברמ"א, ששיטת הר"ן מיקל רק לענין עודה בידו ודעתו לחזור, אבל גרוק"ט עדיין צריכים. וע' בר"ן דכמעט להדיא כ"כ.

(פו) אבל בערוה"ש^מ מביא לימוד זכות על המקילים להחזיר אפ' כשאינו גרוק"ט מהר"ן הזה. וע' ברכ"י המביא תשב"ץ שמביא 'יש מקילין' כצד הזו.

(פז) וכמובן, זה חידוש גדול עד למאוד, אבל כדאי הוא להיות צירוף באופן של דיעבד במקום הדחק [כגון שוויגע"ר^{מא}] היכא שיש ספיקות נוספים, כגון בתנורים שבזמננו או Crockpot, שיש סברות^{מב} קטנות להתירם.

(פח) עודה בידו ודעתו להחזיר, כ' המ"ב מפורש שהר"ן מתיר. ולגבי ע"ג ולא תוכה, האם מתיר הר"ן גם בזה, ע' מ"ב ס"ק ס"ז שמביא מח' בזה, והמנהג היה להקל גם בזה.

(פט) ולפי"ז, להחזיר לcrockpot ממש אינו פשוט, דכבר ביארנו שיש לדון אם כדורי אלומניום עושים זה ע"ג^{נג}, וגם אינו פשוט שהר"ן מיקל בזה. ועמש"כ למעלה לגבי תנאי של תוכה, שהארכנו לבאר צדדי ההיתר של קרוקפוט.

^{לז} דוגמא לציור שיחמיר הר"ן הוא מי ששומר מים חמים בטרמוס מע"ש, והניחו ע"ג קרקע, דאסור לשפכו לתוך הטשולנט בשבת.

^{לח} ולא 'נהגו' אלא 'נוהגים', שהוא לשון שמשמע יותר לכתחילה.

^{לט} וכ' 'פשוט'.

^מ ו"ט.

^{מא} וזו היה גם מעשה שהיה, אלא דשם היה צד שלא היה מבושל כ"צ. ויל"ע אי הא דעבר על בישול עוזרו, דהרי הטעם שמחמירין בחזרה טפי משאר איסורים הוא דאנשי מזלזלי בהו, משא"כ איסור חמור. א"כ הואיל ועבר על איסור חמור, אולי בזה לא אסרו חז"ל. או"ד, אסרו חזרה בדיעבד, משום טעם הנ"ל, והוא גברא אתרתי עבר, ואסור בדיעבד עדיין. וכזה מסתברא לי. ועיין, וע' מ"ב ס"ב.

^{מב} מהרש"ם שהקיל באש מכובה מעטם שמא יחתה, והלא הבלע"ך בחזרה לדעת ר"ת הוא משום שמא יחתה, כגר"ז. ומהר"ם שיק שהקיל כמהרש"ם היקל להדיא גם לענין חזרה. וע"כ כדברינו.

^{מג} המעיין במ"ב ידיק שתוכה מקרי שמונח על קרקעית הכירה.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

צ) וגם לענין חזרה לתוך תנורים שלנו, כ' הפוסקים שמלבד בעיה של גרוק"ט, יש בעיה של תוכה. ושבת הלוי^מ כ' שסומכין על הר"ן לענין תוכה.

צא) אם היה על האש למקצת ביהשם"ש, הורה הר"ר פאלק שזה צירוף להחשיב הר"ן להקל [במעשה שהיה היו עוד צרופים].

צב) פסק הרמ"א דנוהגין^מ להקל וטוב להחמיר. וביאר המ"ב כיון שהרבה חולקים על הר"ן, ולענין לסמוך עליו לענין תוכה, הרי הב"י למד שהר"ן התיר רק ע"ג ולא בתוכה.

צג) וממשיך שיש ללמד זכות על המקילין, דרוב הפעמים אין החום שבתנור מספיק שהאוכל יגיע ע"י ליד סולדת בו. וכמובן, לימוד זכות זו אינו שייך בתנורי זמננו.

צד) פמ"ג כ' המנהג להקל. רי"י פישר^מ כ' נוהגין להקל. וק"ק שרמ"א כ' דטוב להחמיר.

צה) חזו"א^מ כ' דהא דנוהגין כהר"ן, היינו רק כשאין תרתי לריעותא, אבל אם הניחו ע"ג קרקע וגם אין דעתו להחזיר, בזה לא סומכין על הר"ן.

צו) אומרים בשם החזו"א, דמבואר מהר"ן דמהני עודה בידו ודעתו להחזירה אפ' אם היסירו מבעו"י. ולפי שאר ראשונים החולקין, זה לא מהני, שהרי התרים אלו הם רק אם היה על האש בכניסת שבת. אולם בשעה"צ מ"ד מבואר דלשיטה זו לא משנה לפני שבת או בשבת עצמה, וכן נקט שש"כ.

צז) אם נצטנן, לפי המבואר לעיל שזה בעיה מצד בישול, לפי הר"ן אסורה כשנצטנן לגמרי בלח, אבל ביבש לא יהיה בעיה. וכ"כ המ"ב. אך ממשיך ומביא שי' המג"א דיש בעיה מצד חזרה כשהוא נצטנן, דלא כמש"כ לעיל, ולכן אוסר אפ' ביבש שנצטנן. וכבר הקשנו לעיל למה מביא המג"א בכלל ולמה כאן, וצ"ע.

צח) לסתום פי התנור אינו הטמנה, אבל יהיה בעיה אם עי"ז יעשיה חם כיד סולדת בו, וכנ"ל.

צט) מביא כאן המ"ב עוד הפעם דגם להר"ן בעינן גרוק"ט, ומביא ישועות יעקב שמיקל אם הם גרוף להצד ולא לחוץ. וכ' שיש להקל ע"ז לענין חזרה ולא לשהייה.

ק) וק', מה החילוק בין שהייה לחזרה, ועוד, מדוע סומכין ע"ז וע' חזו"א ל"ז ח' שכ' דהישועות יעקב תמוהה.

קא) הזות מאכלים ע"ג בלע"ך ופלטתה: בלע"ך שיש עליו חלקים שחמים מאוד כיד סולדת, וחלקים שהם חמים פחות מזה, יש לדון אם ואיך יכולים להזיז ולסדר המאכלים מחלק א' להשני. שאלה זו הוא גם אם המאכלים הם על הבלע"ך בכמה 'קומות', דהיינו זה ע"ג זה.

קב) ר' משה יש לו שני תשובות בדבר. א' הוא בח"ד ע"ד י"ב, ושם אינו ברור כוונתו. השני הוא ח"ד ס"א, ושם ברור כוונתו, ובא זה וגילה על זה.

קג) ושם כ', מאכל שמונח על חלק שאינו יד סולדת [שאם יניח שם אוכל קר לא יגיע ליד סולדת בו], אסור להזיזו ולהניחו על חלק החם, אפ' אם עכשיו המאכל חם מאוד מסיבה אחרת, כיון שזה כמו קדירה חמה שאינה על האש ונותנו על האש. אבל אם בתחילת שבת היה מונח על

^מאיפה?

^מנוהגין ולא נהגו...

^ממאור השבת ח"י ? עמ' 651.

^מל"ז י"ב.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

חלק החם, והסירו והניחו על חלק שאינו חם כ"כ, אין זה נחשב כנתינה על קרקע וספסל, ומותר להחזירה לחלק שהוא חם, בצירוף שי' הר"ן. ואע"פ שפסקי' שטוב להחמיר, הכא עדיף טפי.

קד) ועפי"ז, קוגל שמונח ע"ג קדירה של מרק, אע"פ שהוא חם אסור לקחתו ולהניחו ישר על הבלע"ך הואיל ולא היה על האש בע"ש. וכ"כ בשש"כ בשם חזו"א. ובהע' שם^{מח} מביא בשם רש"ז, דאפ' אם לא היה על חלק החם בכניסת שבת ולית ביה צירוף הר"ן, אך היה בתנור לפני כן, ולפני שבת הניחו ע"ג חלק שאינו חם כ"כ, אינו נחשב כהניחו ע"ג קרקע. דהיינו, הנחה ע"ג חלק הקר של הבלע"ך מבעו"י, אינו נחשב כהניחו ע"ג קרקע, וגם ברור שכאן הוא דעתו לחזור, ולכן יש להקל ע"ז כמש"כ המ"ב, ואפ' אם אין צירוף הר"ן. אגב, לפי מש"כ לעיל בשם החזו"א שלהחולקים על הר"ן לא מהני תנאי חזרה מבעו"י, כאן יהיה אסור, אבל כבר כתבנו שהמ"ב בשעה"צ מ"ד מיקל בזה.

קה) [הבהרה ממהדו"ב: מתבאר מדברי ר' משה, דאם היה על האש לפני שבת, ואז הזיזו והניחו על קצה הבלע"ך, שאינו חם מספיק, ועכשיו בשבת רוצה להחזירו להאש דומה לקדירה שהיה על האש לפני שבת, ואז הניחו ע"ג קרקע, ובשבת בא להחזירה, וזה ודאי אסור^{מט}. וממשיך, דאם בכניסת שבת היה על האש, ואח"כ הזיזו לצד, ועכשיו בא להחזירו, בזה היקל ר' משה לכתחילה, דיש כאן הר"ן הואיל והיה ע"ג האש בכניסת שבת, ויש דעת להחזיר, ומצד עודה בידו י"ל כל שהוא עדיין על הבלע"ך, אינו ממש קרקע, ושפיר יש להקל ולהחשיבו כעודה בידו.

קו) דהיינו, ר' משה היקל אם היה על חלק החם בכניסת שבת, ואסר אם היה בקצה הבלע"ך. וק"ו וכן בנו של ק"ו לא יקל ר' משה אם מעולם לא היה על האש, אלא שלקח התבשיל מהמקרר, והניחו על קצה הבלע"ך, ואח"כ בשבת בא להניחו ע"ג האש, זה ודאי נתינה לכתחילה, ואסור.

קז) ולדינא, הא דהחמיר ר' משה כשאיבד צירוף הר"ן, בשעה"ד גמור [שוויגע"ר] יש לצדד להורות להקל. דהיינו היכא שהיה על האש או במקום החם בע"ש [או בתנור], ואח"כ הזיזו לקצה הבלע"ך, בשבת יש לצדד להתיר להחזיר להאש, דיש כאן דעת להחזיר, ואפשר להחשיב צדי הבלע"ך כעודה בידו.

קח) דהיינו, היה במקום החם בכניסת שבת, מתיר ר' משה לכתחילה. לא היה במקום החם, אוסר ר' משה. ואנן טוענין דע"פ סברתו יש לצדד להקל בהא בשעה"ד. והיכא שמעולם לא היה במקום החם לפני שבת, אלא לקחו ממקרר לקצה הבלע"ך, ועכשיו בא להזיזו להאמצע, לית מאן דיקל בזה.

קט) עד עכשיו היה לנו ג' דרגות לענין אמצע הבלע"ך וקצה הבלע"ך, ע"פ ר' משה. ומצינו אותם ג' דרגות בשש"כ לענין 'קומות'^י [דגם אם הוא חם שם, מ"מ אינו מקרי על האש אלא על הקדירה, ומפני זה נראה בהמשך היתר ע"ג קדירה מלאה], דהיינו אם היה קדירה על הבלע"ך, וע"ג קדירה אחרת, אם בכניסת השבת היה ע"ג הבלע"ך עצמו, מותר עכשיו להורידו על הבלע"ך. ואם לפני שבת היה על מקום החם ונתחמם, ואז לפני שבת הגביהו ונתנו ע"ג קדירה אחרת, אז יש לצדד אולי מותר להורידו, ואם בע"ש הניחו מהמקרר לע"ג קדירה, בשבת ודאי אסור להורידו. כ"כ שש"כ א' מ"ד והע' קב"ה, בשם רש"ז^{יב} כדברינו. מה טוב ומה נעים. ועיי"ש מש"כ בשם חזו"א.

קי) אמרנו תמיד, צדי הבלע"ך, ואמצע הבלע"ך, וכו', אבל באמת ה"ה בפלטה, יתכן שיהיה חלקים שבהם המאכל לא יגיע ליס"ב, ובשאר חלקים כן, א"כ דינו של בלע"ך שייכת גם בפלטה. דלא כאו"ש דהשווה לגמרי כל חלקי פלטה. ע"ב.]

^{מח} הע' ע"ט.

^{מט} מכאן אתה למד דלדעת ר' משה מסתברא דשיש שלנו דין קרקע יש לו. אמנם עמש"כ בדעת ר' משה לענין שולחנות שלנו, ותראה שאין להוכיח מידי, ור' משה צ"ע.

^י לכא' אין לחלק בין ב' קומות לג' וד' קומות.

^{יב} וע' באו"ש ב' קי" וק"כ, בשם רש"ז להחמיר מחלק החם להחלק שהוא ממש על האש, לכתחילה.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

קיא) ולכא' ה"ה אם היה מאכל בתנור מבעו"י, וכבה התנור לפני שבת, גם אם חום התנור נתקרה, יש לצדד ע"פ שש"כ הנ"ל להקל בזה בזעה"ד.

קיב) **חזרה מע"ש^{יב}**: שי' הטור והרא"ש הובא ברמ"א הוא איסור חזרה אפ' מערב שבת.

קיג) ומקורם הוא מר"ת, דלמד כן מהמשנה לגבי חזרה 'לא יתן עד שיגרוף', ולא נקט כשהוא גרוף, ע"כ איירי בעת שיכול לגרוף, והיינו מע"ש, וע"כ השיעור הוא שיכול להרתיחו, דאל"ה גם ביום ד' וה' נאסור.

קיד) והיינו סמוך לשקיעה, שיעור הזמן שאילו הקדירה היה קר לא היה מספיק זמן להרתיחו, אבל אם יהיה מספיק זמן, נחשב כשהייה ולא כחזרה. [תלוי בזמן, אילו היה צנון, ואין חילוק אם הוא חם עכשיו].

קטו) מבואר ממ"ב שטעם לגזירה הוא דאילו היה מותר להחזיר יש לחוש שיבא להחזיר גם בשבת עצמה. ממשיך מ"ב 'וכלא חדא גזירה הוא ובשבת אסור שמא יחתה' עכ"ל. וק', היינו שי' ר"ת, אבל שאר ראשונים למדו הטעם משום מחזי? וע' בתוס' ל"ו: ד"ה וב"ה כשמביא הא דחזרה בע"ש הוא גם בשם ר"ת. ואז נחא. וע' גם בר"ן שהוא המ"ד משום מחזי, והוא חולק על הא דחזרה בע"ש. ויל"ע מה ענין חזרה בע"ש לטעם איסור חזרה, הא כבר ביאר המ"ב דהחשש הוא משום דאם מותר להחזיר בע"ש יבא להחזיר בשבת. והמדייק בלשון מ"ב יראה דזה בא ליישב. ואבאר דברי. דאם אומרים דטעם של חזרה הוא מחזי, א"כ מה שייך מחזי בע"ש. אלא הוא גזירה חדשה, אתי לאחלוף, וזה גזירה לגזירה. משא"כ אי בשבת אסור משום שמא יחתה, ולכן אסרי' גם ביום שמא יבא לעשות בשבת ויחתה, וא"כ י"ל דכלול בחדא גזירה, דאסרו בכל אופן שיבא לידי חתוי, בין בשבת ובין בע"ש, ואינו גזירה לגזירה אלא כולא חדא גזירה. וזהו דקדדוק לשון המ"ב. ולכן המחמיר כאן הוא תוס' לשיטתיה, והמיקל הוא הר"ן לשיטתיה. ואנן שמקילין מעיקר הדין, הוא אנן לשיטתנו. וכל דבר בא על מקומו בשלום!

קטז) כ' הרמ"א שהמנהג להקל בזה, אך טוב להחמיר מבקום שאין צורך כ"כ. ונפרט כל הדיונים והשאלות שיש בשי' זו, ונראה אם ומתי ועד כמה נוגע.

קיז) כ' רש"ז שצריך שיגע ליד סולדת בכניסת שבת.

קיח) המג"א כ' שאינו תלוי בברכו אלא בחשכה, שקיעה. [דעה זו הוא ר"ת, ולכן האם יש עד שקיעת ר"ת?]

קיט) כ' מ"ב ששי' זו הוא רק לענין גרוק"ט ולא לשאר תנאי חזרה. זה עוד סיבה מדוע ישים בלע"ך גם אם מעיקר דינא קיי"ל כחנניא.

קכ) אינו מבושל לגמרי, המ"ב מביא מח', דהרי אין חשש שיבא לעשות כן בשבת. ומשמע שדעתו להקל. וכן נקט בשו"ש. ומה עם לח שנצטנן?^{יג}

קכא) מהני קידרא חייתא.

קכב) אם בשעת חזרה האש הוא גדול, ואח"כ מקטין האש, כ' רש"ז^{יד} דכיון בשעת חזרה היה יכול להגיע ליס"ב לפני חשיכה, לא משנה אם מקטין האש אח"כ. ואפ' אם נקל בזה, צריך שהאש עצמה יהיה גדול, ואינו די במה שסיבב הכפתור, דלוקח כמה דקות עד שיגיע התנור לחום הרצוי.

^{יב} מדוע ספרי הלכה בלע"ז לא הביאו דין זה בכלל?

^{יג} מו"ר הוכיח מכאן לענין שהייה בלח שנצטנן, כדעת החזו"א שהבאנו במקומו. ולא הבנתי.

^{יד} שש"כ א' רי"ז.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

קכג) ואומרים בשם החזו"א שאם מניחו ע"ג אש קטן שבאפשרותו להגדילו, ג"כ מקרי אפשר להגיע ליס"ב לפני שבת. מקור?

קכד) מי שמאכל שלו אינו גרוק"ט, ומסיר התקע כדי להכניס שעון שבת או לחבר לחוט מאריך, וכו', אין בזה משום חזרה מע"ש, דאפ' כשאינו מחובר, מ"מ הגוף חימום עדיין חם מאוד, ונקרא עדיין על האש, ואינו תלוי בזרם חשמל.

קכה) מי שמאכלו הוא בתנור, ובע"ש סמוך לחשכה מוציא ממנו משהו ע"י שמושך כל מהאכלים לחוץ, הרי לכאו' זהו חזרה מע"ש, וטוב להחמיר.

קכו) מי שמדליק הקרוקפוט חצי שעה לפני שבת, הרי הגוף חימום בתוכו מחמם איטי מאוד, ולכן מסתברא דזהו חזרה מע"ש.

קכז) כ' רמ"א שסמיכה מותר בכירה, ואסור בתנור. ורק אם הוא יגיע ליס"ב, דאל"כ מותר בכל גווני.

קכח) **שונות:** חזרה לבני עדות המזרח: אי"צ דעת, ואי"צ עודה בידו, רק יזהר שלא יניח ע"ג קרקע. ואין לו שי' הר"ן. כ"כ אורל"צ ב' י"ז ו'.

קכט) בענין הל' חזרה בדיעבד, דהיינו לאחר מעשה, עמש"כ בסעי' א', והיכא שלא נשתבח התבשיל, כגון שהיה חם בהיתר [ע"ג קדירה], והורידהו להאש עצמה, אם ימתין עד שיצא התוספת חום, מותר, היכא שלא היה מצטמק ויפה לו. וכן אם היה צונן או שנצטמק ויפה לו, יכול להמתין עד שיצטנן. וגם מבואר דרק לבני משפחתו אסור, ולכן יכול להחליף עם שכנו.

קל) העובר על חזרה, ועדיין הוא על האש, לחזו"א ירוץ ויסירו, ולמ"ב יכול להשאירו, דמה שעבר עבר [גם למ"ב, שי' ר"ת עדיין קיימת, ולכן עדיין יסירו]. כ"כ חזו"א ל"ז כ"ז, דלדידיה הוא משום שמא יחתה וזה כל רגע ורגע, משא"כ למ"ב העיקר הוא מחזי, א"כ רק בשעת מעשה. ומסברא היה מקום לומר בדיוק הפוך, אבל כ"כ החזו"א.

קלא) מעשה שהיה אשה אחת לקחה קישק"ע ממקרר ונתנו לתוך הטשולנט על האש. הקישק"ע אסורה. והטשולנט, בשעה"ד נוכל לצרף דעת הכת"ס שהבאנו ריש סי' שי"ח, דיש שי' רא"ה דמעשה שבת אסור האוכל ולא הבליעות, ועוד דאולי זה רק בבישול עכו"ם, אבל מעשה שבת שאינו לכו"ע קי"ל טפי. ועוד, אולי בטל ברוב ולא ס', נגד פמ"ג. ועוד, יש מג"א בשם אגודה דיש צד דהיכא שאינו בא להטעים שאר התבשיל, קיל טפי, ואולי זה בכלל. בצירוף כ"ז יש להקל בשעה"ד. ואפ' היכא ישכול להכשיר, כגון שאינו חרס, לא יכשירו, דאל"ה הוא תרתי דסתרי. ואכ"מ.

קלב) אמרנו כמה פעמים [בעיקר בסעי' הקודם], בשם ר' משה א' צ"ד, דאש הוא רק מקום שהאוכל יגיע ליס"ב, אבל היכא שהאוכל לא יגיע ליס"ב, גם אם האש חם, מ"מ מותר אפ' נתינה לכתחילה. וע' רמ"א סעי' א', ומ"ב כ"ג, שמו"ר דייק ממ"ב זו כר' משה, דכ' מ"ב 'קדירה'. ולדידי נראה לי, דהגם דהדין אמת, מ"מ הדיוק אינו הכרח, דאיירי בהמקום שבו מניח הקדירה. וע' אוח"ש דדן אם קדירה קטנה היה מגיע ליס"ב, אבל לא גדולה, מה דינו להניח גדולה. ולדינא פשוט דמשערינן כל קדירה כפי שהוא.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

קלג) ע' ציץ אליעזר י"ב ט' דמביא מנהגים שונים ומשונים להניח מאכלים ע"ג קדירה מלאה, ואח"כ להורידו לפלטה או לבלע"ך, וע"ע אבן ישראל להגרי"י פ"ח ח' ח', וה' י"ט, שהתיר ג"כ, וצ"ע.

קלד) יש איסור שהייה במים לרחיצה, כדמבואר בסי' רנ"ה, ולכן צריך שיגיע לכה"פ למאב"ד. ובמקווה, התיר הציץ אליעזר י"ב ל"א משום טח בטיט, הואיל והמתגים וכו' הם נעולים בחדר אחרת. במציאות אי"צ לזה, דתמיד נשאר חם.

קלה) ולענין להעריך שעון שבת על הבוילר, כדי שיהיה לו מים חמים מיד במוצ"ש, לפי חזו"א בסוף הסימן יאסר, אם לא שנאמר דנקרא טח בטיט. אבל בלא"ה, לכא"ו ההיתר היחיד הוא דלא שייך בו חתוי, שהרי יש רק דלוק או כבוי, ולכן דומה לפלטה וכו'. ולענין בוילר בחו"ל, הרי יש לו טרמוסטט, ומדליק ומכבה כל הזמן, ולפי חזו"א יאסר, אם לא שנחלק בין טרמוסטט לשעון שבת. ולענין שהייה באלו, צ"ל שהוא מאב"ד תמיד, וסמכין אחנניה. ועיין.

קלו) לענין מים לחימום הבית או הגוף, ע' שבו"י בשם ר' אלישיב ורש"ז דהקילו, וע' שבה"ל ט' נ"א ומנח"י ב' נ"ב שהחמירו, ואכ"מ.

קלז) אנשים שאחרי סעודת שבת בליל שבת, לוקחים מה שנשאר מהקוגל, ומשימים אתו לתוך קדירת הטשולנט, הר"ז נתינה לכתחילה, אלולי דעת הר"ן; וג"ז אינו ברור כיון שנצטנן, עמש"כ אודות זה. ולכן אין לעשות כן לכתחילה, אבל אין לאסור הטשולנט. והיכא שהטשולנט לא היה גרוק"ט, יש רק הערוה"ש דס"ל שהר"ן היקל גם לענין זה, ועמש"כ שם. ועוד, יזהר מבישול אחר אפיה. ויעשה בדרך היתר, דהיינו לפני שמגישו, יקח חצי, ויחזירו ע"ג הקדירה מלאה, ולא יטמינו בתוכו.

סע' ג' – המשכים בבוקר

א) המשכים בבוקר ורואה שתבשילו עומדת להישרף, מה יעשה להצילו, יסיר הקדירה מע"ג האש, וישמור על כללי חזרה, ויניח קדירה ריקנית להיות כבלע"ך^נ, ואח"כ יחזיר קדירתו.

ב) דווקא קדירה ישנה [דזמנם], ולא חדשה מטעם מכה בפטיש. וע' מ"ב ע"ט ושעה"צ ע"ב, ובזמננו אין שייך מושג כזה.

ג) דווקא ריקנית מטעם איסור בישול וחזרה בקדירה מלאה.

ד) בסעי' א' הבאנו שבט הלוי שלמד שהיתר של קדירה ריקנית הוא היתר של גרוק"ט, משא"כ החזו"א למד שזה מותר **כמו** שגרוק"ט מותר, וסיבת ההיתר הוא סמיכה, עיי"ש. ופשטות משמעות המ"ב הוא כשבט הלוי.

ה) כ' המ"ב דכי היכי דמותר להניח ע"ג קדירה ריקנית, ה"ה מותר להניח ע"ג מעזיבה שע"ג תנורים שלנו, שהמעזיבה מפסיק בין האש להקדירה.

ו) אך שי' המהרי"ל הוא שצריך גם להניח דף או עץ להכירא שאינו חפץ בחום הרבה ולא יבא לחתות. כ"ה בערך לשון המ"ב ושעה"צ. וכ' היכר וגם שלא יבא לחתות, האם הכוונה למחזי?

^נ יזהר מכבוי.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

- (ז) ומביא מג"א שמתיר בזה אפ' נתינה לכתחילה, ובלבד שאין בעיה משום בישול, כגון לח שנצטנן.
- (ח) יל"ע, בהא דיש היתר מעיקר הדין במעזיבה, והחמיר בו במהרי"ל, היכי דמי – אי ה"ל מקום שרגילין לבשל, חייבין גרוק"ט מעיקר דדינא, ומדוע זה חידוש של דעת המהרי"ל, ואם אינו מקום בישול, מדוע החמיר המהרי"ל.
- (ט) והביאור, מבואר מאג"מ¹¹ ובית מאיר, והוא לכאוף הפשטות, דבעצם אינו מקום בישול, אמנם הואיל ולא הניח גרוק"ט מדיליה, אלא כך היא צורתו, החמיר המהרי"ל לחייב היכר, אבל מעיקר דדינא אי"צ הואיל והוא גרוק"ט. [והואיל והוא רק להכירא, כן משמע, אולי יהני כסוי או הסרת כפתורים].
- (י) מאידך, מהרש"ג ומהר"ם שיק למדו אחרת, דבעצם הוא כן מקום בישול גם בחול, ואעפ"כ מדינא אי"צ גרוק"ט, והטעם משום דהאש אינו נראה אלא מכוסה, והא דחששו חז"ל לשמא יחתה היינו כשרואה האש בעיניו, אבל כשאינו רואה האש, בזה לא חששו חז"ל, אך מהרי"ל החמיר דאולי יבא לפתחו.
- (יא) ולפי צד הזו, קרוקפוט, פלטה, תנור שלנו ודאי אי"צ בלע"ך, כי האש מכוסה, משא"כ גז. ואולי זה יסביר מנהג איזה אנשים שיש להם בלע"ך על הגז, ולא על הקרורפוט, הגם שאינו מבושל אפ' כמאב"ד. ולדינא קיי"ל כר' משה ובית מאיר, וכ"כ שבה"ל, ודלא כהני פוסקים. וצירוף מיהא איכא.
- (יב) אמנם, הניחא שלמדנו זכות על אנשים הללו לענין שהייה, אבל לענין חזרה, שאינו מחמת שמא יחתה אלא כמחזי כמבשל, מאי איכא למימר. ועוד, מהרש"ג ומהר"ם שיק גופא, איך התירו חזרה ונתינה לכתחילה, הא לכה"פ הוא נראה כמבשל.
- (יג) ובעצם זו קושיא גם לדידן, דקש וגבבא אין בה חשש חתוי, ומותר להחזיר עליה – וק', הא עדיין מחזי כמבשל. וזו י"ל, דאינו מחזי כמבשל באש כזו. והניחא בקש וגבבא, אבל בהאי מאי איכא למימר.
- (יד) ואולי י"ל, שאר תנאי חזרה הם משום מחזי כמבשל, והבלע"ך של חזרה הוא משום שמא יחתה, ויש אבנ"ז וגר"ז כזה [ר"ת], א"כ מובן הא דמהרש"ג ומהר"ם שיק. א"נ, הר צבי כ' דחששו למחזי כמבשל אך ורק היכא שהיה גם חשש שמא יחתה, אבל חשש אחת לחודיה, לא חששו חז"ל.
- (טו) וע"פ ב' מהלכים הללו, מובן המהרש"ג ומהר"ם שיק שהתירו חזרה ונתינה לכתחילה ע"ג מעזיבה, לפי שיטתם, וגם בזה יבואר מנהג אותם אנשים שמשנהין ומחזירים לקרוקפוט ותנור שאין בו בלע"ך.
- (טז) וכמש"כ, כ"ז הוא לימוד זכות וחידוש שאינו לדינא, ולא יסמוך ע"ז, אבל לימוד זכות מיהא איכא.
- (יז) היוצא ע"פ מש"כ למעלה, גרוק"ט שרגילין לבשל עליה [כמו שיש באיזה מסעדות, או בקייטרינג, או במטבחי ישיבות וקמפ"ס], לפי הפשטות חייב גרוק"ט מדינא [ואינו מועיל מה שמשים בלע"ך נוספת ע"ג בלע"ך, דנתבטל ונעשה אחת], משא"כ לפי מהרש"ג ומהר"ם שיק.

¹¹ א' צ"ג.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

(יח) כ' הרמ"א הא דצריך ליזהר מתנאי חזרה, היינו רק לשיטתם, אבל אנן סומכים בדיעבד על שי' הר"ן בסעי' הקודם.

(יט) הק' הביה"ל למה כאן היתירו רק חזרה, ובסעי' ה' היתירו נתינה לכתחילה ע"ג קדירה, ובעז"ה בסעי' ה' נאריך בזה.

(כ) עכ"פ חזינן מהכא דלא כיחוה דעת להגר"ע^י, שהתיר נתינה לכתחילה על גרוק"ט בדבר שאין בו משום בישול. וק' מכאן, דכאן מבואר רק חזרה, ואינו מותר אלא בציור שנבאר בסעי' ה', אבל סתם לא. ועיי"ש איך שנדחק ליישב דעת השו"ע, והפשטות במקומה עומדת.

(כא) וכן חזינן מפשטות סעי' הזו דבלע"ך מהני, ודלא כחזו"א.

סע' ד' – מים לתוך קדירה

(א) כ' השו"ע "יש למחות ביד הנוהגים להטמין מבע"י קומקום של מים חמין ונותנים אותם לתוך הקדירה בשבת כשהתבשיל מצטמק". ורמ"א הוסיף "וע"ל סי' שי"ח".

(ב) דהיינו, היו מכינים מבע"י מים חמים וטומנין אותם, ואם רואה שהתבשיל מתייבש היה שופך מים אלו לתוך התבשיל. והשו"ע מוחה בזה מפני שמצוי שא' יד סולדת בו והשני אינו, וא' מבשל השני.

(ג) וע"ז כ' הרמ"א דבסי' שי"ח מבואר שאנן ס"ל דכל שלא נצטנן לגמרי אין בו משום בישול אפ' הוא דבר לח, ולכן א"צ ליזהר בזה.

(ד) מביא המ"ב מהמג"א דמ"מ יזהר שלא לעשות כן אלא ע"י כף. וק', א' למה צריך להחמיר, וב', כאן מבואר שס"ל דכף מהני, וע' שי"ח ס"ק פ"ז.

(ה) וכ' המ"ב דאם נצטנן לגמרי, לכו"ע צריך ליזהר מדינא.

(ו) ותמוה, איך יכול לשפוך המים מטומנים לתוך הקדירה, הא ה"ל מהטמנה לחזרה בלי תנאי חזרה ובלי שי' הר"ן והוי נתינה לכתחילה, וכל המפרשים דנו רק מצד בישול ולא מצד חזרה, והאם זה ראייה שאיסור חזרה הוא רק בקדירה שלמה, אבל להניח לתוך קדירה אין בו משום חזרה כלל?

(ז) ומכח קושיא זו כ' החזו"א^י דע"כ מיירי שהיה טמון על האש, והאש גרוק"ט, כדי שיקיים כל תנאי חזרה.

(ח) אלא שעדיין ק"ק, א"כ למה זה בכלל בסי' שלנו, מקומו הוא בסי' שי"ח?.

(ט) [מהוד"ב: אולי הקדירה אינו על האש, אלא הסירו ממנו.]

(י) ולענין הוספת מים לתוך טשולנט על האש, יש הרבה בעיות מכל תחומי התורה כגון בשר בחלב, הגסה ובישול, הטיפות על הכסוי וכו'. ועוד בעיה א' הוא לכאז' שכשלוקח מים ממיחם, רוב הזמן המיחם אינו פועל וא"כ לכאז' לוקח מים שאינו על האש, ונותנו לתוך

^{יז} ב' מ"ה.
^{יח} ל"ז י'.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

הטשולנט שהוא על האש, ולכאו' אסור בלי שנסמוך על הר"ן^ט. אך זה אינו, שהרי מיחם זו אינו גרוע מכירה גרופה, וכ"ז שהוא חם בין אם פועל או שנכבה לפני שעה קלה, אינו נקרא אלא כירה [תלוי בחום ולא בזרם חשמל].

יא) ועוד יש לעורר, אם לוקח ממיחם לתוך כוס, לכאו' זה פינה ממיחם למיחם שדעת המג"א להחמיר. וע' מש"כ לעיל בסעי' ב' בענין זה, והבאנו שם דאנן מקילינן בזה, וע"ע בהע' בשם הר"ש אוירבעך זצ"ל שלתוך כוס אינו נחשב כפינה ממיחם למיחם אלא כ'גשר' בעלמא, ואינו נחשב כלל כהיניחו ע"ג ספסל. ולמעשה הקילו הפוסקים, וכן הארכנו בסי' שי"ח סעי' ד'.

סע' ה' – נתינה לכתחילה

א) דבר שאין בו משום בישול, כגון שהוא יבש, או שהוא לח וחם לדעת המחבר או כל שלא נצטנן לגמרי לדעת הרמ"א, מותר בשבת להניחו ע"ג קדירה שהוא על האש כדי לחממו, כיון שאין דרך בישול בכך.

ב) וביאר המ"ב, דאע"פ שבשבת התירו רק חזרה ולא נתינה לכתחילה, היינו משום שנראה כמבשל, אבל הכא שמניח במקום שאין הדרך לבשל כלל, אין כאן נראה כמבשל.

ג) לכאו', לפי ר"ת דס"ל שטעם איסור חזרה הוא משום שמא יחתה, יש לבאר באופן דומה שזה אינו אופן הרגיל של בישול, ולא יבא לחתות.

ד) כאן מביא בביה"ל דברי המג"א דס"ל דרותחת הוא א' מתנאי חזרה ולא רק משום איסור בישול, ומק' עליו, וממסקנתו נראה שאינו סובר כמותו. וכבר הק' לעיל למה נחית לזה בכמה דוכתי, ובשאר מקומות אישתמיטתיה או חולק עליו.

ה) כ' מ"ב שיזהר מאיסור נולד, כמש"כ סו"ס שי"ח. ומבואר דשפיכת מים חמים על כלים שיש בהם שומן נקרא, הוא מוליד בידים, משא"כ כשנותנם לכלי מלא מים חמים. וע' מחזה אליהו^ו דהאריך מכאן בענין הכנת קפה בשבת.

ו) לא היתירו הטמנה לכתחילה אלא נתינה לכתחילה באופן הנתבאר, ואפ' אם מטמין ע"ג קדירה שהיה כבר בהטמנה.

ז) נתינה לכתחילה אסור אפ' מצטמק ורע לו.

ח) הרמ"א מביא יש מתירין ליתן לכתחילה לתנור שלא היטמינו בו רק אפו בו מבעו"י דאז חמימותו אינו גדול כ"כ, אפ' אם הוא יד סולדת בו, ואפ' תוכו, אם הוא גרוק"ט, כיון שאין דרך בישול בכך.

^ט דהיינו, אם אופן פעולת המיחם הוא למשל שהגוף חימום הוא חצי שעה כבוי, עשר דקות דלוק, נמצא דכשלוך בזמן זה, הוא לוקח מים שאינו עכשיו על האש, ומניחו לתוך קדירה של טשולנט ומחזירו על האש. ובשלמא כשיש שי' הר"ן לסמוך עליו, אך יתכן שחצי שעה שהיה כבוי היה כל ביהשם"ש.

ולמעשה יש להתיר. חדא, במציאות אינו כבוי ודלוק לזמן ממושך כזה, אלא כמה דקות כבוי וכמה דקות דלוק, ולכן, לא מיבעיא שיש ר"ן, אלא גם בלא"ה, הגוף חימום נשאר חם כמעט תמיד, וכ"ש הדפנות הם יס"ב, ובכוחם לחמם ליס"ב, א"כ המים עדיין על מקור חימום, ועל האש, ומותר חזרה לכתחילה.

ואפ' בלי מציאות הזו, הרי אין לך דעתו להחזיר ועודה בידו גדולה מזו. ועוד, לפי החזו"א שמביא בהמשך הסימן לגבי שעון שבת, יתכן דגם הוא יסכים כאן.

^פ ב' ט"ז.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

- (ט) וכ' המ"ב דלפי הרמ"א בסעי' ב', נוהגים להקל בחזרה בתוכו אם הוא גרוק"ט.
- (י) וזה רק באופן שאין בו משום חשש בישול.
- (יא) ויש חולקים ע"ז, וס"ל דחז"ל אסרו בכל גווני, ולא התירו באופן מסויים שאין בו נראה כמבשל, אלא גזרו גזרה כללית כל היכא שהוא יס"ב^{טא}. אבל הם מסכימים דאם התנור אינו יד סולדת בו, מותר.
- (יב) ע' חזו"א^{טב} דחולק על כל זה ואינו מתיר נתינה בתוכו בשום אופן, עיי"ש באריכות.
- (יג) כל איסור, בין מדרבנן בין מדאורייתא, אסור לעשותו, וגם אסור לומר לעכו"ם לעשותו.
- (יד) ואם עבר ועשה כן ע"י גוי, אם יש שי' שמתיר לעשותו לכתחילה, מותר בהנאה, ע' ריש סי' שי"ח.
- (טו) ואם אין דעת המתיר, אסור בהנאה, בין שהיה איסור דאורייתא בין שהיה איסור דרבנן^{טז}. ואם עבר וציווהו אסור אפ' אזל ליה ההנאה, כגון שנצטנן, אבל אם לא ציווהו, רק העכו"ם עשה כן מדעתו לצורך ישראל, רק ההנאה אסורה, וכשאזל ההנאה, אזל האיסור.
- (טז) ומ"מ אם הישראל רואה, צריך למחות.
- (יז) אם היה חם קצת לפני כן או ראוי לאכול צונן, כיון שיהיה ראוי לאכול לפני כן, אינו אסור התוספת הנאה^{טז}.
- (יח) קדירה שיש בו תבשיל שא"א לאכול צונן, ובשר שיכול לאוכלו צונן, וחימומו הא"י, נאסר התבשיל ולא הבשר.
- (יט) רמ"א מביא שהיו נוהגים שהגוי יניח קדירה צונן ע"ג תנור צונן, ואח"כ כשהגוי מדליק התנור לחמם הבית [בהיתר, דהכל חולים אצל הצינה, סו"ס רע"ו], היה הקדירה מתחמם בפס"ר. ואמירה לעכו"ם שהוא שבות דלית בו מעשה ע"י פס"ר לא מחמירינן.
- (כ) ורק היכא שהוא תנור העשוי לחימום הבית דאז י"ל דעיקר כוונת הגוי הוא לחמם הבית ולא התבשיל, משא"כ אם הוא תנור העשוי לאפיית מאכלים, עיקר כוונת הגוי הוא להתבשיל, ואסור. [מביא שו"ת שו"מ שכ' חלילה לעשות כן].
- (כא) היתר זו הוא רק בגוי, אבל ישראל אסור להניח הקדירה, אפי' עיקר כוונתו לחימום הבית, ואפ' קודם היסק.
- (כב) ועפי"ז המ"ב דן להתיר להשתמש במים שהוחמו ע"י הגוי כדי שלא יבקע הקדירה, ומחלק אם נתן המים לפני ההיסק או אחר שהוסק, ומחלק בין היכא שאמר לו, ועשה בעצמו וכו', ומזהיר משום מוליד כשמדיח כלים מלוכלכים בשומן שלא ישפוך המים עליהם אלא יתנם במים החמים.

^{טא} איני יודע אם הכוונה לאסור נתינה לתחילה בכל אופן או להחמיר בחזרה לתוכה. לכאו' נתינה לכתחילה.
^{טב} ל"ז ח'.

^{טג} שעה"צ צ"ו.

^{טד} תמוה לי מסעי' א' ? התם חזרה הכא בישול?

^{טו} במהדו"ק כתבתי דע"כ אירי בדלא צוה, דאל"ה נאסר החפצא, אמנם זו אינו, דרק הנאה האסורה, נשאר האיסור כשאזל ההנאה, משא"כ כשלא היה הנאה האסורה, מותר אח"כ, וגם כשעודו חם, לכאו' [דאל"ה נפל בבירה כל השטיקל תורה].

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

(כג) ולענין סמיכה, היכא שאין בו משום בישול, מותר אפ' אינו גרוק"ט כמש"כ לעיל, ולפי הר"ן אפ' היניחו ע"ג מותר.

(כד) אבל להניח עליו, מותר רק בתנאי סעי' ג' ומש"כ שם בשם המהרי"ל.

(כה) כ' ביה"ל דכאן אינו סמיכה לכתחילה אלא חזרה.

(כו) בביה"ל כ' דאפ' תבשיל שאין בו משום בישול, אסור להחזיר ע"י גוי לאינו גרוק"ט. וצונן, המג"א יאסור אפ' לגרוק"ט דלדידיה רותחת הוא מתנאי בישול.

(כז) ואסור בדיעבד כשהוא חם. ובצונן מתיר הפמ"ג. ומצדד הפמ"ג גם לכתחילה ע"י גוי מטעם שבות דשבות לצורך שבת [ואז מותר גם כשהוא חם] ואין לגעור בהמקל ס', ועיין בהערה ס'. [חזו"א מחמיר.]

(כח) ומביא מהרי"ט שמתיר נתינה לכתחילה בדבר יבש ע"י גוי, וכ' דיש לסמוך עליו לצורך שבת להקל"ס.

(כט) ומביא ברכי יוסף בשם א' מן האחרונים שמיקל בדבר לח לחממו אם אינו עובר אחזרה, מטעם אין בישול אחר בישול. וכ' צ"ע אם יש לסמוך ע"ז, אך אם הוא צורך שבת ואין לו עצה אחרת אפשר דיש לסמוך על זה, עכת"ד.

(ל) ומשמע, דכשמיקל, מיקל גם לכתחילה. ובסי' שי"ח הוכחנו מהא דמפקפק הכא הביה"ל כ"כ, ע"כ לח שנצטנן הוא מעיקר הדין ולא משום חומרא בעלמא. ובמהדו"ק חשבתי שאין ראייה, אמנם עכשיו הדבר נראה פשוט וברור.

(לא) כל מה שכתבנו ע"י גוי, נתבאר דהיה רק בדיעבד ובשעת הדחק, בין איסור דרבנן בין איסור דאורייתא, אבל ח"ו לסמוך ולנהוג ולסדר כן לכתחילה, כמו ששמעתי דיש מלונות העושים זאת.

(לב) בסעי' ג' למדנו שמותר חזרה ע"ג קדירה ריקנית, ולא נתינה לכתחילה. והקושיא מתבקשת מאליה, מאי שנא, למה כאן מותר נתינה לכתחילה ובסעי' ג' רק חזרה. כה"ק בביה"ל סעי' ג'.

^{טו} לכאן זה ראייה דחזרה הוא מטעם מחזי ולא משום שמא יחתה, דאל"כ ודאי לא משנה מי עושה החזרה, וכך נקט החזו"א. ^{טז} קשה, בסעי' א' חזרה ע"י גוי היה אסור רק אם ניתוסף בבישול, אבל מצטמק ויפה לו מותר. והכא מצינו כללים אחרים של חימום – מה קורה? ונראה, דיש חילוק בין היכא שעשה העכו"ם עבור הישראל, וזהו סעי' א', ובין היכא שציוו לעכו"ם, וזה כאן. אך ק' ממ"ב צ"ו דכ' עשה א"י מעצמו מותר כשיצטנן, הא חם אסורה, ואילו בסעי' א' כ' מצטמק ויפה לו מותר ע"י גוי, וכ"ש רק נתחמם. ונחומר הקושיא אולי י"ל, דס"ל מצונן לחם הוא יותר מעלה ממבושל כ"צ למצטמק ויפה לו, ולכן החום אסורה ולא השבח. וכן משמע מחזו"א ל"ז כ"ז, והוא ס"ל דאם נתחמם, אסור אפ' לכשיצטנן, וכ' דזה נגד ביה"ל בשם פמ"ג, אבל כו"ע מודי דבעודו חם, והיה צונן לפני כן, אפ' אין בו מאיסור בישול, מ"מ עבר איסור חזרה ויש כאן הנאה חשובה, ואסור. ומה טוב ומה נעים, אלא דה"ל לרמ"א ומ"ב לפרש גם בסעי' א' ולומר דמש"כ שם הוא רק כשתמיד היה חם. ועיין.

בקיצור, עבר וציוה לגוי להחזיר תבשיל מבושל כ"צ, חם אסור, ונאסר גם לכשיצטנן, וזהו סעי' ה' [ויל"ע מה דינו של מצטמק ויפה לו]. לא ציוה ועשה מאליו, מבואר מסעי' א' דאינו אסור אפ' מצטמק ויפה לו, רק כשניתוסף בבישול [וגם בזה אולי נוכל להקל ממאב"ד, ע' שי"ח סעי' ד', וביה"ל סעי' א']. ומבואר כאן סעי' ה' דאסור כשהוא חם. ומ"ב ביה"ל ופמ"ג, היינו בעודו חם, אבל לכשיצטנן, מותר. וחזו"א ס"ל לכשיצטנן עדיין אסורה.

ולפמ"ש"כ בשם חזו"א, דיש איסור בכל רגע ורגע, א"כ היכא שלא הסיר הישראל, אינו נקרא רק ע"י עכו"ם, אלא גם שהיה וחזרה ע"י ישראל במזיד.

^{טז} במהדו"ק כ' דע"כ הכוונה הוא רק לענין דיעבד. אמנם בהיה"ל להדיא כ' אפ' לכתחילה.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

לג) וביה"ל הביא דגול מרבבה בשם הר"ן, דהא דהתירו כאן בסעי' ה' היינו רק בדבר שנאפה, וא"כ הנחתו על שטח חם אינו דרכו, רק היכא שמסובב בחום כדרך אפייה, ולכן הואיל ותבשיל זו אינו דרך אפייתו, מותר גם הנחה לכתחילה על גרוק"ט, משא"כ סעי' ג' איירי בתבשיל, דהנחתו על שטח חם הוא כן דרכו, ולכן אסור אם לא שיש תנאי חזרה. וביה"ל דוחה תי' זו וכ' שהוא דוחק גדול. אגב, רש"ז בשו"ש^ט סומך ע"ז, וע"ע מאור השבת.

לד) ביה"ל ממשיך ומביא פמ"ג, שמיישב בטוב טעם, שסעי' ג' איירי דווקא בקדירה ריקנית ובסעי' ה' מיירי דווקא במלאה, דמלאה, אינו נחשב כלל כעומד על הכירה, משא"כ ריקנית ה"ל כגרוק"ט בעלמא, ולכן מותר רק חזרה ולא נתינה לכתחילה. ודעתו נוחא ליה בתירוץ זה.

לה) ויל"ע בעומק הדברים, מה בכך שזה מלאה וזה ריקנית.

לו) משמע מביה"ל, וכן למד שבט הלוי, שבלע"ך אין לא חשיבות בפנ"ע, וטפילה הוא להאש, הואיל ובא רק למעט חום האש ולתקן ולהכשיר האש, ולהיות גרוק"ט, ולכן הוי כמניח ע"ג אש [מתוקן], משא"כ קדירה מלאה הוא דבר חשוב בפני עצמו, והוא הפסק יותר גדול, ואינו נטפל להאש אלא מובדל ממנו, ואינו נראה כמניח על האש, ולכן התירו נתינה לכתחילה.

לז) וחזו"א^א ביאר באופ"א, דכשהוא מונח ע"ג קדירה מלאה אינו כמתחמם מהאש אלא כאילו נתחמם מהקדירה והאוכל עצמו, משא"כ בבלע"ך דאין בו חשיבות בפנ"ע א"א למימר הכי, אלא נתחמם מהאש ואסור נתינה לכתחילה.

לח) יש שהמציאו 'קדירה בלע"ך', והוא בלע"ך הממולא במים, בלי נקב להוצאת מים, כזה ועפ"ז מתירים גם נתינה לכתחילה הואיל והיא מלאה.

לט) לפי דעת החזו"א יש מקום^ב להתיר זה, כיון שאינו נתחמם מהאש אלא מן הקדירה והמים, אבל לפי פשטות המ"ב ושבה"ל, אין מקום להתיר זה, שגם בזה י"ל דנטפל להאש. ואכן אסר ר' אלישיב.

מ) ויש מהם שברז קבוע בהם, ואז הוא מיחם בצורה משונה שמאפשר נתינה ע"ג באופן טוב, וזה לכאו' מותר לכו"ע.

מא) ושבה"ל, ע"פ שיטתו שביאר דהיתר זו הוא מטעם הפסק יותר גדול ו'אי טפלות', מתיר גם להניח לכתחילה ע"ג קדירה ריקנית הפוכה ע"ג בלע"ך, דבמה שיש ב' הפסקים עם הפסק, מהני כמו קדירה מלאה אחת. [מופסק מופרש ומובדל]. [והיכא שמניח בלע"ך שניה ע"ג בלע"ך ראשון, נטפל אליה ונעשה בלע"ך עבה אחת, ולא מהני, משא"כ כשיש איזה הפסק ביניהם, ואז השנייה אינו טפל, ומהני כקדירה מלאה].

מב) שש"כ^ב בשם רש"ז ג"כ מקיל בזה. ויש חולקים.

^ט שי"ח ה'.

^ע ל"ז ט'.

^א אינו מוכח, די"ל דמים הללו אינם אוכל אלא בלע"ך עצמו.

^ב א' קב"ו.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

(מג) ולפי החזו"א שהיתר סעי' ג' הוא מטעם דכל מה שמרוחק מהאש נקרא סמיכה, יל"ע כמה מרוחק צריך להיות כדי להתיר. אבל מטעם סעי' ה' החזו"א לא יקל בזה, דהא אין אוכל באמצע.

(מד) וע' בחו"ש^ע דעל קדירה הפוכה ע"ג האש מותר חזרה גם אליבא דחזו"א, דזה כסמיכה, ומותר, וכך ביאר סעי' ג' דסמיכה מותר, וא"כ ה"ה קדירה הפוכה.

(מה) לדינא מותר, כשבה"ל, רש"ז, ומ"ב. ומי שלבו נוקפו, ידע שיש גם דעת הדגו"מ בהרבה ציורים. ואם אע"פ לבו נוקפו, ירחק קצת מהאש, כדי שאולי יהיה סמיכה [הגם דסמיכה לכתחילה אסרינן, מ"מ מח' הוא].

(מו) היתר זו אינו רק ע"י קדירה, אלא גם בתבניות אלומניום. אך לכאו' רק בשלם ולא ב"Flat. (מז) לכאו' גם תבנית של Cupcakes מותר.

(מח) אגב, להניח בלע"ך ע"ג האש בשבת עצמו, החזו"א^ע אוסר מטעם חימום המתכת בחצי שיעור, ור' משה ושבה"ל מקשים וחולקים עליו, ונקטינן כוותיהו.

(מט) אגב לענין נתינה על קדירה מלאה, יש מייעצים להפוך הכסוי של הקדירה, ואז יש לו בית קיבול, ויותר נח להניח דברים עליה. עצה טובה קמ"ל. יזהר מבשר בחלב.

(נ) דע, ביררנו כאן דיסודו של שבה"ל ע"פ ביה"ל הוא דהא שבא רק לסתום חום הכירה דינו כגרוק"ט, ומה שאינו רק לסתום החום, אלא גם למטרה אחרת דינו כהפסק קדירה מלאה, ועפי"ז התיר תבנית אפיה הפוכה ע"ג בלע"ך ופלטה, דהראשונה הוא לסתום חום הכירה, והשנייה להיות קדירה מלאה. ודין זו שריר וקיים.

(נא) אמנם, יתכן ויהיה אופנים שבהם גם עשה כעצת שבה"ל, אעפ"כ לא יתיר. דהיינו, המניח חלה על בלע"ך ופלטה לזמן מה, אינו רוצה שתחתיו יתמחם יותר מדי ויחרך וישחר, ולכן מניחו על תבנית הפוכה. ותבנית זו תכליתו, בציור זו הוא לסתום חום הכירה, ולכן הגם שזה עצתו של שבה"ל, מ"מ עדיין אסורה, דהרי הבלע"ך וגם התבנית שניהם בטלים וטפלים להאש והכירה. ולכן העצה הוא להניח תבנית, וע"ג ישים תבנית אחרת [סה"כ ג' כסויים], ואז האחרון הוא ההפסק קדירה.

(נב) ולענין פלטה, האם מותר נתינה לכתחילה לכאו' תלוי אם נתינה לכתחילה מותר ע"ג קש וגבבא, אך לא מצינו שהתירו בזה, ואדרבה, מ"ב לא התיר על גרוק"ט שבא רק לסתום כח האש, רק בקדירה מלאה. והפוסקים החמירו מטעם דעדיין מחזי כמבשל כיון שיש אנשים באופנים מסויימים שמבשלים ע"ג פלטה, או שמסיימים שם סוף הבישול או שמחממים לח שנצטנן. ויש שאסרו מטעם דבחימום ג"כ שייך מחזי כמבשל [לפי דבריהם נאסור גם רדיאטור]. אך, יש מקילים לגמרי^ע, ולהלכה יש להתיר רק על קדירה הפוכה ע"ג פלטה^ע.

^ע עמ' קל"ו.

^ע מהדו"ב, כל שיש איזה הפסק, די ושרי.

^ע ל"ז י"א.

^ע ואין למחות אם שוויגע"ר מקילה בזה. וה"ה בשעה"ד גדול, כגון מעשה שהיה. והקולא הוא בציורף דגו"מ בשם ר"ן. לבסוף חזר מרן מזה, ואסור גם בשעה"ד [אולי לא בדיעבד], ע"פ סי' שי"ח ו' - ח', דאפ' על קדירה מלאה הוא מח', והתם ודאי לאו דרך בישול, וא"כ דינו אם נקל בזה, אבל לא על אש רגיל, וכ"ש דלמעשה יש שעושים איזה סוג בישול שם. ^ע זכור ושמור.

סימן רנ"ג – הלכות חזרה

(נג) להניח בתוך קדירה תחתונה, ע"ג האוכל מתחת למכסה, האם זה נקרא ע"ג קדירה מלאה. ע' מאור השבת בשם רש"ז דמסתפק בזה. ויזהר מצד בישול אחר אפיה, וכבר ביררנו בסי' שי"ח, דלאו ביבש ולח תליא מילתא, אלא בטעם בישול וטעם אפיה, בשם חזו"א.

(נד) ארונות חימום Warming Drawer, אולי הוא יותר קל מצד המחזי, אך יש לו כפתורים וא"כ יש בו איסור שהייה וצריך גרוק"ט אם מצטמק ויפה לו. והוא גם 'תוכו'.

(נה) יש שמחממין חלה לסעודה ג' ע"י שנותנין תוך הקרוקפוט החיצוני הרקנית, ע"ג תבנית הפוכה. אמנם לכאן צריך הפסק גם מהגופי חימום בהצדדים. ולכן או יעשה כן, או יניח התבנית ע"ג כל המכשיר כולו.

(נו) מי שיש על האש ב' קדירות, ועושה 'גשר' ביניהם עם החלה, הגם שאין משהו מפסיק בין החלה להאש, אלא תלוי מצדדין על הקדירה, עדיין נקרא ע"ג קדירה ולא על האש.

(נז) נתינה לכתחילה על רדיאטור מותר, וכ"כ ר' משה שם, ובלבד שאין בו משום בישול ובשר בחלב.

(נח) נתינה לכתחילה ע"ג מיחם מותר. הגם שהאש אינו תחתיו אלא בתוכו. ור' אלישיב החמיר בזה. מנהג העולם להקל.

(נט) ולענין להניח ע"ג פלטה שאינו דלוק שידליק במשך הזמן ע"י שעון שבת, ע' חזו"א^{עח} שאסר, אפ' אי מבושל כ"צ ורותחת. ואינו ברור בדבריו, האם כוונתו לומר דבר פשוט, דא"א ליתן בשבת עצמו כשכבוי, אם ידלק אח"כ, ובזה אמר דדינו כנתינה לכתחילה, או"ד חידש כאן חידוש עצום, וכן נקט מו"ר הבנת דבריו, והוא דכשמדליק האש בשבת, עכשיו נחשב שעת הנתינה. ולפי"ז, גם המניח אוכל בע"ש, אם היה כבוי, ומדליק בשבת ע"י שעון שבת, אסורה.

(ס) ולא עוד, אלא אפ' אם בשעת הנחתו היה דלוק, אלא שנכבה ונדליק מאליו, לפי צד זה, ס"ל לחזו"א דאי"ז שהייה, ואי"ז חזרה אלא נתינה לכתחילה.

(סא) מאידך, הר צבי למד דמע"ש מותר, אלא שלכאן בעינן שיהיה גרוק"ט לכה"פ, דיחשב כחזרה, חוץ מסברות רש"ז שהבאנו לגבי נכבה האש.

(סב) לסיכום דברינו, מה שזכינו עד הלום, מתי מותר נתינה לכתחילה:

1. סמיכה, סעי' א' וסי' שי"ח ט"ו.
2. בכלי ראשון ורותחת[שי"ח ד'], כגון קניידלע"ך יבשים לתוך קדירה של מרק, שאינו על האש.
3. ע"פ ר' משה מותר בחלק של בלע"ך שהאוכל לא יגיע ליס"ב^{עט}. ואע"פ שר' אלישיב^פ החמיר וגזר על כל הבלע"ך כולו, מ"מ המנהג כר' משה.
4. ע"ג רידיאטור, ר' משה שם ל"ד, וכנ"ל.
5. ע"ג קדירה מלאה, סעי' שלנו.
6. ע"ג מיחם, הגם שר' אלישיב החמיר ואסר כל שהוא חטיבה אחת.
7. ע"ג תבנית ע"ג בלע"ך או פלטה.

^{עח} ל"ז כ"א.

^{עט} אפ' מקצת האוכל.

^פ שבו"י ע"ד.

--- סימן רנ"ז – הלכות הטמנה ---

סע' א' – הטמנה, אינו/מוסיף הבל, בדיעבד

(א) הטמנה הוא מה שעוטף האוכל כדי לשמור חומם. ויש ב' סוגי הטמנה שיש להם דינים וטעמים שונים לחלוטין. דע, שכל הפוסקים נקטו כדעת רש"י וראשונים, אבל הרמב"ם והרי"ף יש להם שי' אחרת והפוכה בכל הסוגיא, עיי"ש.

(ב) **הסוג הראשון** הוא שמטמין בדבר שאינו מוסיף הבל [חום – יתבאר בהמשך]. וחז"ל חששו דכשיבא להטמין הקדירה בדבר שאינו מוסיף הבל יראה שקדירתו צוננת ויבא להרתיחו, ויעבור על איסור בישול או הבערה. ולכן אסרו להטמין בדבר שאינו מוסיף הבל בשבת.

(ג) אך, כיון שהחשש הוא רק בשעה שמטמינו, מותר לעשות ההטמנה מבעו"י וישאר בהטמנה כל השבת.

(ד) ולא רק בע"ש מותר להטמין, אלא גם בביהשם"ש מותר. והטעם מבואר בגמ' שכיון דסתם קדירות רותחות בביהשם"ש לא חששו שיבא להרתיחה, ומותר בביהשם"ש. מבואר, וכן מוכח משו"ע רס"א סעי' א', דזה היתר מיוחד של הטמנה בביהמ"ש ואינו מטעם לא גזרו שבות בין השמשות. (אבל מרש"י מבואר שהיתר מיוחד זה הוא רק אם לא קיי"ל שבות מותר בביהשם"ש, אבל לדידן דקיי"ל שבות מותר ביהשם"ש [סי' שמ"ב] אי"צ להיתר חדש.) וידעינן דהא דשבות מותר ביהשם"ש זה רק במקום צורך ורק עד קבלת ציבור. ולדידן מובן למה לא נאמר בשום מקום דהטמנה מותר ביהשם"ש רק במקום צורך, שהרי הוא היתר חדש. אבל קשה, למה פסק השו"ע רס"א ד' דמשקיבל הציבור שבת אסור להטמין, מה קשר קבלת ציבור, הא סתם קדירות רותחות. וקושיא זו קשה מאוד, אבל ההנחה של הקושיא [דין חדש] במקומו עומדת. וצ"ל, דחז"ל אמרו דכל היכא שנתנו היתר בביהשם"ש, מאיזה היתר שיהיה, משקיבל הציבור שבת, שוב אין לו היתר זו. כצ"ל.

(ה) ולדינא, ע' מ"ב רס"א סקכ"ח, עד קבלת ציבור, אבל לאחמ"כ, אין היתר הטמנה בביהשם"ש. ואחר קבלת יחיד, משמע דמסיק להתיר.^א

(ו) חז"ל חששו שיבא להרתיחו. לפי המחבר שי"ח סעי' ט"ו מובן היטב, דיש בישול אחר בישול בלח שנצטנן. אך, דבר יבש צ"ל דעדיין אסור להטמין משום לא פלוג^ב. אולם, לפי שי' הרשב"א המובא שם ברמ"א דלח שנצטנן אין בו משום בישול, החשש כאן אינו משום בישול אלא משום שמא יחתה, דהיינו הבערה. וק' הא בגמ' שם עוסק גם בענין שמא יחתה, וכאן לא נקט מילים הללו אלא מילים אחרות, משמע שהוא חשש אחרת, וע' ברא"ש שמק' כן ומה שמתרץ. ולפי שי' זו, אין מקום לחלק כלל בין מאכל לח ליבש.

(ז) להטמין עבור מוצ"ש, המג"א מביא ראיה לאסור, ומק' עליו, ומסקנתו שהוא מנהג להחמיר. ומ"ב מביא לבוש ואלוה רבה דאין אפ' מנהג להחמיר. בתחילה חשבתי דכל הנידון הוא רק באינו מוסיף הבל, אבל היכא שמוסיף, ודאי אסור דהא יש חשש שמא יחתה. אמנם למסק' זה אינו, ובשניהם איירי, וחשש שמא יחתה אין כאן, דאינו בהול רק עח מאכלו של שבת ולא של מוצ"ש. וכן מבואר בסי' תר"ט דלא מצינו חילוק בין מוסיף לאינו מוסיף. וע"ע סוף סעי' ו' שהבאנו ציור לזה, בוילר.

^א דלא כאוח"ש ב' צ"ו.

^ב ע' בשעה"צ בשם הפמ"ג דמשמע דלפי מהלך זה יהיה מותר להטמין דבר יבש ולא אמרי' לא פלוג – וא"כ יהיה מותר?

^ג ג' י' בסופו. וע' ערוה"ש.

סימן רנ"ז – הלכות הטמנה

- (ח) **סוג השני** הוא המטמין בדבר המוסיף הבל. וחז"ל אסרו זה גזירה שמא יטמין ברמץ, והוא אפר שיש בו גחלים ויש חשש שמא יחתה הגחלים כדי שימשיכו להוסיף הבל ולשמור חום התבשיל. וע' רמב"ם בפיה"מ שבת ד' א', שאם נגזרו ב' גזירות בבת א' אינו נקרא גזירה לגזירה.
- (ט) בגלל שכאן הוא חשש שמא יחתה, נמצא שאינו תלוי בכלל בפעולת ההטמנה עצמה אלא במצבו להיות טמון. ולכן בזה אין שום היתר לעשותו מבעו"י, וכ"ש ביהשמ"ש.
- (י) מותר להטמין בערב שבת, אפ' בדבר המוסיף הבל, אבל יזהר להסירו לפני כניסת שבת. כן מבואר ממ"ב בשם פמ"ג. עיי"ש מש"כ אפ' אם הטמין קודם חצות בבוקר דאסור בשבת, ויל"ע מה הרבותא לפני חצות, האיסור הוא שיהיה טמון בשבת ולא איכפת לן מתי נעשתה.
- (יא) ור' משה^ד כ', דלפי מה שיתבאר בהמשך שיש היתר מהמרדכי אם הוא לצורך מחר, ע"כ ההבנה הוא משום דכיון שהוא מסיח דעת אין חשש חתוי, ולכן הסברא נותנת דבאותה מידה יהיה מותר להטמין בליל שישי עבור ליל שבת, דגם מסיח דעתו ממנה, וכן אם מטמין ערב שבת בבוקר נימא כן. ולהלכה אינו סומך ע"ז. ולפי"ז, יל"ע אם יש חידוש בפמ"ג הנ"ל, והאם הוא חולק עליו, או יש מקום שיסכים, או שאירי בלי המרדכי.
- (יב) אם לא הסיר ההטמנה בע"ש [במוסיף הבל] או שעבר והיטמין בשבת [בב' הסוגים], מבואר מהנ"ל שעבר איסור. אבל האם מחוייב עכשיו להסירו. כ' החו"ש^ה, דבדבר שאינו מוסיף הבל, שהאיסור הוא המעשה, מה שעבר עבר. משא"כ בדבר המוסיף הבל, שהחשש הוא שמא יחתה, אז כל רגע ורגע חייב להסירו.
- (יג) וחידוש עצום חידש הרב אלישיב^ו, והוא, דאה"נ כשטמן ברמץ, יש חשש שמא יחתה וחייב להסירו, אבל אם טמן בשאר מוסיף הבל שהוא רק גזירה אטו רמץ, אי"צ להסירו. והביאור, דהיכא שחז"ל גזרו ואסרו שאר מוסיף הבל, לא גזרו כמו שאסרו ברמץ עצמו, אלא רק גזרו מעשה הנתינה, כעין דבר שאינו מוסיף הבל. וכמובן, זה חידוש, דלמה חז"ל יגזרו ככה ולא באופן הפשוט, ועוד, בכל הסוגיא לא מצינו שום חילוק בין מינים שונים של מוסיף הבל, ועוד, דלפי מה שיתבאר בהמשך, התבשיל יאסר אבל אינו חייב להסירו, וצ"ע.
- (יד) ולפי הנ"ל אם יש דבר בהטמנה בשבת בדבר המוסיף הבל, חו"ש מחייב להסירו, ולר' אלישיב, אם הוא ע"ג פלטה, לא שייך חתוי ומותר, משא"כ בקרוקפוט שייך חתוי וחייב להסירו^ז. להלכה, חייבין להחמיר כחו"ש.
- (טו) סי שכ"ו סעי' ג' בביה"ל היכא שמטמין בדבר המוסיף הבל, שאם טמן מאליו, מותר, ואי"צ להסירו. וזה אינו סתירה להנ"ל די"ל שהיכא שהוא לא עשה ההטמנה אלא בא מאליו, אין שום איסור, דאין שם הטמנה אלא על מה שהוא טמן בעצמו^ח, משא"כ באופן הקודם, הוא היטמין בעצמו, ולכן מסתבר לומר שחייב להסירו.

^ד ד' ע"ד ב'.

^ה עמ' קל"ה.

^ו ודבריו מובנים ומסתברים, אבל אינו מוכח, די"ל שחז"ל אסרו מעשה הנתינה [כעין מה שאמרנו באיסור שהיה לדעת המ"ב], ומה שהמ"ב בשם פמ"ג מחייב להסיר, זה משום שעד כניסת שבת אינו מעשה נתינה בכלל.

^ז קובץ תשובות ג' מ"ב.

^ח כ"מ להדיא במאור הדבת בשמו, במעשה שהיה בפלטה שהיה בו כפתורים.

^ט כ"כ ביה"ל שם להדיא.

סימן רנ"ז – הלכות הטמנה

טז) ועפ"ז, אם קדירה על האש ויש ע"ג מגבת, דמותר כיון שאינו מכל הצדדים, אם נפל מאליו וכיסה כל הצדדים, אינו חייב, להסירו, ומותר. ויש לחלק, התם הניח לשם הטמנה במקצת, ולכן מה שנטמן כולו אח"כ מתייחס למעשיו הראשון של מקצת, משא"כ כשלא טמן בכלל. ונפק"מ, אות הבאה.

יז) ולפי מה שיתבאר בסעי' הבאה שהטמנה שלא לשם הטמנה אלא לשם שמירה, מותר, אם אח"כ הוא החליט שיהיה להטמנה, הרי זה דומה לנטמן מאליו, ומותר. ויש לחלק כמש"כ למעלה, ועוד, הרי הוא עכשיו גרם לו להיות הטמנה, במחשבתו, א"כ אינו דומה היכא שנעשה הטמנה מאליה ממש.

יח) ע' מאור השבת' ששאלו לרש"ז לגבי מגבת שנפל וכיסה מכל צדדיו, ואסר משום מראית העין. ודייק מיניה המחבר, אלמא מעיקר הדין מותרת. ומש"כ מראית העין, צ"ע, א"כ בכל ציור שיש ההיתר של שמירה נימא הכי. וצ"ע.

יט) **בדיעבד**. אם עבר על איסור הטמנה בדבר המוסיף הבל מבעו"י, שי' המחבר הוא שיש כללים אחרים וחמורים ממה שמצינו באיסור שהייה. והטעם, דהתם כוונתו הוא תוספת מעלה בהבישול, לכן אסרו מעלה בבישול, משא"כ כאן כל כוונתו הוא לשם חום, ולכן חום יותר חמור.

כ) וס"ל, בין במזיד בין בשוגג, אסור בדיעבד אם ניתוסף בבישול שלו, או אפ' רק מצטמק ויפה לו, ואפ' אם מצטמק ורע לו אסורה אם היה קר ונחמם. ואינו מותר בדיעבד אא"כ היה חם מקודם ורק עומדו בחמימותו הראשונה, דאז לא אהני מעשיו כלל^א. [לכתחילה אסור אפ' מצטמק ורע לו].

כא) ואם נתחמם, שאסור, אם שוב נתקרר, ע' ביה"ל רנ"ג ה', פמ"ג שהבאנו שי"ח א', וע' דיני בורר בדיעבד, ופמ"ג שם ריש סי' שי"ט, ודן לכאן.

כב) טמן בשבת עצמו בדבר שאינו מוסיף הבל, אע"פ שאסור לעשות כן, אין כאן הנאה לאסור.

כג) טמן בשבת עצמו בדבר המוסיף הבל באופן שלא היה הנאה כגון שעומד בחמימותו, מסברא היה דינו להיתר, אבל שעה"צ סק"ו מביא רעק"א דכ' שמשמע ממג"א לאסור, וסיים בצ"ע. ואיני יודע אם כוונתו להקשות ולחלוק, או שכוונתו לעיין בדבר.

כד) והרמ"א מביא י"א, שמדמה הל' שהייה להל' הטמנה, ומותר אם הוא בשוגג אפ' אם מצטמק ויפה לו, וכ"ש נתחמם.

כה) והמ"ב ס"ל דהי"א הזה מתיר גם אם בתחילת שבת היה רק מאב"ד, ממש כמו שהייה לדידן שפוסקים כחנניא, והמג"א ס"ל רק אם נתבשל כ"צ. הביה"ל מק' על המג"א, הא בשהייה פסקי' כחנניא, ודחק לפרש שס"ל דתרי קולא לא מקלינן. ופשוט דזה רק כשטמן מבעו"י, דאם היטמין בשבת עצמו בדבר המוסיף הבל תבשיל שלא נתבשל כ"צ, אסור משום בישול.

כו) ופסק, היכא שלא נתבשל כ"צ, דהיינו אופן שהמג"א חולק, במקום הצורך יש להקל, אבל אם היה מבושל כ"צ, אין להחמיר בזה.

כז) ואח"כ מביא הרמ"א י"א שניה, שמקורו הוא המרדכי דס"ל שלא רק מדמינן לשהייה לענין איסור בדיעבד, אלא גם להיתר של קידרא חייתא^ב, וס"ל שקידרא חייתא טעם ההיתר הוא

^א עמ' 397.

^א סי' רנ"ג היה מותר אם לא אהני מעשיו כל כך.

^ב דהיינו, כל מה שהיה היתר אצל שהייה מצד האוכל ולא מצד האש, ס"ל דשייך גם כאן בהטמנה.

סימן רנ"ז – הלכות הטמנה

- שכיון שהוא לצורך מחר אין חשש שמא יחתה כיון שמסיח דעתו ממנה, ואי"צ שיהיה חי באמת. ולכן כאן בהטמנה, ס"ל כל שמטמין לצורך מחר, מותר כיון שאין חשש שיבא לחתות.
- (כ) כ' המ"ב ששי' זו ס"ל דגם לצורך לילה מותר אם הוא מבושל כ"צ, דגם בזה ליכא חשש שיחתה.
- (כט) ופסק הרמ"א שבדיעבד יש לסמוך על שי' זו, אלא שלא יהא רגיל לעשות כן. דהיינו, שי' זו התיר לעשות כן לכתחילה, אבל הרמ"א אינו סומך על זה אלא לענין שכבר נעשה שאין לאסרו בדיעבד, ובתנאי שלא יהא רגיל לעשות כן.
- (ל) ואם הוא רגיל לעשות כן, לא התיר אפ' בדיעבד. נמצא, אם הוא רגיל, צריך להגעיל כליו. ולכן צריכין גדר ברור מה נקרא רגיל. וע' מאור השבת.

סעי' ב' – לשם שמירה

- (א) כ' המחבר, דהטמנה אסורה בשבת עצמה, אפ' נתבשלה כ"צ, אפ' בדבר שאינו מוסיף הבל.
- (ב) וכ' המ"ב דבדיעבד שרי, כנ"ל סק"ח. וכוונתו לבאר שי' המחבר דמותר בדיעבד רק אם לא נתחמם או נצטמק ויפה לו, כמש"כ סעי' הקודם. ולכאנ' לפי הרמ"א ומ"ב הנ"ל יהיה מותר באופנים האלו, כל זמן שהיה מבושל כ"צ.
- (ג) מביא השו"ע היתר ידוע מהר"ן, דמותר לשום כלים על התבשיל כדי לשמרו, אע"פ שמטמין בשבת, כיון שאין כוונתו להטמנה אלא לשמירה, שרי.
- (ד) ויל"ע, האם מיירי גם בדבר המוסיף הבל, או רק בשאינו מוסיף הבל. ומביאים בשם במנחת שלמה^י, שזה רק באינו מוסיף הבל. וכ' דאולי אם אינו מוסיף הבל באמת אלא הוא על האש יש יותר מקום להקל.
- (ה) אך במאור השבת^י כ' רש"ז מכתב שמתיר מוסיף הבל בכל אופן. ובמאור השבת ח"ג עמ' ת' דן מה קרה. ולכאנ' מכתבו להלכה יותר נאמן ממנחת שלמה ח"ב שלא נכתב ע"י, וגם לא להלכה.
- (ו) וממ"ב ס"ק י"ד משמע שרק אם אינו מוסיף הבל, וצ"ע. וצריך לדחוק ולומר שדיבר בהווה. תורת שבת כ' היתר זו רק באינו מוסיף הבל.
- (ז) להלכה, נקטינן שמותר גם אם מוסיף הבל^ט.
- (ח) ולפי"ז המטמין לסיבת היתר, כגון שלא יזוקו ילדים קטנים, או קייטרינג שאינו רוצה שקדרותיו יראו ישנות מפני בעה"ב שמגיע, וכדו', ושוב נסתלק הסיבה לזה, כגון שהילדים או הבעה"ב יצאו, שוב אינו חייב להוריד ההטמנה, כדרך שנתבאר בסעי' הקודם דהיכא שנטמן ממילא א"צ להוריד, שהרי מעשו הראשונה לא היה להטמנה אלא לשמירה.
- (ט) כ' המ"ב שטעם ההיתר הוא 'כיון שאינו מכוון לזה', משמע דאם מכוון לזה ולזה, דהיינו לשמירה ולהטמנה, אסור.

^י ח"ב' ל"ד כ'.

^י א' מכתב י"א תשו' ז'.

^ט שמעתי מהר" פאלק זצ"ל.

סימן רנ"ז – הלכות הטמנה

(י) ור' משה^{טז} כ' הא דמותר להניח כסוי על הקדירה היינו משום דמיוחד לכסוי, והיינו שמיוחד לעשות כמה תשמישים, כגון שלא ישפך ולא יפול לתוכה דברים וגם לשמור חומה. ולכן המניח הכסוי המיוחד, י"ל שכוונתו להשימוש המותרת, ולא נאסר אפ' אם כוונתו גם לשמור חומה^{יז}. אבל בכסוי שאינו מיוחד, אז תלוי על כוונתו, אם רק לשמירה, מותר, ואם גם להטמנה אסורה.

(יא) הנה, סברת ר' משה דכסוי המיוחד לעולם אין בו משום הטמנה, דהוא חפצא של שאר צרכים, וכוונתו אינו מעלה ואינו מוריד, לכאן' הוא סברא אלימתא, הגם שהוא אמר כן רק לענין צירוף. ונראה, דיש הרבה מקום להוסיף חידוש ע"ג חידוש, ולומר דכי היכי דכסוי המיוחד אינו חפצא של הטמנה אלא של שמירה, ואינו תלוי בכוונתו, ה"ה לכאן' יש מקום לומר כן בנייר אלומניום, שמהותו ותכליתו הוא להיות 'רב שימושי', והוא כסוי המיוחד להכל, וא"כ סברת ר' משה בכסוי שייך גם אצל נייר אלומניום^{יח}. וסברא זו הוא סברא אלימתא.

(יב) הפוסקים, ר' אלישיב ור' פאלק^ט, כ' דאין שם הטמנה על הקדירה^י ועל כסויה, שהטמנה הוא רק בכסוי השנייה. דהיינו, כל אוכל יש לו 'זכות' להטמנה אחת, ואיסור הטמנה מתחיל רק משכבה השנייה. גר"ז קו"א רנ"ט משמע כר' משה, ומביא ראיה, עיי"ש.

(יג) להניח קוגל וכדו' על הפסק קדירה מעוטף^{כא} בנייר אלומניום^{כב}, לפי הפוסקים מותר, שזה כסוי הראשונה. ור' אלישיב מתיר חתיכה אחת אפ' אם כרכו כמה פעמים. וע' מה שנכתוב בהמשך אות י"ח.

(יד) אבל לפי ר' משה, אם אינו מיוחד לכך, יש לאסור אם יש כוונה גם לצורך חימום, אבל אם מיוחד לכך, יהיה מותר, כנ"ל. וע' אג"מ ד' ע"ד ג', וצ"ל שמיידי שאינו מיוחד לכך. ולדידן, נוכל להקל אם היה נייר אלומניום.

(טו) נמצא, כסוי השנייה לפי הפוסקים אינו מותר אלא אם מכוון רק לשמירה, אבל אם מכוון לשניהם, לא. ולר' משה, אם מיוחד, מותר בכל אופן, ואם אינו מיוחד, אסור אפ' כסוי הראשונה.

(טז) יש לדון, היכא שיש ב' כוונות, אבל א' עיקרי והשני טפלה לו, כגון המטמין 'בקבוק חם' במטה^{כג}, שעיקר הכוונה הוא לחמם המטה, וטפל שהבקבוק ישאר חם וימשיך להחם המטה.

(יז) ישנם אנשים שנותנים בקרוקפוט נייר אלומניום מתחת למכסה. ואם זה לשם חום, אז נמצא שיש הטמנה מכל הצדדים, ואסור^{כד}. אבל אם הוא לצורך אחר, כגון שלא יתלכלך המכסה, או שהאוכל ישאר לח, מותר. [מהדו"ב: היינו לפי ר' משה. ולפי שאר פוסקים, אה"נ יש היתר בכסוי חדא, אבל השני הוא לכה"פ גם לשמור חומה ואסור. ולכאן' יש מקום להתיר, דכסוי התחתון נתיר ע"פ ר' פאלק, וכסוי השני הוא מיוחד, ונתיר ע"פ ר' משה. אך זה אינו, כי א"א לתפוס החבל בשני ראשיה, ולומר ב' קולות סותרות.]

^{טז} א' צ"ה.

^{יז} דהיינו, כל שהוא כסוי מיוחד, הוא חפצא של ר"ן, וחפצא של כסוי לשאר סיבות, וכוונתו אינו מעלה ואינו מוריד. והא דמ"ב אוסר ב' כוונות, היינו כשאינו מיוחד. ועיי"ש דיוק נפלא מלשון שו"ע!

^{יח} משא"כ כרים וכסות וכלים ובגדים.

^{יט} מחזה אליהו א"ל"ב.

^כ לכאן' גם ר' משה מסכים לגבי הקדירה.

^{כא} איירי כשעוטף עבור החום או גם עבור החום, אבל אם עוטף לנקיון או למניעת יבוש לחוד, לית לן בה.

^{כב} ע' בהמשך לענין אם מותר לעשות בשבת או רק בע"ש.

^{כג} חוץ מהתירי כלי שני ומוסיף הטמנה.

^{כד} אם הנייר הוא נוגע או כמעט נוגע בהאוכל.

סימן רנ"ז – הלכות הטמנה

אמנם, אם לא היה בקרוקפוט אלא בקדירה רגילה, מותרת, כיון שמקסימום הוא רק הטמנה מצד א'.

(יח) להטמין חלה בנייר אלומניום^{כה} ולהניחו ע"ג קדירה מלאה, היכא שמטמינו לגמרי מכל הצדדים, לפי האחרונים הנ"ל יהיה מותר מטעם כסוי ראשונה, משא"כ לר' משה יהיה אסור כיון שהוא ב' כוונות, אם לא שנימא דזה מיוחד לכך, [ועוד, יש לו תכלית היתר כגון שלא יהיה פירורים], מותר.

(יט) דע, הא דהתרנו להניחו ע"ג קדירה מלאה, אינו דבר פשוט כ"כ, דעיין בסעי' ח' ומ"ב מ"ג, ושם מבואר היכא שיש מוסיף הבל מלמטה, והשאר מוטמן באינו מוסיף הבל, אסור אפ' מבעו"י. ומבואר שם ב' מהלכים בראשונים. י"א, דכיון שיש מוסיף הבל מלמטה, הוא משפיע גם על האינינו מוסיף, ועושהו הכל מוסיף הבל, נמצא מוטמן כולו במוסיף הבל. לפי דעה זו, חלה על מיחם, המיחם מוסיף הבל, והנייר אלומניום עכשיו ג"כ מוסיף מכח המיחם, נמצא עטוף כולו במוסיף הבל, ואסור [ע' לקמיה].

(כ) אמנם יש דעה אחרת שם, וי"א הא דאסור מוסיף מצד א' ואינו מוסיף משאר צדדיו, היינו משום שגילה לנו שבהול על מאכלו, וחוששין שמא יטמין כולו ברמץ. ולפי דעה זו, רק במוסיף הבל שיש בו חשש שמא יטמין בו כולו, אזי חוששין, אבל בלא"ה לא. נמצא חלה שלנו על מיחם, א"א להטמין כולו^{כז}, ומותר.

(כא) ומ"ב שם פסק^{כח}, אין למחות במי שמיקל. ור' משה בדברות משה כ' דהעיקר הוא כדעה שניה. (כב) היוצא מדברינו, לדעה שניה, חלה על מיחם מותר, דלא שייך להטמין כולו. ולהמ"ב להדעה העיקרית אסור. ולכן, בחלה שלנו ע"ג מיחם, מוכרח אנו לסברות שאמרנו, דאינו בכלל הטמנה, דהא מיוחד לכך או שהוא כסוי הראשון.

(כג) אמנם, ר' משה לא היקל בסרת 'מיוחד לכך' רק בצירופים אחרים. וכאן, אה"נ יש צירוף במה שדעה שניה הוא דעה העיקרית לדידיה, אמנם זה מועיל רק היכא שהחלה היה מעוטף מבעו"י, משא"כ היכא שמטמין בשבת עצמה, הרי לפי דעה שניה זו ובלי חידושו של ר' משה, הנייר הוא אינו מוסיף הבל ע"ג מוסיף הבל ומותר – וזה מותר לעשות רק מבעו"י^{כח}, ולכן ההיתר היחיד הנשאר לנו לעשות כן בשבת עצמו [לפי ר' משה], הוא סברת 'מיוחד לכך' ור' משה לא סמך ע"ז לחוד.

(כד) ואולי לדידן נוכל להקל דיש סברת ר' פאלק, ועוד, לדידן מסתברא טובא סברת ר' משה, והגם שהוא סמך רק בצירופים אחרים, מ"מ אולי אנן נסמוך עליו לחוד.

(כה) מיחמים ישנים, יש אנשים שיש להם 'Kettle Cozy' והוא כעין 'שמיכה' סביב כל המיחם. ויש לדון אם יש בזה משום הטמנה. והנה, היכא שמניח כדי שלא יכוו ידיהם עליה, הרי זה סברת הר"ן ומותר. וגם אם אח"כ החליטו להשאירו שם אחר שהלכו הנכדים, זה דומה למש"כ בסעי' הקודם, ונקרא הטמנה מאליה ומותר.

^{כה} וכוונה גם עבור חימום.

^{כו} מדוע לא, הא יכול להניחו תוך המיחם, ותוך הקרוקפוט?

^{כז} הלא זה היה רק בצירוף רבינו ברוך, ואין כאן, א"כ למ"ב אסורה? אולי אה"נ, וכאן מותר מטעמים שיתבאר.

^{כח} ואין לומר שבשעת עיטוף הוא צונן, ומותר להטמין צונן, דהנ"מ שכשאינו נותנו על האש, משא"כ כאן, הא עכשיו מניחו להתחמם. וכ"מ להדיא בס' הבאה.

סימן רנ"ז – הלכות הטמנה

(כו) ואם כשמניחו כוונתו הוא גם על שמירת החום, לכאן יש לאסור משום ב' כוונות, כמש"כ למעלה.

(כז) אמנם עיקר הנידון, האם זה מקרי מוסיף הבל או לא, נפק"מ להניחו מע"ש. והנה, כבר נתבאר למעלה, ונרחיב ע"ז בעז"ה במקומו בסוף הסימן, דבר המוטמן באינו מוסיף הבל, מונח על מוסיף הבל, י"א זה משפיע ואוסר גם את זה, וי"א דאי"ז האיסור רק גזירה שמא יטמין כולו בהמוסיף הבל. ונפק"מ הוא ציור דידן, אין חשש שמא יטמין כל המיחם תוך הגוף חימום, משא"כ לטעמא קמייתא עדיין אסורה דבא זה ומשפיע על זה.

(כח) ונבאר שם דיש מקילין על דעה זו לחוד, אבל לכו"ע אינו לכתחילה. ואעפ"כ, אם הוא רק עבור שמירה, עדיין מותר, כמש"כ, דלמעשה קיי"ל דיש שי' הר"ן גם במוסיף הבל.

(כט) וע' שבה"ל^{כט} דרצה להתיר מסברא מחודשת, והוא, הרי המיחם דלוק ומרתיח, א"כ בשעה שדולק אי"צ בהכסוי, והכסוי הוא רק בעת שאינו פועל, כמה דקות הללו, לא יצטנן כ"כ, ואז כשמרתיח, ההרתחה יהיה יותר יעיל, הואיל ומתחיל מחום יותר גבוה. נמצא, כל תכלית כסוי זו הוא רק להיכא שאינו פעיל, שלא יאבד חומו מהר, וא"כ אז הוא בגדר אינו מוסיף הבל, ומותר מע"ש. עיי"ש, דיש חידושים בדבריו^ל.

(ל) למעשה, מי שרוצה להשתמש בא' מאלו, העצה היעוצה הוא שלא להלבישו כולו, רק יניחו מגולה מעט [שיעורו יתלבן בהמשך], ואז אינו מוטמן מכל הצדדים. וע"ע ביה"ל סוף הסימן ד"ה נוגעים בגחלים, ומש"כ שם.

(לא) מקור היתר זה של כסוי א' הוא החזו"א. ולכאן יש מקום לומר שזה אינו 'חוק', אלא סברא שאם הוא רק כלי לאחוז האוכל אין עליו שם הטמנה אלא של קדירה [דלכו"ע אין בקדירה עצמה משום הטמנה], משא"כ היכא שאין שום צורך בהכלי בעצם, יתכן שכסוי הראשון יהיה הטמנה. כגון חלה [היכא שאין חשש פירורים], החלה אינו צריך בכלל כלי, ולכן הנייר יהיה הטמנה, משא"כ קוגל ושניצל וכו' יש להם צורך בכלי, ומותר כסוי א'. וכן יהיה נפק"מ לגבי אופן הנ"ל של נייר אלומניום אחת שכורכו כמה פעמים, אין להתיר רק משום שהוא 'אחד', אלא כל שמוסיף על אחיזת האוכל, אסורה. וכן לקולא, אם מעטפו קצת יותר מסיבוב א' כדי שייסגר בטוב, לא יהיה בעיה.

(לב) ושאלתי את זה להגרפ"א פאלק זצ"ל, והשיב לי שכסוי א' מותר בכל אופן. ובספר זכור ושמור אוסר לכורכו כמה פעמים, אבל מתיר לקחת נייר גדול ולכופלו כמה פעמים עד שיהיה המדה הצריך ואז לעטוף האוכל בו, והוא ככסוי בכלי אחת עבה. ויזהר מתיקון מנא.

(לג) קישקע בתוך הטשולנט, הנייר שהוא מעוטף בו י"ל שאין עליו שם הטמנה שהוא לשמירה שלא יתפזר לכל הטשולנט, וכן הוא כסוי הראשון, אך צריך לבאר למה אין אומרים שהטשולנט עצמה יהיה ההטמנה להקישקע^{לא} לא^{לב}. ועוד, הגר"ז בקו"א ס"ל דאסור להטמין ביצה תוך תבשיל

^{כט} ה' ל'.

^ל טען רחפ"ש, הא בכל אינו מוסיף הבל נימא הכי, ונתיר להניח בשבת גופיה. אמנם למעשה הוא התיר היכא שנשאר הכסוי עליו תמיד, ואז שם קדירה אחת עליה.

^{לא} ואין לדמות זה לתפו"א תוך טשולנט, דודאי א"א לחלק תבשיל לחצי ולומר שחצי החיצונה מטמין חצי הראשונה, משא"כ כאן יש עכ"פ הפסק. וע"ע או"ח ש"ב צ"ב, רצ"ע.

^{לב} שבט הלוי מסביר שמה שטמנו בדורות הקודמים, שם היה הכל אוכל.

סימן רנ"ז – הלכות הטמנה

דהקליפה משוי ליה ב' אוכלים. ואע"פ שבביצה חו"ש חולק, וס"ל טפל להאוכל וחלק האוכל, מ"מ מובן החילוק בין ביצה לקישקע, וא"כ עכ"פ בקישקע נימא שיש כאן הטמנה.

(לד) ולפי החזו"א דנביא בסוף הסימן ובסי' הבאה, אין הטמנה תוך קדירה, מובן, אך ביארנו דא"א לסמוך ע"ז לחוד לדינא. וכן מבואר להדיא בערוה"ש רנ"ח ג', דיש הטמנה בקדירה תוך קדירה.

(לה) ל"יש שאמרו דזה דרך בישול ולא דרך המטנה. וזו יסוד חדש, יש מאין. ויש שאמרו, אין על נייר אפיה או אלומניום שם כלי. וקשה, מה ענין ה"ל טבילת כלים לענין הטמנה. ויש שאמרו דדומה לב' קדירות זו ליד זו. והקושיא פשוטה.

(לו) והנראה לבאר שהרי חום בקישקע יכול לקבל אם היה מניח ע"ג הקדירה מלאה, או אם היה מניח בפנ"ע על האש, וא"כ כל המעלה שהוא תוך הקדירה, הוא עבור הלחות והטעם, דהחום הוא מקבל גם הקדירה היה ריקנית. וא"כ זה דומה להר"ן שמטמין עבור שמירה וכו', ומותר. ומצד הטמנה היה מותר לעשות כן אף בשבת, דאינו הטמנה בכלל, אך משום נתינה לכתחילה יאסר.

(לז) אך אם בשבת הסיר הקדירה מהאש, א"י להחזירה עם הקישקע בתוכו, ולכן להניח כן הוא רוצה החום מהאוכל, שהרי אין לו אש שיחמם ממנו, ואסור מצד הטמנה.

(לח) הרמ"א מציין לסי' רנ"ג. והבה"ל אינו יודע למה מציין, עיי"ש.

סעי' ג' – מהו מוסיף ומה לא

(א) מהו המוסיף הבל? פסולת זיתים, פסולת שומשמים, זבל, מלח, סיד, חול. בין לחים בין יבשים.

(ב) ומה האיני מוסיף הבל? כסות, כרים, כסתות, גזי צמר, פירות, חיטים, קטניות, כנפי יונה, שאר נוצות, נעורת של פשתן, נסורת של חרשין.

(ג) ויש סוג אמצעי, שכשהם יבשים אינן מוסיפים הבל, אבל כשהם לחים מוסיפין הבל, והם תבן [בין ארוך ובין נחתך], זגין [פסולת יין], מוכין, צמר גפן, תלישת צמר רך של בהמה, גרירת בגדים בלויים, ועשבים.

(ד) וגמ' מסתפק אם דווקא לחין מחמת עצמן או אפ' גם לחין מחמת דבר אחר. ומסתימת המחבר משמע שבכל אופן אסור, אמנם כמה אחרונים הסכימו דרק בלחין מחמת עצמן. וממ"ב ושעה"צ [עי' ביה"ל] משמע שנוטה לצד הזה.

(ה) פסולת זיתים הוא כ"כ מוסיף הבל, שאפ' אם היטמין בדבר שאינו מוסיף הבל, ורק מניחו ע"ג פסולת של זיתים, אסור, שמוסיף הבל למעלה. ויתבאר בעז"ה בסעי' ח'.

(ו) מוסיף הבל אסורה גם אם הוא קר [סעי' ו'], ואינו מוסיף הבל מותרת מבעו"י אפ' אם הוחמו מתחילה [בהמשך].

(ז) וצריך להבין, איך הני דברים מוסיפין הבל, הלא הם קרים, ואם מטמין בו דבר צונן, אינו נתחמם, וא"כ מהו 'מוסיף הבל'. ואין לומר שכוונת מוסיף הוא שמעמיד הבל, ואינו מוסיף הכוונה שהחום יורד מהר, שמהראשונים מבואר דלא כזה.

^{לג} ע' שרגא המאיר, ולהורות נתן ז' י"ב. ושב"י.

סימן רנ"ז – הלכות הטמנה

- (ח) וע"כ צ"ל שקדירה חמה שטמונה במוסיף הבל, החמימות שיוצאת נשמר תוך הכסוי שחוזר והולך ומחמם הקדירה, כעין הדרך ששמיכה מחמם גוף האדם, משא"כ אינו מוסיף הבל רק מעכבו מלקרר מהר. ועפ"ז צריך להבין, למה אסור להטמין צונן במוסיף הבל, לקמן סעי' ו'?
- (ט) אמרנו, שמוכין וכו' ובגדים בלויים מוסיפים הבל כשהן לחין. וגם אמרנו שכסות וכרים וכסתות וכו' אינם מוסיפים הבל בשום אופן. ותמוה, מאי שנא?
- (י) סלעים הם מוסיפים הבל, ואעפ"כ מותר להטמין בהם [לכאן] הכוונה היינו למבעו"י, ולא בשבת עצמה]. והטעם, שהם מילתא דלא שכיחא שאנשים יטמין בהם כיון שהם מקלקלים הקדירה והאוכל, ולכן לא גזרו בהם חכמים.
- (יא) לא שכיח לבד אינו היתר, אלא בעינן לא שכיח יחד עם סיבה.
- (יב) ויל"ע^{לד}, בזמננו אין אנו טומנים בכלל בזבל, וזה מסיבה פשוטה, האם אומרים דגם בזה מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן^{לה}.
- (יג) כ' המ"ב דבר שאינו מוסיף הבל אפ' אם עכשיו מוסיף חום, אינו נקרא מוסיף הבל, שאינו מוסיף מכח עצמו אלא מחמת החום שנתנו בו מבכר.
- (יד) ומתיר אפ' אפר חם אם אין בו עכשיו גחלים.
- (טו) וקשה, דבסעי' ח' ס"ל שתנור גרוף נקרא מוסיף הבל אלא שיש לו קולות מסוימות, עיי"ש, עכ"פ זה סתירה לכאן.
- (טז) החזו"א^{לו} מק' שהיתר זו הוא רק אליבא לשי' רש"י בהסוגיא שהטמנה קשור לשהייה, אבל לשאר ראשונים אינו כן. ועו"ק, הא ה"ט"ו מחמיר בזה אם הוא לשעה קטנה, וא"כ למה הוא מיקל. וצ"ע.

סעי' ד' – המשך הטמנה

- (א) דבר שאינו מוסיף הבל, אסרנו להטמין בו בשבת ואינו מותר אלא מע"ש.
- (ב) אבל אם אינו עושה הטמנה חדשה אלא המשך מהטמנה הראשונה, מותרת אף בשבת עצמה.
- (ג) ולכן, אם היה מוטמן בתחילת שבת, וגילה אותו, אפ' בכוונה שלא לחזור ולטמנו^{לז}, מותר לחזור ולטמנו שאינו אלא המשך. וכ"ש אם נתגלתה מאליו. וא"צ לשום תנאי מתנאי חזרה^{לח}.
- (ד) אבל אם מע"ש היה מגולה, בין אם עשה מעצמו ובין אם נתגלה מאליו, אין עכשיו נחשב כהמשך של הטמנה ראשונה, ואסורה. דהיינו, כניסת שבת עושה שאינו המשך.
- (ה) אולם אם נתגלה מבעו"י ורוצה לחזור ולהטמין בבביהמ"ש, מותר, שהרי ביהשם"ש עצמה מותר לעשות הטמנה מתחילה.

^{לד} פסק"ת.

^{לה} מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן, האם הכוונה שכשחז"ל אסרו הם אמרו דאם לא שכיח מותרת, או דלמא בשעת הגזירה, הגזירה היה רק על השכיח ולא על האינו שכיח. ונפק"מ בדבר שהיה שכיח בזמנם, ועכשיו אינו שכיח. וצ"ע.

^{לז} ל"ז י"ט.

^{לח} ערוה"ש.

^{לח} שש"כ א' רל"ח. תהל"ד חולק. ומתיר צונן.

סימן רנ"ז – הלכות הטמנה

- (ו) ואם נתגלתה בביהשם"ש, אסור לחזור ולטמנו בשבת עצמה, שעה"צ כ"ה.
- (ז) היה טמון בכניסת שבת, מוסיף על ההטמנה הקיימת, או אפ' מחליף ההטמנה. ואפ' הטמנה הראשונה היה בדבר דק כמו סדין, יכול עכשיו לכסותו עם הרבה אינו מוסיף הבל.
- (ח) היתרי סעי' זה הוא אך ורק במבושל כ"צ, דאל"כ יהיה אסורה מחמת קירוב הבישול.
- (ט) והביה"ל מסביר איך שייך קירוב הבישול אפ' באינו מוסיף הבל, דלא כמג"א, דכשטמינו ואינו מתקרר, השמירת החום ממשיך לבשל התבשיל.
- (י) משהייה להטמנה, וכן להיפך אינו נקרא המשך.
- (יא) [הא דמותר להוסיף על הטמנה, פשוט דהיינו רק כשהיה על הראשון שם הטמנה, והיה אסור לעשותו בשבת, אבל אם הראשון היה בה מההיתרים הנתבארים כאן, כגון שלא היה כולו, או שהיה לשם שמירה, או מיוחד לזה, או כסוי הראשון וכו' וכו', אין להשני שם תוספת הטמנה אלא שם הטמנה ראשונה.]

סעי' ה' – ממיחם למיחם

- (א) הטמנה באינו מוסיף הבל מותר בצונן. רש"י פי' היינו היכא דבא לצננו, דהיינו עירה לכלי שני כדי לצננו, ולכן ליכא למיחש שמא ירתיחנה, והרמב"ם מתיר אפ' אם כוונתו לחממו, אם הוא צונן, מותר. ומ"ב סקכ"ט ושעה"צ ל' פסק כרמב"ם. וכן החזו"א ל"ט.
- (ב) ולכן, הטמנה בכלי שני מותרת בשבת באינו מוסיף הבל. ועפי"ז תבשיל שהוא בכלי ראשון, מותר לשפכו לכלי שני ולהטמינו בדבר שאינו מוסיף הבל כיון דכלי שני קיי"ל שהוא כצונן אע"פ שהיד סולדת בו. וזה היתר גדול למי שנכבה לו הגז או חשמל בשבת, שיערה לכו שני ויטמין באינו מוסיף הבל.
- (ג) ואם עירה לכלי שני, מותר לחזור ולערה אותו להכלי ראשון ולהטמינו דעדיין נחשב ככלי שני.
- (ד) פסק המ"ב, אפ' אם הוא כלי ראשון, אבל הוא פחות מיד סולדת בו, צונן מקרי, ומותר במקום הצורך.
- (ה) ובשעה"צ כ"ט כ' שאע"פ דבדבר לח שי' הרמ"א בסי' שי"ח הוא דעד שלא נצטנן לגמרי עדיין אין בו משום בישול, והיינו משום שעדיין נקרא חם, דהיינו שלמד דבלח אין הגדר 'יד סולדת בו' כי אם 'נצטנן לגמרי', עדיין יש להקל כאן במקום הצורך על דעת המחבר שלמד כל שאינו יד סולדת מקרי צונן, ואה"נ כאן לפי הרמ"א 'אפשר' שאין להקל. ועפי"ז נותן פסקו שמותר במקום הצורך.
- (ו) ומזה יש ראיה ברורה שהמ"ב למד שי' הרמ"א אינו מצד חומרא אלא מעיקר הדין אינו נקרא צונן אפ' פחות מיס"ב, ולאפוקי מהחזו"א ואג"מ שלמד שבעצם תלוי על יס"ב, והרמ"א הוא רק חומרא מצד גזירה.
- (ז) החזו"א מתיר אפ' כשאינו מקום הצורך להטמין פחות מיס"ב. ולפי הנ"ל זה לשיטתו, ויפה, וכ"כ בעצמו שם.

סימן רנ"ז – הלכות הטמנה

- (ח) ובעיקר מה שהיקל המ"ב בפחות מיס"ב תמוהה, שהרי כאן מיירי באינו מוסיף הבל, והחשש בזה היה שכשיבא להטמינה שמא ימצא קדירה צונן ויבא להרתיחנה, וא"כ איך יכול להיות שמותר להטמין צונן, זה היה כל החשש^מ!
- (ט) ולא מצאנו מי שהרגיש בזה חוץ מהערוה"ש, שמשמע שבא לתרץ קו' זו, וכ' שאופן הנ"ל אינו מותר כי אם כשהוא היניחו ע"ג קרקע או שולחן בדווקא להתקרר, וכיון שהוא עשה זאת בעצמו שוב ליכא חשש, משא"כ הא דבגמ' מיירי כשנתקרר מאליו. אבל זה אוקימתא.
- (י) ויש לדון בדבריו, האם הוא מיירי דווקא שהניחה לקרר מיס"ב עד פחות מזה, או כל שהיניחה סתם לקרר. ונפק"מ האם עכשיו יכול להניחו לכמה דקות להתקרר, ואז יהיה מותר להטמינו.
- (יא) ואולי י"ל קצת אחרת, דהא דגמ' מיירי כשחשב שהוא חם, ומצאו צונן, והופתע, ולכן יש חשש שמחמת הבהילות יבא להרתיחנה, משא"כ כאן שמותר מיירי שידע מזה, וא"כ ליכא למיחש שיבהיל.
- (יב) נמצא לפי"ז, שאם באמת מצאו צונן, יכול להמתין כמה דקות, ועכשיו בא להטמינו ואינו בהול כיון שידוע מזה.
- (יג) דבר גוש בכלי שני, חו"ש מתיר להטמין. וזה חידוש, כי י"א שתמיד הוא בכלי ראשון.
- (יד) מים חמים לתוך טרמוס, Thermos, האם מותר בשבת. ע"פ הנ"ל יש להתיר כיון שהוא כלי שני. וכן כ' חזו"א להדיא סוף הסימן.
- (טו) ור' משה^{מא} כ' שאה"נ לפי הרמב"ם מותר, אך לפי רש"י אסורה כיון שאינו לצנן^{מב}. ואה"נ מדינא פסקי' כהרמב"ם, אבל היה מקום לבעל נפש להחמיר כדעת רש"י. ולכן הוא מתיר מטעם אחר, שבשעה ששופכו אינו מכוסה מכל הצדדים, וכשסוגרו עם הפקק, הרי זה מותר כמו שנתבאר למעלה בסעי' ב', דמכסה תמיד מותר. דהיינו, סברתו של 'מיוחד לכך', אמר רק בצירוף דעת הרמב"ם, שהוא עיקר הדין.
- (טז) ושבט הלוי^{מג} מחמיר בזה, והא דכלי שני מותר להרמב"ם אינו אלא כשאין מתכוון לחום, אבל אם כוונתו להדיא עבור החום, לכו"ע אסור. ומחמיר שלא במקום חולי.
- (יז) ויל"ע, מדוע ר' משה ור' וואזנער לא הקילו מחמת ההפסק שיש בין המים להפקק, דהרי אינו מסתברא דהוא ממש נוגע. ולכא' י"ל, דהפסק מיעוט כזה אינו חשוב. וע' בהמשך הסימן^{מד}.
- (יח) לפי סברת ר' פאלק וחזו"א, מותר הואיל והוא כסוי אחת, הגם עבה ומיוחד.
- (יט) ע' חזו"א סו"ס ל"ז, לגבי טרמוס, וכ' דאפ' אי נימא שאינו כלי א' אלא כלי עם בגד סביבו, אעפ"כ מותר, דחזו"ל אסרו הטמנת כלי שיש בו אוכל, אבל לא אסרו ליתן תוך כלי, ולא משנה מה יש על הכלי בשעת נתינה, כולו כלי הוא ומותר.
- (כ) וזו סברא מחודשת מאוד, ויל"ע אי אמר כן גם בכלי ראשון. ואי אמר כן גם במוסיף הבל. ועיין, כי יתכן שקולות נוראות יצא מזה.

^מ בנוסח אחר, ממנ"פ, אם היא רותחת, יס"ב, מה החשש שיבא להרתיחנה, ואי צונן, הא אין בו איסור הטמנה?

^{מא} א' צ"ה.

^{מב} עיי"ש דהאריך לבאר שי' רש"י.

^{מג} א' צ"ג.

^{מד} אי הטמנה תלוי באוכל או בכלי.

סימן רנ"ז – הלכות הטמנה

(כא) ערוי, אינו נוגע דמה שייך ביה הטמנה. למה לא, צינורות? עמש"כ סי' שי"ח.

(כב) בקבוק חם, Hot Water Bottle, שיש לו 'חליפה' סביבו, יש לעיין אם מותר ליתן לתוכו מים חמים בשבת. לכא' הוא כלי שני [ותלוי ברמב"ם ורש"י]. ויש החזו"א שהבאנו למעלה בסמוך. ויש לדון אם יש גם היתר של ר' משה [מסתבר דלא]. ובדרך כלל הוא רק במקום חולי.

(כג) ואם נימא שאינו הטמנה, האם מותר לתנו תחת סדיני המטה. ולכא' עיקר כוונתו הוא להחם המטה, ולא עבור המים עצמם. אמנם כבר אמרנו דב' כוונות אסור בציור של הר"ן. או"ד, כאן רוצה המים חם לזמן ממשוך רק עבור המטה, וא"כ סברא זו טפלה, או"ד סוף סוף יש ב' כוונות, או"ד כלי שני הוא צונן ומותר להטמינו בשבת, לדעת הרמב"ם. לדינא יש להקל.

(כד) ושימוש בבקבוק חם חשמלי, דהיינו פועל עם חשמל, ומחמם מה שבפנים, ויש לה כמה כסויים. וזה שאני מהנ"ל, הואיל והחומר בפנים אינו בכלל ראוי לאכילה, ואין שם אוכל עליה, ולא מצינו שיש איסור הטמנה בדבר שאינו אוכל.

(כה) והשתא דאתית להכי, אולי מים גופא אינו אסור אלא כשמטמין לצורך אכילה, אבל לצורך חימום, מי מצינו שאסורה בכלל. הרי בשהייה וחזרה מצינו דלאכילה והדחת כלים, ולרחיצה יש איסור, וא"כ מסתבר דה"ה וק"ו כאן, אבל לענין חימום, שהיה מותר מצד שהייה וחזרה [הגם שבמח' היה שנוי, עיי"ש כשמחמם מים ושמן לחימום], מי מצינו שיש בזה איסור הטמנה בכלל. דהיינו אמרנו דבר שאינו אוכל אין בו הטמנה. ונראה, דה"ה דבר שאינו עומד לאכילה ג"כ נימא הכי.

(כו) ולענין בוילר, שהדוד שלו עטוף בחומר המשמר חום, לכא' הוא מוסיף הבל מחמת הגוף חימום שבו, ונאסר בע"ש, דהא עומד להדחה וגם רחיצה. אך זה אינו מכמה טעמים. חדא, הוא ככלי אחת, ועוד יש כאן חזו"א. ועוד הוא הטמנה עבור מוצ"ש, דאמרנו בתחילת הסימן שמותר מדינא. ולכן ליכא למיחש כלל.

סעי' ו' – הטמנת צונן^{מה}

- (א) דבר צונן, כבר אמרנו לעיל שמותר להטמין בו בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל.
- (ב) אולם בדבר שמוסיף הבל, אסור, ואפ' מבעוד יום אסורה.
- (ג) אך בדיעבד יהיה מותר כיון שאין הנאה, ע' סעי' א'.
- (ד) באינו מוסיף הבל מותר אפ' אדם חשוב. ואדם חשוב הוא מי שילמדו ממעשיו, אפ' אם הם מותרים בעצם אך הרואים טועים בדין, ע' אג"מ בתשו' שאחרי התשו' הנ"ל, א' צ"ו.
- (ה) מוסיף הבל שאסרנו, חול שאני, דבדבר צונן אינו מוסיף הבל אלא מקרר, ביה"ל. וע' מ"ב שי"ח שעה"צ ס"ק כ"ד. וצע"ק למה כאן הביא מתוספת שבת, והתם מגמ' ורשב"א?
- (ו) בסעי' זה לא עיינתי במקורות כלל, אבל יל"ע מהו סיבת האיסור לאסור הטמנת צונן במוסיף הבל, והאם זה יגלה לנו מהו מוסיף הבל?
- (ז) ע' ביה"ל שעוסק בגמ' שהוא מקור סעי' זו, ומעיין אם אסור צונן במוסיף הבל מבעו"י או רק בשבת עצמו.

^{מה} ע' אג"מ א' צ"ה דמוכח מסדר הסעיפים בשו"ע, דע"כ למד כרש"י ולא כרמב"ם, עיי"ש.

סעי' ז' – מבושל כל צרכה

- (א) דעת המחבר, היכא שהטמנה אסורה, גם במבושלת כל צרכה ואפ' מצטמק ורע לו אסורה.
- (ב) והטעם שחמירא משהייה, כ' כאן המ"ב, שסתם שהייה הוא לצורך לילה, ומגולה, ולא יתקרב בזמן מועט, ולא חיישינן לחתוי [כשנתבשל מספיק], משא"כ הטמנה, סתם הטמנה הוא לצורך מחר, וצריך חתוי טפי שלא יתקרב התבשיל, ולכן אסור אפ' מבושך כ"צ^מ.
- (ג) עוד סברא להוסיף^מ, דהטמנה הוא לצורך חום לאפוקי משהייה שהוא לצורך בישול, ובחום יש חשש גם אם מבושל כ"צ.
- (ד) הרמ"א כ' שדעת המחבר הוא העיקר. ואח"כ מביא כאן י"א, דמשוי דינג הטמנה לדיני שהייה, וכי היכי דמותר בשהייה, מותר גם בהטמנה מבעוד יום במוסיף הבל. [אינו מוסיף הבל שהוא חשש אחרת לגמרי, מסכימים לשי' המחבר].
- (ה) וכן מתירים קידרא חייתא.
- (ו) ופסק הרמ"א דבמקום שנהגו כסברא זו אין למחות, אבל אין לנהוג כן בשאר מקומות.
- (ז) נתבאר שי' זו ביתר אריכות בסעי' א'.
- (ח) כ' הביה"ל, שאפ' במקום שנהגו כשי' זו, מ"מ אין להקל אלא אם מבושל כ"צ, אבל לסמוך על חנניא ג"כ, זה יותר מדי, ויש למחות בידם.
- (ט) ואין זה סתירה למה שמק' על המג"א בסעי' א' בביה"ל, דהתם היה לענין בדיעבד, משא"כ כאן הוא לכתחילה.
- (י) לאור הנ"ל, כמעט בלתי אפשרי לאסור תבשיל מחמת הטמנה. אם מבושל כמאב"ד, מותר, ואפ' אם לא, לצורך מחר ג"כ מותר בדיעבד. ורק יאסור בלצורך לילה, שבכניסת שבת לא היה מאב"ד וגם לא היה קידרא חייתא, במוסיף הבל, וזה אינו מצוי^מ.

סעי' ח' – הטמנה בכירה, נוגע, מצד אחד

- (א) הגמ' ריש פרק במה טומנין איירי באופן שהתבשיל מוטמן בדבר שאינו מוסיף הבל, ואוסר להניחו ע"ג גפת של זיתים אבל ומותר על גפת של שומשמן.
- (ב) מבואר, אע"פ שהיה טמון בדבר המותר, מ"מ אם היה מונח אפ' רק מלמטה על מוסיף הבל החמור [לא כולם, הא ראה שומשמן], אסור. גחלים, מבואר מתוס' דחמור כמו גפת של זיתים, ומובן. חול, מבואר במ"ב שג"כ דינו כגפת של זיתים. וצע"ק מהו מקורו של מ"ב, ואיך ידע את זה, דבגמ' איתא רק גפת של זיתים.
- (ג) עכ"פ, פסקי' מכח זה, היכא שיש לו מוסיף הבל כזה בצד א' מהקדירה, ושאר הקדירה מכוסה באינו מוסיף הבל באופן שנוגע כולו, אין אומרים דזה לחוד אינו בעיה וזה לחוד אינו בעיה, אלא בשניהם ביחד, אסורה, אפ' מבעו"י, כדין דבר שמוסיף הבל.

^מ ושהייה לצורך מחר ג"כ שרי, דהרי מגולה, ולכן יתקרב, ולא יהני ביה חתוי.

^מ אמרנו בבית המדרש, ואינו יודע אם זה ראשון או אחרון או סברא.

^מ אם היטמין בשבת עצמו תבשיל מבושל כ"צ צונן בדבר שמוסיף הבל, אסור כ"ז שהוא חם. ושעה"צ ו' לא היתיר אלא בעומד בחמימותו. וגם זה אינו מדיני הטמנה אלא מדיני חזרה, ע' ביה"ל רנ"ג ה' ד"ה להחם, וחזו"א החולק עליו.

סימן רנ"ז – הלכות הטמנה

- (ד) ותוס' למד מזה, שהיינו טעמא דאסור הוא משום גזירה שמא יטמין כל הקדירה בתוך המוסיף הבל^{מט}. [ולא חיישינן לזה אא"כ טמן שאר הקדירה באינו מוסיף הבל]. וצע"ק, א"כ מאי שנא שאר מוסיף הבל, ועוד, דבגמ' אי' 'אסוקי הבלא' דמשמע שמוסיף הבל גם מכיוון אחת.
- (ה) ועפי"ז תוס' אוסר להטמין ע"ג גחלים אם שאר הקדירה מכוסה בבגדים שהרי שייך להטמין בו כולו. וגם אוסר אם הם קטום, שהרי הוא עדיין מוסיף הבל. כ"כ מ"ב ל"ח.
- (ו) ועפי"ז, לענין אם מותר בתנור גרוף [והקדירה מכוסה], הר"י בתוס' מתיר כיון דא"א לבא להטמין בכולו. הרא"ש מוסיף שאינו לשם הטמנה, אלא המשך מקום הבישול [ולכן אינו גלוי על בהילות אלא על גמר בישול]. וליתר ביאור כוונתו, עי' דברות משה^י וקובץ תשובות^א.
- (ז) שי' רבינו ברוך, מובא בתוס' שם, הוא שהטמנה בכירה גרופה מותרת מטעם אחר, והוא שאין הכירה מוסיף הבל כמו גפת של זיתים, שהרי זה חומו הוא רק מחמת האש שהיו בו מכבר, ולכן הוא מתקרר והולך. אינו ברור מהו עיקר סברת רבינו ברוך, מתקרר והולך או שאינו מכח עצמו.
- (ח) ונפק"מ בין המהלכים הוא היכא ששייך הטמנה בכולה אך מתקרר והולך, או להיפך שאינו מתקרר והולך אבל לא שייך הטמנה בכולה. אגב, במ"ב ס"ק כ"ד מתייחס לסברא כזו לגבי אפר, אבל הכא אינו סומך ע"ז, וע' ביה"ל סו"ס רנ"ח.
- (ט) ומ"ב מביא מחמירים גם היכא שאינו ראוי להטמין בו כולו, וגם מתקרר והולך, וס"ל דכח החום של במוסיף הבל בא ומשפיע גם על האיניו מוסיף, וכולו נחשב עכשיו כמוסיף הבל.
- (י) ליתר בירור הדעות, ע"ע חזו"א ל"ז י"ט, דברים מאירים.
- (יא) ומ"ב הביא ב' דיעות והמחמירין האלו, וכ' שאין למחות בידי המקילין. ויל"ע האם הוא מיייר רק היכא שיש ב' הטעמים של המקילים, או גם היכא שיש רק א' מהם, או דווקא כשיש איזה מהם. דהיינו, פלטה חשמלית והקדירות מכוסות במגבת, אינו מתקרר והולך אבל עדיין לא שייך להטמין בכולו, וכן בלע"ך, האם סומכין על הר"י לחוד להקל.
- (יב) שש"כ^ב בשם רש"ז כ' שאין להקל אא"כ יש גם שי' רבינו ברוך של מתקרר והולך^ב. מאידך, ר' משה בדברות משה^י מק' דהגם שיש טעמים שונים בראשונים, מ"מ אולי כו"ע מודי להתירו של חברו, ולכן גם כשיש רק טעם לחוד, אין למחות^ב. ולכו"ע, לכתחילה אין להקל אלא כשכל הדעות יקילו.
- (יג) ישנם אנשים שמדליקים תא העליון של התנור, ועל גבי התנור מתחמם^ב מחמת החום שלמטה ממנו, ומטמינים קדירה בבגד ומניחים אותה ע"ג התנור. בזה אינו מתקרר והולך, וא"כ ליכא שי' רבינו ברוך, אבל א"א להטמין כולו, וא"כ יש שי' הר"י^ב. ולהלכה בשעה"ד יהיה תולה על מח' הנ"ל בין ר' משה לרש"ז.

^{מט} לכאן' מבואר מתוס' דהיכא שמוטמן רק מצד א', לאו שמיה הטמנה. ואינו מוכח, ע' בהמשך בדעת שו"ע.

^י ל"ט ג' ד"ה אבל, ועוד מקומות באיזור שמה.

^{בא} ג' מ"ג.

^{בב} רכ"ט.

^{בב} ושם איירי בפלטה שא"א להטמין כולו, ע"כ ס"ל דרק בצירוף שניהם אמרינן אין למחות.

^{בב} ג' ל"ט.

^{בב} וע' אג"מ ד' ע"ד ל"ה, ויל"ע בכוונתו אם הוא סתירה למש"כ בשמו.

^{בב} צריך לבדוק כמה חם הוא, וצריך לעיין כמה חם הוא בעיה.

^{בב} כיון שלא יבא ליתן בגד לתוך התנור. ועוד, הרי בזה שמוטמן א"א להטמין כולו אלא במק"א, ולזה לא מצינו שיחששו.

סימן רנ"ז – הלכות הטמנה

יד) ישנם אנשים שמחממים האוכל בהתנור לפני שבת, וסמוך לשבת מכבים אותו, ומעטפים האוכל בפנים במגבת, לפמש"נ, האם זו מותר או אסור. והנה, הוא מתקרב והולך, וגם א"א להטמין כולו, ולכן בודאי אין למחות. ויותר מזה, לכא' גם להמחמירין, ציור דידן שרי לכתחילה, דהרי התנור מתקרב מהר מאוד, ואינו מסתבר דבשקיעת החמה עדיין יחשב כאינו מוסיף הבל ע"ג מוסיף הבל^{נח}. ועוד, כאן המוסיף הבל מצד א' אינו נוגע מצד א'. וזו היתר לפי כמה ראשונים בסוגיא, עיי"ש.

טו) נחלקו הראשונים אם הטמנה במקצת שמיה או הטמנה או לאו. המחבר^{טז} פסק דשמיה הטמנה, והרמ"א רנ"ג א' כ' שרק הטמנה בכולה שמיה הטמנה, וכן המנהג. החזו"א מחמיר בהטמנה במקצת בגלל שרבו השיטות שעומדים בשי' זו. אבל להלכה כל הפוסקים, רמ"א, מ"ב [ע' לקמיה], התירו.

טז) ויל"ע לפי הספרדים ולפי דעת החזו"א, היכא שעומדת ע"ג השלהבת, האם זה נקרא הטמנה מצד אחד. שש"כ בשם חכם א' כ' ששלהבת עצמה אינו הטמנה^ס, אך בשם ר' משה אומרים שאה"נ הוא הטמנה לדידהו.

יז) ולפי"ז, איך משהים קדירה ע"ג פלטה, בלע"ך, בשבת הא הוי הטמנה מצד א', וכן קשה, איך היתיר המחבר בסי' רנ"ג קדירה ע"ג קדירה, הא הו"ל הטמנה מצד אחד.

יח) הקצוהש"ח^{סא} כ' שבלע"ך אינו חם מחמת עצמו אלא מחמת דבר אחר, דהיינו האש. ס"ב כעין סברת רבינו ברוך בא' מהמהלכים. ולפי"ד מובן בלע"ך וקדירה אבל לא פלטה ואש מגולה.

יט) בית מאיר יישב, דאפ' למ"ד הטמנה מצד א' שמיה הטמנה, היינו רק היכא שעב"פ ההטמנה עולה קצת מהצדדים, אבל אם הוא אך ורק מלמטה, כו"ע מסכים שאין בזה משום הטמנה. ועיי"ש שיישב למה הראשונים לא יישבו הגמ' עפי"ז. לשון שו"ע 'נוגעים בגחלים בצד א' משמע כל שנוגע הוא בעיה, ולא דווקא שקוע. אך מאידך, מבואר משו"ע דדף רחב או כלי רחב ע"ג הקדירה מלמעלה, כל שאינו נוגע בצד הקדירה שרי, אלמא צד א' לחוד שרי. א"נ יש ראיה לדברי האורל"צ כדלקמיה. א"נ ראיה לדברי הגר"ז בהמשך.

כ) ואורל"צ^{סב} כ' דומה לזה, דהא דיש הטמנה מצד א', היינו היכא ששייך להטמי כולו, אבל דבר חזק יציב וחלק, כמו בלע"ך ופלטה, אין בו הטמנה לכו"ע. וכן משמע במנח"ש^{סד}, עיי"ש.

כא) וכל זה הוא לענין מוסיף הבל. ולענין אינו מוסיף הבל האם שי' המחבר הוא שגם בזה אפ' מצד א' שמיה הטמנה ואסור לעשותה בשבת, הגר"ז בקו"א^{סה} מיקל"ס, וכ"כ אורל"צ^{סז}, אך ממ"ב רנ"ג סקס"ט מבואר שגם בזה מצד א' שמיה הטמנה לדעת שו"ע.

^{נח} ע' הע' נ"ו, והשאלה שם הוא השאלה כאן.

^{נט} כ"ה דעת רוב רובם הראשונים. ועיי"ש איך שביארו הגמ' ע"פ שיטתם.

^ס וכן אורח"ר בשם קה"י, בענין דבר של ממש יהיה נוגע בקדירה מצד א'. ועוד, אינו נוגע בכל הצד.

^{סא} ע"א כ"ט.

^{סב} מה בכך, הא עדיין מוסיף הבל מצד א'. ועוד, לכה"פ יחשב כאינו מוסיף הבל, ונאסר חזרה בפלטה ובלע"ך בשבת.

^{סג} ב' י"ז.

^{סד} ב' ל"ד י"ט. ואינו מסתדר בשי' הראשונים לשיטתם.

^{סה} רנ"ז ב'.

^{סו} וכן היה משמע לי משו"ע בסעי' זו, דבגדים מצד א' מצד עצמם לא היו איסור.

^{סז} ב' י"ז י"ב.

סימן רנ"ז – הלכות הטמנה

(כב) ולפי הגר"ז, מתבאר מדוע בגמ' מותר להטמין שמן בכלי תוך מים, דזה היה ראייה לחזו"א דתוך כלי אינו הטמנה, ולמ"ב ודעימי' הוא ראייה דהטמנה מצד א' אינו הטמנה, ולגר"ז הוא ראייה כן לענין אינו מוביף הבל.

(כג) ואין להקשות לפי מ"ב איך מניחים שום קדירה על שום מקום, הא ה"ל אינו מוסיף הבל מצד אחת, בשבת עצמה, די"ל שאינו לשם הטמנה, וע"פ הר"ן סעי' ב'. אלא שלפי"ז נמצא שאם מניח על שום מקום לשם חום, אע"פ שאינו מוסיף הבל, אסור בשבת לפי שיטתם. אמנם, עדיין יש סברת הבית מאיר ואול"צ.

(כד) אנן פוסקים כהרמ"א דהטמנה הוא רק היכא שטמון כולו. לשון הרמ"א הוא שמותר כש'מגולה למעלה'. ופשטות הכוונה הוא למעלה ממש, וכן מבואר ממ"ב כאן מ"א ומ"ב ושאר מקומות. וכן מבואר מחיי"א^{סח}, גר"ז^{סט}, ערוה"ש, ופמ"ג כאן. ופמ"ג סי' רנ"ט כ' דאולי כוונת הרמ"א הוא להצדדים למעלה, אבל אם כל הצדדים מוטמנים, שמיה הטמנה. ולהלכה הפוסקים לא חששו לזה.

(כה) אלא שעדיין צריך לברורי, כמה צריך להיות מגולה כדי שיהא נקרא אינו מכוסה מכל הצדדים. ומבואר מהפוסקים, שצריך להיות חלק חשוב שמראה שאינו בהול על הטמנתו.

(כו) היתר גדול יש בהטמנה, והוא שאם אין הכסוי נוגע במה שמוטמן, לאו שמיה הטמנה, דאין דרך הטמנה בכך.

(כז) פשוט, שטיפה של אויר אינו מפסיק, דהלא כל הטמנה יש איזה מקום שיש איזה משהו של אויר, וא"כ שוב ה"ל דרך הטמנה. הפוסקים כ' ש'קצת אויר' נקרא הפסק, ועדיין אינו ברור מהו קצת.

(כח) כל קדירה שמטמין, יש לה ידידות, וא"כ אין ההטמנה נוגע בחלק ההוא, וצריך לדון ע"פ ב' שאלות הקודמות, האם זה רחוק מספיק, והאם הוא מספיק מהקדירה שאינו מוטמן. וע' אוח"ש שהחמיר בכל הני שיעורים, וצריך חלק משמעותי מגולה, עיי"ש ב' ע"ח.

(כט) ויש לדון, האם בעינין הפסק דווקא של אויר, או שום דבר המפסיק בסדר.

(ל) כמה תבניות ע"ג פלטה, ומגבת מכסה אותם, אם הם צמודים מספיק, לא יהא נקרא אויר ביניהם לומר שיש הפסק אויר, אבל מרוחקים, אפשר. ויש לדון, הרי צורת התבניות הוא /_, ולכן מוכרח שיהיה עכ"פ הפסק זו ביניהם, האם זה מספיק?

(לא) ואוח"ש בשם חו"ש מחדש שכל התבניות 'נעשית קדירה אחת גדולה'. נמצא, אם היה מגבת רק למעלה, לפי חו"ש אינו טמון מכל הצדדים, אך לפי הנ"ל, נמצא שתבניות האמצעיות יש להם כסוי מכל הצדדים.

(לב) אך דע, דהאי התירא שאם יש ריוח בין הכסוי להקדירה לאו שמיה הטמנה, הוא אך ורק אם כל ההטמנה הוא כזה. אבל היכא שמצד א' טמון במוסיף הבל [רק כעין זיתים], ובשאר הצדדים מכוסה בענין שאינו נוגע בקדירה, נחלקו בזה המג"א וא"ר, מובא בביה"ל. המג"א ס"ל דהיתר פלוס היתר הוא מותר, וא"ר ס"ל שחצי הטמנה עם חצי הטמנה, אסורה, וכיון שיש עכ"פ הטמנה גמורה מצד א', ובשאר הצדדים יש הטמנה אך אינו נוגע, יחד, ה"ל הטמנה ואסורה.

^{סח} ס"ה ב'.

^{סט} רנ"ג י' – י"ד. ועיין בשיטתו כי יש סתירות במקומות אחרים.

^ע הראשונים שס"ל הטמנה במקצת שמיה הטמנה, קצת מהם יישבו דהגמ' מיקל טפי היכא שיש אינו מוסיף הבל מפסיק. משמע שגם זה נקרא הפסק, וצ"ע.

סימן רנ"ז – הלכות הטמנה

(לג) וע' מ"ב סוף סקמ"ג, שכ' דאם היטמין באינו מוסיף הבל שאינו נוגע בקדירה, ומעמידו ע"ג חול [מוסיף הבל], מותר עד חציו. נמצא שהוא פסק להיתר כהמג"א עד חציו, אבל מכאן ולמעלה, מחמיר כא"ר.

(לד) המחבר בסעי' זה, מביא שיטתו של הטמנה מצד א', ומביא היתר של אינו נוגע, דאם אינו נוגע כלל מותר, ולא הגיה הרמ"א כלום שהטמנה מצד א' לאו שמיה הטמנה. ומחמת זה הא"ר כ' שמוכח שכאן מסכים הרמ"א, דהטמנה מצד א' ביחד עם הטמנה אינו נוגע בשאר בצדדים, אסור. והמג"א ס"ל דהרמ"א סמך עצמו על מה שכ' להדיא ברנ"ג א'.

(לה) לענין קרוקפוט, האם מותר להשהות בתוכו או"ד יש שאלה של הטמנה, מסברא חיצונה יהיה תלוי על המח' של הטמנה מצד אחת, ולדידן דמותר, לא יהיה שום פקפוק על קרוקפוט. אמנם, ידועים דברי רש"י^א שאוסר.

(לו) ונימוקו, אחרי העיון בו ברצינות^ב, דאע"פ דאנו קיי"ל מגולה למעלה מותר, היינו רק היכא שיש גלוי שאינו מקפיד כ"כ על ההטמנה מהא דלא כיסה מלמעלה, משא"כ כאן הטעם שאינו עושה כן הוא בגלל שיתחרך התבשיל, ועוד, דכאן קיים ממש החשש שמא יחתה, ועוד שזה 'רמץ ויותר מרמץ', ואסור אפ' אם אינו מכוסה למעלה. וכן ההפסק אויר אינו מתיר כאן כיון שההפסק הוא בכדי שלא יתחרך, ושיתפשט החום בשווה.

(לז) וכמובן, על כל א' מטענות הללו אפשר ליישב, ופשטות הסוגיא הוא להקל, וגם תלמידיו המובהקים, בעל המאור השבת, ובעל השש"כ, שניהם אמרו דודאי אילו היה רואה הסברות להקל היה חוזר מאיסורו. מ"מ מחמת כבודו של רש"י, והא דהעולם חושבין להגרש"ז ככח דהתירא^ג ואעפ"כ החמיר, ומפני עימידתו החזקה בענין זה, יחד עם פתרון קל שחייבין לעשות בלא"ה עבור גרוק"ט, נהגו לחשוש לשיטתו^ד. וע"ע שבה"ל^ה.

(לח) ומהו הפתרון? אם יניח כמה כדורי אלומניום מתחת חלק הפנימי, נמצא שיש הפסק אויר מלמטה ומצדדים [א' מהם מספיק], וגם חלק העליון של הקדירה בולט לחוץ, ונמצא שחלק ההיא אינו מוטמן כלל, ומותר לכל הדיעות. ולספרדים, חייבין לעשות כן מדינא, שלא יהא הטמנה מתד אחת.

(לט) ולכו"ע, אי הניח מגבת מעל הקרוקפוט, נמצא שמוטמן מכל צדדיו, ואסור לכו"ע.

(מ) הגרחפ"ש היקל מסברת הרא"ש שהבאנו למעלה. ואילו משום הא לחודיה, לא היינו מקילים לכתחילה. ועוד, הרי כאן הוא הטמנה ממש, משא"כ התם בציוורו של הרא"ש, היה גזירה שמא יטמין.

(מא) והנה, רש"י אמר שהאויר הוא כדי שלא יחרך. ולכא' ק', דזה נקרא לצנן, הפסק^ו, וא"כ איך זה הטמנה, הא אינו נוגע בצדדי הקדירה. ועיין.

(מב) דע, ישנם סוגי קרוקפוט, שהקדירה הפנימי הוא גדול יותר מהגוף חימום, ובולט הפנימי הרבה יותר מהחיצון, לפעמים כמחצה, ולפעמים אפ' רובו, ובזה לכא' מותר גם אליבא לרש"י.

^א ב' ל"ד ה'.

^ב האם ר' משה התקשר לרש"י בענין זה? ר' משה שימש בביתו בקרוקפוט.

^ג חשמל, בקבוקים, וכו'.

^ד ע' קובץ תשובות ג' מ"ג לר' אלישיב שאוסר, אך אומרים שבע"פ היקל לאשכנזים. וצ"ע.

^ה ט' נ"ב.

^ו כדמבואר בגר"י סק"י ועוד, דהפסק אויר מונעו מלהיות הטמנה.

סימן רנ"ז – הלכות הטמנה

מג) יל"ע, גריל, George Foreman, האם זה הטמנה מכל הצדדים? קדירה אחת? צדדיו, בדבר דק?

מד) מביא הרמ"א דמה שנוהגין להטמין בתנור ולטוח פי התנור בטיט מהני לכו"ע. ומסביר המ"ב, שהיינו לשי' הרמ"א דהטמנה כאן אינו בעיה, וטח בטיט מהני לגבי שהייה אפ' אם לא נתבשל כמאב"ד, וגם אינו קידרא חייתא.

מה) מביא המ"ב מח' אם שרי להטמין כל הקדירה בגחלים תוך התנור, המקילים ס"ל דעכשיו שטח בטיט לא שייך שמא יחתה, והמחמירים ס"ל דאע"פ שאין קיים חשש של חתוי, עדיין כלול היה בגזירת מוסיף הבל, דומיא דגפת שג"כ לא שייך ביה חתוי ואסורה^{טז}.

מו) וכ' בשעה"צ מ"ו דהאור זרוע הוא המיקל, ואילו ראו המחמירים דברי האור זרוע, לא היו מחמירים. והוא עצמו פוסק טוב להחמיר לכתחילה^{טז}, וגם מטעם אחר, פן כשיבא להוציא הקדירה יבעור הגחלים המונחים שם. וכ' דבמקום שלא נהגו לטוח בטיט, ודאי אסור להטמין כזה משום הטמנה, ואי"צ להטעם משום גחלים לוחשות.

מז) ביה"ל מביא ט"ז שאפ' אם משאיר בתנור הטוח בטיט, יזהר שלא יעמידנו סמוך לקיר התנור, דאז נראה כהטמנה. וביה"ל דוחה זה משום דאין זה שייך לצורת הטמנה כיון שהוא מצד אחד, ועוד, שהאור זרוע מתיר הכל אם הוא טוח בטיט, ולכן פסק דאי"צ להחמיר כלל.

מח) בסוף הסימן כ' הרמ"א, מצוה להטמין לשבת כדי שיאכל בשבת, כי זהו מכבוד ועונג שבת. וכל מי שאוסר אכילת חמין בשבת, חיישינן עט שמא אפיקורוס הוא.

מט) מי שמזיק לו אכילת חמין, כ' מ"ב שאי"צ לאכול.

נ) מבואר שיש ב' ענינים כאן, הראשון הוא המנהג לאכול חמין בשבת, והשני, הוא להוציא מדעת הצדוקים שפי' "לא תבערו אש בכל מושבותיכם" היינו שלא יהא שום אש בוער בשבת.

נא) וכ' המ"ב דמי שאינו זהיר להכין מאכל חם עבור שבת מצוי הוא שיבא לידי איסור דאורייתא כשמכין לעצמו בשבת עצמה. והעובר על איסור דאורייתא במזיד, "הוא פסול לעדות ולשבועה מן התורה ומכרית את נפשו מארץ החיים כי היא עבירה שחייבין עליה כרת וסקילה"^פ, וכל בעל נפש לא יסור ממנהג ישראל להטמין חמין על שבת ולקיים מצות עונג שבת כאשר נהגו אבותינו מעולם ושומר מצוה וכו'.

נב) ואח"כ מביא דבריו המפורסמים של הבעל המאור, ונביאם במילואם: תקנת רבותינו היא לענג את השבת בחמין וכל מי שאינו אוכל חמין צריך בדיקה אחריו אם הוא מין ואם מת יתעסקו בו עממין, ולהזמין לבשל להטמין ולענג את השבת ולהשמין^{פא} הוא המאמין וזוכה לקץ הימין, ויש מן החכמים אומרים על השמאל שהוא ימין, אנו קורין עליהם מי יתן החרש תחרישון ותהי לכם לחכמה.

נג) וע' חו"ש שדן אם צריך לאכול דווקא ביום השבת או גם בלילה די.

^{טז} ע' חזו"א ל"ז כ', וברית עולם ל"ח.

^{עח} ולי זה צע"ק, דהא הוא עצמו כ' שהמחמירים היו מקילים. ובשעה"צ מביא מפמ"ג עיי"ש.

^{עט} מדוע רק חיישינן; הא חז"ל התירו והוא אוסר?

^פ זה בהתראה וזה בלי בהתראה, שעה"צ.

^{פא} ודו"ק.

סימן רנ"ז – הלכות הטמנה

(נד) וכ' עוד, שע"י שתיית חמים אינו מקיים אלא קצת מן המצוה, ולכתחילה צריך דווקא לאכול חמין. דהיינו, מראה שאינו צידוקי, אבל לא קיים המנהג. ומביאים בשם רח"ק, שתייה בכלל אכילה הוא.

(נה) וכ' שהוא דפטור אם מזיק לו, הוא רק היכא שמזיק [ערוה"ש^{פב}, יקשיב לרופאים], אבל אם אינו רוצה כגון שהוא חם מדי, אין להתיר עצמו. וע' ביצחק יקרא מהר"ר נבנצהל שאם מדליק אש בביתו, הוא יותר קל, דכבר הוכיח שאינו צידוקי.

(נו) מנהג אכילת חמין אינו תלוי על אש, ומטרמוס ג"כ מהני. ויל"ע למה, הא הצידוקים רק אסרו אש ממש. וכ"ת דהיה להם גזירה כל חמין אטו אש, הלא הם לית להו גזירות? ואולי, זה גזירות מטעם עצמם כן היה להם, אבל לבאר הקרא לא היה.

(נז) **שאלה:** Naval Pastrami, והוא גוש בשר שמגיע עטוף בפלסטיק, Vacuum Packed, ודרך בישולו הוא להניחו עם הפלסטיק לתוך קדירה מים חמים לשעות ארוכות. האם מותר להניחו מבעו"י, וישאר על האש ככה עד שעת אכילה.

(נח) **תשובה:** לכאן' הוא טמון [מלבד הפלסטיק] באינו מוסיף הבל [מים] ע"ג מוסיף הבל [חום האש], וטמון כולו, ואסור. אך אולי יש להתיר, דאינו דומה להטמנה, דהתם ההטמנה היה להוסיף חום משא"כ כאן אינו עבור הוספת החימום, אלא כדי שיתפשט החום, אבל קשה לסמוך על היתר זה. ומה יעשה? יעשה נקב בהפלסטיק כדי שיכנסו המים לתוך הפלסטיק, ואז אינו כדבר הטמון במים אלא כמאכל א', ושוה לתפו"א תוך טשולנט. שוב שאלנו הר"ר פאלק והשיב לנו, דברור שעיקר הסיבה שיש שם הפלסטיק הוא כדי שהטעם יהא שמור תוך הבשר ולא ישאר עם מרק, ועטיפה הראשונה ס"ל אינו הטמנה בשום אופן, והמים הוא ההטמנה, וזה אינו לשמירה אלא לחום, ולכן אסור, ודומה למניח מאכל בקדירה, שהקדירה לשמירה, ואז מניח גחלים סביבו שהגחלים ההטמנה, כך הוא מים שלנו. ולגבי עשיית נקב לא התיר היכא שהוא נגד רצונו, רק היכא שהנקב הוא דווקא שיעבור הטעם ורוצה את זה, מותר. ודין השני חידוש, שהרי למעשה הם מחוברים, ויש 'השקה'.

(נט) ולפי דברי החזו"א שאין איסור הטמנה תוך קדירה, דהרי הטמנה הוא רק מחוץ לקדירה, אה"נ כאן מותר. אמנם בסי' הבאה כשנרחיב על חזו"א זו, יראה דאעפ"כ שיש ראייה לדבריו מרבי שנתנו שמן באמבטי, המ"ב למד הגמ' הזו אחרת, וטעם ההיתר הוא משום שמגולה למעלה, והחזו"א לשיטתו לא ביאר הגמ' כזה. וא"כ לדידן, אין אנו יכולים לסמוך על היתר זה. אגב, חזו"א זו יהני גם מש"כ בענין קישק"ע – אך זה אינו, דלכאן' דבריו אמורים רק כשאינו על האש, ולא כשהוא על האש, וכ"כ אוח"ש.

(ס) וע"ע מש"כ בסי' רנ"ח איך להחם בקבוק לתינוק בשבת. [עצה טובה שיהיה מגולה למעלה].

(סא) ועיי"ש גם אם הטמנה נקבע כפי האוכל או כפי הכלי, דהיינו, אם יש הפסק בין אוכל לכסוי הכלי, האם זה משוי ליה מגולה מצד א', ואם לא, אם הכלי מגולה בא' מצדדיו ולא האוכל, האם זה מגולה מצד א'. עיי"ש.

^{פב} עיי"ש סעי' י"ג.

סימן רנ"ד ורנ"ה, ורנ"ח המשך כללי שהייה וחזרה והטמנה

סע' א' – קידרא חייתא, טוח בטיט

- (א) בריש סי' רנ"ג, בנוגע לאיסור שהייה, היה היתר של קידרא חייתא אפ' אם אינו גרוק"ט, ועכשיו בסי' זו אנו עסוקים בגדרי היתר זה.
- (ב) עי' ביה"ל שהביא הקדמה לסי' זו מהתוספות שבת שהביא הסוגיא בקצרה.
- (ג) שי' המחבר, היתר זה של קידרא חייתא הוא רק כשמניח הבשר בקדירה, אבל אם הוא צלי, מאחר שנתבשל במהרה^א ויכול שיהיה מוכן לצורך סעודת הלילה, יש בו חשש חתוי, ולכן אינו מתיר שהייה.
- (ד) וצלי זה הוא בין אם הוא סמוך לאש מגולה ובין אם הוא תוך תנור שאינו טוח בטיט, כדלקמיה. [כאן מיירי בסמוך, ואינו מיירי כשהוא על האש ממש, דזהו סעי' ב'.]
- (ה) אבל צלי קדר, דהיינו הוא בקדירה אבל אין שם מים, אין לו דין צלי לענין זה כיון שאינו מתבשל כ"כ מהרה.
- (ו) אה"נ צלי אין לו היתרי קידרא חייתא, מ"מ עדיין אינו חמור מסתם שהייה בעלמא, ומותר אם הוא מצטמק ורע לו או כמאב"ד, כמש"כ רנ"ג סעי' א', ב' דיעות שם. [שעה"צ כ' דלפי דעת הרמ"א כאן, מותר אם הוא כמאב"ד לכו"ע שם. ולא הבנתי הסוגיא מספיק כדי לדעת מה קשר א' אל השני.]
- (ז) בשר גדי ועוף כשהם מנותחים, כיון שהם נתחרכים בקל, אין חשש שיחתה, ולכן מותר אפ' בצלי, כמו קידרא חייתא, ואינו נכלל בהאיסור באות ג'.
- (ח) ואפ' שאר סוגי בשר כגון של שור ועז או סוגי הנ"ל שלמים ולא מנותחים, אם הם בתנור וטח בטיט, מותר להשהות אפ' חי ואפ' מבושל קצת, כיון דלא יבא לחתות, שהרי אם יפתחנו הרוח יכנס ויפסיד הבשר. ואם אינו טוח בטיט, אפ' מכוסה, דינו כאש מגולה לדעה זו.
- (ט) אך, היתר זה של טח בטיט, הוא רק היכא שהבשר מגולה, אבל אם הוא צלי קדר, שוב לא יזיקו הרוח, וא"כ יש חשש חתוי. אבל כיון שאין זה צלי גמור, עדיין לא יהא לו חומרי צלי, ומותר אם הוא חי לגמרי.
- (י) וכיון שצלי קדר יש לו דין קדירה, מהני חי, ומהני גם אם הוא מבושל כל צרכו ומצטמק ורע לו לדעה קמייתא ברנ"ג, ומאב"ד לדעה שנייה. ואפ' בצלי, שלא מהני חי כנ"ל, מהני אותו שיעור. הארכתי בזה כיון שהמ"ב האריך בס"ק י"ב, ואח"כ סקי"ג האריך עוד הפעם, וכ' "כמש"כ סק"ד", וכוונתו לומר, דבסקי"ב מיירי לענין קדירה, וזהו ממש רנ"ג סעי' א', משא"כ י"ג מיירי בצלי, וע"ז הוא כ' דגם צלי יש אותו גדר ומח' שהיה ברנ"ג סעי' א', וזה מש"כ בסק"ד, דלדעת הרמ"א כאן מותר אם הוא מאב"ד לכו"ע שם, כמו שהבאתי לעיל אות ו' בשם שעה"צ.
- (יא) שלמים ומנותחים שאמרנו, כ"ז שחלל הגוף שלם, אפ' בלי ראשו וכרעיו, מקרי שלם.

^א כמו שכתבנו שם לענין ירקות, וע' סימן זו סעי' ח'.

השלמת דיני שהייה וחזרה – קיצור סימן רנ"ד, רנ"ה, רנ"ח

(יב) ע"כ הוא דעת המחבר, אבל הרמ"א פוסק כראשונים אחרים שלמדו הסוגיא בפנים אחרות לגמרי, וכן פסקינן.

(יג) ס"ל להרמ"א, טח בטיט הוא היתר בכל אופן, אפ' בקדירה ואפ' אינו חי לגמרי אלא מבושל קצת. והטעם, 'כיון שהוא סתום בטיט ואינו מוכן לחתות' אין חשש שמא יחתה. ודעה הראשונה למד דאין היתר של טח בטיט מתיר שמא יחתה אלא הוא היתר אחרת שמא יזקנו הרוח.

(יד) ויל"ע מהו היתר זו, האם הוא כהיכר, ולא יבא לחתות, או"ד הוא היסח הדעת דומיא דגרוק"ט. ונראה מלשון המ"ב כצד הראשון, וכן משמע מהראשונים שכתבו לשונות של טירחא ואינו מוכן לחתות. וכ"ת הא כשבא להוציאו הרי יש כאן שהייה לרגע אחת בלי שום שמירה, וכן קשה על השי' שמתירים טח בטיט בהטמנה סו"ס רנ"ז, [משא"כ להצד של היסח הדעת א"א להקשות כן], י"ל דכיון שבא להוציאו ליכא חשש חתוי. וכ"ת הא אולי יראה שאינו מוכן ויחתותו, י"ל שזהו חשש וגזירה חדש שלא מצינו עד עתה. ובסוף הסעי' נרחיב בהיתר זה, ונבדוק אם הוא שייך אצלנו.

(טו) ואם הוא סמוך לאש מגולה, דהיינו אינו טוחה בטיט, מחמיר, אפ' בבשר גדי, דחיישינן לחתוי. והא דבשר גדי ועוף מנותח מותר היינו בתנור מכוסה אבל אינו טח בטיט, דבשאר בשר צריך טח בטיט, וזה מותר אפ' אינו אלא רק מכוסה. והטעם, משום דקשה ליה הרוח ולא יפתחנו משא"כ שאר בשר.

(טז) מגולה לאו דווקא בחוץ, אלא אפ' תוך התנור אלא שהוא פתוח מקרי מגולה, כיון דאין לו מעלת מכוסה שהרי בלא"ה יש לו רוח.

(יז) כ' ביה"ל, דלפי שי' הרמ"א, אה"נ בצלי מגולה אין היתר כלל [אות ט"ו], מ"מ כיון שהיגיע למאב"ד מותר, אפ' לדעה ראשונה ברנ"ג סעי' א', אבל הוא לא כתב כן כיון שהוא כבר כ' דנהגו כסברא אחרונה שם, משא"כ לדעת המחבר, זה יהיה נכון רק כשהוא ע"ג הגחלים בסעי' הבא, אבל בסעי' הזה שהוא סמוך, יהיה תלוי על המח' ברנ"ג, חוץ מבשר גדי שמותר בכל אופן. וזהו פעם השלישית שהמ"ב כ"כ בסעי' הזה, ואיני יודע ההכרח לומר כן.

(יח) והא דאסר הרמ"א הכל באש מגולה, להלכה היינו לכתחילה, אבל אם עבר ועשה כן, אין לאסור בבשר גדי וכדו', שהרי המחבר היתיר זה לכתחילה, וכדין ספק פלוגתא. ביה"ל. אך זה רק בזמנם שהיה שייך סברות שיקלקלו הרוח, אבל בזמננו שאינו כן.

(יט) ולענין טח בטיט, ביארנו לעיל דפשטות הסוגיא הוא מטעם היכר, דכשיבא לחתות, טרם יחתה יזכור, ויעצור.

(כ) וחידוש גדול חידש החזו"א¹ וכ' שאם נעל התנור במנעול, נקרא טח בטיט, ומותר להשהות. ומבואר שהוא למד דאיני תלוי רק על טירחא, שהרי אין טירחא לפתוח מנעול, אלא ההבנה הוא שהוא שלב לפני החתוי, וכ"ז שיש שלב המפסקת, אין חשש חתוי.

(כא) ובשבו"י² מחדש יותר דאם נועל הדלת של החדר, ג"כ מהני, ואי"צ שינעול התנור עצמו. וציץ אליעזר³ מחדש אפ' יותר מזה, דאפ' אינו נעול, אלא מקום החתוי הוא חדר אחרת מהבישול, כגון מקוה או מרחץ, מהני!

(כב) מחצה"ש מתיר אם הוא קשור בחבל. ופמ"ג לא התיר אם סתם הדלת בסמרטוטים, עיי"ש.

¹ ועיי"ש דהישמיט אופן א', וכן העיר 'דרשו', והטעם הוא דס"ל שאין זה אפ' ספק פלוגתא אלא נדחה לגמרי.

² ל"ו/סוף ג', ול"ח/סוף ב'. ומהרש"ג כ' שאין להתיר מנעול, דאין לנו אלא מה שהיתירו לנו חז"ל בפירוש.

³ בשם מי? לא בשם ר' אלישיב כדיתבאר בהמשך.

⁴ חי"ב סי' ל"א.

השלמת דיני שהייה וחזרה – קיצור סימן רנ"ד, רנ"ה, רנ"ח

כג) ואוח"ש¹, לא רק שסמך על חידושו של החזו"א לגמרי, אלא גם הוסיף התירים, כגון שמתיר נעילת התנור כשהכפתורים מגולה²!], ולכסות הכפתורים בסלוטייפ [שקל מאוד להסירו]. ודן לגבי בלע"ך המכסה הכפתורים [בלי ציר] אם נחשב כטח בטיט.

כד) וכמובן, אלו התירים אין להם מקור להקל כ"כ, וכן מכל הפוסקים שדנו לגבי כסוי הכפתורים לגבי גרוק"ט, אף א' ס"ל שהוא מהני מטעם טח בטיט. ועוד, לא מצינו היתר של טח בטיט היכא שהקדירה הוא גלויה ועומדת לפננו, דבזה שייך לומר דכיון שרואהו, בהול עליו יותר. וע"כ אין להקל יותר ממה שהיתיר החזו"א, וממה שהיתיר השבו"י, או מה שדומה מאוד לזה, כגון טייפ חזק מאוד מאוד, עד כדי שדומה למנעול, אע"פ שהקדירה מגולה.

כה) ולענין להסיר הכפתורים, לכאו' בזה יש טירחא להחזירים, וגם אינו מוכן לחתות, וא"כ יש לכה"פ החזו"א. אך, לא מצינו שמהני טח בטיט במקום החתוי לבד אלא במקום התבשיל יחד עמו, ועוד, שכאן הקדירה גלויה.

כו) ושבט הלוי התיר אם הסיר הכפתורים, אך ר' אלישיב במאור השבת³ לא היקל.

כז) ושאלנו מו"ר הרפ"א פאלק שליט"א אם מהני הסרת כפתורים, והשיב דאם אין הכפתורים נמצאים ממש שם, כגון שהם בחדר אחר, די שטירחא למצוא אותם ולהחזירים, מותר, דבינתים מידכר שהוא שבת. [אם נמצאים ממש שם במגירה, יש שאינם מתירים, כיון שזה קרוב מאוד, אבל למעשה לכאו' אינו מצב הרגיל של ימות חול, וא"כ מידכר]. וה"ה אם כיסה הכפתורים ב'סלוטייפ' דבוק היטיב באופן שאינו קל בכלל להסירו, ג"כ מיקרי טח בטיט. וה"ה בלע"ך שמכסה הכפתורים כשאין בו ציר שאינו קל להגיע להם, מיקרי טח בטיט, עכ"ד. ואפ' אם ע"פ הנ"ל זה חידוש, הרי גברא רבא אפשר לסמוך עליו⁴, ועוד, שכמעט תמיד יהיה צירופים אחרים להקל.

כח) ועפי"ז, מצב שבת שמסובך להפעילו ולכבותו, כגון שיש לו קוד וכדו', יהיה תלוי על מח' הנ"ל.

כט) במפעלי אפייה, או מטבחי ישיבה, מצוי שיהיה על התנור מנעול אמיתי, וזה יהיה מותר ע"פ החזו"א. וזה רק כשהמנעול על התנור וגם על הכפתורים, אבל על תנור לחוד, אין להקל, ועל הכפתורים לחוד יהיה תולה על מח' שבט הלוי ור' אלישיב, ור' פאלק היתיר.

ל) קושיא אחת נשאר, ולמה אין אומרים שכל פלטה הוא טח בטיט הואיל וא"א לחתותו בשום פנים ואופן, וכי גרוע הוא מתנור ששייך בו חתוי כשהסיר הכפתורים? ושבט הלוי לשיטתו אינו קשה, דהוא שרי שהייה ע"ג פלטה, רק החזו"א לשיטתו דאסר פלטה יתיר מטעם זה. וע"כ צ"ל, דס"ל כא' מהחילוקים שאמרנו, דאם הקדירה מגולה לא מהני, אם שאם הטח הוא שלא במקום הקדירה לא מהני, או סברא דומה לזה.

¹ ב' ט"ו וי"ז, עיי"ש עוד באיזור.

² עמ' 286.

³ וע' זכור ושמור הע' 192, ושם משמע שמחמיר לגבי הסרת כפתורים. ואאמו"ר שליט"א שאלו, והשיב שאין לדייק מהערות שם שהוא לא כתבם בעצמו!!

השלמת דיני שהייה וחזרה – קיצור סימן רנ"ד, רנ"ה, רנ"ח

סעי' ב' – ע"ג הגחלים

- (א) כ' המחבר, דאע"פ שבסעי' הקודם היה היתר של בשר גדי על אש מגולה, היינו רק כשמניחו סמוך לגחלים, ואז ליכא חשש שמא יחתה כיון שאינו רוצה שיתחרך הבשר הגדי שהוא עדין מאוד. אולם אם הוא נותן ע"ג הגחלים ממש, או אפ' בצדדים ורק נוגע בהגחלים, שוב הראה לנו דלא איכפת ליה בחירוף, ורק רוצה שיתבשל מהרה, ולכן יש לו חשש חתוי.
- (ב) אבל, מכיון שהיגיע למאב"ד, מותר אפ' על הגחלים. והטעם, דכיון שבכר מבושל מספיק, שוב לא יחתה כדי שלא יתחרך עוד. [וצ"ל הא דלא הסירו הוא מחמת סיבה אחרת ואינו מגלה לנו שעדיין רוצה רק מהירות].
- (ג) ולהרמ"א בסעי' הקודם, לא היה היתר של סמוך לגחלים כלל, ושוה סמוך להגחלים לע"ג הגחלים, ובשניהם בעינן מאב"ד, משא"כ להמחבר, על הגחלים מספיק מאב"ד, סמוך לגחלים תלוי על רנ"ג סעי' א'.
- (ד) כ' שעה"צ שלדעת המחבר, אם הוא ע"ג הגחלים, לא מהני אם טח בטיט. וכ' שלהטעם ע' בדגול מרבבה. וכ' לדעת המחבר טח בטיט הוא רק היכא שחושש שיזיקנו הרוח, וזה לא שייך כשהוא ע"ג גחלים.
- (ה) כ' ביה"ל, כל היכא שבשר גדי יש לו היתר [מנותח], ה"ה בצל וביצה. ומסביר, שבשר גדי ודאי הוא לוקח יותר זמן מירקות, ואעפ"כ התירו לו מחמת מהירותו, וא"כ כ"ש ירקות ממש.
- (ו) כ' השו"ע כאן שמאב"ד הוא חצי בישולו. ולכאנ' יש ראייה מכאן שפסק כהרמב"ם ולא כשאר ראשונים שכ' שליש בישולו. וכ"כ מ"ב ס' רנ"ג סקל"ח. אבל לכאנ' אינו מוכח לומר כן, שהרי בעצם המחבר ס"ל דלשהייה אינו מספיק מאב"ד אלא צריך מבושל כ"צ ומצטמק ורע לו, אלא כאן יש חשבון אחרת של חירוף נגד מהירות. וא"כ, אולי דווקא כאן החמיר בהשיטה, וצ"ע.

סעי' ג' – בדיעבד

- (א) אם עבר או שכח, דהיינו שוגג או מזיד, באופן שהיה אסורה לעשות כן לכו"ע ע"פ סעי' הנ"ל, דינו כשהייה, רנ"ג סעי' א'.
- (ב) ושוגג אסור כדי שלא יעבור במזיד ויאמר שוגג הייתי.
- (ג) כ' מ"ב שאסור בכדי שיעשו. ובסי' רנ"ג הביא מח' בזה, וכאן סתם להחמיר. ויש לדחות דכאן קאי על מזיד דומיא דהרמ"א התם, וצ"ע.
- (ד) וכ' ביה"ל שלענין ביהש"מ שיעיין בסי' רס"א סעי' א' בביה"ל. ולכאנ' מבואר מזה דס"ל שלענין שהייה, אומרים ששבות מותר ביהש"מ ש.

סעי' ד' – פירות חיין

- (א) פירות חיין, שיותר טובים חיין ממבושלים שרוצה לבשלם, אין בהם איסור שהייה בכלל, ואפ' אם הם נוגעים בהאש עצמה, מותר. והטעם, כיון שאינן טובים כ"כ מבושלים, לא יבא לחתות.
- (ב) דהיינו, אע"פ שהוא רוצה אותם מבושלים, שהרי הוא היניחם שם, מ"מ לא יבא לחתות, שאין שום בהילות, דאפ' אם לא יצלו, יהיו יותר טובים, ורצונו עכשיו אינו מבהילו, ודומה לתבשיל שנתבשל כמאב"ד.

השלמת דיני שהייה וחזרה – קיצור סימן רנ"ד, רנ"ה, רנ"ח

- (ג) ודומה רק לתבשיל שנתבשל כמאב"ד ולא לתבשיל מבושל כ"צ. דהיינו, אם הוא צלי ונוגע בגחלים, מותר לכו"ע בסי' רנ"ג סעי' א', כמש"כ סעי' א' וב'. ואם אינו נוגע בהגחלים ורק סמוך להם או שהוא בקדירה, אז אינו מותר אלא לפי דעת חנניא ברנ"ג. כך ביאר שעה"צ סקכ"ב.^ט
- (ד) היתר זו הוא רק היתר לענין שהייה, אבל לגבי איסור בישול אין שום היתר, ולכן צריך להניחו מבעו"י, וגם אסור להוסיף ולמהר הבישול בשבת עצמו.
- (ה) השו"ע דיבר באופן שהניחו ליד קדירה, ומיירי שהקדירה עצמה אין לה שאלה של שהייה.
- (ו) פירות שהיתרנו, הוא רק כשהן יותר טוב חיין ממבושלים. משמע שוין, אסורה.
- (ז) ומה נכלל בזה. הסעי' מיירי בתפוחים. ויל"ע אם תפוחים בזממנו גם אומרים כן, דהא הרבה אנשים עושים קומפוט ושאר דברים.
- (ח) לכאו' אפרסקים, נקטרינים, תפוזים, נכללים בזה.
- (ט) כ' המ"ב שבצל אינו נכלל בזה. לכאו' ה"ה שום, קישוא, תפו"א, חצילים וכו'.
- (י) יש לדון לגבי פלפל איך הוא יותר טוב.
- (יא) בס"ק מ"ט מבואר שמים אין יותר טוב חי, אלא יותר טוב מבושל. והביאור, דהיכא שרוצה מים חמים, אינו מרוצה כלל ממים קרים, והוא כחפצא אחרת לגמרי.
- (יב) וע' בסי' רנ"ג סעי' א' מה שהוכחנו מסעי' זו.
- (יג) סיכום, מתי אמרי' גזירה שמא יחתה: נמצא אנו למדים, יש חשש חתוי וצריך גרוק"ט או מאב"ד, אצל: אוכל – רנ"ג, משקה – סקמ"ט, להדחת כלים – שעה"צ מ"ט, לרחיצה – שכ"ו י"א.
- (יד) ולענין חימום, זה סימן הבאה, ודי אם יתפוס האש עד שילך מאליה, ולא אמרי' שצריך שיהיה במצב חם כבר כמו לענין בישול.^ט וע"כ דבחימום של אש לא בהול כ"כ כמו הנ"ל.
- (טו) ונחלקו האחרונים בדין רדיאטור – בין של מים הקבוע בקיר, ובין של שמן, הנייד, האם מדמים לחימום בסי' הבאה דמספיק שילך מאליה, או מדמים למים של רחיצה וכו' שבעינן לכה"פ מאב"ד י"א. שבט הלוי"ב ומנח"י"ג מחמירים. שבו"י"י וחוו"ש מדמים לחימום.
- (טז) ואע"פ ששבה"ל ומנח"י תורתם כתובה מפי עצמם משא"כ שבו"י וחוו"ש, מ"מ הסברא נותנת שאלו צודקים, ואינו דומה לשאר אופנים של מים, דהתם הוא משתמש בהמים עצמם, משא"כ כאן הוא רק משתמש בחומם.

^ט ומנחת כהן כ' דמכאן מוכח שהעיקר כחנניה.

^י בבישול לא היה מספיק אם ילך מאליה.

^{יא} קשה, הוא לחימום ולא לרחיצה, א"כ מהו השאלה. י"ל, אינו אש לחימום דמצינו שמותר, אלא חימום ע"י המים. ואעפ"כ לא הבנתי החילוק.

^{יב} ט' נ"א א'. ולא אסר משום שהוא חימום דרך מים ושם אוכל עליה, אלא משום דאדם בהול, ואינו דומה לחימום ששל סי' רנ"ה. עיי"ש.

^{יג} ב' נ"ב. ולא עיינתי כראוי, אבל אינו נראה דהשאלה התם הוא שאלה דידן.

^{יד} בשם רש"ז ור' אלישיב.

השלמת דיני שהייה וחזרה – קיצור סימן רנ"ד, רנ"ה, רנ"ח

סעי' ה' – יקרמו פניה, רדייה, עובדין דחול

- (א) מבואר מהמחבר, דאע"פ בעלמא צריך מבושל כ"צ וכו' או עכ"פ מאב"ד כדי להשהות, היינו רק בתבשיל אבל אצל פת יש שיעור אחרת, והוא שיקרמו פניה.
- (ב) ונחלקו הפוסקים, איזה 'פניה', לצד החלל או לצד הקיר, ומ"ב כ' דאיזה מהם סגי, ומביא גר"א דהיינו רק לגבי דבר דק, אבל עב צריך ב' צדדים. ומהו דק ומהו עב?
- (ג) ומהו שיעור קרימת פנים? כ' רמ"א דאם פורסה ואין חוטין נמשכין, הרי זה קרימת פנים.
- (ד) והטעם שכאן הגדרים הרגילים של מאב"ד או מבושל כ"צ אינן שייכים, ביאר הערוה"ש בשם ירושלמי, דבלחם יש חשש חירור, ולכן מקפידים שלא לחתות.
- (ה) אם עבר שהייה בלחם – במזיד לא יאכל עד מוצ"ש בכדי שיעשו. בשוגג, מעיקר הדין הוא כמוש"כ ברנ"ג סעי' א', אך אם אין לו פת אחרת לקיים סעודות שבת, הקילו להשתמש בו להג' סעודות.
- (ו) וכן אם לא היה פת אלא תבשיל, ואם אין לו זה, יתענה כל השבת, גם בזה מותר לאוכלו, שהרי אסור להתענות בשבת.
- (ז) ומבואר, לא רק סתם צורך הקילו, אלא בכדי לקיים חיוב אמיתי, כגון פת [כזית/כביצה] בג' סעודות, או כדי שלא יתענה, אבל לא ללחם משנה, ולא לשלמות.
- (ח) וא"כ, אם יש לו כזית של שום מאכל אחרת, אין לו היתר בתבשיל, שהרי אינו מתענה. ויש לדון אם יש לו משקה. ור' פאלק אמר לנו שמשקה נחשב כמתענה.
- (ט) אגב מבואר מכאן, שלאכול דווקא פת בסעודה שלישית הוא חיוב יותר מלחם משנה ושלמות בכל הסעודות!!
- (י) כ' ערוה"ש שהטעם שהתירו כאן פת לג' סעודות אינו מחמת מצות אכילת סעודת שבת, אלא משום שפת הוא עיקר חיות האדם. ולשיטתו אינו מתיר כלל בתבשיל.
- (יא) הוצאת פת מתנורים שלהם נקרא רדייה, ואסור משום עובדין דחול. ולכן באופן הנ"ל שמותר לו לאכול, ירדה בשנוי, דהיינו באופן שאין בו משום עובדא דחול. ואם אי אפשר אלא לעשות בעובדין דחול, מותר.
- (יב) מבואר עובדין דחול לצורך שבת מותר.
- (יג) שהה פת בתנור באופני ההיתר, לצורך שבת רודה כדרכו, ומ"ב מביא א"ר שגם בזה רק ע"י שנוי אם אפשר. וביה"ל דן מהו צורך שבת.
- (יד) שלא לצורך שבת אסור לרדות בשום אופן משום הכנה. וע' ביה"ל סעי' ז' לגבי רדייה קצתו לצורך שבת וקצתו לאו, ואם עשה באיסור או בהיתר, עיי"ש.
- (טו) רמ"א מביא דאם הוא לצורך מוצ"ש מותר להשהות, ומ"ב מביא מג"א דהיינו רק כשיש איסור בהוצאתו מהתנור, משא"כ שלנו.
- (טז) כששהה באיסור היתרנו למזון ג' סעודות אם אין לו. ומחבר כ' ה"ה לאחרים. וביה"ל כ' דהוא לא ירדה בשבילם, דכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך?!

השלמת דיני שהייה וחזרה – קיצור סימן רנ"ד, רנ"ה, רנ"ח

(יז) וזה תמוה לי, שהרי בסעי' הבאה כ' מ"ב דהיינו רק בפשע, ועוד, הכא אינו חטא, אלא היתר של חז"ל במקום צורך, דהיינו מותר, וא"כ מה לי הוא מה לי חברו, מותר הוא!

סעי' ו' – חטא וכו'

- (א) כ' המחבר דאם נתנו בשבת עצמו יוציאו אפ' אם הוא עובדין דחול כדי שלא יבא לאיסור דאורייתא.
- (ב) וכו' מ"ב דכ"ש שוגג. וע' בסוגיא שי"א להיפך, דשוגג הוא יותר חידוש.
- (ג) כ' המ"ב דמזיד קמ"ל דלא אמרי' 'הלעיטהו לרשע וימות'. מתי כן אומרים?
- (ד) רק הוא עצמו ירדה אבל לא אחרים, דאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך.
- (ה) וכו' מ"ב דזה רק היכא שפשע. ושוגג מקרי פשע.
- (ו) סוגיא זו דחטא, הוא סוגיא גדולה ואדירה עד מאוד, ומצינו כ"כ הרבה כללים הסותרים זה את זה, וע"ע ש"ו/י"ד, שכ"ח/י' ברמ"א, תרנ"ה/מ"ב ג' ושעה"צ שם.
- (ז) וסוגיא זו מורכב מדיני ערבות, עשה דוחה לא תעשה, שב ואל תעשה וקום ועשה, כמה איסורים קטנים נגד איסור גדול א', ספק נגד ודאי, כרת נגד עשה, לפני עור, מסית, קירוב, לא תעמוד על דם רעיק, הוכח תוכיח, השבת אבדה, וחי בהם, מוטב שישמור שבת א' וכו', איסור קטן באותו מצוה או במצוה אחרת, סכנת נפשות, וכו' וכו'. וה' יאיר עיני.

סעי' ז' – תנורים שלנו

- (א) כ' שו"ע דמלאכת רדייה הוא רק בתנורים שלהם, ולא בתנורים שלנו, ולכן רדייה מותרת אפ' יותר ממה שצריך.
- (ב) כ' המ"ב דהכוונה הוא להיכא ששהה בהיתר וצריך מקצתם לעכשיו, מותר להוציא הכל. ובביה"ל כ' דלכא' גם אם ששה באיסור ויש לו היתר להשתמש במקצתם יהא מותר להוציא כולם.
- (ג) אם אינו אוכל שום א' מהם, אסור משום הכנה.
- (ד) אבל מותר ע"י אינו יהודי. ויש לדון, האם זה משום דהוי שבות דשבות במקום הפסד, וכאן הוא הפסד, או שכאן אינו כ"כ הפסד אבל הוא שבות קל, או משום דכל איסור הכנה הוא טירחא וזה לא שייך כשעושה ע"י גוי. ומסתימת המ"ב משמע דמותר סתם ולא משום ההפסד, אמנם ע' מ"ב שכ"א ס"ק כ"א, ושי"ט ס"ב, דמשמע שהוא רק משום שבות דשבות, וצ"ע.
- (ה) ומ"ב מביא א"ר שמתיר ע"י ישראל במקום הפסד, ומג"א אינו מרוצה כיון שיכול לאכול קצתם ואז יהיה בהיתר.
- (ו) לא יוציאו ב' רחת' משום עובדין דחול. וע"י גוי מותר. ושעה"צ כ' הטעם, דיש שי' שמתירין לישראל לעשות כן, וא"כ עכו"ם יכול לסמוך על שי' זו. וזה מקור טוב שכל שיש מח', גוי יכול להקל.

השלמת דיני שהייה וחזרה – קיצור סימן רנ"ד, רנ"ה, רנ"ח

סעי' ח' – קדירה עססיות

(א) מיני קטניות כגון עססיות, תורמסין, ושאר ירקות ודברים רכים, אינם עושים קידרא חייתא, כיון שמתבשלים במהרה, וא"כ אינו מסיח דעת מהם, ויש חשש שמא יחתה לצורך סעודת לילה.

(ב) אבל גרוק"ט וטח בטיט מהני בכירה ובתנור שלנו כמו שנתבאר באריכות.

סעי' ט' – חבית מים

(א) כ' שו"ע דה"ה מים, דינו כקטניות וירקות, ואינו דומה לבשר חי ולכן לא יתנו על האש סמוך לשבת.

(ב) כ' המ"ב דה"ה אינו דומה לפירות חי שהיתרנו, דהתם יותר טובים חיינן ממבושלים משא"כ מים. והכוונה, אע"פ דמים רגילים יפה מאוד, מ"מ כשרוצה מים חמים, לא יקח מים קרים, אלא מקפיד שיהיו חמים.

(ג) וצריך שלפני ביהש"מ יתחממו, אפ' אם לא יתחממו כ"צ, כדלעיל רנ"ג סעי' א' דדעת הרמ"א דשהייה מותרת כשיגיע למאב"ד.

(ד) ומשמע גם מזה דהמ"ב נקט בעיקר כדברי חנניא, אפ' אם שם בביה"ל כ' דנכון להחמיר, ואפ' ציין כאן בשעה"צ לדבריו שם. ולא הבנתי כוונתו בשעה"צ, דבהתחלה כ' כהרמ"א, ואח"כ כ' לגבי השיעור ע' ביה"ל שם. איזה ביה"ל, ואיזה שיעור? מאב"ד?

(ה) כ' מ"ב לא רק מין לשתייה שייך דינים אלו, אלא גם למים להדחת כלים דינו כן. ובשעה"צ מביא א"ר שחולק ע"ז, וסומך עליו בשעת הדחק, באפשר.

סימן רנ"ה – סעי' א' – ג', בקיצור

(א) אש לצורך חימום ואורה, א"צ שיהיה נדלקת כ"צ או שיעור שמספיק בדיעבד כמו שאמרנו לגבי בישול דבעינן מבושל כ"צ או מאב"ד, אלא די אם הוא אופן שודאי ילך מאליה בלי צורך חתוי.

(ב) והטעם שדינם שונה, ביאר חו"ש ושבו"י, דלחימום אין אדם בהול כ"כ, ולכן כל שיגיע להבערה מאליה אינו בהול משא"כ בישול וכדו' עדיין בהול עד שבאמת קיבל הנאתו. ולמדו מזה, דאפ' מים ושמן לחימום, כגון רדיאטור, מותר להדליקו ממש סמוך לשבת, ואי"צ שיגיע ליס"ב.

(ג) ויותר מזה אמרו ר' אלישיב ורש"ז, דמותר להעריכו ע"י שעון שבת שידלק על שבת גופה, דממנ"פ, קודם שהידליק אין חשש חתוי, עכשיו שהידליק, אין מה לחתות שהרי עולה מאליה^{טו}.

(ד) גם כאן שייך טח בטיט.

(ה) [שעה"צ א' מתיר פסיק רישא ע"י גוי – וע' מ"ב רנ"ג צ"ט שמשמע כזה, אך שם ס"ק נ"א משמע דלא כזה, וצ"ע.]

(ו) אם עבר עמש"כ בסי' זו, יש איסור נהנה כשהייה ממש.

^{טו} הא יכול להגדיל חומה?

השלמת דיני שהייה וחזרה – קיצור סימן רנ"ד, רנ"ה, רנ"ח

סימן רנ"ח סעי' א' – מאכל קר ע"ג קדירה חם

(א) כבר ביארנו בסי' הקודם, דדבר שאינו מוסיף הבל, אפ' כשהוא חם עדיין אינו נקרא מוסיף הבל.

(ב) ולכן, קדירה שיש בו דבר קר ורוצה לחממו ע"י שיניחו ע"ג קדירה חמה שאינו על האש לתוך הכסוי והטמנה של התחתונה, מותר לעשות כן מבעו"י.

(ג) ואע"פ שבסי' הקודם מבואר שהטמנת צונן באינו מוסיף הבל מותרת גם בשבת עצמה, ולכן כאן נימא שגם בשבת עצמה יהא מותרת, שאני הכא שרוצה להוליד חום, דהיינו שיתחמם יותר, וזה אסורה בשבת אפ' אינו מוסיף הבל, וצונן, משא"כ כשבא רק להפיג צינתו.

(ד) ואסור גם אם לא יגיע ליד סולדת בו.

(ה) אבל אם אינו נותנו תוך הטמנה של קדירה התחתונה, רק ע"ג, זה מותר בשבת עצמה אם לא יגיע ליס"ב.

(ו) כיון שנותן מבעו"י [לתוך ההטמנה], מותר גם אם לא נתבשל כבר, כיון שזה גרוק"ט.

(ז) כ' ביה"ל, דלפי הסי' הקודם, אם קדירה התחתונה מונח עדיין על האש, כל הבגדים שמכסים אותו נקרא מוסיף הבל, ואסורה אפ' מבעו"י. ואם אין שם בגדים, רק מקרי שהייה, וצריך שיהיה מאב"ד מבעו"י, כמש"כ רנ"ג.

(ח) ותמוהה, הרי מפורש ברנ"ג סעי' ג', דקדירה ריקנית מקרי גרוק"ט, וקדירה מלאה מבואר בסעי' ה' הוא אפ' יותר מזה ומותר אפ' נתינה לכתחילה, וא"כ למה כ' ביה"ל שצריך מאב"ד, אפ' פחות מזה מותר שהרי הוא גרוק"ט?? וכה"ק דרשו אות 2.

(ט) ומקור הביה"ל, כ' הוא מג"א ופמ"ג. ועיין מג"א, וכ' רק ע"י סי' רנ"ג. אולם המעיין בפמ"ג, יגלה יסוד גדול ומחודש, דהא דמהני קדירה המפסקת לעשותו גרוק"ט, היינו רק בצונן, אבל בחם, לא. וזה חידוש שמעולם לא שמענו עליו, וגם מסברא אין לחלק, שהרי עדיין קטומה, וקטימה לא משנה אם הוא חם או לא, אלא העיקר שיגלה דעת שאינו עוסק בבישול. וצ"ע למעשה, שהרי הביה"ל הביאו, והולך איתו!!

(י) כ' המ"ב, לאור מה שכתבנו למעלה, הרוצה לקחת כלי מלא משקה צונן, ולהניח כולו לתוך כלי מים חמים, אפ' כלי שני^א, אסור לעשות כן, שהרי מטמין צונן כולו באינו מוסיף הבל בשבת עצמו כדי להוליד חום^ב, ואסור, אפ' לא יגיע ליס"ב.

(יא) וא לא טמון כולו בתוכו, אינו אסור מחמת איסור הטמנה, אלא אם יכול להגיע ליס"ב, אסור להניחו אפ' לזמן מועט, משום גזירת הפשר, סי' שי"ח סעי' י"ד.

(יב) בביה"ל מאריך לבאר שיטתו שהכא איסור מוליד חום הוא גם אם לא יגיע ליס"ב^י.

(יג) ובסוף דבריו מק' קושיא אלימתא, למה כאן חשבינן אינו מוסיף הבל חם כאינו מוסיף הבל, [וכן לגבי אפר חם, רנ"ז סקכ"ד] ואילו לגבי כירה ברנ"ז סעי' ח' כירה גרופה הוא מוסיף הבל [בין

^א שעה"צ, עיי"ש.

^ב אם אינו כדי להוליד חום, ורק להפיג הצינה, מותרת, ולא חיישינן להט"ז שכ' דלזמן מועט נקרא מוסיף הבל [וגם אין כאן גזירת הפשר, כיון שהוא רק איסור דרבנן]. בשעה"צ ז' כ' רק במקום הצורך אין לחשוש להט"ז. ולפי הט"ז, זמן מועט הוא כל שבמשך זמן הזה יהיה תוספת חום.

^י וע' ביה"ל סי' הקודם סעי' ו' ד"ה אפ'.

השלמת דיני שהייה וחזרה – קיצור סימן רנ"ד, רנ"ה, רנ"ח

לדעת הר"י, ובין לדעת רבינו ברוך שרק כ' שהוא דרגא פחותה אבל עדיין הוא מוסיף הבל]. וכ', "ע"כ שם חמירא מחמת שחום הכירה גדול מאוד" עכ"ד. דהיינו, חם אינו מוסיף הבל, חם מאוד מוסיף הבל, וצ"ע.

(יד) לפי"ז תנורים שלנו כבויים, האם נחשביה כקדירה ואפר חם, או ככירה חם. והבודק המציאות יראה להדיא שמתקרר הרבה, וא"כ הסברא נותנת שאינו אלא כאפר וקדירה^י, ומותר מבעו"י^י. וצריך לבדוק המציאות אם הוא באמת כזה. ולכה"פ יש שי' רבינו ברוך לסמוך עליו.

(טו) ע' שי"ח מ"ב סקנ"א שמתיר להטמין 'אגב'. [בעיקר ההיתר ע' חזו"א]. עכ"פ קשה, הא מוליד חום, י"ל דמבואר במ"ב התם מפורש דמיירי בקדירה חמה כבר, כ"כ רש"ז.

(טז) החזו"א למד שאינו דרך הטמנה בכלל תוך קדירה, ולכן מצד הטמנה מותר להניח כלי טמון כולו תוך קדירה חמה.

(יז) אם הוא על האש, כבר כתבנו למעלה שהמ"ב מחשביה למוסיף הבל. ולפי החזו"א ג"כ, ולא התיר רק כשמקור החום עכשיו הוא הקדירה ולא האש, ודלא כאוח"ש^י.

(יח) כ' חזו"א, איסור הטמנת צונן כאן הוא אינו משום איסור חדש של מוליד חום, אלא משום דאזלינן בתר סופו. ויוצא לפי"ז, רק אם סופו יגיע ליס"ב, משא"כ להמ"ב.

(יט) בגמ"י^י התירו להטמין שמן באמבטי. המ"ב יסביר שמותר כיון שמגולה למעלה ולכן אינו הטמנה, והחזו"א דס"ל הטמנה במקצת שמיה הטמנה מיישב ע"פ שיטתו דתוך קדירה אינו הטמנה. זה היה מוכרח ע"פ שיטתו.

(כ) האור לציון^ט, שגם הוא פסק הטמנה במקצת שמיה הטמנה, מיישב, שבאינו מוסיף הבל כו"ע בעינין הטמנה בכולו. ועמש"כ לעיל רנ"ז סעי' ג', וגם סעי' ח' בשם גר"ז.

(כא) לאור הנ"ל, להטמין בקבוק תינוק של חלב לתוך כלי שיש בו מים חמים כדי לחממו, לפי החזו"א מותר. לפי המ"ב, אם מגולה למעלה מותר, ואם לא, לא. ולדעת הט"ז [מובא בהע' ב'], אפ' אם נחשביה כמוסיף הבל, עדיין מותר אם אינו טמון כולו.

(כב) והעצה, [כשאינו יכול להגיע ליס"ב, דאל"ה יש גזירת הפשר אם הוא חלב האם, אבל חלב רגיל הוא כבר מבושל] להטמין כולו לדקה הראשונה ושנייה, כדי להפיג צינתו^י, ואחרי זה כשמוליד חום, להניחו מגולה למעלה, וכן הוא המציאות שכמשאירים אותו, צף למעלה עד שאינו מכוסה לגמרי.

(כג) ומה נקרא מגולה למעלה. אם רק הפטמה בולט, לכאן זה לא מספיק לומר שאינו טמון כולו. ואם כל חלק העליון [החלק שיש בו רק אויר] מגולה, ע' אג"מ^א שמשמע לאסור אמנם בסוף

^י אין זה מוכרח, דהרי יכול להבין חילוק הביה"ל בתרי אנפי. א', הרי הקדירה מתקרר מהר משא"כ כירה, ב', שניהן מתקררים באותו מהירות, רק החילוק הוא שכירה מתחיל להתקרר מחום יותר גבוהה מקדירה, משא"כ קדירה מתחיל מחום יותר נמוך. ולפי צד הראשון תנורים שלנו בסדר, ולפי צד השני יש לדון. וצד השני נראה מסתבר יותר, וצ"ע.

^י כל זה רק לענין לטומנו בבגדים גם, דאל"ה הרי אינו נקרא הטמנה לדידן.

^י ל"ז י"ז.

^י ב' קנ"ה.

^י מ.

^ט ב' י"ז י"ב.

^י ע' לעיל בהע' שהבאנו שהמ"ב רק התיר במקום הצורך להפיג צינתו, מחמת הט"ז דמחשביה מוסיף הבל.

^א ד' ע"ד ד'.

השלמת דיני שהייה וחזרה – קיצור סימן רנ"ד, רנ"ה, רנ"ח

דבריו אינו ברור כוונתו. ובשבו"י^{יב} בשם רש"ז מיקל אפ' אם רק חלק מגולה, אך במאור השבת^{יג} מסתפק בזה.

כד) אמנם מסתימת כל הפוסקים בכל הסוגיא שאף א' אמר שכשמטמין קדירה שיש בו אוכל ומותר אם קצתו מגולה שצריך להיות היכא שיש אוכל, מבואר דלא כזה"ל. וגם אינו ברור אם הם באמת חולקים, וגם לכאו' הם יסכימו להתיר אם הוא חלק חשוב מהבקבוק, ולכן להלכה באופן כזה בודאי יש להקל.

כה) ליתן קוגל עטוף לתוך קדירת טשולנט מבעו"י, ערוה"ש אוסר. ומובן אם הכוונה הוא עבור החום. אבל היכא שמצד החום אי"צ הטמנה ורק מטמין עבור הטעם, בזה לכאו' מותרת. והארנו בזה בסי' הקודמת.

כו) יש שאלה א' שכולל כמעט כל ענין שלמדנו בסוגיית בישול שהייה חזרה הטמנה. מי שיש לו קוגל על פלטה, ורוצה לקחת חצי עכשיו לסעודת לילה, וחצי השני לתנו לתוך הטשולנט שהוא עכשיו בקראקפוט.

כז) מצד בישול, הכל צריך להיות מבושל כ"צ. חזרה, הכל צריך גרוק"ט. הגסה, צריך להסיר הטשולנט מעל האש ולהחזירו. הטמנה, [אם אין בו שום נייר אלומיניום וכדו', אינו הטמנה בכלל אלא תבשיל אחת], האם הוא לחום או לטעם או לשניהם. בישול אחר אפייה, תלוי כמה לח היה לקבוע אם היה מבושל או אפוי. ותלוי אם עכשיו יש לו שם אפייה או בישול. וע' מאור השבת שאלה כ"ד מה שאמר רש"ז לגבי קוגל. ולמעשה יש להחמיר מחמת בישול אחר אפייה, וכן אמר הר' פאלק.

^{יב} עמ' 248.

^{יג} עמ' 548.

^{יד} וכ"כ אוח"ש ב' פ, דאי"צ שיהיה נגד מקום האוכל.

סימן ש"מ – אבות מלאכות שונות

--- סעי' א' וב' – מלאכת גוזז ---

סעי' א' וב' – מלאכת גוזז

- (א) במשכן היו גוזזין את הצאן, ועושין מצמרו היריעות ובגדי כהונה. ומלאכה זו אינו דווקא בצאן, אלא ה"ה שאר בע"ח, וה"ה בנ"א.
- (ב) ולא דווקא כשהבע"ח או בנ"א חי, אלא גם במותם יש איסור גוזז. כדמבואר במ"ב סק"ה, ולכן יזהר אלו עם מעיל פרווה. ומזהיר בשם ספר חסידים לא להסיר כינים מבגדים מעורות של בע"ח.
- (ג) ועפי"ז יש לדון, מדוע מותרת להוריד העור והנוצות מעוף בשבת, הא ה"ל גוזז. ובעז"ה זה יתיישב בהמשך.
- (ד) **גדר גוזז**. יל"ע, מהוא גדר של גוזז, דהרי פשוט מי שחותך אצבע אינו עובר בגוזז. מאידך מבואר, דעור של שפתיים, עור ליד ציפרניים, ציפרניים, שער, כולם יש בהם גוזז. וא"כ מהו הגדר.
- (ה) וע"כ הוא בגדר 'טפל להגוף', אבל אינו ברור מה נקרא טפל להגוף.
- (ו) ומצינו בסי' שכ"ח סעי' כ"ב דמעבירים גלדי המכה מעל בשרו [פשוט, דהיינו רק כשאינו פס"ר או ספק פס"ר שיוציא דם או עור עמו, דזה ודאי אסור. וק"ק על שו"ע ומ"ב דלא היסבירו כן]. וק' למה אי"ז בכלל גוזז. וע' מש"כ סי' שכ"ח בשם כמה אחרונים שביארו דגוזז הוא רק בדבר שהוא חלק מהגוף, משא"כ דבר חיצוני הדבוק על הגוף אינו בכלל גוזז. וגלוי הוא רק דם קרוש דבוק היטיב, ולכן אין בו משום גוזז.
- (ז) וה"ה עפי"ז, דבק שנדבק על עורו, אין בו משום גוזז להסירו. וכן שעוה. וכן שיירי פלסטר.
- (ח) וגם זה גלוי מהו גדרו של גוזז, שבעינן שיהא חלק מהגוף, ועדיין טפל אליו. ומה זה?
- (ט) י"א^א, דבר החוזר וגודל אחר קציצתו, זהו גלוי בטפלותו להגוף. וזה מיישב שער וציפרניים. ומה עם ציצין של עו ליד ציפרניים, וכי חוזר וגודל? ובסעי' ב' לגבי יבלת, מבואר דיש בו גוזז מדאורייתא, וע"ז ס"ל דנקרא חוזר וגודל. ואינו תמיד כן.
- (י) וגם, לגדר הזו, שניים אינו חוזרים וגדולים, אבל לשניים ראשונים, יש עוד סט, וא"כ איך נדון את זה. [מצד א' זה דבר חדש בפנ"ע, או"ד ה"ה ציפרניים, ואינו ברור.]
- (יא) תהל"ד כ' דגדר של גוזז הוא דבר דכשחותכו אינו כואב, וזה מרגיש על טפלתו, אבל אי הגוף מרגיש, ע"כ הוא מחובר היטיב. וזה מסביר שער וציפרניים, דכשחותכם אינו כואב [הגם דכשתולשם כואב]. ולפי"ז מה הדין בשניים, הלא הוא כואב לתלשו, אבל לא אם מטפל בסוף שלו. אינו ברור. ולכאנ' יבלת הוא קשיא על זה.

^א יל"ע, מה בין גוזז לקוצר, שניהם עוקר דבר מגידולו. וכ"ת הא דצומח והא בחי [גם אחר מותו], וכי בעינן אב אחרת לזה, ה"ל להיות אב ותולדה. וביה"ל מביא ט"ז המדמה זו לזו. בשלמא להריב"ש, קוצר הוא היכא שרוצה נתלש, משא"כ גוזז הוא בין כשיש מעלה בהנתלש, בין בהעור שנשאר, אבל לתוס' מאי איכא למימר. ואיני יודע אם זו קשה בכלל.
^ב רש"ש עירובין קג: בסוגיית יבלת.

סימן ש"מ – מלאכת גוזז

(יב) שיטמ"ק כתובות דף ה' כ' דמילה יש בו איסור גוזז. ומכאן למד המנ"ח¹, דגדר של גוזז הוא חלק מהגוף העומד ליטול ולקצוץ, לכל ישראל², ולכן הערלה יש בו משום גוזז ולא אצבע. דהיינו, עומד ליטול משוי ליה טפל. ולפי"ז מה הדין בשניים? אינו עומד ליטול. ולכאנ' יבלת הוא קשיא על זה.

(יג) בקיצור, שן אינו ברור אם יש בו משום גוזז. וע"ע שבה"ל³. ויבלת הוא קשיא על תהל"ד, ומנ"ח, ואינו ברור גם לפי הרש"ש.

(יד) וע"ע סי' ש"ל מ"ב כ"ז לגבי שליא וטבור שמסופק אם יש בחתיכתם איסור מה"ת, ואולי האיסור הוא גוזז, ואינו ברור עיי"ש.

(טו) דרך, ושנוי. רק העובר מלאכה כדרכו, חייב, אבל שלא כדרכו אינו חייב, דשנוי מוציא אותו ממלאכת מחשבת.

(טז) ולכן, הגוזז כדרכו חייב, בשנוי פטור אבל אסור. וכ' מ"ב, הגוזז שערר או ציפרנו בכלי חייב – דזהו דרכו, וביד ובפה⁴ ושניים⁵, אינו כדרכו, ופטור.

(יז) Fish Spa, אין לטעון שזה גרמא של גוזז, דהא חזינן מעלוקה, שכ"ח סקמ"ז, ונקרא כדרכו, וחייב.

(יח) Nail Clippers, Nail Scissors, Nail File, כולם הם כלי וכדרכו לענין זה.

(יט) גם אם יש הרבה בנ"א דנושכין צירפניהם, עדיין אינו משוי ליה דרכו, דהם עושין כן מחמת הרגל ולא באופן יעיל של קציצת צפרניים.

(כ) והחזו"א אמר למי שקוצץ ציפרניו בחול עם שיניו שהוא מחלל שבת, דהא אי מרגיל עצמו, בודאי יעשה כן גם בשבת עצמו. ומדה טובה מרובה, שאם שומר עצמו גם בחול, יש לו שכר של שמירת שבת כל ימות השבוע. ועמש"נ בהמשך בשם הח"ח. דבריו אמורים לענין ציפרניים, אבל היסוד שייך גם אצל מי שתולש שערות מראשו או זקנו.

(כא) ואין לטעון שאינו מחלל שבת דאורייתא, הואיל והוא עושה כן במתעסק, דמבואר, דכל היכא שעושה מחמת הרגל, ע"כ היה צווי ממח האדם לעשות כן, ולכן אי"ז מתעסק, דמתעסק הוא היכא שלא כיוון לעשות פעולה זו בכלל, כגון רצה לישען בקיר, ולא ידע שהיה מתג מאחריו – הרי ללחיצת מתג לא היה צווי מהמוח לגופו, משא"כ בנידו"ד. ויל"ע Sleepwalking, למה דנו אותו הפוסקים כמתעסק, לפי הנ"ל נימא שהוא שוגג. ויש לחלק. וע"ע ספר פאת שדך. ודן מכאן גם לענין שומע כעונה.

(כב) ובספר מרגניתא טבא להח"ח, כ' עצה דמי שנושך ציפרניו בחול, יאמר לפני 'זכור את יום השבת חקדשו', ועי"ז לא יעשה כן בשבת. [לא ברירא לי אי בחול אחר שאומר כן נושך או לא ינשוך..]

¹ גוזז ח'.

² הוספתי את זה, כדי לבאר למה מי שעומד ל amputation לפי הנ"ל אינו מוכח שיהיה בזה גוזז.

³ ה' ל"ט ד'.

⁴ בפיה, לגבי עור על שפתיו דרכו הוא. ביה"ל.

⁵ בגמ' נחלקו, והכי קיי"ל.

סימן ש"מ – מלאכת גוזז

(כג) **מלאשצל"ג**. א' מתנאי מלאכת מחשבת הוא שהמלאכה תהיה ל'גופה'.^ח כגון כבוי לעשות פחם, חורש לעשות חריץ, והוצאה כדי שיהיה במק"א, אבל המוציא מת, וחופר וצריך לעפרה, או מכבה דליקה סתם, הוא מלאשצל"ג.

(כד) ולכן השאלה מתבקשת, איך כ' שו"ע דהגוזז ציפרנים או שער, חייב – הא אין לו תועלת בהשער וציפרניים גופה^ט, רק עושה להסירו מעליו, וא"כ הל"ל מלאשצל"ג, וקיי"ל כר"ש דפטור. וכ"ת דדעת השו"ע הוא דחייב במלאשצל"ג כשי' הרמב"ם דפסק כר"י, הא בשט"ז סתם דפטור, ורק הביא דעת הרמב"ם כדעה שנייה. [וע"ע סי של"ד, דג"כ אינו ברור].

(כה) ודעת תוס' צד. דהא שהמשנה אמר חייב, הוא רק אליבא דמ"ד מלאשצל"ג חייב, ר"י, אבל למ"ד פטור, ר"ש, אה"נ כאן פטור אבל אסור. [ואינו חייב עד שיעשה בכלי, וישמרם].

(כו) וכ"כ הגר"א, דכאן השו"ע סתם כר"י. [ע' ביה"ל מש"כ בזה ועל הא דהגר"א כ' בסי' שט"ז דסתם כר"ש].

(כז) וביה"ל מביא ריב"ש בסי' שצ"ד, דמחדש דגם במשכן כשגוזז לא היה רק עבור הצמר והשער, אלא היה גם ליפות העור משער, לנקות אותו, ולכן כל היכא שיש תועלת או בהגיון או בהעור שממנו נתלש, נקרא לגופה וחייב.

(כח) והאריך הביה"ל להביא כמה ראשונים דע"כ ס"ל כריב"ש, וכ' דכן הוא דעת שו"ע, ולכן חייב בגוזז שער או ציפרניים.

(כט) וכ', דלפי"ז יהיה מלאשצל"ג רק היכא שאין תועלת בגיון ואין תועלת בעור, כגון שעושה לשחיטה או לטבילה.

(ל) **כ' הבא"ח**, הואיל ויש שערות באף האדם, וכן במקומות מכוסים, כשמקנח חוטמו בשבת מצואת האף יבשה קצת, יעשה בנחת כדי שלא יהיה פס"ר לתלישת השערות בפנים, וכן כשמקנח אחר הליכתו לביהכ"ס, יקנח עצמו בנחת באופן שלא יהא פס"ר. וכן לא יחרך זקנו הרבה באופן שהוא פס"ר.

(לא) וה"ה מי שיש לו קשקשין – אך זה שאני, דהוא יבש, ומבואר בסעי' ב' דיבש אינו אלא גוזז מדרבנן [שאינו יונק מהגוף], משא"כ לח, והגדר של יבש ולח אינו ברור. ועוד, הרי אין לו תועלת בהקשקשין, וגם אינו מיפה הראש, ולכן גם לריב"ש אינו גוזז מה"ת. אבל עכ"פ, לכוון לתלוש קשקשין, ה"ל מתכוון ואסור בכל אופן. וסתם לחכור, אולי כלול בדברי הבא"ח, אבל לוך באופן שאינו פס"ר, מותר, ואפ' אי רואה 'שלג', אינו ראייה שתלש, דדילמא נעקרו כבר.

(לב) ומסביר כה"ח, דהגן שאינו גוזז מה"ת, שהרי אין תועלת בגיון, ואין תועלת בהעור מה שיפה אותו, מ"מ הוא פס"ר על איסור דרבנן. וגם אם תטעון שהוא שנוי, פס"ר ושנוי על איסור דרבנן עדיין אסורה. [ומביא סיפור עם האריז"ל דבשגגה היכניס ידו לתוך זקנו, והישאירו שמה עד מוצ"ש, וביאר הקרא 'כל שומר ידו מלעשות כל רע'.^י]

^ח כמדומה לי שנחלקו ראשונים אי הכוונה לגופה של המלאכה או לגופה שהיה במשכן. ואצלנו אין שום נפקותא.

^ט גם מי שאוכלם, לכא' הוא רק במקום לזרקם לאשפה, אבל אינו רעב עבורם. אגב, האוכלם, אינו נקרא אוכל מאכל לא כשרה, דהא אין על ציפרניים שם אוכל, משא"כ עור האדם, בין מידו בין משפתיו אינו כשר.

^י כי תשא י"ד.

^{יא} וכן אומרים על הגראי"ל שטינמן זצ"ל שלא נגע זקנו כל ימיו כדי שלא יבא לעשות כן בשבת!!

סימן ש"מ – מלאכת גוזז

(לג) ולכאו', נידון זו אינו רק בקינוח האף ואחר עשיית צרכיו, אלא גם המסיר פלסטר דבוק לבשרו במקום שערות, אם הוא פס"ר אסור. וכן, אחר בדיקת EKG, מצוי הוא שישאירו כמה פלסטרים על בשרו במקום שערות, ולפי הנ"ל אסור מדינא להסירם.

(לד) ויביע אומר^{יב} כ' דדברי הבא"ח הם למידת חסידות בעלמא, אבל מדינא אינו חייב ליזהר, דהרי קיי"ל פס"ר עם תרי דרבנן מותר.

(לה) והנה, דברי הבא"ח וכה"ח משמע שהיו מדינא. וכ"כ החו"ש, דאם הוא פס"ר או ספק פס"ר, יש ליזהר מזה, וכשאינו פס"ר מותר.

(לו) ומה הם הב' דרבנן. כ' יביע אומר, פס"ר דלא ניח"ל על שנוי, ומלשאצל"ג.

(לז) ודבריו קשים, דהא אילו מלשאצל"ג היתה בחשבון, נמצא קולא זו היתה רחב הרבה יותר, דהא כל פס"ר דלניח"ל ע"כ הוא מלשאצל"ג, אלא ע"כ בעינן תרי דרבנן מלבד זאת.

(לח) ועוד, בסי' שכ"ו סעי' ט', דאיירי לגבי רחיצת פניו וידיו, מותר בסבון, ובסבון המסיר שער אסור, ואם הוא עירוב הולכין בתר הרוב. וביאר מ"ב, דכשיש רוב סבון המסיר שער, הוא פס"ר, ולכן אסור. ואינו מותר אלא היכא שאינו פס"ר.

(לט) והנה, הלא ג"ז הוא שנוי [יד], והוא מלשאצל"ג, ופס"ר של הסרה, ואעפ"כ אסר השו"ע ומ"ב. נמצא, שהיביע אומר אינו חולק על בא"ח וכה"ח אלא גם מ"ב ושו"ע!

(מ) והשיב בנו של הרב עובדיה, הגר"י, 'ע' בשער המלך ודעת תורה^{יג}, וכוונתו הוא למש"כ המגיה על הדעת תורה [שהוא הגר"ש שוודרון], דסבון דסי' שכ"ו הוא הדרך ואינו שנוי. נמצא שאינו דומה המ"ב ושו"ע והבא"ח.

(מא) וכמובן זהו חידוש נורא, דכי באמת הוא הדרך לגלח עם סבון? ודאי שלא. ולכן לכאו', יש מ"ב ושו"ע נגד יביע אומר, והצדק עם הבא"ח, ואסור מדינא לחכוך זקנו, וה"ה שערותין ארוכים, וכן להוציא צואת אף יבשה, וכן לקנח עצמו בחוזק, וכן להסיר פלסטר וכו' מגופו במשום שערות.

(מב) אך קשה, תיפוק ליה שהוא מקלקל בשנוי, שהוא ג"כ ב' דרבנן [בין הכא בין סי' שכ"ו].

(מג) וע' מאירי שהק' כן, ולא היבנתי דבריו.

(מד) ובאמת, החזו"א כבר כ' דהא דפס"ר על תרי דרבנן אין לו מקור טוב, ולפעמים אמרו כן ולפעמים לא, ויתכן דבעינן ב' דרבנן שלא מטעם מלאכת מחשבת.

(מה) אבל הא מיהא קשיא לי, דבסי' שי"ד סעי' א' דעת השו"ע דפס"ר על איסור דרבנן שרי, וא"כ זה יתיר גם כאן, וגם סי' שכ"ו. ואולי היישוב דבעינן פס"ר על דרבנן שלא מטעמי מלאכת מחשבת. ועיין.

(מו) עכ"פ, הבא"ח, כה"ח, אורל"צ, ופשטות שו"ע ומ"ב, חו"ש, כולם אסרו לכרך היכא שהוא פס"ר של גוזז. ונראה, היכא שהוא מקום צער, או מצוה, וכו', כגון מי שיש לו Itch חזק במיוחד, לכאו' הוא פס"ר^{יד} על איסור דרבנן אולי גם לריב"ש, ומקלקל, ונוכל להקל בזה.

^{יב} ה' ל'.

^{יג} בסי' שי"ג או שי"ד.

^{יד} ע' שעה"צ ש"ג סקע"ד, רצ"ע, ויש לחלק. וע' משנ"כ בזה בהמשך בעז"ה.

סימן ש"מ – מלאכת גוזז

(מז) וכן מי שרוצה להסיר פלסטר מידו, והוא פס"ר, אך רוצה להסיר מדיני חציצה של נט"י, נוכל להקל כהנ"ל.

(מח) וכן במקום חולי, כגון מ IV וכדו'.

(מט) מעשה שהיה, אשה גילחה רגליה בע"ש עבור טבילתה בליל שבת, וחתך עצמה, ועצר מלגלח והיניח פלסטר, ועכשיו בליל שבת כשרוצה לטבול, וצריכה להסיר הפלסטר, הרי הוא על שערות, והוא פס"ר, אך כאן נוח"ל במה שיסיר שארית שיערה. מאידך, אם נשאר עשרות שערות, אלו שתיים או שלש לא איכפת לה, וצ"ע, ותלוי על המציאות, ביהשמ"ש, קבלה דידה, וכו'.

(נ) בענין גילוח בסם, מעשה שהיה כך היה בצבא הרוסי הודיעו להחיילים ביום שב"ק שבעוד כמה שעות מגיע קצין מיוחד, וכולם חייבים לגלח, ושאלו מה עדיף טפי, לגלח ע"י עכו"ם בתער, או ע"י עצמם עם סם, ויעברו על איסור גוזז.

(נא) ופסק הדובב מישרים^{טו} דע"י סם אינו בכלי, ולכן אינו גוזז מה"ת, ולכן יעשו כמה איסורים בשנוי, שהוא רק מדרבנן, ולא יעברו על גילוח בתער לניקף.

(נב) והר צבי^{טז} מביא כן בשם רב א', וחלק עליו וס"ל דסם נחשב ככלי, הואיל ובדרך לגלח בסם אינו נחשב כשנוי [וכ"כ הביה"ל]. אבל עדיין אינו ברור שעדיף לגלח ע"י גוי בתער, דאולי כאן הוא מלאשצל"ג, לתוס', הגם כדרכו, לעומת איסור לאו מה"ת בשב ואל תעשה.

(נג) ושאלה דומה יש למעשה, מי שחייב לעבור ניתוח בראשו, במקום הפאות, ואם הוא אינו מגיע מגולח, הצוות יגלחו שעריו עם תער. ולכן השאלה היא האם הוא עצמו יגלח מקודם ע"י סם, או 'שב ואל תעשה', ומה שהם עושים, עושים. ואילו השאלה היא על הזקן, לא היה שאלה כלל, וודאי יגלח עצמו קודם עם סם, אבל מקום הפאות מה יעשה. ולכא' הנכון הוא לסמוך על דעת הרמב"ם דמתיר גילוח בסם גם במקום הפאות, וזו עדיף משב ואל תעשה. ועיין.

(נד) מעשה שהיה, ילדה בת שש, נדבק בשערה מסתיק, הרי להריב"ש, הרי זה גוזז מה"ת, כי מתייפה הראש עי"ז. לתוס' הוא מלשאצל"ג. ואפ' אם עושה ביד, מ"מ אסור מדרבנן, כי אינו אפשרי בלי ניתוק שערות. [כי בגוזז ליכא חילוק בין תולש משורשו, לבין חיתוך באמצע].

(נה) לחוך באבעבועות, Pick Spots, לכא' הוא גוזז גמור, ויבש הוא דרבנן, ולח מדאורייתא, וכן העור סביבו. וכן Sunburn, יש עור שהוא דרבנן לתלוש, ויש דאורייתא.

(נו) לענין ציפורן שנתלשה רובה, וציצין ליד הציפורן, ע' סי שכ"ח סעי' ל"א, ומש"כ שם, דיש היתירם במקום צער^{טז}, רוב נתלש, וכלפי מעלה^{טז}, וביד ולא בכלי. ובשו"ע אינו ברור מהו כלפי מעלה, ואנן שם דנו אם זה על ציפורן דווקא או גם על ציצין. והבאנו חיי"א, ואינו מוכח כמו שכתבנו שם.

(נז) אגב, מבואר שם, התולש ציפורן מרוב מחובר לרוב תלוש, עבר באיסור דאורייתא, ויל"ע אם עשאו מרוב תלוש, לרובא דרובא. או ממעט למעט יותר. ועיין. עכ"פ מדרבנן כולם אסורים.

(נח) רמ"א מציין לסו"ס ש"ג [סעי' כ"ז] לענין סריקת שערות.

^{טו} ע"ט.

^{טז} קמ"ח.

^{יז} א"א בוטשאטש, ה"ה אם יהיה צער בהמשך.

^{יח} לא ברירא לי אי כלפי מעלה הוא גדר של צער או גדר של עומד ליפול, ולא עיינתי טוב.

סימן ש"מ – מלאכת גוזז

נט) ושם אי' בשו"ע, וז"ל: אסור לסרוק במסרק בשבת, ואפילו אותו שעושים משער חזיר, שא"א שלא יעקרו שערות. הג"ה, אבל מותר לחוף ולפספס ביד. ע"כ.

ס) וחומר הענין של סריקת השער, ע' מהר"ם שי"ק סי' קכ"ט, דדן אולי זה מחלל שבת בפרהסיא, וע' מ"ב בשם ישועות יעקב, 'ואוי לעינים שכך רואות לעבור בשאט נפש לחלל שבת בידיים' והחכם בעירו יזהיר ע"ז.

סא) [דיני פאות נכרית בשבת: לתלוש ממנו שערות אינו גוזז, דהא אינו מחובר לעור. אבל יש בו איסור מנתק, ע' סי' של"ז מ"ג י"ד. ויש אולי גם איסור מתיר, וגם איסור קורע^ט. Hairspray, על פאה להעמידו כמות שהיא, הוא תיקון כלי ואסור. ולהתז על שער הגוף, ע' ש"ג סעי' כ"ו, דקליעה יש בו משום בונה [והמתירו משום סותר], אבל בפאה אינו בונה אלא אורג, והמתירו משום פוצע.

סב) וסילסול פאות, האם יש בזה משום בונה^י – ע' ר' וואזנער י"ט נ' בקובץ מבית לוי, דסילסול אסור משום דדמי לבנין, אבל סידור בעלמא בסדר. וכ"כ רי"י פישר במאור השבת ב' עמ' תרכ"ג. מאידך, רבבות אפרים היתיר, וכן ר"ע אורבך. ולדינא נראה כדברי הקוצהש"ח קמ"ו כ"א, דאם היו מסולסלים כבר, ורק מסדרם, או שעושה עראי, מותר. אבל לסלסל סילסול גמור יש מאין, אה"נ דומה לבנין. וכן מבואר בר"מ שטרנבוך. וע"ע דרשו בשם חו"ש, ולכאן' כולם עולים על קנה אחת. (הנידון הוא לגבי סילסול פאות חסידי, אבל של 'ירושלמי' או 'בני ברק' שהוא הקפה אחת בלבד, לכאן' הכל נכלל בכלל סידור, וכ"ש של בני הישיבות.) ובלורית, תלוי כפי ארכו ורחבו וצורתו.

סג) בקיצור, פאה נכרית, לא יסרוק בשבת, וכ"ש כשהוא קשור מאוד דאז ממש מתקנו. וביד, ע' רמ"א כאן, וה"ה בזה, ובלבד שיזהר שלא יהא פס"ר. ע"כ]

סד) בקיצור, בשו"ע אי' דסריקה אסור בין במסרק רגיל בין בשער חזיר, כי הכל פס"ר של גוזז. וכ"כ מ"ב סקפ"ה ופ"ו. ושעה"צ ע"ב ב' כ' דאפ' אי בעצם מלשאצל"ג פטור, כאן יש ריב"ש, וכו'.

סה) ושעה"צ ע"ד, אפ' למ"ד פס"ר דלנח"ל מותר "מכל מקום כיון שהוא רוצה בהפרדת השערות, וזה אי אפשר זולת השרת השערות הוי כפסיק רישא דניחא לה [ריב"ש]."

סו) ואינו ברור כוונתו, דמ"ש משאר פס"ר, ועוד עדיין אינו ניח"ל, ועוד למה כ' שהוא פס"ר, הל"ל פס"ר. והמעין בריב"ש אינו מוכח דכוונתו הוא כשעה"צ, דפשטות לשונו הוא לומר דגם למ"ד פס"ר דלנח"ל מותר, כאן בעצם כוונתו הוא להסיר שערות המקלקלות – דהיינו זהו כוונתו האמיתי, דזה מייצר הבעיה, ולכן אינו פס"ר. אך השעה"צ כ' להדיא דעדיין פס"ר הוא. וצ"ע דבריו^{כא}.

סז) קשה, למה אסר שו"ע ומ"ב מהא דהוא פס"ר, וכי באמת כן הוא שא"א להכניס מסרק לראשו ולהוציאו בלי לתלוש שערות – אה"נ יש סכוי משמעותי שיסיר, אבל לומר שכל פעולה לכשלעצמה הוא פס, לכאן' אינו המציאות.

סח) ונראה לומר, דלא מסתכלים על כל פעולה בפנ"ע, אלא כל הראש נחשבת כחדא, וכל הראש הוא פס"ר שיתלוש ודאי לכה"פ אחת. וע"ע מ"ב סי' של"ו סקכ"ה לגבי ריצה בעשבים ארוכים, ומש"כ שם, והכל מוכיח, דלא כל פעולה נמדדת בפנ"ע, אלא כל התמונה הכוללת יחד.

^ט יש מי שכתב דאסר משום מנפץ, ואומר כן בשם אבני נזר. אבל אבני נזר בפנים כ' דמנפץ הוא רק היכא דמכשירו לטוות, אבל סתם אינו מנפץ.

^כ עמש"כ בהל' בונה בענין זה.

^{כא} מסברא הוא דומה להדוגמא בגמ' של פסיק רישא של תרנגול.

סימן ש"מ – מלאכת גוזז

סט) מ"ב מתיר 'תיקון מעט' בשער הראש בכל העושי משער חזיר, ונהגו שיהיה מיוחד לשבת מטעם עובדין דחול.

ע) ובשעה"צ ע"ח בשם מאמר מרדכי דכלי זו לא יהיה עומד לסריקת השערות בכלל [כעין מברשת לכובע, או לצביעה]. ואינו משמע שנוטה כן לדינא.^{כב}

עא) ומזהיר, רק תיקון מעט מותר, אבל לא סריקה; ובמסרק, גם תיקון מעט אסור.

עב) וע' אג"מ ב' ע"ח, שמשווה שאר שערות לשער חזיר, ופוסק כמ"ב, דתיקון מעט בזה מותר, אבל לא סריקה, אבל מסרק ומברשת, אסור גם תיקון מעט.

עג) Lice Comb, הוא פס"ר של תלישה, ודאי לנקבות ששערן ארוך. וילד שמצטער טובא מכינים^{כג}, ואינו יכול לתפקד, הלא הוא פס"ר של תולש"י, מקלקל, מלשאצל"ג לתוס', וגם לריב"ש אינו מתייפה הראש, ולכן מותר ע"י גוי, ויש מקום לדון להקל גם ע"י ישראל.

עד) יל"ע, מדוע אסרו תיקון מעט במסרק, ולמה היתירו תיקון מעט בשער חזיר. ונפק"מ, חומרים אחרים שאינם שער, אך אינם תולשים.

עה) ומו"ר ר' שרגא למד, דמפני חומר הענין, חז"ל אסרו כל חומר שיש בו 'חוזק עצמי', דזה יכול לבא לידי תלישה, ואסרו גם סריקה, כי גם זה אתי לידי תלישה, והיתירו אך ורק דווקא חומר שהוא קלוש מאוד, ואם יגיע לשערות מסובכות דשייך בהם תולש, מיד השערות היו זזים, ולא היו עושים כלום, משא"כ מברשת מחומר קשה, אסור הואיל ובכוחם יש לתלישת שער.

עו) ולא משנה עם יש רווח בין השערות הקשות, ולא משנה עם הם עקוצים בספוג, כל שהוא קשה, אסור, רך כשער, מותר, כגון של כובעים, ושל תינוקות. וכדבריו משמע באג"מ הנ"ל.

עז) מאידך, השש"כ, וכן הגרפ"א פאלק זצ"ל^{כד}, נקטו 'זיל בתר טעמא', וכל החשש הוא פס"ר של תלישת השער, ומסרק ומברשת רגיל, הוא פס"ר [כל הראש] של תלישת השער, ותיקון מעט במסרק הוא ג"כ פס"ר [ע' סוף ביה"ל], ולכן אסורה – משא"כ שער חזיר, ושאר עצה שימצא, דלית ביה חשש פס"ר של תלישה, מאין לנו לאסור בכלל. סריקה גמורה עדיין אסורה גם בדעה זו. וזכור ושמור כרך ג' עמ' 232 ו233 מסביר, דכל היכא שעושה סריקה גמור, מתכוון להסיר שערות המדולדלות, ולכן גם אם אינו פס"ר, עדיין מתכוון הוא, משא"כ תיקון מעט, אינו מכוון להסיר שערות הללו, רק לסדר שערותיו, ולכן אינו פס"ר ואינו מכוון, עכ"פ בשער חזיר וכדו', ומותר.

עח) ולכן, 'מברשת שבת' עם השגחה מוסמך, בסדר לפי הנ"ל, כי אינו פס"ר לרוב בנ"א, ומותר לתקן מעט, אבל לא לפי מו"ר.

עט) בספר הארטסקרול כ' כמו"ר, אבל סוף דברי ביה"ל משמע, וכן הסברא, כדברי שש"כ והגרפ"א פ.

^{כב} ע' אג"מ ב' ע"ח דמשמע שהוא מדין מוקצה.

^{כג} פרשת השבוע.

^{כד} עמש"כ לגבי השעה"צ וריב"ש.

^{כה} היום יום כ"ד טבת תש"פ הוא יום קבורתו של האי גברא רבא ויקרא, שומר חומות התורה והקדושה לכלל ישראל, בכל עניני החיים, שבת, בדיקת תולעים, צניעות, ברכות, ועוד ועוד. אוי לנו שאבדנו מנהיגנו, ואנו כצאן בלי רועה, יתומים היינו ואין אב, הקב"ה ירחם עלינו וידריכנו.

סימן ש"מ – מלאכת גוזז

(פ) [ע' זכור ושמור שם דכ' שהשו"ע דאסר שער חזיר, היינו מסרק משער חזיר, וזו דומה למסרק רגיל, משא"כ מ"ב דהיתיר שער חזיר היה כעין מברשת, וזו היה רך יותר. וכן מבואר בערוה"ש^י.]

(פא) **קציצת צפרניים בליל טבילה בשבת.** אשה ששכחה ליטול צירפניה, או מקצת צפרניה, וליל שבת הוא ליל טבילה, יל"ע מה תעשה. ויש כמה אפשרויות, ונדון בכולם: לדחות ליל טבילה, גוי יקצוץ בשנוי, גוי יקצוץ כדרכו, תנקר תחת הציפורן, ישראל לקצוץ.

(פב) ונקדים קצת הל' קציצת צפרנים לטבילה. ע' קיצשו"ע אות ח' לענין חומר הסכנה של צפרניים בכלל, ושל נדה בפרט, ובמיוחד עבור בעלה. וחומר החיוב לקצוץ, ע' אחיעזר ג' ל"ג מה יעשו הבלניות כשנשים באים לטבול עם צפרניים ארוכות, ודן בזה, וכ' שיעלימו עיניהם מזה.

(פג) המנהג הוא לקצוץ צפרני ידים ורגלים עד המקום שכוּבא ולא עד בכלל. ויש ב' טעמים להלכה זו. חדא, דיש לכלוך וצואה מתחתיו, ואי לא קוצץ, הצואה היא חציצה [ט"ז]. ב', כל העומד ליקצוץ כקצוץ דמי, ומקום שחיבור הוא חציצה [ש"ך]. ויש כמה נפק"מ בין טעמים הללו, כגון צפרניים נקיים, או אי"צ קיצוץ שאינם ארוכים כ"כ, או שקצצה ט', אז ודאי העשירי הוא עומד לקצוץ.

(פד) לכתחילה תקצוץ ביום הטבילה, ובדיעבד גם יום או ימים או ג' לפני טבילה. וקציצה זו היא מצוה, גם אבל תוך שלושים וגם בחוה"מ.

(פה) לא קצצה וטבלה, דעת השו"ע הוא דאם נקיים היו, כשר בדיעבד. ורמ"א ס"ל שתטבול שוב [לכא' בלי ברכה]. וטעם הרמ"א הוא דחוששין או משום שלא היה נקי לגמרי, או משום כל העומד לקצוץ.

(פו) וחומרת הרמ"א לטבול שוב הוא רק עד שלנתה עם בעלה, או עד יום מחר, ואז לא תטבול שוב. אבל בליל טבילה עצמה, תחזור לטבול, אפ' חזרה לביתה. אם המקוה סגורה, אי"צ לטרוח ללכת שוב, הואיל ובאמת נקיים היו.

(פז) וצפרני הרגליים קיל טפי, דאינה מקפדת על הכלוך. ע"כ הל' נדה סי' קצ"ח סעי' כ'.

(פח) [כשמנקר הצפורן בשבת, יזהר מגוזז של הציפורן שלא יגרד ממנו].

(פט) לדחות ליל טבילה, אינו אפשרות בכלל. ע"י ישראל, ודאי אסורה. ובעיקרון, גוי בשנוי הוא עצה הכי טובה, שבות דשבות [גוי, שנוי בתוצאה] במקום מצות טבילה. אמנם, אין אשה בעולם שתסכים שגוי יקצוץ עם ידיו או שיניו, ולכן אי"ז אפשרות בכלל.

(צ) נותר לנו, גוי כדרכו או ניקור.

(צא) בביהש"מ^ש, גוי כדרכו מותר כדין אמירה לעכו"ם ביהש"מ^ש, ואין לאסור מחמת מסייע^י.

(צב) ואחר צה"כ, פסק הט"ז יו"ד סי' קצ"ח דעדיף לעשות ניקור מלקצוץ כדרכו ע"י גוי, חדא, דעיקר הטעם הוא משום צואה, ולכן כשמנקה זה בסדר, ועוד, דלית לן דעת הבעל העיטור דמתיר אמירה לעכו"ם במקום מצוה.

(צג) מאידך, דעת הש"ך הוא דעיקר החיוב ליטול הוא משום כל העומד לקצוץ, ולכן לא מהני ניקור לבעיה זו, ולכן גוי תקצוץ כדרכו אם א"א בשנוי, חדא דיש בעל העיטור, ואפ' אי לית לן כוותיה, היכא שהוא מלשצל"ג, מותר דה"ל שבות דשבות.

^{יב} כ' עוד 'מסרק איזה שהוא הוא איסור דאורייתא. משמע קצת כמו"ר.

^{יג} למה לא. מה גדר דיני מסייע?

סימן ש"מ – מלאכת גוזז

(צד) ומג"א אצלנו פסק כהש"ך, דבדיעבד גוי יחתוך עם כלי ולא תנקר, והוא שבות של מלשאצל"ג, כי העיקר כתוס', לכה"פ בנוגע להגוי [ע' מחצה"ש].

(צה) ומ"ב פסק כהמג"א וש"ך. ובשעה"צ כ' דבצפרני רגליה אין שייך כל העמד לקצוץ, דאינה מקפדת כ"כ [בדרך כלל, אולי היכא ששכחה אחת כן אומרים, ועיין], ולכן תנקר ולא תבקש מגוי.

(צו) ואם אין גוי, תנקר היטיב היטיב, ויבדוק שאין שם שום טינוף. כ"כ מ"ב. ויל"ע אי אמר כן גם כששכחה אחת בלבד, או"ד כאן נימא כל העומד לגוזז.

(צז) אשה ששכחה לסרוק שערה, לסרוק ע"י גוי הוא פס"ר של תולש, ופס"ר ע"י גוי יש להקל.

(צח) כ' ביה"ל, דגם לדידיה שהעיקר הוא הריב"ש, עדיין מותר ע"י כדרכו, דהלא לריב"ש בעינן או תיקון בהעור הנשאר או שיהא צריך להצפרניים, וכאן, אינו עושה לייפות הגוף ואינו עושה לגופן אלא עושה משום חציצה, וא"כ גם לריב"ש כאן אינו צריכה לגופה.

(צט) הק' ברוך טעם^כ ותורת רפאל^{כט} איך ניתן לומר דכאן מקרי איצל"ג גם לריב"ש, הא בשבת דף ק"ג מבואר דכל היכא שיש תועלת בעצם, הגם שאינו כוונתו באמת אין אומרים שהוא מלשאצל"ג, אלא נקרא צריכה לגופה, ורק היכא שממש אין לו שום תועלת מזה נקרא אצל"ג, כגון בארעא דחבריה. וכאן, הגם שאינה עושה ליפוי הגוף, מ"מ הגוף מתייפה בזה, ולכן הוא צריכה לגופה.

(ק) ובדי השולחן בשם רש"ז כ' דמיירי באשה שאי"צ בעצם לקצוץ צפרניה, ולכן אין תיקון בגופה. אבל זה צ"ע, כי אחר שקצץ מקצתם, ודאי השאר מקרי תיקון.

(קא) ונראה לומר, וכן מבואר בס' מנורה הטהורה, דהאחרונים הנ"ל צודקים מאה אחוז אם היא היתה קוצצת, אמנם כאן הגוי עושה, והוא עושה משום חציצה, וכלפי הגוי הוא ארעא דחבריה, והתיקון הוא כעין פס"ר ומותר ע"י גוי.

(קב) קשה, מה כל הרעש הזה, גם אם לריב"ש הוא צריכה לגופה, מ"מ הגוי יכול להקל כתוס' ואינו נחשב צריכה לגופה [כמו שמשמע במחצה"ש]. וצ"ע. ואולי זה קשיא ופירכא על כל היסוד שלנו שגוי יכול לסמוך על שיטה המקלת. ועיין.

(קג) אמרנו, יש מלאכת גוזז בין על בהמה חיה בין על בהמה מתה, וחייב אם עושה כדרכו. ולכן יל"ע, מי שמגיע לצלחת שלו בליל שבת חתיכת עוף, ויש על העור שיירי נוצות, האם ואיך מותר לתלשם, לכאן' זו מלאכת גוזז. והיכא שעושה בצלחת כיו שאינו רוצה לאכול, יש מקום לומר שהוא מלשאצל"ג לכו"ע, אבל האשה שעושה כן במטבח, לכאן' הוא צריכה לגופה לפי הריב"ש.

(קד) ובאמת, ע' שו"ת זית רענן תשו' א', דמזהיר מזה, וכ' שהוא אב מלאכת גוזז! וכ"כ ישועות יעקב על קיצשו"ע. וכן הכה"ח. וכן מזהיר מזה השש"כ.

(קה) והנה, אם היינו אוסרים מחמת גוזז, נאסור גם הסרת עור העוף, משום מלאכת מפשיט, ומהא דלא מצינו שדנו בזה, ורק דנו מצד בורר, אלמא ליכא איסורא, ומאיזה טעמא שהיא, זה נתיר גם גוזז.

^כ עטרת זקנים השמטות כ"ו.
^{כט} ס' מ"ד.

סימן ש"מ – מלאכת גוזז

קו) והנה, הגם שודאי יש מפשיט בבהמה מתה, אולי אחרי שנתבשל ונעשה אוכל אינו מפשיט. וסברא זו שייכת גם בגוזז.

קז) וע' אג"מ ד' ע"ד^ל דמתיר הסרת הנוצות משום דאחרי הבישול הם 'מרותים ועומדים', ועומד ליפול, וכבר חלוש מדי שנימא הוא גוזז. [וזו חידוש, כי גם שערות מדולדלות עומדים ליפול]. וממשיך, דגם אינו ראוי לכלום. ולכאו' כוונתו הוא שמעיקרא היה בו שוויות וערך, משא"כ אחרי שנתבשל אבד ממנו כל השוויות, ונתבטל, וא"כ אינו גוזז.

קח) עכ"פ, בצירוף ר' משה, עם הא דעכשיו נעשה אוכל [ויש כמה מלאכות שאינם אצל אוכל (צובע ממרח עיבוד), ועוד סברא ל'ך, יחד עם מנהג העולם, יש להקל.

קט) ומצד בורר, כ' ר' משה דיעשה בפיו, ואם אינו שייך, אז יעשה סמוך ממש. ולכאו', אם לוקח אוכל מפסולת, ג"כ בסדר.

קי) ואשה במטבח שא"י לעשות בפיה או אוכל מפסולת, לכאו' עליה להסיר כל העור, מצד הל' בורר.

^ל בורר ט'.

--- סעי' ג' די' ה' – מלאכת כותב ומוחק ---

הקדמה

- (א) מלאכות אלו כלול בהם הרבה יסודות וגדרים והדרכה בעניני מלאכת מחשבת, כגון שנוי, מתקיים, חצי שיעור, על מנת, פס"ר בתרי דרבנן, קילקול, ועוד.
- (ב) מלאכות אלו גזרו עליהם חז"ל כ"כ הרבה גזירות שונות, ואולי הכי הרבה מכל המלאכות, 'גזירה שמא ימחק' ו'שמא יכתוב', כמו כל עניני משא ומתן ומקח וממכר, השאלה והלוואה, שכר שבת, שטרי הדיוטות, מדידה, גורל, אין דנין ואין מקדשין, חליצה יבום קידושין ונישואין, פדיון הבן, וכל השאר מסי' של"ט. ואלמלי מלאכה זו, היה לשבת צורה אחרת לגמרי.
- (ג) חיי"א^א חידש ואסר משחקים שהדרך לכתוב כשמשחק, [כגון Scrabble ו Boggle] גזירה שמא יכתוב. אך המ"ב מביא כל סימן ההוא של החיי"א, במקומות שונות, אך הישמיט דין זו. עכ"פ חזינן שהוא גזירה מתאימה, הואיל ומצינו בה כ"כ הרבה גזירות.
- (ד) יל"ע, מדוע הקדים שו"ע דיני מוחק לדיני כותב, הא במשנה הוא להיפך. והיישוב, דהשו"ע לא הביא דיני דאורייתא של כותב, דפשוטין הם^ב [הגם שהאריך מאוד המ"ב לבאר כל הפרטים], משא"כ מוחק איירי ב'חייב', וא"כ יבא דאורייתא לפני דרבנן.

סע' ג' – מחיקת דין

- (א) אחת מאבות מלאכות בשבת הוא מלאכת כותב. ושיעורו לענין חיובא הוא שתי אותיות. ישנו אב מלאכה נוספת בשם מוחק. וגמ' עה: ת"ר, ... מחק אות גדולה ויש במקומה לכתוב שתים, חייב. אמר רבי מנחם ברבי יוסי וזה חומר במוחק מבכותב.
- (ב) דהיינו, שמוחק חייב אפי' מחק אות אחת, אם יש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות.
- (ג) והק' הרא"ש^ג, הא במשכן הכתיבה היה על הקרשים כדי לשמור על הסדר, ומוחק היה כשטעו באחת מהצדדים ומחקו אות אחת לבד כדי לכתוב אות אחרת הנכון במקומה; וא"כ השיעור במוחק יהיה אות אחת ולא ב' אותיות. ותי', דאה"נ, אבל כיון שמלאכת מוחק היא הכשרת כתיבה, אינו ראוי לחייב על הכשרת כתיבה יותר מבכתיבה עצמה.
- (ד) וממשיך, שמסברא לא היה מחייב משום מוחק אלא כשמחק אותיות ולא טשטוש בעלמא, אלא שיש תוספתא מפורשת שחייב גם על טשטוש. ומסביר הטעם, דכיון שעיקר המלאכה היא הכשרת כתיבה, שוב א"א לומר שיחייב רק על אותיות, כיון שאין האותיות העיקר אלא מקומם, ולכן חייב בין כשמוחק אותיות ובין כשמוחק טשטוש.^ד

^א ל"ח י"א.

^ב כמו שלא כ' המבשל בשבת חייב, רק כ' אם עבר ובישל האם אסור.

^ג פרק ז' סי' ט'.

^ד וע' רא"ש בפנים, ודבריו קצת לא זורמים, מה הו"א, מה סברא, וכו'. וישנם אחרונים שנקטו השוואת הרא"ש מכתיבה למחיקה עד הסוף, לומר שמוחק בשמאלו פטור. ולפי מסקנת הרא"ש זה אינו. ועוד דאפ' הו"א שלו לא היה כן, שהרי הגמ' מפורשת שהמוחק אות אחת גדולה חייב משום מוחק – והא אם כותב הוא רק בב' אותיות ה"ה במוחק נימא כן – אלא ע"כ הרא"ש לא השווה אותם לענין שיעורא בלבד, לומר ששיעור מוחק הוא לכתוב בק אותיות במקומו, אפ' אם מסברא היה נראה לומר שעל אות אחת יחייב, אבל ברור היה מתחילתו שמוחק הוא הכשרת כתיבה ולא כתיבה 'הפוכה', כנ"ל פשוט. והפמ"ג שדן ע"פ לפי הצד שכותב לשון לע"ז אינו חייב משום כותב, דה"ה במחיקתו נימא הכי, תמוהה מאוד, דהא לפי מסקנת הרא"ש תיפוק ליה משום טשטוש!

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

(ה) ומבואר מהסכמת האחרונים, [ויתבאר יותר בהרחבה בהמשך], דלמסק' יש ב' ענינים במוחק, מוחק אותיות, ומוחק טשטוש. ומוחק אותיות הוא חייב גם אם אינו הכשרת כתיבה, רק שיהיה פטור מחמת שאינו ע"מ לכתוב [כ"ז שאין שום תיקון בעצם], משא"כ מחיקת טשטוש אינו בכלל המלאכה אלא כשהוא הכשרת כתיבה. ובוה יתבאר כמה ענינים^ה, אפי' אם קשה לומר כן בלשון הרא"ש, ועדיין יהיה קשה קושיית הרא"ש למה אינו חייב אלא בב' אותיות ולא באחת. וע' ביה"ל בסעי' זו שהביא הרא"ש בנוסח שונה, וכוונתו הוא ליישב קושיא זו. ובהמשך הביה"ל מבואר מלשונו שנקט כדברנו. ונוכיח כדברינו בהמשך, במשנ"כ על החי"א.

(ו) החי"א בהל' נט"י דן לגבי מי שיש לו שחרורית על ידו, מותר ליטול ידיה לסעודה, דאינו פס"ר של מוחק, אבל לא יקנחם, שזה פס"ר של מחיקת טשטוש דיו. ואפי' אם אינו ע"מ לכתוב [ע' בהמשך], עדיין הוא פס"ר של איסור דרבנן. וברכ"י^ה וקצוהש"ח^ט כ' שיזהר רק באותיות ולא בטשטוש.

(ז) ומוכח מהרבה אחרונים דלא כדברי החי"א, ודעת תורה' מוכיח מראיות מכל התורה כולה שאין בהסרת כתמים משום מוחק מדרבנן, מדם של מילה, מלכלוך על גופו ביו"כ, וכו' וכו'. ומר' משה שהתיר הסרת איפור בשבת ולא אסר משום מוחק רואים כזה ג"כ. ושש"כ^י בשם רש"ז כ' שלא נוהגין לחשוש להחי"א^ב. הרבה מהקושיות על החי"א יש ליישב ולומר דדומה לשעוה, דדעת המ"ב הוא לחשביה כמוחק, אבל החי"א סובר רק דיו וכדו' הוא מוחק, שהוא בעצם, משא"כ טיט וצואה ודם ושעוה, שהוא רק מעל הקלף/נייר/עור, זה אינו מוחק. [וע"ע מאור השבת ח"ד עמ' תקל"ד].

(ח) והשאלה נשאלת, איך אנו לא חוששין להחי"א, הא הבנתו פשוטה, דהא רואים מכאן שהסרת טשטוש הוא מלאכת מוחק, ואם אינו ע"מ לכתוב הוא אסור מדרבנן, וא"כ כל הסרת ליכלוך היא איסור דרבנן.

(ט) ונאמרו בזה ב' מהלכים. המהלך הראשון הוא מיוסד על הקצוהש"ח, דהטעם שאסרו חז"ל כל מלאכה שאינו מלאכת מחשבת הוא משום שדומה למלאכת התורה, ואם יהיה מותר אתי לעבור איסור תורה. ולכן, היכא שאין לחוש שיבואו לעבור איסור דאורייתא, שוב לא שייך לחז"ל לגזור. וא"כ בעניננו, מוחק שלא ע"מ לכתוב הוא אסור אטו היכא שהוא ע"מ לכתוב. ועל ידו, אינו הדרך לכתוב, ולא אתי למטעי לאופנים אחרים, ולכן לא גזרו לאסרו בכלל, וה"ה על שאר דברים שאינו רגיל לכתוב עליהם, יהיו מותר מטעם זו.

(י) וכמובן, זה חידוש גדול, וסברתו מובנת אך אינו מוכרחת, ויוצא מדבריו קולות נוספות כמו שיתבאר, ומפני שאנו מדמין נעשה מעשה?

(יא) מהלך השנייה, הוא מבוסס על הפתחי תשובה^{יב} מובא בכף החיים, שכ' בזה"ל: לא ידעתי היכן מצא כל שאין אלא דרך טינוף בעלמא, עכ"ל. דהיינו, דמצינו שהמוחק אותיות, אם הוא ע"מ

^ה כגון הפתחי תשובה מובא בכף החיים שנביא בהמשך, וכן האבנ"ז ר"ט י"ב שכ' דהמוחק אותיות כדי לכתוב אותיות שאינן מתקיימות, חייב, משא"כ המוחק טשטוש כדי לכתבם, פטור. וכן מבואר איך דנו בכלל לגבי עוגה, אפ' אם קורע גם ה'נייר', דהיינו א"א לכתוב עליו, ומהרש"ם ז' ז' שאוסר לעשן ביו"ט מפני שמוחק הכתב שעליו, וכהנה רבות.

^י ח"א מ' ח', ובנשמת אדם. ודרשו טעו בציונם.

^י אורל"צ דן מצד דיו בזמננו אם הוא פס"ר.

^ה שם ב'.

^ט קמ"ד י'.

^י ג'.

^{יא} י"ד פ"ג. וכ"ה במאור השבת.

^{יב} יש מי שכתב, דגדולי האחרונים חששו להחי"א – והגם שרח"ק אמר שראוי לחשוש, מ"מ המ"ב חזו"א ערוה"ש וגר"ז ור' משה ועוד ועוד לא הביאו בכלל דברי החי"א.

^{יג} כה"ח הל' נט"י קס"א ב'.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

לכתוב [או שאר תיקון] חייב, ואם אינו לתיקון, פטור, ומצינו גם שהמוחק טשטוש דיו ע"מ לכתוב חייב. אבל לענין מוחק טשטוש שלא ע"מ לכתוב לא מצינו שזה אסור בכלל, ולהלכה מותר לכתחילה. והביאור, שהמוחק אותיות זהו מלאכת מוחק, [וחייב אם הוא ע"מ לתקן, ואם לא הוא פטור אבל אסור], אבל בכדי שמחיקת טשטוש דיו יהיה שייך למלאכת מוחק צריך שיהיה ע"מ לכתוב, דהיינו הכשרת כתיבה, אבל אם אינו ע"מ לכתוב אין זה מוחק לתועלת אחרת, אלא זה לא נכלל בהמלאכה בכלל אלא הוא נקיון בעלמא. וכן צריך ללמוד הרא"ש שהבאנו למעלה, דמתחילה כ' רק מוחק אותיות הוא מלאכת מוחק, ואח"כ מביא תוספתא לחייב גם טשטוש, וע"כ אינו הו"א ומסק', אלא הוסיף עוד דין, ואין גדרותיהן שווין. וכפי מה שכתבנו לעיל באות ה', שמחיקת אותיות הוא המלאכה, וטשטוש דיו הוא רק המלאכה אם הוא הכשרת כתיבה, מובן דהיכא שאינו ע"מ לכתוב, אינו בכלל המלאכה.

(יב) בקיצור, כדברי הגרצ"פ פראנק, בטל הרים, מוחק חייב להיות או שמוחק אותיות, או שהוא בכדי לכתוב אותיות – דהיינו או שיתחיל עם אותיות או שיסיים עם אותיות – אבל אם אינו קשור לאותיות בכלל אינו קשור למלאכה שלנו, אלא לנקיון בעלמא.

(יג) ויש נפק"מ גדולה בין מהלכים אלו, כגון אם הוא אותיות על ידו, כגון מספר טלפון, מהלך הראשון יתיר משא"כ השני. ולענין טשטוש דיו על נייר שמנקה לנקיון, יהיה אסור לשני המהלכים, דלפי מהלך הראשון אתי למטעי, ולמהלך השני, זהו אופן של שו"ע, דכיון שהוא הדרך לכתוב שם, בעצם הוא הכשרת כתיבה.

(יד) ואה"נ, טשטוש דיו או שאר דבר בגליון של 'זמירות', למהלך הראשון אסור, למהלך השני אינו עומד לכתיבה, ואינו אסור בכלל. ועל גליון של גמ' שלו, תלוי אם הוא עומד לכתיבה".

(טו) ובאמת, מבואר מדברי המ"ב כמהלך השנייה, שהרי בסוף הסימן הוא דן לגבי שעה שנפל על האותיות – ולמה לא דן בשעה שנפל על הנייר שלא במקום האותיות שיהיה אסור מדרבנן? ע"כ למד כזה ט', דאילו למד כהחיי"א או כמהלך הראשון היה קשה.

(טז) אלא לפי"ז, קשה המ"ב סקי"ג, שכ' נפל דיו על הספר לא ילכלך בלשונו משום מוחק, הא זה נקוי של טשטוש דיו, ויהיה מותר. וצ"ל שמייירי או שנפל על האותיות, כמו שבמאור בספר חסידים שהוא מקור המ"ב, או דמיירי שהולך לכתוב במקום ההוא.

(יז) אולם, ע' במ"ב סקי"י וסקי"ב, וצריך לדחוק הלשון שם דמשמע קצת כמהלך הראשון, כי כבר הוכחנו דהאמת בדעת המ"ב כמהלך השנייה.

(יח) גם יוצא לפי דברינו, שלהלכה מותר להסיר ה'אדים' על החלון, כיון שאינו אותיות, ואינו הכשרת הכתיבה, אין זו שייך למלאכה זו.

(יט) היכא שיש כתב על הקיר [מהילדים], אסור להורידו מדרבנן, כיון שהוא אותיות, הגם שאינו ע"מ לכתוב [ויש רק תיקון צדדי], אבל אם הוא טשטוש בעלמא, אין איסור להסירו, ויזהר מאיסור סוחט וסותר. [אולי להילד עצמו הוא הכשרת כתיבה לפעם הבאה].

^י יש לדון בחתן ש"ס, או גמ' בשיבה, האם אלו נקראו עומדים לכתיבה. אמנם ע' מ"ב י"ג דכ' 'והוא שכוונתו יהיה ראוי אימת שירצה' – ומשמע שהולך גם על קלף ופנקס שבו איירי השו"ע, אבל אם מנקה לכלוך מנייר, ואינו חושב על כתיבה בכלל, גם אם מחר יכתוב במקום הזה, מ"מ בשעת הנקוי היה נקוי ולא הכשרת כתיבה. וכן להיפך, אם מנקה הלכלוך כיון שרוצה לכתוב גם בעוד כמה שנים, ובסוף לא אסתייא מילתא, יהיה חייב דסוף סוף בשעת עשייתו היה הכשרת כתיבה. ולכן, אולי גם גליון גמ' בשיבה, אינו מנקה כדי להכשיר לכתיבה, אלא לנקיון בעלמא. ועייין.

^{טו} עיי"ש, דכ' שלא על מקום האותיות הוא שאלה של קורע וכו', ולא כ' משום מוחק, ע"כ כמ"כ.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

- (כ) אבנ"ז^{טו} כ' המוחק כתב כדי לכתוב כתב שאינו מתקיים, חייב מה"ת, אבל אם מחק טשטוש כדי לכתוב כתב שאינו מתקיים פטור. ובעצם זה נשמע כמדבר פליאה, אך אחר שנתבאר החילוק בין ב' סוגי מוחק מובן, דהרי באותיות, הרי מחק לאיזה תיקון, והתיקון אי"צ כללי מלאכת מחשבת, משא"כ המוחק טישטוש דיו, אינו אלא כשהוא הכשרת כתיבה גמורה.
- (כא) וע' בהע' לקמן בשם הגרי"י פישר שהק' דכל הא דכתב ע"ג עוגה אינו הכשרת כתיבה, וא"כ אינו מלאכה בכלל – ומהא דכל האחרונים ומפרשים לא כתבו כן, ע"כ למדו כמש"כ.
- (כב) דנו הפוסקים לגבי עישון סיגריה ביו"ט, כשיש עליו תמונות ומילים, ע' מהרש"ם ועוד. ולא נאריך בזה כי עישון ביו"ט בזמננו אסורה כיון שאינו אוכל נפש. והעצה עכ"פ הוא לטשטש אותו מבעו"י, ואז הוא מחיקת טישטוש שלא להכשיר לכתובה. וע"ע אות ס"ט.
- (כג) **מוחק ע"מ לכתוב.** שי' הריטב"א^א דאינו חייב במוחק עד שיהא ע"מ לכתוב, כפשוטו. ואם אינו ע"מ לכתוב, לא זו המלאכה. וזה לשיטתו בקורע, ע' ביה"ל שם שהביאו. וכ"ה שי' הדגול מרבבה שנביא בהמשך לגבי עוגיות שיש עליהם כתב.
- (כד) שי' החיי"א^{יח} הוא שאם הוא ע"מ לכתוב, חייב. ואם הוא ע"מ לתיקון אחרת, זה מלשאצל"ג, ותלוי על מח' ר"י ור"ש.
- (כה) שי' המ"ב, שאין חילוק אם הוא ע"מ לכתוב או ע"מ לתיקון אחרת, וכ"ז שאינו מקלקל, חייב^{יט}. אגב, ראיותיו בביה"ל מוקשים מאוד, שהרי מביא ראיה מהרמב"ם כמותו, והא אולי הרמב"ם למד כהחיי"א, ועדיין חייב משום שפסק כר"י, ואינו ראיה שפסק כן משום שזהו המלאכה. ועוד, מה שהוכיח מתוספתא, מאוד יתכן ששם הוא שי' ר"י, וצע"ג.
- (כו) הביה"ל מביא פמ"ג שס"ל כמותו. ודוגמת הפמ"ג של מוחק ע"מ לתקן, הוא מי שיש לו כתב שחייב לחבירו כסף או חבירו לו, ורוצה למחקו. ומ"ב סוף ס"ק כ"ב מביא עוד דוגמא כגון ספר תורה שיש אותיות מיותרות, ומוחקם.
- (כז) וע' בחו"ש^י, ומבואר שדווקא נקטו דוגמאות אלו. וכ' ילד שכתב על הקיר ורוצה לנקות הקיר, אינו חייב משום מוחק לאיזה תיקון, אפ' לדעת הביה"ל. -- והביאור הוא, שיש ב' מלאכות, כותב וצובע. וביארנו במלאכת צובע באריכות גדולה ומתוקה בשם הקה"י סי' מ' לבאר שכותב הוא מלאכה שמתייחס להכתב, לאפוקי צובע הוא מלאכה שמתייחס להרקע. ובזה יישבנו כמה קושיות חזקות, וביארנו כמה דינים מוקשות, וכו', עיי"ש. והנה, כשמוחק כתב לאיזה תיקון, כדי לחייב בעיני שתיקון זה יהא בהכתב עצמו, דאילו התיקון יהיה בהרקע, שוב אין זה היפוכו של מלאכת כותב אלא היפוכו של מלאכת צובע, ועל מלאכת צובע אין מלאכה הפוכה, ולכן אינו חייב. ולכן, המוחק כתב לשם נקיון הבית, זה לא מתייחס להכתב אלא להרקע, ולכן אינו חייב משום מוחק אפ' אם זה תיקון חשובה, משא"כ המוחק שטר חוב, הרי להרקע אינו מתייחס, אלא לה'אי-כתב', וזהו מוחק לאיזה תיקון. וה"ה כשמוחק אותיות מיותרות, אינו עושה כן כדי שהרקע יהיה נקי, אלא להכשרת האותיות הקיימות או להקל על הקריאה, ולכן הוא מוחק של כתב ולא נקיון של רקע. הארכתי קצת משום חביבות ומתיקות הענין כא. הוספה: בביה"ל הארוכה מבואר שהצורה המורה

^{טו} ר"ט י"ב.

^י הריטב"א^א מק' לשיטתו למה אסרו שטרי הדיוטות, הא אין שמא ימחק דאורייתא, ויישב, אה"נ אבל מילתא דשכיחא הוא ולכן גזרו עליו.

^{יח} נשמ"א ל"ח א.

^{יט} ובזה מיישב קושיית הריטב"א הנ"ל.

^כ עמ' 159.

^{כא} וע' מחזה אליהו שביאר עפ"י מדוע מותר לנקות צלחת שדבוק עליו שיירי אוכל, הגם שיש מתחתי תמונה וציורים, דכל אלו הם בגדר צובע ולא בגדר כתב, ולא מצינו שיש צובע בהסרה אלא בהוספה. [גם מחזה אליהו יסכים היכא שכתוב מודעה לחבירו תחת הטשולנש שלו דאסור לגרוד יבישת הטשולנט, דזה ודאי כתב הוא.] ויסוד זו גם מיישב הא דהצר

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

איפה לצבוע, הוא כותב, משא"כ הצובעו, ובוזה מיישב המג"א, ומבואר בדברינו. ושו"ר שהקה"י עצמו מביא ירושלמי זה כראיה ליסודו.

(כח) עוד דוגמא: ילד כתב דבר בלתי הגון על הקיר, ומנקה אותו לא משום נקיון אלא משום שאינו ראוי למילים אלו בבית יהודי, בזה מוחק האי-כתב, והוא מוחק ע"מ לתקן וחייב!

(כט) ולכאנ' ג, יש לחלק קצת בין שיטת המ"ב לשי' הפמ"ג, שהפמ"ג חייב רק כשהוא תיקון בכתב ממש, ואילו המ"ב חייב אפ' אם הוא קצת צדדי כגון אופן של הס"ת, שהפמ"ג לא הביאו והמ"ב כן הביאו מעצמו. ובוזה יש ליישב כמה דברים, כגון הביה"ל דהק' ששעוה ע"ג כתב אסור להסירו בשבת, וא"כ למה אינו משוי תפילין שלא כסדרן, ויישב ע"פ שיטתו שאה"נ הכתב כאן, אבל עדיין אסור למחקו משום שהוא מוחק לשם איזה תיקון. והפמ"ג לא יישב כן, ורק אסר להסירו משום מוקצה. ולפי הנ"ל מובן.

(ל) **כותב שלא כדרך, קעקוע.** מ"ב סקכ"ב, המשרט על בשרו כתב, פטור דאין דרך כתיבה בכך. ובאמת נחלקו בזה תנאים. והכותב קעקע על בשרו, Tattoo, חיי"א ל"ז כ' חייב. וק' הא אין דרך כתיבה בכך. ורח"ק בספרו פתשגן הכתב על הלכות קעקע, בסי' כ"א הק' כן, ויישב כמה תירוצים, כגון דאחשביה התורה, או שאיסור מחשביה ככתב. ועיי"ש עוד דדן מהו נחשב דרך כתיבה ומהו אינו דרך כתיבה.

(לא) ומביא מנ"ח, המוחק קעקע בשבת, הגם שאינו ע"מ לכתוב, אולי הוא חייב משום דיש תיקון במה שמסיר 'מזכרת' של עבירה, והוא כחלק מתשובה, להסיר תוצאת העבירה מהעולם.

(לב) והק' רח"ק, הא בזמן המנ"ח, לא היה 'לייזר', וא"כ איך הסיר הקעקע – ואם הסיר כל האבר, עדיין לא עשה מוחק כיון שהכתב עדיין קיים. ועוד, לייזר הוא טיפול ארוך וממושכת, וא"כ הוא גרמא. ואולי המנ"ח איירי כששורף עורו, וכו'.

(לג) אגב דע, איפור קבוע הוא קעקע, אולי מדרבנן ואולי מדאורייתא, תלוי בסוגים.

(לד) **שעוה ע"ג אותיות.** אם נפל שעוה ע"ג אותיות, נחלקו האחרונים, האם הוא מוחק להסירו, ואם לאו האם יש איסור אחרת.

(לה) שי' הב"ח, א"ר, ט"ז, מג"א, עו"ש, ברכ"י, וכן דעת המ"ב^כ שזה כמוחק ע"מ לכתוב כיון שיש תיקון בהכתב עצמו, ולכן חייב.

(לו) אולם, הפמ"ג כ' שאסור רק משום מוקצה, וביארנו שיטתו למעלה אות כ"ט. ומחצה"ש חשש משום ממרח. רעק"א חשש משום תיקון מנא. ורשב"א מובא בביה"ל כ' שזה כותב, משום חק תוכות, וכ' עליו הביה"ל שהוא דעה יחידאה בזה.

(לז) להלכה, חוששין כדעת האחרונים האוסרים, שכן נקט המ"ב. ומוסיף החו"ש, דלא רק שעוה וחלב אסר המ"ב, אלא ה"ה שאר דברים, כגון מאכל שנפל על אותיות. ואין לומר דמדלא כ"כ המ"ב בעצמו מוכח דלא סבירא ליה, משום שאין זה ראייה, ועוד, בזמננו לא היה אוכלים בשעת שימוש ספרים כמו שאנו עושים כן בזמננו, ולא היו נותנים זמירות לילדים קטנים.

(לח) אוח"ש^כ כ' דהא שאסר המ"ב ושאר הפוסקים בשעוה, הוא רק היכא שהוא דבוק היטיב על האותיות, אבל אם הוא רק דיבוק קל, לא יאסר המ"ב והאחרונים. ולכן מיקל אם אוכל נפל על האותיות כיון שהוא רק דיבוק קל. ועל ב' חידושים אלו איכא למיפרך, דמהכ"ת לחלק ולדחות

צורה בכלי אינו חייב משום כותב, דהעיקר הוא הרקע. ויל"ע ע"פ הבנה זו, מי שעושה Graffiti, על כל קיר ביתו בפנים, האם זו צובע או כותב – האם הוא במקום צבע ביתו או במקום תמונה ענקית.

^כ סק"י ומ"ה.

^כ הערה 72.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

המ"ב וכל האחרונים בלי שום סיבה וטעם, ועוד, וכי אוכל אי אפשר שיהיה דיבוק חזק? וצ"ע דבריו, והצדק עם החו"ש דאסר בכל גווני כולל אוכל.^{יד}

(לט) ואפ' אם המאכל הוא לח, מבואר ממ"ב סקי"ב דלח ג"כ הוא איסור מוחק, ולכן ה"ה טשולנט לח שנפל על זמירות שבת וכדו'. והאוח"ש שם כ' דרך דיו לח יש איסור, ולא בשאר דבר לח^{כה}, אולם המ"ב שמר מזה וכו' בזה"ל, "נפל דיו או שאר דבר לח". ותמוהה על האוח"ש ושש"כ. [לכו"ע, בעינן דבר שאינו שקוף, ולא יהיה שקוף, ואז גם בלח חידש המ"ב דנחשב כמחוק, אבל דבר שקוף, כרוב משקין שלנו, כולל מיונו, קולה, קפה, קיא, ועוד, לכו"ע אינו מוחק וכותב.]

(מ) אם יש למינט על הזמירות, במאור השבת^{כו} משמע להחמיר, אבל מסברא לכו"ע מותר, שהרי יש גוף המפסיק בין הליכלוך להאות.

(מא) **אותיות על עוגה.** לפני שנתחיל לבאר ענין זה, מוכרחים להבין היסוד שהבאנו לעיל אות ה', שבמוחק אותיות אי"צ שיהיה הכשרת כתיבה, ולכן הוא איסור מוחק אפ' אם מוחק גם הרקע. ואם היסוד הנ"ל לא היה נכון, סוגיא הוזה לא היה מתחיל, אלא ע"כ כמש"כ^{כז}.

(מב) כ' הרמ"א, אסור לשבר עוגה שיש עליה כתב^{כח}, אע"פ שאינו מכוון לזה, מפני שמוחק. וכן נקטו כל האחרונים. חוץ מהדגול מרבבה שחלק על הרמ"א והיקיל בזה^{כט}, וקיצשו"ע^ל, וערוה"ש^{לא}.

(מג) פוסקי עדות המזרח הקילו בענין כיון שזה פס"ר של איסור דרבנן כיון שאינו ע"מ לכתוב, שכבר היקל המחבר ריש סי' שי"ד.

(מד) הק' הט"ז, למה אסורה, הא כמו שבורר וטוחן מותר דרך אכילה, ה"ה וכו"ש כאן שהוא דרך אכילה וקלקול שיהיה מותר. ויישב החזו"א דאין לדמות, שהרי בורר וטוחן מוכרחים להיות מותרים דרך אכילה, דאל"כ האין אוכלים בשבת, אלא ע"כ דרך אכילה אינו בכלל המלאכה, משא"כ מוחק. ובביאור דברי הט"ז י"ל, שרק מדמה להתם שאם הוא דרך אכילה אינו דומה להמלאכה דאורייתא ולכן לא שייך למיגזר, וה"ה כאן דרך אכילה אינו חייב מה"ת כיון שהוא מקלקל, ולא שייך למיגזר אטו אופנים אחרים כיון שהוא דרך אכילה.

(מה) הדגול מרבבה התיר שבירת העוגות, כיון שזה מלאכה דרבנן [שלא ע"מ לכתוב], כלאחר יד וקלקול. ומ"ב לא סמך ע"ז לבד. ומובן, שהרי להדגו"מ הוא אינו ע"מ לכתוב, וגם קילקול, אך המ"ב לשיטתו לגבי תיקון ס"ל דהוא שלא ע"מ לכתוב רק **משום** שהוא קילקול, וא"כ היפסיד צירוף אחת, ואינו אלא איסור דרבנן כלאחר יד.

^{יד} במהדו"ב שנת תש"פ, ר' שרגא אמר רק לח אבל גוש אינו נחשב אלא ככסוי.

^{כה} וכ"כ שש"כ ט"ו ע"ב.

^{כו} 535. חלק ד'.

^{כז} והר"ר י"י פישר בחלק ח' וט' וי' באבן ישראל כ' דכיון שבענין זה אין הכשרת כתיבה, הכל מותר, וחולק על רמ"א מ"ב מג"א ט"ז חיי"א דגגול מרבבה קוצשו"ע חזו"א ערוה"ש וכו'. ומכל האחרונים הנ"ל מבואר כדברינו. וע' שו"ש אות ט' שדן בענין זה, ומק' שלכה"פ יהיה כקורע שהביה"ל כ' דאם לא שייך ע"מ לתפור, אינו בכלל המלאכה, וא"כ ה"ה כאן. ועיי"ש שלמעשה לא סמך על טענה זו לגבי עישון סגריות.

^{כח} עיי"ש שכ' 'כמין כתב' – מהו 'כמין'?

^{כט} מ"ב מצייין לשע"ת דמביא דגו"מ 'שמצדד להקל בעיקר הדין', ואילו בשע"ת כ' בשמו 'היתר גמור הוא'.

^ל פ"ס ג.

^{לא} כ"ג, עיי"ש.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

(מו) וע' קצוהש"ח שהק' למה זה קלקול, הא לזה הוא עומד, ועוד, למה זה שנוי, כך הוא הדרך. ויש לדחות דבריו, שהרי אפ' אי נימא שאינו קלקול, אבל תיקון ודאי אינו, ועוד, דמ"מ לענין המחיקה הוא כלאחר יד^{לב}.

(מז) מג"א כ' דאם נאסר אותיות, ה"ה צורות, וסיים בצ"ע. וחיי"א וחזו"א כ' דאה"נ, ומה שאסור באותיות ה"ה צורות וציורים, וכן לענין היתר. מ"ב סקט"ז כ' יש מחמירין בציורים. ולא ביאר מי ה'יש', והאם הוא ס"ל, ומה המקום לחלק או להשוות.

(מח) ע"כ היה לענין שבירת או חתיכת העוגיות. ואם הוא שובר בפיו ולא בידו, מ"ב היתיר. ומבואר משעה"צ שכאן עדיף טפי כיון שזה פס"ר עם תרי דרבנן, והוסיף שכאן הוא עונג שבת. וצ"ב, איזה צירוף דרבנן יש באכילה יותר משבירה, הלא קלקול אין כאן יותר מבשבירה, וכלאחר יד הדגול מרבבה כ' שיש גם בשבירה. וצ"ע. ואולי יש מח' בין המ"ב ודגו"מ אם ביד נחשב שנוי, או שכאן הוא יותר שנוי, [או כעין הט"ז דכל שהוא בפיו ודרך אכילה אין בו צורת מלאכה]. עכ"פ רואים משעה"צ^{לג}, שאין מותר לגמרי, אלא יש צירופים להקל, וגם הוא עונג שבת, אבל אם יש אפשרות נוספת, ודאי לא יקל.

(מט) והקצוהש"ח ביאר באופ"א, שהטעם שהכא קיל טפי הוא כעין סברת הט"ז באות מ"ד, שדרך אכילה אין עליה שם מוחק כלל. ולשון המ"ב משמע קצת כזה, אבל משעה"צ הנ"ל מוכח שההיתר הוא משום תרי דרבנן. ומסתמא הוא בצירוף שניהם, דרך אכילה ותרי דרבנן, וכל א' לחוד אינו היתר ברור.

(נ) ופסק זו של המ"ב מעניין מאוד, דהרי מקור שאלה זו הוא הרמ"א, וכן הרמ"א בתשובה^{לד} שדן לגבי אותיות על חודי הספר, וכ' שם שהאופן של הספר קיל טפי מאכילת עוגה, משום שספר עומד לסגרו, וא"כ אינו מחוסר מעשה אלא קריבה, משא"כ כשאוכל העוגה, הרי אוכל אותו וא"כ אינו עומד לחזור, ואין לו היתר של מחוסר קריבה. נמצינו למדין מדבריו, שחתיכת העוגה עדיף מאכילתו, שהרי החתיכה הוא רק מחוסר קריבה, וא"כ אין זה מוחק, משא"כ כשאוכלו זה מחיקה בלי היתר של מחוסר קריבה, ונמצא שפסק של המ"ב הוא היפך הרמ"א, ועי' א"ר שהירגיש בזה.

(נא) והקיצשו"ע, שהבאנו לעיל שלא חשש לאיסור זו כלל, והלך כהדגו"מ, כ' שזה רק כשחותך, אבל באכילה גרע טפי. וע"פ הרמ"א בתשובה מובן מאוד.

(נב) החזו"א באורחות רבנו היחמיר גם דרך אכילה, אך החו"ש^{לה} כ' דמותר לכו"ע אם בולעו שלם, כגון כדורים שיש עליהם אותיות, דאין על זה צורת מוחק כלל.

(נג) לענין פתיחת כדורים בשבת, שיש על הנייר הכסף אותיות, לכתחילה יפתוח לפני שבת – אבל בשבת עצמו אינו פשוט, כמו שנתבאר, ולכן לכאו' עדיף לחתוך הפלטיק, וזה עדיף מלקרוע הנייר.

(נד) **אותיות מהעוגה עצמה.** אם האותיות לא היו נכתבים על העוגה, אלא מהעוגה עצמה כגון חקוק או ע"י דפוס [וה"ה בולטים], כ' מ"ב סקט"ו דשרי, דאין שם כתיבה עליה וממילא לא שייך מחיקה. וחזו"א^{לו} רק היקיל אם העוגה עצמה היה בצורה, אבל לא כשיש צורה עליו [או כשהוא בצורת אות]. ומק' על המ"ב, אם כתב מהעוגה עצמה אסור לכתוב, מהכ"ת מותר למחוק. אמנם, גם הוא מסכים דאסור

^{לב} יסוד גדול בהיתר שנוי, שנוי מצד במחיקה או שנוי מצד המעשה.

^{לג} רואים גם שמ"ב מדמה זאת לפס"ר בתרי דרבנן דצידה, הגם שאלו הם ממלאכת מחשבת. ועיין.

^{לד} קי"ט. ויש פקפוק אם הרמ"א עצמו כתב תשובה הזו, כיון שאינו נחתם בשמו.

^{לה} עמ' 162.

^{לו} ס"א.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

לחתוך עוגה לצורת אות, ועדיין מתיר לחתכו אם היה נעשה כבר. וע"כ לכו"ע יש חילוק בין כתיבה למחיקה, וכמו שנבאר בעז"ה.

(נה) והנה, החזו"א מיקל אם העוגה בצורה, אם אינו צורה של אות אלא של תמונה, ומ"ב מיקל אם הצורה או האותיות הם מהעוגה אפ' אם הוא חקוק, ואפ' אם הוא אותיות, וכ"ש תמונה. אבל כו"ע מודים שיש אופן שמותרת, ורק נחלקו עד כמה. ולמה באמת מותר, הרי יש כאן מוחק.

(נו) וצ"ל, דכבר הבאנו בשם הקה"י החילוק בין מלאכת כותב לצובע, דכותב הוא שהעיקר הוא הכתב לעומת צובע שהעיקר הוא הרקע. וא"כ ה"ה כאן יש לדמותו ליסוד הזו, ואם אומרים שהעיקר כאן הוא אכילת עוגה, וכשאוכל הוא אגב מוחק כתב, אין זה מלאכת מוחק, דהרי הוא מתייחס להרקע, משא"כ כו"ע מודים שאם חקק אותיות מהעוגה וכותב מכתב לחבירו, דחייב, שהרי כאן הוא כותב עם עוגה, ואינו עוגה עם כתב, דהיינו התם הכתב העיקר והעוגה טפל, משא"כ כאן להיפך, העיקר הוא העוגה. וכו"ע מסכים ליסוד הזו באיזה דרגא, ורק נחלקו עד כמה^{לז}. ואפ' אם סברא זו קשה להבין, ע"כ צריכין אנו ליישב הענין, וכמש"כ.

(נז) וכן מבואר למה המ"ב היקיל רק לענין מוחק ולא לענין הכתיבה, שהרי בעצם זה קשה, וכה"ק חזו"א, אם אינו כתב לענין מוחק, לא יהיה כתב לענין כותב, והיישוב, דאם הולך וכותב, מעשה זה הוא מעשה כתיבה, ומתייחס לכתיבה, משא"כ במחיקה, המעשה הוא אכילה ולא מלאכה^{לח}.

(נח) המ"ב סי' ת"ק ס"ק י"ז מבואר דאסור לחקוק ביו"ט לתוך בשר, וע' שעה"צ שם. ולפי דברינו אפשר ליישב, שהתם הוא כתיבה ולכן חמור מהכא שהוא מחיקה. אולם, המ"ב סי' תע"ה סקמ"ז לגבי חקיקת אותיות וסימניות במצה, כ' דלא יעשה כן בחול, שהרי כשאוכלו ביו"ט מוחק החקיקה – סתירה לכאן!

(נט) והביאור הוא כמש"כ, דהרי סימנים אלו על המצה היו להעברת ידע, שידע איזה מהם כהן לוי וישראל, ואילו היה אפשרות לקשור מכתב על כל מצה ומצה, היו עושים כן, נמצא, חקיקה זו הוא במקום כתב, וא"כ המוחקו הוא כקורע מכתב בעלמא, משא"כ בנידו"ד, הרי רק כתוב עליו 'יום הולדת שמח', ואילו היה קושר להעוגה מכתב עם מילים אלו ונותן לחבירו, לא נתן לו עוגת יום הולדת, - נמצא כתב של מצה הוא כתב בעצם, וכתב שלנו הוא כתב הנטפל אל העוגה. ואה"נ אין שום חילוק לגבי הכותב, מ"מ לגבי המוחק, במצה הוא מוחק מכתב, ואילו כאן אוכל חתיכת עוגת 'מזל טוב'.^{לט}

(ס) נמצא, לענין לשבור בידיו או בסכין חקיקה, תלוי מה כתיב ביה, ושל מזל טוב וכדו' מותר, וכן לענין שם של החברה^מ, אבל לא לאכול מצה או עוגה שחבירו כתב לו עליו מכתב^{מא}. ולשבור בפיו, הכל מותר, לפי מ"ב, אך אם יש אפשרות אחרת, יעשה כן [כגון לחתוך בין האותיות].

(סא) ואם הוא תמונה ולא אותיות, קצת קיל טפי, ואם עשוי בצורת אות, ג"כ קיל טפי, וכ"ש כשהוא בצורה של תמונה, כי אז הרויח גם דעת החזו"א.

^{לז} וחזו"א מיקל רק אם הוא 'צורת הפת'. ולכאן שייך לומר כן רק כשהפת הוא העיקר, ואגב עשאו באיזה צורה של משהו, אבל אם עשה ART וציורים בעלמא, ואגב הוא ראוי לאכילה, אבל בנ"א לא אוכלים אותו, כמו תמונה מfondant, בזה לכאן החזו"א לא יקל.

^{לח} ועוד, דכותב הוא מלאכה דאורייתא, ולכן קשה טפי להקל מסברות, משא"כ מוחק אינו ע"מ לכתוב, ולכן אפשר לדון להקל מסברות.

^{לט} הכל טוב ויפה, אך ק"ק דהיה לו להמ"ב לבאר כאן דלא כל כתב על עוגה מותר, דתלוי מה כתיב ביה.

^מ אינו ברירא לי כ"כ, דאולי זה פרסום בעלמא, ואילו היה להם אפשרות אחרת לפרסם בעת האכילה היו עושים. אמנם, המעיין בהעוגות יראה דבין כל חוקקים לקישוט בעלמא, וא"כ מוסיפים שמם ל'שטיק' בעלמא.

^{מא} עוגה עם תמונה של חתן וכלה, וכן של הזמנה, הוא קישוט בעלמא ו'שטיק' ולכן אינו כתב אלא כצובע.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

- (סב) ולכן, קרקרים בצורת בהמות וחיות, בפיו מותר, ביד יש מקום להקל. וכן Alphabet Cereal.
- (סג) החו"ש^{מב} שכ' דהיכא שהיה חלה, ונתן אות או צורה מחתיכת בצק אחרת עליו, ואפאו ככה, אינו נחשב כאילו האות מאותו דבר, אלא נחשב כעשוי ממשוהו אחרת. ולפי איך שביארנו, מובן, דזה פחות נטפל להעוגה, ואינו תלוי באיזה חומר נעשה.
- (סד) קישוט בעלמא על העוגה, אינו נחשב כצורה, ויכול לחתוך ולאכול איך שליבו חפץ.
- (סה) ממשיך המ"ב, וכן אם כתב האותיות בדבש המעורב במים או שאר מי פירות ג"כ אין להחמיר. ומקורו בשעה"צ הוא א"ר בשם אגודה. ומג"א מביא אגודה זו ומק' עליו, הא כותב בכתב, ולמה מותר. ועו"ק, מהו ה'וכן', ועו"ק, האגודה היתיר לכתוב והמ"ב מתיר למחוק.
- (סו) והפמ"ג ביאר דמיירי שהוא כתב שאינו מתקיים, ע"ג דבר שאינו מתקיים, ולכן קיל טפי. אולם, מבואר ממ"ב בהמשך דגם זה אסור מדרבנן. והק' חזו"א למה בכלל נחשב כאינו מתקיים, מ"ש מעור האדם. ויש ליישב. חיי"א מוסיף דכאן הוא עונג שבת.
- (סז) עכ"פ, המ"ב והעומדים בשי' זו תמוההים מאוד, וגם המציאות אינו ברור, וא"כ אין לנו כח לדמות שום דבר לאופן הזה שהיתיר המ"ב.
- (סח) כ' הדגו"מ, אם האותיות הם על העוגה, לסגולה, בזה יסכים לאסור, שאין זה מקלקל, אינו פס"ר, ואינו כלאחר יד, אלא מכוון ממש, וכל ההיתרים הנ"ל הוא רק אחר שהוא אינו מתכוון.
- (סט) כ' המ"ב, דמותר ליתן עוגה שיש עליה כתב להתינוק. והק' האחרונים הוא לא ספינן איסור לילד. ושאלו לרח"ק, ויישב דמיירי בילד שאינו שלו, ולא היגיע לחינוך. ולכאו', אם אנו מיירי בסתם כתב, הקושיא אינו מתחיל, ומ"ב לא מחדש לנו כלום, שהרי התינוק אפשר להקל כהדגו"מ, אלא ע"כ המ"ב איירי כשהוא לסגולה, דאז הדגו"מ היחמיר, וע"ז הישיב רח"ק מה שהישיב, וקמ"ל דלא יסמוך על הט"ז לחוד שמתיר משום דרך אכילה.
- (ע) עישון סגריות ביו"ט [בלי שאלות של הבערה או מכבה] שיש עליהם כתב או צורה, זה דומה לאכילת עוגה שיש עליו אותיות שלא מהעוגה עצמה, ולכן יש להקל, כיון שנחשב כאכילה ולא כחתוך. וקיצשו"ע שמחמיר בזה הוא לשיטתו לעיל אות ל"ז. וכ' בשש"כ^{מג} דאם עושה טשטוש דיו מבעו"י על הכתב, ודאי יותר טוב.
- (עא) נייר טיולט שיש עליו כתב או תמונה. בדרך כלל הנייר של שבת הוא חלק, אבל ישנם אנשים שחותכים של חול לשבת, ויש עליו תמונות וכתב. ולכאו', לכה"פ יש דגו"מ, וגם זה לכאו' דומה לאכילה ולא שבירה, ועוד, שזה מהנייר ולא ממין אחר [אך לפעמים הוא מדיו], ולכן מותר. וודאי אינו מהלך הנכונה לסמוך על צירופים מדי שבת בשבתו כמה פעמים, ולכן יקנה סוג החלק לכבוד שבת. ותמונות יותר טוב מכתובה. וע"ע מש"נ בהמשך אות קט"ו בענין זה.
- (עב) וקשה על שש"כ שהיחמיר בדבר. רש"ז בשו"ש כ' שהלכלוך הוא רק מונח עליו, ולכן אינו מוחקו. וק', הא הביה"ל לגבי שעה היחמיר בזה, ועוד, הרי אינו משאירו ככה, אלא זרקו לשירותים, ושם נימוח ונמחק, ואם היה מותר לקנח משום שזה מחיקה דרך אכילה, ע"פ

^{מב} עמ' 161.

^{מג} י"ג ל"ד. והוא מחמת או"ש, ויל"ע אם או"ש הזו הוא נגד היסוד באות ה', ומתיר משום שאין זה הכשרת כתיבה, או משום זה יש עליה שם מלאכת שריפה ולא כתיבה.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

- המ"ב, לא איכפת ליה אם נימוח אח"כ, אבל אם לא היה מחיקה, והכתב במקומו עומדת, עכשיו הוא מוחקו בגרמא, אין לנו היתר של המ"ב, וצריך להתיר מטעמים אחרים.
- (עג) המהרש"ם מתיר מפני כבוד הבריות. שש"כ מקיל אם מקנח בשמאלו הוא מחיקה בשמאל, וכן הוא הדרך ע"פ הלכה, כיון שהימין מניח התפילין על השמאל. וא"כ ק"ק, אם זהו הדרך, אינו שנוי, ועוד, שהוא מח' אם שמאל מהני במחיקה.
- (עד) לענין פתיחת אריזות, בלי שאלות של קורע ומכה בפטיש, יש לדון מצד מוחק של האותיות והתמונות שעליהם.
- (עה) לא מיבעיא להדגו"מ יש להקל, הוא איסור דרבנן בפס"ר, קלקול, כלאחר יד וכו'.
- (עו) רש"ז בשש"כ מתיר מטעם חותלות.
- (עז) ר' משה^{מד} כ' שאם לאחר הקריעה עדיין ניכר איזה אות הוא, כגון שאינו נחתך באמצע אלא קצת מצדדו, אין זה מוחק. ועפי"ז כשפותח האריזה, אינו פס"ר שיחמוק איזה אות בשלמותה, ולכן הוא דבר שאינו מתכוון פס"ר, שאינו ע"מ לכתוב, בשנוי, במקלקל.
- (עח) ומסברא, בתמונה לא שייך היתיר זו, דכל שאינו בשלמותה, איבד מעלתה, לאפוקי כתב שהוא 'מדע' בעלמא, וזה די בחציה.
- (עט) קישוט בעלמא אינו כתב, ולכן אין איסור במחיקתו.
- (פ) לפי שי' הרמ"א בתשו', כשקורעו הוא רק מחוסר קריבה, ואינו מוחק בעצם.
- (פא) ולכן, בצירוף כל הנ"ל, יש מקום להקל. וא"כ קשה, בסי' תקי"ט לגבי גוי שהביא מכתב ביו"ט, כל האחרונים – מג"א, ט"ז, ערוה"ש, מ"ב, גר"ז, חיי"א – כ' שיזהר ממחיקה, הא יש כל היתירי הנ"ל.
- (פב) וצריך לומר, שהכתב על המכתב הוא יותר שייך למלאכת כותב מכאן, שהרי התם, הכתב היה הכתובת, וא"כ העיקר הוא הכתב. משא"כ כאן הוא בגדר קישוט בעלמא, ולעשות האריזה נחמד למראה, ויותר שייך לצבוע, וא"כ מחיקתו אינו מחיקה אמיתית. ועדיין צ"ע. ואולי באריזה יש לחלק בין הכתב על חלק הקידמי, ובין הכתב של הרכיבים וכדו'.
- (פג) וע"ע לגבי חודי הדפים, דיהיה נפק"מ גם לענין אריזות.
- (פד) ספרים שיש עליהם כתב על חודי הדפים, קודם נבאר השיטות והלכות, ואח"כ ההבנה, ולבסוף הנפק"מ.
- (פה) הלבוש כ' דחששוני מחטאת, דכשפותח וסוגר הוא כותב ומוחק. מג"א אוסר.
- (פו) מאידך, הרמ"א בתשובה קי"ט היקיל. וכן הכנה"ג [וכ' דאילו הלבוש היה רואה דברי רבו הרמ"א היה חוזר], וכן ט"ז, גר"ז, א"ר, שע"ת, יעב"ץ, קיצשו"ע, ערוה"ש.
- (פז) ומ"ב י"ז פסק שמותר, וסיים דמ"מ נכון להחמיר כשיש ספר אחרת. ובשעה צ"כ שלכתחילה ודאי טוב יותר לצאת ידי הכל שלא לעשות אותיות על חודי הדף.
- (פח) [ויש לדון בכוונתו שישתמש בספר האחרת, האם חייב ללמוד לימוד אחרת או מסכתא אחרת, או כוונתו הוא לחומש סידור תהילים אחרת. ולכאן הפשט הוא צד השני. ומי שרוצה ללמוד

^{מד} ב' ע"ה.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

דווקא מתוך הגמ' שלו, ולא של חברו, פשטות אין זה צורך, אם לא למי שמקפיד הרבה על זה ולא ילמוד באותו רמה.]

(פט) חיי"א ותפא"י כ' יש להחמיר. ונראה דהמ"ב למד כדבריהם לומר כמו שכתב.

(צ) פשטות הפוסקים הוא שאין חילוק בין פותח לסוגר, אפ' אם זה מוחק וזה כותב. וכ"ת בשלמא לפתוח למחוק יש להתיר מפני הצורך ללמוד, אבל לסגור כשסיים ללמוד, ישאר אותו פתוח ויכסה הדף אם איזה דבר, ע"כ י"ל, שאין זה כבוד לישאר הספר ככה, וא"כ הפוסקים לא אמרו שיעשה כן. וע' שש"כ^{מה} שהירגיש בזה. א"נ י"ל דזה מקרי אי אפשר שהמ"ב היקל. נפק"מ ספר של חול.

(צא) יש שנתנו עצה, שכשבא לסגור יניח דף או טישו בין הדפים, ואז לא ישלים האותיות. ולכאנ', היתר זה אינו מועיל כלום, שהרי אם כותב אות בהפסק של מלימטר, ודאי יש עליו תורת אות, ומי שכותב אות בנקודות שלא נוגעות זו בזו, ודאי זה אות, וכ"ש כאן כשיש הפסק קטן מאוד שאינו ניכר לעינים כלל, שאין זה הפסק באות ועדיין יש שם אות עליו, ודומה לזה.

(צב) ודע, לפעמים אינו נוגע שאלה זו, כי גם אם יש כתב, כשהוא פותח וסוגר עיקר הכתב קיים, אפשר לקרותו [תלוי איפוא פותח, ואיזה אות], וזה מותר כדברי ר' משה שנביא בהמשך.

(צג) ספרים שאין להם אותיות אלא קישוט בעלמא, אין זה שאלה בכלל, דהוא רק קישוט בעלמא. וע' אוח"ר^{מי}, והוא היחמיר לעצמו.

(צד) הבנת הענין. דהיינו, האם זה דומה לאותיות שבעוגה, ואם כן, מדוע ואיך.

(צה) תשו' הרמ"א היתיר משום דכמו שמצינו בגמ' דאות אחת בטבריה ואחת בציפורי חייב, שאינו אלא מחוסר קריבה בלבד ולא מחוסר מעשה חקיקה, ה"ה באות אחת עצמה, אם יש חצי כאן וחצי שם, שם אות עליה, והמקורב אינו עושה מלאכה כלל. ולכן אותיות על חודי הדף קיימים כבר, ורק מקרבם, ומותר.

(צו) והאבנ"ז^{מי} חולק ע"ז, וס"ל דמחוסר קריבה הוא סברא כשחסר בהשעור, אבל אם חסר בעצם האות, אין שייך סברא זו, וודאי אסורה, ואם עושה בב' אותיות, חייב. וכן הק' המאמר מרדכי.

(צז) ומ"ב מביא רמ"א הזו, ואינו מביא טעמו, אלא מביא טעם הרבה אחרונים, דכיון שעשוי לפתוח ולסגור תמיד, דומה הוא לדלת שאין בו משום בונה וסותר כיון שעשוי לכך. וכ' שכן המנהג בזה.

(צח) והק' החזו"א^{מי}, דאין הנידון דומה לראיה, דהתם הוא שאלה של מוסיף על הבנין, ואם אינו מבטלו שם אינו נעשה חלק מהבנין, ולכן אם עשוי לכך אינו נטפלת ואינו בונה, משא"כ כאן, אינו ענין של קביעות שם, אלא ענין של כתיבה, והלא יש כאן אות לפננו!

(צט) ויש ליישב דעת המ"ב דודאי אינו דמיון לדניא אלא הוא משל למושג דדבר שעשוי לכך אין לו חשיבות מלאכה.

(ק) א"נ י"ל כמש"כ החיי"א ונשמ"א, דרואים מבונה דאם עשוי לכך אינו מתקיים כלל ומותר לכתחילה.

^{מה} כ"ח ז'.

^{מו} קס"א.

^{מי} ר"ב, ואגלי טל נ"ד ג.

^{מח} ס"א.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

- (קא) וע' בט"ז ונראה שהוא למד כהרמ"א אך קצת שונה, וביאר דאם הוא מפריד חיבור שא"א לחזור ולחברו כמות שהיה, הרי זה מוחק, אבל אם אפשר להחזירו ולעשותו כמות שהיה, בזה אומרים שהוא רק ענין של קריבה.
- (קב) ועפ"י ג' מהלכים אלו מובן מדוע עוגה חמור טפי מספר. לפי הרמ"א, ספר הוא ענין של קריבה, משא"כ עוגה דכששובר בפיו הוא מוחק, משא"כ כשחותך ושובר הוא דמי לספר. לפי מ"ב ספר עשוי לכך, משא"כ עוגה. לפי הט"ז, כששובר עוגה א"א להחזירו לכמות שהיה, ולכן הוי מוחק, משא"כ ספר הוא רק מחוסר קריבה.
- (קג) חתיכת העוגה באמצע האותיות בלי לאוכלו, למ"ב יאסר. להרמ"א מותר. לט"ז אסור.
- (קד) אם חתך העוגה מבעו"י, לא מיבעיא להרמ"א מותר להפרידו, אלא גם הט"ז יסכים בזה, והמ"ב יאסר. ולאכלו, האם הרמ"א יאסר?
- (קה) לקרוע אריזות באמצע האותיות, להמ"ב אסור, להט"ז אסור^{מט}. להרמ"א מותר.
- (קו) לחתוך בין האותיות, לכו"ע מותר, וע"ז אמר הגמ' שהוא רק מחוסר קריבה. וע' משנ"כ בהמשך בשם ר' משה לגבי חיבור אותיות לפרוכת.
- (קז) רש"ז בשש"כיסמך על רמ"א וט"ז בלבד, נגד המ"ב, והיתיר היכא שחתך העוגה מבעו"י, באמצע האותיות. וצ"ע.
- (קח) לחתוך בין האותיות בשבת עצמו, שאינו רק ריחוק אלא גם סותר החיבור, לרמ"א מותר. להט"ז הרי הוא סותר חיבור, שלדידיה הוא טענה גם לגבי מחוסר קריבה, כגון באות עצמו. לאבנ"ז, זה רק מחוסר קריבה. והמ"ב, אה"נ הוא הביא הרמ"א, אך הוא לא הביא הט"ז, וא"כ לדידה אין שום הוכחה שהוא סבר שיש מושג של חיבור.
- (קט) אמבולנס של הצלה, וכתוב מאחריה המילה 'אמבולנס', וחצמי מן אות אחת היה על הדלת, וחצי השני על הרכב עצמו, אה"נ מעיקר הדין מותר^{נא}, אבל לכתחילה כ' השעה"צ שימנע מזה!
- (קי) פזולים. ע' מה שנכתוב בעז"ה בסוף סעי' הבאה. ועוד, פזול של מבוגרים, אינו עשוי לתפוח ולסגור ולכן מ"ב יאסר. רמ"א יתיר משום מחוסר קריבה. ט"ז יתיר כיון שיכול לעשות כמו שהיה מקודם. ושל קטנים, לכאו' גם להמ"ב מותר, אך ר' משה כ' דכל הנידון כאן הוא רק היכא שאינו מתכוון, אבל היכא שהוא מתכוון, אין מי שיתיר בכלל. נמצא, כל פזולים אסורים לפי^{זכ}. וק"ק, הא לפי הסברות שאמרו אין לחלק במתכוון או לא. אמנם, תשו' רמ"א כ' להתיר רק באינו מתכוון. והט"ז אינו ברור כ"כ דכ' 'וכ"ש כשאינו מתכוון', ואינו ברור אי היה מתיר כשמכוון.
- (קיא) דף קרוע בספר, האם מותר להזיזו ואח"כ להחזירו למקומו. לפי הרמ"א ודאי מותר. לפי הט"ז לכאו' אם עכשיו זהו השתמשותו, א"כ מפריד מה שיכול לחבר כמו שהיה לפני כן. ולפי המ"ב, עכשיו זהו דרך תשמישו, ולכן לכאו' מותר, אך יל"ע בזה כי אינו עשוי לכך.

^{מט} ואין לומר שמחובר מאחורה, כיון שחיבור שהוא קורע לא יחבר.
^{נא} י"א ל.

^{זכ} וזה משלו של המ"ב כפשוטו, כדלת העשוי לפתוח ולנעול.

^{זכ} חוץ מאלו של 'רכב' לתוך חור של 'רכב' וכו'.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

קרב) ומוסיף האג"מ, שאם נשאר מספיק מן האות שע"י ניתן לקרות האות, אין זה מוחק^{נב} [וזה מצוי בכסוי יוגורט, דמלבד מחתך, לפעמים הוא מפריד מילה, ועדיין אותיות קיימות, וכה"פ רובו דאפשר לקרות]. ור' משה כ' דלדעת המ"ב דבעינן עשוי לכך, זה גם אם אינו כן מתחילת יצורו אלא אפ' אם נתהווה רק עכשיו. ור' משה מתיר למעשה אם הדף עדיין מחובר להספר, אך אם נפרד לגמרי, אוסר^{נד}.

קרב) פרוכת שפותח באמצע, וזה גם באמצע אותיות, רמ"א יתיר. ט"ז יתיר, מ"ב יתיר. ולפי ר' משה אם רוב האות קיים יהיה מותר. וכ"ה^{נח} שאם ישאר קצת פתוח עדיף טפי. אך ר' משה מוכיח השואל שאין זו צורת הפרוכת שנהוג אצלנו בדורות הקודמים.

קרב) בגדים שכתוב עליהם מילים או תמונות, ובסגירתו ופתיחתו הוא כותב ומוחק, כגון G-A-P, לפי הרמ"א מותר. להט"ז לכאו' ג"כ מותר. להמ"ב ג"כ מותר. אך סיים המ"ב שלכתחילה יזהר להמחמירים, ובשעה"צ כ' שלכתחילה ודאי יותר טוב שלא לקנות כאלו לשבת. ולכן, אם הוא מיוחד לשבת, לא יקנה אותו, ואם הוא לכל ימי השבוע, לכתחילה לא ישתמש בו בשבת, ואם אין לו אחרת, לא יסגור עד האות, - אך מעיקר הדין מותר.

קטו) משחק שהוא הרבה כדורים קטנים מגנטיים, וכותב על ידם כשמירמם עם 'עט', לכאו' אין להתיר לפי שי' הרמ"א דמוחק רק קריבה, דלכאו' גם הוא יסכים שאינו מותר אלא שמחוסר לאות זו קריבה, אבל היכא שאינו שום אות בכלל, אסור לייצר אות ע"י מחסור קריבה.

קטז) פתיחת אריזות לפי הנתבאר לגבי חודי דפים, מלבד קורע ושאר מלאכות, מדין קורע; היכא שהוא פס"ר שיקרע אות, לרמ"א הוא רק מחוסר קריבה. לט"ז ולמ"ב אסור. אמנם, אינו תמיד פס"ר שיקרע אות בענין שא"י לקרותו, כר' משה. ויש עוד הסברות שאמרנו למעלה לגבי דגו"מ, לניח"ל, מקלקל, כלאחר יד, ולכן אין למחות לקטנים העושים כן.

קצו) עכ"פ, העולם דפותחין אריזות ונזהרים ממוחק אבל לא מקריעה, חוששין לדבר הקל ומיקילין בהחמור.

קיח) וע' ערוה"ש לגבי קריעה כ' גם אם יזהר מאותיות ומקורו הוא ט"ז, ומקור הט"ז הוא רמ"א בשו"ע דאוסר עוגה. ועיי"ש דמיקל כהדגו"מ, אך לכאו' כ"כ רק לענין אוכל, אבל לענין כתב ממש כגון על מכתב ואגרת ואריזות, לא היקל כדמבאר בסי' תקט"ו סעי' ו' לגבי אגרת החתומה. וע"כ החילוק, דעל אוכל אינו ככתב, כמו שביארנו, משא"כ על נייר ממש.

קיט) נייר טוילט שיש עליו צורת ותמונות, יש כל היתירים הנ"ל של מקלקל וכלאחר יד, כשמ"כ אות ע'. ועוד, כשמקנח עצמו הוא כשעוה ע"ג הכתב. ועיי"ש אות ע' וע"א מש"כ על טענה זו. ועוד, אולי התמונות הללו הם בגד צביעה ולא בגדר כתיבה, כמש"כ. ויש סוגים שהתמונות וכו' הם רק מצד אחת ולא משני צדדים. ויל"ע, כי עדיין נראה דרך צד ה'לא נכון', ואיך מתייחסים לכתב הזה. ויש עוד סוגים שהם בדפוס ולא בדיו, ואלו עדיף כמש"כ למעלה. ועוד, אולי אינו פס"ר שהלכלוך ילך על הכתב.

^{נב} וקשה, למה אינו לכה"פ מייפה הכתיבה ועמש"כ סעי' ד' אות ל"ב. ועוד, ר' משה כ' דרוב הפעמים אינו מוחק דיכול לקרותו. ונסיתי את זה והמציאות קשה להבין. [ואינו מספיק עם יכול לקרותו ע"י CONTEXT].

^{נד} מה החילוק.

^{נה} ד' מ' כ"ב.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

(קכ) מי שמניח על הרצפה עיתונים, כגון שיש לו שמחה בבית ויש גשם בחוץ, האם מותר לעמוד על העיתון עם נעליים מלוכלכות. יש כמה מצירופים הקודמים, כגון שעה וכדו', פס"ר דלנח"ל מקלקל, כלאחר יד, שלא ע"מ לכתוב, וכו' וכו'.

קכא) שאלה, מי שסתם Scribble על נייר [מלבד מוקצה כגון באצבעו על חלון], באיזה איסור עבר – הרי אינו שייך למוחק או צובע בכלל. ואאמו"ר שליט"א אמר דכל שהוא עושה עם עט הוא בגזירה של כותב. ולא ראיתי מקור לזה.

קכב) כשמקלף ביצים בשבת, ויש על הקליפה אותיות, יזהר להסירם שלמים, ולכה"פ שלא יהא פס"ר.

קכג) ויש לדון, כשפותח בקבוק יין בשבת, ויש על השעם תמונה או מילים או מספרים, והוא פס"ר שימחקו עד שא"י לקרותו, האם מותר לפתחו.

קכד) ולמעשה, יפתוח לפני שבת. אך, הרבה פעמים אינו פס"ר, אך בתמונה א"א לומר כן. ועדיין שלא ע"מ לכתוב, מקלקל, פס"ר דלנח"ל, כלאחר יד, וכו'. ובמקום קידוש שאין לו יין אחר, יש מקום להקל.

קכה) הבהרה. כותב הוא היכא שהוא Represent משהו, כגון אות מספר או ?!% & וכדו'. וכן תמונה הוא בכלל כותב כיון שהוא סימן של הדבר האמיתי. וע' בסוף הסימן מש"כ בשם זכור ושמור.

קכו) משל, לצור ולחקוק אותיות על אבטיח הוא כותב, אבל אם הוא צר האבטיח לכלכלה, אינו כותב אלא בונה או מכה בפטיש. ואם היה כלכלה, וחקק עליו ציורים, זהו צר צורה שהגמ' חייבה משום מכה בפטיש ולא משום כותב, דהעיקר הוא לייפות הרקע. וכדברינו מבואר בכה"ח מ"ג.

קכז) ועפ"י הנ"ל, אם בונה מ'לגו' Lego בשבת, אם הוא בונה רכב וכדו' ומשתמש בו הוא שאלה של בונה ומכה בפטיש, דעשה כלי, ואם הוא רק ל'ראותה בלבד' הוא שאלה של כותב, דעשה 'מזכרת'. וע"ע מחזה אליהו.

קכח) כריות או בגדים שיש עליהם כתב או תמונה Sequins, יש ליזהר מכותב ומוחק, הואיל ואינו רק מכסה האות, אלא מסירם.

סע' ד' – כתב שאינו מתקיים

א) הכותב בכתב שאינו של קיימא, או על דבר שאינו של קיימא, או אפ' שניהם, אע"פ שאינו חייב, מ"מ אסור מדרבנן. ולכן אסור לכתוב בעפר, אפר¹¹, לחות על הזכוכית, משקין על השולחן, וחול¹².

ב) ואם הוא אינו מתקיים כלל, כ' הרמ"א בשם תרה"ד שמותר, ולכן מותר להוליך אצבעו באויר כצורת אותיות. ומוסיף המ"ב דה"ה על השולחן מותר.

¹¹ לא הבנתי, הרי אילו היה מכניסו ככה לקופסא זכוכית, במיזאון, היה נשאר ככה לעולם, וא"ע למה נחשב אינו מתקיים.
¹² יל"ע, כפי שיתבאר בהמשך דיש איסור לחבר אותיות לרקע, כיון שאינו מחובר למה אינו רק מדרבנן בגלל זה – דהיינו, אה"נ יש אות, אבל אינו קבוע לרקע, א"כ אינו אות אמיתי לפי רש"ז שם. ואולי זה ראייה דלעשות אות בלי רקע הוא חייב, ורק יש איסור נוסף לעשות רקע. עמש"כ אות ס"ה.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

- (ג) וקשה, מהכ"ת ליאסר, אינו כותב כלל. והמעין בתרה"ד יראה שכל הצד של השואל לאסור הוא משום כגזירה חדשה דאולי אן עושה כן יתאמן ידו לכתובה ויבא לידי כתיבה, אבל אה"נ כותב ודאי אינו.
- (ד) אמנם, מהא דכ' מ"ב דמותר כיון ד'אין רישומו ניכר כלל', משמע דרק דבר כזה שאינו ניכר כלל, דהיינו בשעה שהיגיע להוליך אצבעו בסוף האות, כבר אזל תחילת האות. אבל היכא שכל האות הוא קיים בשעה אחת, בזה לא היתיר המ"ב; ואדרבה, אילו היה מותר היה לו למ"ב לומר חידוש יותר גדולה.
- (ה) נמצא, אין לנו מקור לומר שלעשות אצבעותיו בצורת A או אות אחר, הוא מותר לכתחילה, אלא משמע דהוא כותב מדרבנן.
- (ו) ועפי"ז, לעשות תמונות או אותיות בצל על הקיר עם אצבעותיו, ג"כ אין לנו מקור להתיר לכתחילה.
- (ז) או"ח ש"ח וחו"ש היתירו לכתחילה. ואולי ההבנה, דהגם שאין מקור להתיר, מסברא יש להתיר דומיא לאוהל בידי אדם אינו אוהל, דכל שאין לו קיום מצד עצמו, אינו חשוב בכלל להיות בכלל איסורי שבת.^נ
- (ח) ואה"נ, חו"ש אסר להניח דברים במקומם כדי שיעשו צל מעצמם, דאז יש להם קיום מצד עצמם.
- (ט) נפק"מ האם מותר להשתמש בProjector הישנות בשבת, דלפי הנ"ל לכאו' אסור.^ס
- (י) בנוסח אחר, יש להתיר עשיית צל, שאינו שום דבר מעצמו, כגון מראה, שאינו כותב וצובע כיון שאינו בעצם. וה"ה בזה. ועפי"ז, אולי יש להתיר Projector הנ"ל.
- (יא) ועוד נפק"מ, מצלמות בזמננו, כגון אלו ליד הדלת, או ליד עריסה של התינוק. ואכ"מ.
- (יב) המקור חיים^{סא} כ' Sign Language אסור. אבל כל האחרונים והפוסקים לא נקטו כדבריו.
- (יג) יל"ע, שכנו אינו נמצא כאן, ויש שלג, האם מותר לדרוס עם רגליו כדי שיראה הגנבים שיש כאן מישהו, ולא יבואו. הרי לכאו', הוא כותב צורות של נעליים וזה אסור. ויש שיעצו ללבוש הנעל ימין על רגל שמאל וכו' ועי"ז הוא כותב כתב שאינו של קיימא בשנוי. וק', דעדיין לכאו' אסורה מדרבנן. והעצה המותרת הוא סתם לדרוס הרבה או לבעוט השלג, ויראה הגנבים שאין שלג במקום לראות צורות של נעליים.
- (יד) Invisible Ink, שכותבים בכתב שאינו נראית, ואח"כ שופכים חומר מיוחד שמגלה הכתב. הכתב הראשונה, מבואר מירושלמי^{סב} שאסור. וליתן החומר השני, פמ"ג משמע שאסור מדרבנן, ומחזה אליהו^{סג} כ' דחייב. נפק"מ, לקיחת תמונה על Negative.

^{נח} ט"ו מ"ג.

^{נט} וע' מש"כ למעלה בשם חיי"א אות ק' להסביר הוא דחודי דפים, דהואיל אינו מתקיים כלל אינו בכלל המלאכה ומותר לכתחילה – זה יהיה מקור לזה, אך התם לא היה מילתא דברירא.

^ס לכתוב אותיות עם SOUR STICKS שאם היה מסיר ידו מיד היה חוזר להיות קו ישר, לכאו' מותר עפ"י הנ"ל.

^{סא} אינו ברור על מה איירי המקור חיים, ע"ע שבט הקהתי. ובשנת תש"פ אמרנו דאיירי לגבי עשיית אותיות עם ידו.

^{סב} י"ב סוף ד'.

^{סג} ס"ה.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

טו) כתבנו, קיימא הוא חייב, אינו קיימא הוא אסור מדרבנן. ומהו הגדרים בזה. ונפק"מ, בית חולים שכותבים בשבת, האם יכתבו בכתב הקיימת ג' ימים בלבד, ואחר שבת יעתיקו אותו בכתב אמיתי, או לא שנה.

טז) ביה"ל כ' בשם הרשב"א דאפ' ספר הזכרונות שאינו לעולם הוא קיימא וחייב. ומהו גדר זה. מנח"י^{טז} למד דכל שהוא יותר מיום אחת הוא קיימא וחייב. וחז"ש^{טז} ביאר, וכן הוא פשוט הביה"ל, דתלוי כל א' לפי שהוא, ותעודת נישואין הוא קיימא אם הוא לעולם, ורשימה של קניות הוא קיימא אם הוא לשעה, ומכתב מהרופא לתרופות הוא כמה ימים. וע' לקמיה אות ל"ו.

יז) ורש"י^{יז} כ' דבעינן שיעור חשוב, ואם צריך להעתיקו אח"כ אין זה שיעור חשוב.

יח) היוצא מדברינו, שאה"נ עדיף שהבי"ח יכתבו ככה, אבל למעשה אינו עובד, דאם פעם שכחו, ועד שזכרו המטופל היה כבר בהר המנוחות.

יט) Disappearing Ink תלוי אחר כמה זמן הוא נמחק, ותלוי על הנ"ל.

כ) יל"ע, במד-חום, שמופיע כפי החום אותיות או תמונות שונות, האם זה צובע, כותב שאינו של קיימא או גלוי בעלמא. וע"ע מחזה אליהו^{יט}. ומקסימום הוא איסור דרבנן, שנתיר בשנוי לחולה. נפק"מ, כשיש כמה מדי חום, באיזה מהם ישתמש.

כא) מ"ב כאן הביא באריכות גדולה כל עניני כותב, ונבאר ככל שאפשר.

כב) חצי שיעור. בכל התורה כולה, נחלקו ר' יוחנן ור"ל [יומא ע"ד] אם חצי שיעור אסור מה"ת או מדרבנן, ופסקינן שהוא מה"ת, כ"כ רש"י. וטעם שי' זו בגמ' יש ב' מקורות, או קרא, או סברא של 'חזי לאיטצרופי'. [חצי לאו דווקא, ה"ה מקצת].

כג) ונחלקו הראשונים איזה העיקר, ונפק"מ, למצוות, אם אינו יכול לקיים כולו האם יקיים חציו וכו' וכו'.

כד) ולענין שבת, מבואר מכל הפוסקים שאסור מה"ת. רש"י. טור. לבוש. מג"א. פמ"ג. מ"ב הרבה פעמים. וחכם צבי פ"ו כ' לענין שבת חצי שיעור אסור מדרבנן^ט. וכ"כ רשב"ם ב"ב נ"ה^ט. [אם הוא מסברא אין לחלק בין שבת לשאר איסורים, ואם הוא קרא, יש לדון, אך פמ"ג מביא תורת כהנים שמביא דרשה חדשה, וכ"ה בערוה"ש רמ"ב ל"ה]. וע' אבנ"ז^ט.

כה) ולענין כותב, כ' המגן אבות שכל המלאכות ששנינו שיעורם בהמשנה, אם אינו עושה כל השיעור אינו עושה כל המלאכה, ודומה להעברת ב' אמות שאינו אסור מחמת חצי שיעור, ולאכילת בשר שאינו חצי שיעור של בשר בחלב, וכן המחמם מים עד לפחות מיס"ב, שאין זה

^{טז} ז' י"ג.

^{טז} א' קנ"ב, ד' קס"ג.

^{טז} מנח"ש א' צ"א י"א.

^{טז} ס"ה וס"ו.

^{טז} מד חום חשמלי, אינו עניננו. מד חום פשוט עם קו אדום, האם זה רושם? אולי הואיל ואינו כותב הרשימה, אלא הוא נעשה ע"י פעולה מסויימת להגיד לך משהו, ולא שאתה כותב מממש, אינו בכלל רושם. ועפ"ז, בדיקת הריון וביץ אינם רושם! ועיין.

^{טז} ונימוקו הוא דרך לענין אכילה יש קרא אבל לא לענין מלאכה. וזה רק להצד שהוא נלמד מקרא ולא מסברא. וע"ע סי' פ"ב דמבואר דמה שכ' בתשו' פ"ו לא היה מסק' אלא צד בעלמא.

^{טז} ונימוקו דשבת שאני משום דאינו מלאכת מחשבת.

^{טז} יו"ד רנ"ה.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

חצי שיעור אלא חצי מלאכה. ולכן הכותב אות אחת, אינו חייב מה"ת אליביה. וכן מבואר ממחצה"ש כאן. ומביא המגן אבות רמב"ם בפיה"מ כוונתיה. א"ר משמע כן ג"כ.

(כו) אולם, מהראשונים כגון תוס' שם, ושאר פוסקים כגון עורה"ש, גר"ז, בן איש חי, מ"ב, מבואר דאות אחת הוא חצי שיעור ואסור מה"ת.

(כז) וע' ערוה"ש סי' רמ"ב ל"ה דמביא תוספתא דמבואר שחצי שיעור בכותב הוא אסור מדרבנן, ומק' עליו, ובסי' ש"א ל"ד מדחה אותו. וע"ע שב דף ק"ה דמבואר לגבי יש ידיעה לחצי שיעור, ואיירי באות אחת – אלמא להדיא מגמ' דאות אחת הוא חצי שיעור ולא חצי מלאכה.

(כח) יש לדון, הכותב חצי אות, האם זה חצי שיעור או חצי מלאכה. וע' אג"מ ע"ב.

(כט) העושה אות יותר קל, דהיינו שקלף כתב העליונה, ע' מהרש"ג ד' ח'.

(ל) וכן יש לדון, לעשות אות יותר דק, כגון לקחת 'זה' ולעשותו 'זה'. ובשתי שאלות הנ"ל, לכאן יש לדמות לכה"פ לכותב בדיו ע"ג דיו ואסור מדרבנן, דחזינן מכאן דכל שמשפר האות גם אם היה יכול לקרותו מקודם אסור מדרבנן.^ע

(לא) ויל"ע לפי ר' משה, דכ' לגבי סידורים שנקרע הדפים, שאם יכול לקרוא האות, אינו בעיה, גם אם מסיר מקצת האות, כיון דהידע עדיין קיימת. וק', הא ה"ל לאסור לכה"פ משום דיו ע"ג דיו, דהרי משתפר ומגרע האות. וי"ל, ודאי צודק, והלוקח אות שיכול לקרות, כגון אות ו', ומאריכו כדי שיהיה יותר ברור ופחות דומה ל', ודאי ר' משה יאסר. ולא אמר כן אלא כשיש כבר כל הצירופים האחרים, דאם הכתב בעצם קיים, השאלה היא הרבה יותר קיל.

(לב) ויל"ע, דאמרנו למעלה לגבי דיו לח על הכתב, שלנגבו הוא מוחק מה"ת ואמרנו דכ"ז כשאינו שקוף, אבל אם אות נראה מתחתיו מותר לקנחו. ולפי הנ"ל לכאן, אה"נ האות נראה מתחתיו, מ"מ הוא יותר ברור כשאין עליו קולה וקפה, וא"כ נאסור לקנחו משום דיו ע"ג דיו. וצ"ע.

(לג) **מתקיים.** מתקיים הוא תנאי במלאכת מחשבת, דאם אינו מתקיים אין בו חשיבות. ומהו גדרו של מתקיים. ע' שעה"צ סי' ש"ג סקס"ח, דמביא רמב"ם^ע לגבי צובע דמשמע מיניה דמתקיים היינו ליום השבת – ואם קיים עד מוצ"ש נקרא מתקיים, ואם לאו, לא. [וע"ע מנח"ש צ"א, ומנח"י ז' י"ג הלאה].

(לד) ומביא השעה"צ דברי רש"י דבעינן מתקיים תמיד. בקיצור, נחלקו הראשונים מקצה אל הקצה!

(לה) ואצלנו במלאכת כותב, ע' למעלה אות ט"ז שהבאנו הביה"ל בשם הרשב"א ואיך שביארנו ע"פ חו"ש. ויל"ע האם זה גדר חדש בין רש"י לרמב"ם, או"ד דהו גם אליבא לרש"י. ועיין.

(לו) **שנוי.** ידועים דברי האגל"ט בפתיחה^ע, שבכל התורה כולה יש ענין שנוי אם יש שנוי בתוצאה, אבל היכא שיש שנוי רק במעשה, אין זה שנוי. ונתחדש בהל' שבת דגם אם יש שנוי בהמעשה, זה מקרי שנוי, כיון שאינו מלאכת מחשבת. וחולק על ר' אלחנן בקוב"ש פסחים צ"ו.

(לז) ומוכיח כדבריו, דהא הכותב גט בשמאלו כשר, אבל לענין שבת אינו כתב, מאי שנא. ע"כ, זה במעשה וזה בתוצאה.

^{עב} אה"ע, ד ע"ג ד.

^{עג} וע' RIBIAT דכ' חייב. וצ"ע.

^{עד} ט' י"ג.

^{עה} ג' ועוד מקומות.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

לח) וכדברי האגל"ט נקטו כל רבני זמננו, כגון לענין המצלצל בשבת במצב של פיקו"נ, יעשה ע"י מזלג וכדו'. יש לדון אם קשרי אצבעותיו הם שנוי, דהא עושים כן כשידיו מלוכלכות, וכ"ש באצבע קטנה.

לט) ולכן, הכותב בשמאלו, פטור, אפ' אם הוא כתב יפה, כיון שיש שנוי בהמעשה. אטר יד חייב בשמאלו ופטור בימינו. ומי ששולט בשני ידיו, חייב בשניהם.

מ) מי שאין לו ידיים, וכותב ברגליים שלו [מהדו"ב, פיו], נחלקו בזה החו"ש^ע וציץ אליעזר^ע. חו"ש היקל, וצ"א היחמיר.

מא) מי שבטבע הוא כותב בימינו, ולימד עצמו לכתוב בשמאלו, כ' החו"ש שזה שנוי. ואם לימד עד שהוא עושה באותו קלות, א"א לומר שזה שנוי, אלא ע"כ מיירי שעדיין קשה בשבילו, ועדיין הוא חידוש גדול.

מב) לכתוב בחותמת, Stamp, כ' חו"ש שאינו שנוי, כיון שאין קושי משמעותי. ולא מיבעיא אצל רופאים שלא איכפת להם אם יכתוב הפוך, לא משנה ימין או שמאל, אלא אפ' גבי אלו שמקפידים שיהיה ישר, מ"מ לעשות בשמאל אינו מספיק קשה כדי שיחשב שנוי.

מג) רושם [נבאר בהמשך], אם עושה בשמאלו, בגמ' כ' פטור. וע' מנ"ח ואבנ"ז^ע דכ"כ לדינא כי יש מפקפקין ע"ז, ע' רש"י שם. [האגל"ט לשיטתו, אין שנוי בפעולה].

מד) המוחק בשמאלו, בתחילת הסימן הבאנו כמה אחרונים, א"ר ועוד, שכ' דכמו כותב בשמאל פטור, ה"ה מוחק. וממ"ב כאן כשעוסק בעניני מוחק פתאום כ' בשם חיי"א דכל המלאכות חוץ מכותב חייב בין בימינו בין בשמאלו. הרי מבואר, דמוחק בשמאל חייב.

מה) ודברי מ"ב אלו א"א לפרשם כפשוטם לומר דבשאר ל"ח מלאכות אין היתר של שמאל, שהרי יש ראיות ברורות דלא כזה. וע' שבט הלוי שדן בזה, וע"פ מסקנתו נראה שגדר הדברים הוא דהיכא שהמלאכה והמעשה צריך דייקנות וחשבון שתמיד יעשה בימין, ולא יעשה בשמאל בלי לחשוב, אלא שאם יש סיבה רצינית למה אינו יכול לעשות בימין, יעשה בשמאל, אבל סתם אינו עושה בשמאל. וע"ע שיטה להר"ן שמשמע כדברינו 'עבודה דקה' 'אורח ארעא'.

מו) המוחק ע"מ לכתוב בשמאל, ע' אפיקי ים. ועמש"כ סעי' ג' אות כ' בשם אבנ"ז לענין מוחק כדי לכתוב כתב שאינו מתקיים, ודן לכאן.

מז) ולכן, שהתופר, שוחט^ע, מילה, בשמאל, פטור, לאפוקי קורע, הוצאה, בורר [בדרך כלל], טוחן [כנ"ל], וכו' וכו'.

מח) [לדינא יוצא, שהכותב בשמאל שלו במחשב אינו שנוי בכלל, משא"כ שאר מלאכות דאופן עשייתן בשמננו הוא בדייקנות, רק בימין חייב ולא בשמאל].

מט) אמנם, ע' אג"מ אה"ע ד' ע"ג, הדן לגבי רופא הכותב בשבת עובר חשיב"ס, מה יעשה, כתיבה בשמאל, או ע"י פס [אינו ברור מה זה], או שיעשה עם חותם, או שידפיס במחשב. וכ' דעל לחיצת

^ע עמ' 154.

^ע י"ט ה'.

^ע ר"ט ט', ובאגלי טל נ"ד ט'.

^ע שוחט, כ"כ רעק"א חולין דף ט'. והר"ן שהבאנו הק' למה אין מוהלין בשמאל, ולא תי' דזה עבודה דקה אלא משום דהותרה ולא דחוייה. וע"ע תפא"י בשם הרא"מ הורוביץ דשחיטה בשמאל אם הוא שנוי. ועיין.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

כפתור לא שייך שנוי, שהרי אין שום שנוי בהכתיבה עצמה. ועיי"ש היטיב בתשו', גם מש"כ לענין חשמל.

(נ) ויל"ע, האם אג"מ זו נגד האגל"ט. שהרי אגל"ט היתיר כל שיש שנוי בפעולה, ור' משה משמע דבעינן שנוי בהמלאכה. ואולי ר' משה רק אומר דלחיצת כפתור בשמאל או שאר אבר אינו קשה כ"כ ולכן אינו שנוי. ועוד יל"ע, איך האג"מ מיישב הוכחת האגל"ט מגיטין. ואולי ר' משה מזכיר לאגל"ט, רק ס"ל דזו רחוק מדי כדי להיות שנוי. וצ"ע. ואולי תלוי בזמן, ואולי בקושי. אינו ברור על מה ואם ר' משה חולק על האגל"ט. וצ"ע.

(נא) **שאר לשונות.** בסי' ש"ו סעי' י"א מותר לקנות בית בא"י בשבת ע"י שיחתם הגוי. וכ' הרמ"א משום דהוי שבות דשבות, במקום ישוב א"י.

(נב) וע' מ"ב וביה"ל שביאר שיש שי' האור זרוע דס"ל דכתיבת שאר לשונות חוץ מלשה"ק ויונית הוא אסור רק מדרבנן, ולכן כאן היתירו שבות דשבות. אבל מוכיח הביה"ל דשאר הפוסקים ראשונים ואחרונים חלקו עליו, ולמדו המשנה ש'חייב בשאר לשונות' כפשוטו, ואין חילוק בין שאר לשונות ללשון"ק. וכ' הביה"ל שלפי הני פוסקים, ביישוב א"י יש היתר מיוחד של אמירה לעכו"ם באיסור תורה, והרמ"א שהביא כאן כשי' האו"ז הוא רק להחמיר שלא להתיר דאורייתא ע"י גוי, רק שבות דשבות, אבל להקל ודאי לא ס"ל.

(נג) והביה"ל כ' בתקיפות שכל הראשונים חלקו על האו"ז, ואין מקום כלל להקל כמותם. וע' ערוה"ש שכ' דמצוה רבה למחקר מן הספרים!

(נד) והמעייין, יראה שאינו רק האו"ז דס"ל כן, אלא גם האגודה, שבלי הלקט, רבינו יואל, הגה"מ, ראבי"ה. אבל למעשה ידוע, דכל הני ראשונים כאחת נחשבים, כיון שרק אומרים שיטת האו"ז, ואין להם דין של עשר שיטות.

(נה) למעשה, החת"ס^פ היתיר לכתוב שאר לשונות ע"י גוי במקום הפסד מרובה, ונוד"ב^{פא} חולק ומחמיר בזה. אגב רואים, שלא בכל אופן גוי יכול לסמוך על שיטה יחידה.

(נו) וע' פמ"ג, וכ"כ רש"ז, דכתב לשון"ק היינו היכא שהוא באשורית או דומה לזה כגון כתב הזו, אבל בכתב רש"י או סקריפט, דינו כשאר לשונות כיון שאינו אשורית.

(נז) במקום פיקוח נפש, שצריך לכתוב בשבת, מה עדיף, לכתוב בלשון"ק כיון שהאו"ז נידחית או לכתוב באנגלית. לכאו', ודאי אנגלית טפי, דהלא לעבור על 99% עדיף מלעבור על 100%, אבל ברוב המצבים עדיף לכתוב לשון"ק, דהרי בדרך כלל יש פחות אותיות. אולם בכתב סקריפט, שאמרנו שהוא כאנגלית, אה"נ לכאו' עדיף טפי.

(נח) מהו פשט בהאו"ז, הלא במשנה אי' הכותב ב' אותיות בכל לשון, חייב, ו'כל' משמע כל ולא רק יונית. וא' מהתרוצים שנתנו, הוא שהכוונה שכ' באנגלית אבל האותיות היו מלשה"ק או יונית, כגון לכתוב 'לעטער'ס' במקום 'LETTERS'

^פ קצ"ה.
^{פא} תנינא ל"ג.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

(נט) חיבור אותיות לפרוכת. המ"ב סקכ"ב אות ח' מביא בשם המג"א^{פב} פג שלחבר אותיות מיוצרות כבר על הפרוכת, אסור משום כותב, והמסירו משום מוחק. מבואר שהוא איסור דרבנן ולא דאורייתא.

(ס) וצריך לברורי, מהו האיסור הזה, הלא האותיות כבר קיימות, וא"כ מה עשה.

(סא) מצינו בזה ב' מהלכים. הראשון הוא מהאג"מ^{פד}, וכן משמע בחיי"א^{פה}, שמבאר דאה"נ יש כאן אות, אבל ליתן קביעות לאות, דהיינו שלא יזוז ממקומו, בזה יש איסור [ואינו רק קירוב אותיות בעלמא]. ולא ביאר יותר מזה, והאם האיסור לחבר ב' אותיות זו ליד זו, או תיבות, או אפ' אות א' לבדה ג"כ, והאם משנה אם הוא רק אות או אפ' אם הוא כבר על רקע.

(סב) דוגמא לשי' זו הוא הט"ז שהבאנו לגבי עוגה וספרים, שיש ענין של חיבור, אבל הט"ז ס"ל שהוא דאורייתא, ועוד שכל הפוסקים דלא הלכו עם הט"ז חלקו עליו.

(סג) מהדו"ב: ביאר ר' שרגא שר' משה אסר לחבר אותיות – דהיינו לקחת ב' אותיות, בין יש להם רקע ובין אם אין להם, ולחברם זו ליד זו, ואסור כיון שעכשיו יכול לקרותם ביחד. ואם הינחם סתם על השולחן, לא אסר, רק היכא שקבעם זו ליד זו.

(סד) מהלך השניה, מדברי רש"י^{פז}, והוא הפשטות, וכן נקטו הפוסקים^{פח}, אות לבדה אה"נ הוא אות, אבל ליתן רקע להאות, וכן הסרתה הוא איסור דרבנן של כותב [י"א דאורייתא, מ"ב כ' כעין כותב ומוחק. מהדו"ב לא חש לזה]. ולהניחו על הרקע אינו נקרא נותן לו רקע, רק כשמחברו. וע' הע' פ"ב מה נקרא חיבור. [אות הוא דיו ורקע, א"כ העושה חציו אסור מדרבנן].

(סה) יש כמה נפק"מ בין ר' משה לרש"י, ונפרט כמה מהם, אבל דעו שהפוסקים נקטו כרש"י, ולכאו' הטעם הוא משום ששיטתו של ר' משה אינו ברורה לנו, וגם פשטות מ"ב הוא כמהלך הזו.

(סו) Scrabble, הוא כבר על רקע, ואינו מחברו למקומו, ומותר לכו"ע. וישנם סוגים שמהדקים אותם במקומם, ולפי רש"י מותר דכיון שכבר יש לו רקע אינו מוסיף כלום, ואילו לר' משה אסור כיון שמחברו למקומו, וכ"כ ר' משה בספר טיטולי שבת.

(סז) שרשרת שנותנים עליה אותיות לעשות שם, לפי ר' משה יש לדון אם מותר לעשותו בשבת, כיון שמחברים אותם למקומם, ולרש"י מותר כיון שאינו נותן רקע.

(סח) אותיות בודדות על מקרר, ליתנו שם לכתחילה בשבת, אם הוא אות בלי רקע, לרש"י אסור כיון שנותן לו רקע, לר' משה אסור כיון שקובעו [ורק אם עושה לשניים].

(סט) אם הוא כבר על המקרר, ורוצה להעבירם ממקום למקום כדי לכתוב מילה, בלי להסירו מהמקרר, רש"י עדיין יאסר, כיון שרקע זו לא היה לאות הזה, והרקע הישן הוא מסיר. ולר' משה אסור כיון שמחבר אות ליד אות. ואה"נ יתיר ר' משה לזוז מילה שלמה [אם אינו כדי ליתנו ליד מילה אחרת].

(ע) ואם יש להם כבר רקע, לרש"י מותר, לר' משה אסור.

^{פב} ע' מחצה"ש ותוס' שבת שדנו על מקורו, ולחלק בין מחובר למעלה למטה, או גם באמצע, וע"ע ערוה"ש.

^{פג} מקורו הוא גמ' גיטין, וערוה"ש מדחה הגמ'.

^{פד} א' קל"ה עיי"ש.

^{פה} ל"ז בנשמ"א.

^{פו} ט' נ"א. במהדו"ב לא אמרו בשם רש"י.

^{פי} דברי יחזקאל ד', מהריל דיסקין תשו' קס"ח, הראגטש'בר יסודי התורה ו' ו', וגירושין ד'.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

(עא) מספרים או אותיות עשויים משעוה, ורוצה לתוחבו לתוך עוגה, לר' משה אסור כיון שמחברו, לרש"ז מותר כיון שאינו נותן לו רקע.

(עב) אותיות ומספרים כתובים על דף, ורוצה לתלותם על קיר ביהכנ"ס כדי שהמתפללים ידעו איפוא אוחזים, זה אסור לר' משה בתשובתו, ולפי רש"ז יהיה מותר כיון שהוא כבר על רקע.

(עג) ע' לעיל אות קי"ד מה שכתבנו אודות בגדים שיש עליהם כתב. ולפי ר' משה לכאן יש עוד שאלה, כיון שעכשיו מחבר שני חצי האות. ואפ' אם יש אות בצד זה, ואות שני בצד האחרת, אולי ר' משה עדיין יאסר, כיון שעכשיו מחבר המילה יחד.

(עד) עוגה שיש עליה תמונה או כתב, ורוצה להסירו שלם, לר' משה אסור כיון שמסיר קביעותו, לרש"ז ג"כ אסור כיון שמסיר הרקע.

(עה) לחתוך כל חלק העליון של העוגה, דהיינו עוגה עם כתב, יהיה מותר לכו"ע.

(עו) לחתוך בין האותיות, לר' משה אסור כיון שסותר הקביעות, לרש"ז מותר, וכן נקטו כל הפוסקים.

(עז) יל"ע, מהו לעשות אות בלי רקע, האם אסור מדרבנן או אסור דאורייתא. לכאן לפי ר' משה הוא אות גמור, ורק יש איסור נוסף של חיבור זו ליד זו. מאידך, לרש"ז ודעימיה, הואיל וכתב שלם הוא אות על רקע, אות בלי רקע אינו אות שלם ולכן אינו אלא דרבנן. ועיין. וע' הע' ס"ב.

(עח) עוד יל"ע, כ"ז היה באותיות, אבל מה הדין בצורות, כגון צורות של בע"ח שרוצה להדביק על מקרר, דאולי כל שהוא ברור ודבר בפנ"ע אי"צ רקע לכו"ע. וצ"ע.

(עט) יש ריבועים מספוג, ומכניסים אות לתוך חור של אותו אות, וריבועים אלו מחברים א' לשני. לחברם, לר' משה אסור כיון שמחבר אותיות. ולרש"ז מותר. אבל מהו לשים האות אל הנקב שלו. הרי אולי זה נותן לו רקע, מאידך, אולי זה נקרא שיש הצורה כבר ורק ממלא אותו. ועוד אולי נקרא עשוי לפתוח ולסגור תמיד. ועיין.

(פ) Bananagram מותר לכו"ע.

(פא) **פזולים**. ישנם כמה סוגים. יש פזולים של ילדים, שמכניס הסוס לתוך נקב הסוס, ורכב לנקב של רכב, וזה מותר לכו"ע. יש סוג של חתיכות שרק עומדות זו לצד זו לעשות תמונה, ואינם מחוברים יחד. לפי מה שהבאנו בסעי' הקודם, להרמ"א בתשו' מותר, להמ"ב לכאן מותר מעיקר הדין כיון דעשוי לכך תמיד [כאן גרוע טפי, כיון שהכותב ומוחק הוא במתכוון, לאפוקי התם, לא כיוון לזה אלא לעוגה או לספר]. ויש עוד סוג שהחתיכות מחוברות זו לזו, ובזה לכאן ר' משה יאסר כיון שקובעו. ופזול של מבוגרים שאינו עשוי לסתירה ובנין, לדעת המ"ב לכאן אסור מדאורייתא.

(פב) שירטוט, בסעי' הבאה, בעז"ה.

סע' ה' – רושם, משרטט

(א) שי' ר' יוסי הוא שחיוב כותב ב' אותיות הוא מצד רושם, ולא משום כותב. דהיינו, לדידיה, אב מלאכה זו אינו כותב אלא רושם.

(ב) ודרכ"מ בשם או"ז כ' דאנן חוששין לר' יוסי, ואסרי' רושם.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

- (ג) כ' הרמב"ם שאנן לא קיי"ל כר"י, אלא ס"ל שרושם הוא תולדה. ומג"מ למד שפסקי' כר"י לענין תולדה. והערה"ש והביה"ל כ' שאין זה כוונת הרמב"ם, והרושם שס"ל שהוא תולדה, היינו שרושם תמונה, ולא רשימה בעלמא.
- (ד) מה זה רושם? פ"ח רושם, היינו שאינו צורת אות אלא הזכרה בעלמא, דהיינו לעשות קו עם סכין על ספרו כדי לדעת איפוא להגיהה. לת"ק אינו חייב כיון שאינו אות, ולר"י עדיין הוא מסמן משהו, ולכן זהו רושם, וחייב. ואם הוא בצורת אות, אסור לכו"ע. ויש עוד נפק"מ, כגון לר"י אין היתר של שמאל, כיון שברושם אין זה שנוי.
- (ה) שו"ע פסק, דרשימה שאינה מתקיימת, מותר. דהיינו בעצם חשש לר"י, אבל היכא שהוא אינו מתקיים, מותר. וע' בט"ז שמבואר שהוא תרי דרבנן. ועיי"ש איך שביאר שאינו חצי שיעור אלא רק מדרבנן, וצ"ע. וע"ע ערוה"ש ל"ב.
- (ו) ומ"ב מציין לביה"ל, ושם כ' שבעצם השו"ע אינו חושש לר"י כלל, והוא רק איסור דרבנן ומותר היכא שאינו מתקיים, ואח"כ הביא שיש כמה פוסקים שחששו לר"י, ואין להתיר אפ' אינו מתקיים, ומביא כנה"ג דראוי לירא שמים להחמיר בזה. ואינו ברור מהו דעת המ"ב למסק'.
- (ז) בציפורן על קלף, אינו מתקיים, אבל על נייר, כ' מ"ב דהוא כן מתקיים. ובכלי הוא מתקיים בין בנייר בין בקלף.
- (ח) **שירטוט.** בסעי' הנ"ל הביא המ"ב דיני שרטוט. ויסוד מלאכת שרטוט הוא לסמן איפוא לחתוך, לסתור, לכתוב או לעשות שאר מלאכה. ע' בשעה"צ שכ' ששני השיטות מסכים זו לזו.
- (ט) ומה בין שרטוט לרושם. שרטוט הוא לעזור על המלאכה הבאה, ואילו רושם הוא רק מסמן להכותב שיש לומשהו לעשות. דהיינו ברושם, אינו רושם דווקא איפוא לתקן, אלא בשורה הזו צריך תיקון, ואילו משרטט הוא מורה איפוא בדיוק לעשות המלאכה. א' משתייך להגברא, וא' להחפצא. אינו ברירא, וע' בהמשך.
- (י) וע' בזכור ושמור ח"ז עמ' 382 – 380, ומבואר דיש ג' דברים שונים: כותב, בין אות או מספר או תמונה, ומהותו הוא שיהיה לו משמעות [כגון אות זו עושה קול זו, מספר זו הוא מרמז על סכום פלוני, ותמונה זו הוא להידמות לדבר פלוני], ויש רושם, שהוא 'רמז' למשמעות, דהיינו מזכרת בעלמא^פ. ויש שירטוט, ומהותו הוא להיות Guidelines. ויל"ע עדיין למה משרטט אינו לכה"פ רושם, דהוא גם מזכרת, ויש לו משמעות.
- (יא) ויל"ע לפי"ז, מה הדין בצורות, כגון רבוע, משולש, עיגול. לא מצינו שאסור לחתוך עוגה עגולה מושם דמוחק העיגול. וכ"ת אי"ז בכלל 'משמעות', א"כ לקחת עט ולכתוב עיגול ג"כ מותר? ואולי לכתוב עיגול ללמד עיגולים וכו' יש לו משמעות, אבל לעשות עיגול סתם אינו כותב. נפק"מ, על חלון. ועיין.
- (יב) לפי"ז, לקפל הדף כדי לדעת שיש לו הערה בעמוד הזה, אינו משרטט. ורושם ג"כ אינו דאינו משום הרשימה אלא מחמת קיפול הנייר^צ. ואה"נ, אם היה מקפל, ומיד מחזירו למקומו, וה'קו' מזכירו, הר"ז רושם, ואם הוא מתקיים, כמו בנייר שלנו ודאי אסור, ואם אינו מתקיים, לשו"ע מותר, ומ"ב ס"ל יר"ש יחמיר.

^{פח} ר' פאלק בזכור ושמור [על מלאכת משרטט] כ' דכותב היינו שכותב דבר עם, Significance, Meaningful, ומשמעות. ורושם הוא Semi-Meaningful, Semi-Significant, ובזה נחלקו ת"ק ור"י.

^{פט} כלשונו, Meaningful לעומת Semi Meaningful.

^צ האם נאסור משום רושם ממילא, גם אם אינו צריך אותו?

^{צא} ואינו בזיון לספר, ואכ"מ.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

- (יג) ולקפל הנייר עד שהפינה יהיה 'Pointing' למקומו, האם זה רושם?
- (יד) לעשות הנקבים בצדי הש'קים בפנקס ש'קים לנראות איוה לקרוע, הוא משרטט. וכן על קופסאות אוכל כגון מצות הוא משרטט.
- (טו) לקפל דף נייר כדי שיהיה קל לקורעו ישר, הוא משרטט.
- (טז) לרשום בחלה, כדי לדעת איפוא לחתוך, מותר. אין זה רושם, שאינו אומר כלום כנ"ל, ואינו משרטט דאינו לקראת שום מלאכה הבאה, דאין מחתך באוכלין, וא"כ אין משרטט באוכלין.
- (יז) יל"ע במהות מלאכת משרטט, האם הוא הכנה למלאכה הבאה, ולכן אם המלאכה הבאה אינו מלאכה אינו משרטט, או"ד הוא הכשר פעולה, וגם אם פעולה הבאה מדינא מותרת, מ"מ יש איסור משרטט.
- (יח) ונפק"מ, האם יש כלל 'אין משרטט באוכלין', או שאינו כלל אלא ממילא, הואיל ואינו מחתך באוכלין, אינו אלא הכשר לדבר המותר. ועוד נפק"מ, האם מותר לשרטט איפוא לקפל נייר. הרי קיפול נייר, בדרך כלל אינו אסור בכלל, ולכן אינו הכשרת מלאכה אלא הכשרת פעולה.
- (יט) וע' שעה"צ כאן בש"מ, ודו"ק, וע' בזכור ושמור בהע' שהרגיש בזו.
- (כ) בברית מילה, יש מוהלים שרושמים קו לדעת איפוא לכתוב. ולכאן זה שרטוט מה"ת, ומילה דוחה שבת ולא מכשירי מילה. ולכן יעשו לפני שבת. וה"ה עושים לפני ניתוחים, רושמים על העור, ורופא יר"ש יעשה בער"ש אם אפשר. ויל"ע, יש מושג שרושמים על אברים פינימיים איפוא לעשות ניתוח האמיתי. האם יש רושם על 'תוך הגוף'?
- (כא) לחתום בשבת, הוא כותב, כיון שזה מורה על הסכמתו. וחתימה שאינו רישמית, כגון שעשה סתם Scribble בעלמא, אם יעמוד בבית משפט, גם זה מורה על אישורו, ואם לאו, יש מקום לומר שאינו כותב, שהרי איזה מלאכה יש במי שלוקח עט [מיוחד לשבת] וסתם עושה קווים על נייר. אינו צובע. אינו כותב. אינו רושם. אינו משרטט.
- (כב) אמנם, אולי עדיין הוא רושם, שהואיל ואהני טישטוש זו להביע הסכמתו, הוא כרושם. ועוד, הלא בזה לא יועיל לעשות בשמאלו, כי שמאל אינו שנוי לענין רושם. ויל"ע, מה עדיף טפי, ודאי איסור דאורייתא של כותב בשנוי, ולכן יחתום בשמאל, או מח' אם הוא דאורייתא, כדרכו ויעשה טישטוש בין בימינו בין בשמאלו.
- (כג) יל"ע, מי שרצה לחתום בשמאלו, ולא היצליח לעשות אותיות בכלל, ויצא סתם טישטוש, הרי ניסה לעשות כותב בשנוי, ויצא לו רושם כדרכו? ועיין.
- (כד) בדיקת ביוץ ובדיקת הריון, בין שלילי בין חיובי, אינו צובע דאינו מתייחס להרקע, ואינו כותב כיון שאינו אות. ולכאן הוא רושם המתקיים שיש לחשוש שהוא איסור מה"ת. וזה נוגע גם לחולי סכרת, שבודקין עצמם ע"י נייר דומה לזה.^{כז}
- (כה) בירה, שהתמונה מתמלא בצבע שהוא קר, אינו כותב או רושם, אלא נידון של צובע, וביררנו דאינו צובע כי כן הוא מצבו הטבעי במצב הזה. וכ"ש שיש להתיר כשאינו מתכוון לזה.

^{כז} ע"ע שו"ש סי' שי"ח סעי' ג' י"ג ה'.

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

(כו) ואם אינו ממלא תמונה בצבע אלא מופיע תמונה שלא היה, אינו כותב כיון דדומה לצר צורה שהיה מקורו של הקה"י דכל שמתייחס להרקע אינו כותב. ומצד צובע יש להתיר מצד דזהו מצבו הטבעי, וכ"ש היכא שאינו מכוון.

(כז) ובירה, שאינו מגלה תמונה אלא מגלה המילה 'Cold', לכאן זה ידע, וכותב. במכוון ודאי אסור, ואולי גם באינו מכוון.

(כח) כוס, שע"י מים חמים מופיע תמונה עליו, לכאן אינו ידע אלא שייך להרקע, ולכן מותר אם הוא מצבו הטבעי. ולכן מותר כשאינו מכוון, ואולי גם במכוון. [מדוע כאן חמיר טפי מהנ"ל?]

(כט) טיטול שיש לה סרט, ונהפך לכחול כשהוא רטוב, הרי אין זה מתייחס להרקע אלא הוא ידע, ואינו כתב ממש, ולכן לכאן הוא רושם. ואולי יש להתיר משום דאינו אפ' גרמא, דאינו אפ' מעשו של האם אלא של התינוק, ואינו פס"ר ממש, ולכן, כשאינו מכוון יש מקום להקל, אבל במכוון, לכאן אסור כדין רושם.

נספח – תשובה בענין מסכים, ומצלמות, והקלטה בשבת.

שאלה, האם מותר ללכת לכותל המערבי ועיר העתיקה בשבת, דהרי יש שמה מאות ואלפי מצלמות. והשאלה נוכל לחלק לב' ענינים, המצלמה עצמו שמופיע צורתו ע"ג מסך, ועוד, הרי מקליט תמונה זו, הקלטה גמורה שיכול להתקיים. ובכוונה התחלנו עם שאלה זו, שהוא הכי חמורא, ומכאן נוכל לדון לאופנים הקלין יותר, כמו שיתבאר בעז"ה.

תשובה: מצד המסך עצמו, מסכי מחשב וכדו', אין בהם אור דלוק תמיד, אלא הוא דלוק מחדש בין 40-50 פעמים כל שנייה. ואינו אור אמיתי אלא לחות או אבקה שמשתנה צבע ומדליק כשחשמל הולך דרכו, ואינו בעצם אור הקיים או שיכול לקיים יותר מזמן זו. הסבר זה נראה פשוט, כי אינני מבין בדברים אלו, וככה הסבירו לי. ועפ"ז, הפוסקים [ר' פאלק להדיא, וכן אומרים שרש"ז לא חש לזה] היתירו מצלמות שאינן מקליטים. דהואיל ואין לו שום קיום מצד עצמו, הוא נקרא אינו בר קיימא כלל, משול למראה שג"כ משתנה צבע לשנייה אחת, ואינו צובע או כותב, וה"ה בזה.

[ר' אלישיב חשש להמסך, ואומרים שנימוקו היה משום דהוא מוחק כשזו ממקומו. ולא היתחלתי להבין, דלפי הסבר הנ"ל (שהסיבירו גם לו) לא שייך מוחק אלא יש תמונה חדשה כל שנייה. וכ"כ כוונתו היתה משום דאין אנו מתסכלים על הטכנולוגיה אלא כפי שהוא נראה לעיני בנ"א, א"כ ה"ל לאסור מצד כותב.]

ומצד ההקלטה, בזה חשש רש"ז. ולא היה חושש מצד כותב על 'זכרון', ואיני מבין מדוע לא. ואולי משום שאין משהו בעין, וכותב ורושם הוא רק כשיש משהו בעין, נראה לעינים. רק חשש רש"ז משום תיקון מנא, דה'זכרון' הוא גוש מתכת, וכשמקליטים אותו, הפך אותו לכלי שימוש. [סברא זו לא היבנתי עד הסוף, דזה כמו כוס שמחכה להמלאות].

ואה"נ אינו מתכוון לעשות מלאכות אלו כשהולך שם, ואינו על דעתו בכלל, מ"מ הוא פס"ר. ולכאן הוא ניח"ל, דהרי רוצה שהם ידעו איפוא הלך, [במקרה של ל"ע]. ועוד, אילו לא היה מצלמות, לא היה הולך, ולא היה אפשרות ללכת, א"כ, אם צריך שיקליטו כדי שיכול ללכת, מרוצה מזה.

וא"כ לענין לבאר, אם ויש היתר ללכת. וקודם כל, אי ניקח קולא של רש"ז דאין לחוש ממסך, וקולא של ר' אלישיב שאין לחוש להקלטה, בסדר. אבל אין זו מספיק, כמובן.

ויש להוסיף עוד סברא, דא"ז בדגר פס"ר דניח"ל, דאה"נ מרוצה מזה, אך אם היינו שואלו, לא היה יודע על מה אנו מדברים, דהוא כ"כ מרוחק ממנו, ואינו עולה על דעתו בכלל, ואולי אינו נחשב כפס"ר הואיל והוא מרוחק כ"כ.

ועוד, ידוע דעת המגיד משנה מובא במג"א שיי"ח ל"ו, דמכה בפטיש הוא מלאכה רק כשמכוון, אבל היכא שאינו מכוון, אינו בכלל המלאכה. ויסודו אמת ומוסכם, אך אינו מוסכם איפוא לאמרו [במחתך כו"ע מודי בהו]. המ"ב אינו מביאו בשי"ח, ואינו מביאו לגבי מפיס מורסא אלא לבאר שיטה אחרת, אחרי שביאר דהוא מתיר מטעם אחר. וכן

סימן ש"מ – מלאכת כותב ומוחק

לגבי הדס עם ענבים, הביא מג"א, ולא טעמו, ואינו מביאו לגבי שבירת קיסם – ורק היבאו בסי' של"ד לגבי מתכ בוערת שאינו מכה בפטיש של מצרף. וע' בדרשו איך שביארו זאת.

עכ"פ, לגבי ההקלטה שהיתה חששו של רש"ז, יש לדון להקל ע"פ מג"מ הזו הגם דמ"ב אינו מביאו. ועוד, הרי ידוע שי' הרשב"א שהיתיר לסגור דלתו אחר שנכנס בו צבי, ואינו אסור משום פס"ר, הואיל והוא מעשה יומיומי, ואין עליו שם מלאכה בכלל.

ורשב"א זו הוא ג"כ חידוש גדול, ואין הביה"ל מרוצה מזה. אך, על דבר שלפי המג"מ אין בו צורת מלאכה, יחד עם רשב"א דאין ע"ז שם פס"ר, אינו רק צירוף שני קולות שאינם לדינא, אלא בנין לבאר למה אינו בכלל פס"ר של מלאכה. וע"ע שבה"ל י"ס'.

ועפ"ז, יש להתיר ללכת להכותל, בפרט שהוא מצוה גדולה. אולי סתם אינו כדאי ללכת, מכבודו של ר' אלישיב. ולגבי ביהכנ"ס שיש לו מצלמות, הוא עוד יותר קיל מזו, שהרי אינו ניח"ל כמו עיר העתיקה, דהרי לא שכיחא הזיקא, ואינו באתריה דהמזיק.

ורחובות וגנינות בעלמא, עוד יותר קיל מזה, דאינו ידוע בבירור שיש מצלמות בכלל.

וכן מותר ללכת לביתו של חברו, גם אם יודע שיש לו מצלמה ליד הדלת.

אמנם, היכא שהיותו שם מפעיל חיישנים, כמו שמצוי בזמננו, הרי עושה חיבורים חדשים של חשמל, ואסור. ומי שיש לו את אלו, יכבה אותם לפני שבת.

להניח לגוי לקחת תמונה ממך, הוא מקליט לצורך עצמו. אך יש בזה זילזול גדול.

[הוספה, ע' חו"ש ח"ד עמ' קס"ד, לגבי מצלמות שמעורכות כבר, אינו נחשב פס"ר, דאינו קשור אליו בכלל, עיי"ש, וגם כ' שם דאין שייך מלשאלצ"ג, בדבר שאין לא תועלת בכלל, דאין עליו שם מלאכה בכלל, עיי"ש, ואינו אסור משום פס"ר דלא ניח"ל. ובעמ' קס"ו כ' דגם אם ניח"ל במצלמה שיהיה מקום מובטח, מ"מ אם לא איכפת ליה במה שיצלם אותו, ואין לו ענין בזה, לא שייך לאסור. ומחלק בין אם מרגיש שהפעיל משהו או לא, כגון אם נדלק האור ע"י היותו שם, לא שייך היתר הנ"ל. וכ' דכל הנ"ל הוא ענין שבת ולא לענין ניזקין.]

מלאכת צובע

--- מלאכת צובע ---

מלאכה זו אינו נמצא בסי' ש"מ אלא בסי' ש"ג סעי' כ"ב, ובסוף סי' ש"כ, אך נביאו כאן כי הוא משתייך קצת לענין כותב ומוחק דלעיל.

דיני צובע מסי' ש"ג

- (א) מלאכת צובע הוא נתינת צבע על רקע. ומלאכת כותב הוא מלאכת כתיבת אותיות. וישנם אופנים שיש להסתפק אם הוא כותב או צובע, כגון הצובע תמונה או קישוט, האם זה בכלל כותב או צובע.
- (ב) נפק"מ גדולה אם הוא צובע או כותב, הוא אם יש איסור במחיקתו, שהרי כותב אסור למחוק, ובצובע לא מצאנו מלאכה 'הפוכה'. בהמשך נביא דברי רש"י בזה. יל"ע, האם מלבן הוא 'הפוך' של צובע.
- (ג) הסטייפלר בקה"י מאריך לבאר גדר מלאכות אלו, ומצדד לומר שגדר כותב הוא 'ידע' וצובע הוא 'הנאה', והדרך לקבוע כן הוא אם יכול להגיד למישהו אחר. ומדחה את זה מפני שהרמב"ם כ' שתמונה הוא כותב, ולפי הנ"ל הל"ל יהיה אופנים שיהיה צובע ואעפ"כ הרמב"ם בותם שהוא כותב.
- (ד) ולכן ביאר הקה"י, שיסודו של כותב הוא שהעיקר הוא הכתב, והרקע רק הוא היכי תימצי ונטפל להכתב. משא"כ צובע, אינו בא אלא להתייחס וליפות להרקע, והרקע הוא העיקר, והצבע בא לשמש הרקע. דוגמא לדבר, צובע שיעורו הוא בהרקע, כמה מקום נצבע, משא"כ כותב הוא אותו חיוב אם כתב אות גדולה או קטנה.
- (ה) ועפי"ז יש לדון, הצובע תמונה על קיר ביתו, האם זה צובע או כותב. ויש אופנים שהוא לא צובע ולא כותב, כגון בדי בדיקה [נבארו במקומו], אינו בא להתייחס להרקע, אלא הרקע הוא רק היכי תימצי, ואינו כותב כיון שאינו כתב.
- (ו) הרמב"ם דן לגבי צביעת כוסות, וכ' שהוא מכה בפטיש. ולפי"ז מובן, שהצביעה הוא על הרקע, והרקע נגמר ע"י הצביעה, אולם אם היה משום כותב, כותב א"א להיות מכה בפטיש של הרקע, שאינו מתייחס להרקע.
- (ז) [יל"ע מלאכת מוחק שיעורו הוא ב' אותיות, אפ' היה אות אחת גדולה. ומבואר שהוא הכנת הרקע לכתיבה. ויוצא שמוחק הוא הפוך מצובע ולא של כותב!]
- (ח) להדפיס תמונות בשבת, לפי הנ"ל יהיה כותב, ולא צובע, וכ"כ מנח"י^א.
- (ט) מלאכת צובע אינו רק בהוספת צבע, אלא גם הוספת Shine אסור, וראיה מצחצוח נעליים.
- (י) שו"ע סי' ש"ג סעי' כ"ה, אסור לאשה לסרוק פניה [איפור] משום צובע. ולפי הנ"ל מובן מאוד למה אינו כותב, כיון שבא רק לייפות פני האשה ולא להיות דבר בפנ"ע. וכ"ה ברמב"ם כ"ב/כ"ג. אולם הקה"י חוזר לדון מחמת הגמ' שכ' כוחלת חייב משום כותב. ולדידן שקיי"ל משום צובע, ניהא.
- (יא) ביה"ל מביא סמ"ג שמבואר שסרק הוא איסור דאורייתא, ואנן קיי"ל שהוא אסור מדרבנן. והטעם שאינו דאורייתא, כ' מ"ב סו"ס ש"כ הוא משום שאינו מתקיים. מבואר, דאיפור שמתקיים כגון לק צפרניים, חייב לכו"ע.

^א ג' ב' ב'.

מלאכת צובע

(יב) במ"ב סי' ש"מ סקכ"ב אות ב' כותב, וז"ל: הכותב על בשרו בדיו חייב מפני שהוא עור אף על פי שחמימות בשרו מעברת הכתב לאחר זמן ה"ז דומה לכתב שנמחק. הרי מבואר, דאם עצם הכתב הוא כתב רגיל אלא שהרקע הוא רקע שימחוק הכתב, אין זה נחשב אלא כמחיקה צדדית, ונקרא כתב המתקיים, וחייב. וא"כ נשאלת השאלה, מאי שנא צובע, למה בסרק אמרי' שאינו חייב כיון שאינו מתקיים, הא הטעם שאינו מתקיים הוא משום שהרקע מעבירו, וראינו אצל כותב שזה נקרא דבר צדדי.

(יג) ולפי מה שביארנו, קושיא מעיקרא ליתא. שהרי כותב הוא בהכתב, והרקע הוא רק היכי תימצי, וא"כ אם ה'היכי תימצי' אינו מתקיים אינו מתיר עצם המלאכה, משא"כ בצובע, שהאיסור הוא בהרקע, אם הרקע אינו מתקיים זאת אומרת שחסר בהמלאכה גופיה, וא"א לומר שזה הפרעה צדדית. הנחמדים מזהב...

(יד) איפור בשבת, לפי מה דקיי"ל אסורה מדרבנן כיון שאינו מתקיים. ורק אם באמת אינו מתקיים, אבל לק ציפורניים שמתקיים, אפ' אין לו צבע אלא Shine בעלמא, חייב. וכן מיירי כאן כשאין שאר איסורים כגון ממרח וכדו'. ולכן אשה הטובלת ויש לה צורך גדול לשים איפור כגון שיש שמחה וכדו', יש מקום לבקש מגוי, שבות דשבות במקום צורך גדול וכו' וכו' וישאל שאלת חכם.

(טו) אג"מ^א לגבי מי שרוצה ליתן אבקת טלקום על עורו לצבע, מותר, כיון שאינו מתקיים כלל. דהיינו, כל האיסור של סרק הוא אע"פ שאינו מתקיים, מ"מ מתקיים קצת ולכן אסורה, אבל היכא שאינו מתקיים כלל, מותר, אפ' כוונתו לצבע. ב' חידושים. א' אינו מתקיים הוא מותר, ב', אפ' כוונתו לצבע.

(טז) וגם מבואר שלא משנה איזה צבע היא האבק, ואפ' אינו לבן אלא צבע אחר, ועושה לצבע, מותר כיון שאינו מתקיים כלל.

(יז) ומבואר ממ"ב סו"ס ש"כ וכן מהחיי"א, שאין היתר של אינו מתקיים כלל. וכ"כ באר משה, וכ"כ שש"כ בשם רש"י^ז. וכן ר' בעלסקי בשולחן לוי חולק^ח.

(יח) ובאמת ק"ק ר' משה, מהכ"ת יש היתר של אינו מתקיים כלל, הא למעשה הוא צובע לשעה. ולכא' לפי הנ"ל יש לבאר דבריו, שכל איסור צביעה הוא מה שנצבע הרקע, והיכא שהוא כ"כ קל להסירו, אינו נקרא שהרקע נצבע, אלא כאילו משהו מונח באופן עראי על הרקע, וכדברי הגר"ח^פ ש, שזה כאילו מי שאוחז דבר ליד בשרו, משא"כ סרק אשה שאסור השו"ע, כיון שעכ"פ נתקיים זמן מה, נקרא שהעור נצבע, והרקע מתייפה בעצם, אע"פ שאינו מתקיים לעולם.

(יט) ומהו הגדר של אינו מתקיים כלל שר' משה יתירו. אנו יודעים שהיתר אבק רגיל. יותר מזה אין אנו יודעים. ור' משה עצמו כ' שניסה באבקים שונים והיו סוגים שבסיס שלהם היו משמן, וזה קיים זמן מרובה ואסור, וממשיך שאין ליתן כלל של היתר מוחלט כיון שיש סוגים שונים.

(כ) ובזמננו מצוי איפור שמכונה 'איפור כשר לשבת', וצריך בדיקה – אם מתקיים כאותו זמן של אבקת טאלק רגיל, או פחות מזה, יש לנו שיטתו של ר' משה סמוך עליו, ואם מתקיים יותר מזה, אין שום א' מהפוסקים המתירים.

^א א' קי"ד, ה' י"ח על ש"ג כ"ה, ו' כ"ה.

^ז י"ד קע"ג.

^ח וטוען, אם לא היה היה מתקיים כלל, למה יעשו את זה, וכי אנשים עושים דברים לשווא?

מלאכת צובע

(כא) הרב בלומנקראנץ מארה"ב היתיר 'איפור של שבת' בתנאים מסויימים, כגון מברשות מיוחדות, על עור יבש ונקי, אם הוא כבר אבק, ולא לערב צבעים. וכן הרב חנוך ארנטרוי מלונדון כ' שמותר לפי דעת ר' משה כיון שנבדק ע"י ת"ח מומחים שמתקיים כשישים דקות והוא כמו אבקה רגיל.

(כב) ואנשים אחרים בדקו, ומצאו שאבקה רגיל מתקיים כ-45 דקות, ואיפור של שבת מתקיים בין 60 ל-90 דקות. והטעם שמתקיים יותר הוא משום שיש בתוכו חומר שמושך השמן מהעור ומשתמש בזה במקום הבסיס של שמן, אבל לא מאה אחוז כמו איפור על בסיס של שמן.

(כג) ובדקנו בעצמנו, ומצאנו שהאיפור מתקיים הרבה יותר מאבקה ומקיים כמעט כמו איפור רגיל, ולכן ע"ז ר' משה לא היקיל, ולא מצינו אף א' שיקיל באופן כזה, ולכן אין מקום להקל כלל, אפ' אם יקיים כל התנאים שהם מציינים.

(כד) ר' שיינברג אמר שיש להתיר באופן שאם ינפח, יפזר ברוח, כמו אבקת טאלק [שכך קורה] ובדקנו האיפור, ואפ' אחרי 'רוח שאינה מצויה' נשארת במקומה. וא"כ הפסק שלנו במקומה עומדת.

(כה) מעשה שהיה בא' שליל טבילה היתה ליל שבת, והיה מקום צורך, ושאל לר' שלמה זלמן זצ"ל האם מותר לבקש מגוי להניח איפור. והשיב שמותר באופן זה, אך יזהר להשתמש באיפור רגיל ולא באיפור של שבת. וטעמו, שלא יאמרו שאיפור של שבת קיל טפי מאיפור רגיל.

(כו) ויל"ע האם אנחנו ינהוג כן למעשה, או שאנן יגיד לגוי להשתמש באיפור רגיל.

(כז) יל"ע, בן א"י בחו"ל ביו"ט שני, האם מותר להשתמש באיפור של שבת, והאם זה משנה אם זה בגייטסהעד או בשווייץ.

(כח) עוד נפק"מ בין ר' משה להחיי"א ודעימי', הוא Disappearing Ink, שהוא צבוע, ומיד כשנבלע אינו נראה כלל, שר' משה יתיר, ושאר האחרונים יחמירו.

(כט) השו"ע ממשיך, ומטעם זה אסור לאשה לטוח על פניה בצק, דכנוטלתו מאדים הבשר, עכ"ל. ולומדים מזה האחרונים, שה"ה דאסור ל pinch עצמה כדי שתתאדים, מאותו טעם. ולילדים, מותר כמו שיתבאר באות ל"ב, דאין דרכו בצביעה כלל.

(ל) ולכא'ו, שו"ע זו הוא קושיא אלימתא על ר' משה, הא אינו מתקיים כלל, ויהיה כמו אבק שמותר. ומחמת חומר הקושיא צריך לדחוק ולומר שאידום העור הוא ע"כ 'בעצם' משא"כ אבק, וצ"ע.

(לא) לענין מחיקת צובע בכללות, והסרת איפור בפרטות^ה, ר' משה^ה היקיל משום שאין איסור מחיקה אצל צובע אלא בכותב. אולם רש"ז^ז היחמיר בדבר. ומכל הפוסקים והאחרונים לא מצינו אף א' שיזכיר איסור זה, חוץ מרש"ז, ולכן הוא דעת יחיד וחידוש אדיר בזה. ואוח"ש מביא ראייה לדברי רש"ז מחיי"א, ויש לדחות דבריו, עיי"ש.

(לב) מעשה שהיה, אשה ליל טבילה בליל שבת עם לק על צפרניה, דאינו חציצה משום שהוא לנוי ואינה מקפדת וכו' וכו', אך הוא נגד המנהג להקפיד על כל חציצה אפ' אינה מעכבת, ומאידך

^ה מיירי כשאין בעיה של סחיטה, כגון ששוטפת ביד ולא בפדים למיניהם.

^י ב' ע"ט.

^י שש"כ י"ד ס"ו.

מלאכת צובע

יש לדון משום מוחק של צובע, לפי הנ"ל אין להחמיר במחיקת צובע כלל, ולכן תסירה לפני טבילה, אך תיזהר מסחיטה וכדו'.

(ג) כ' המ"ב סקע"ט בשם התוספתא: [אשה] לא תקנח פניה בבגד שיש בו סרק, ומשמע אף על גב דלא מתכוונת לצביעה פסיק רישא הוא, וטעם הדבר כיון דאשה דרכה בכך ליפות את עצמה ע"י צביעת פנים מחזי שפיר כצובע אבל איש שאין דרכו בכך לא מקרי צובע, עכ"ל.

(ד) ואין להקשות למה לא היתיר אשה משום דרך לכלוך, משום דיתבאר בהמשך שאין זה היתיר פשוט, ועוד דאולי אינו דרך לכלוך. ואין להקשות א"כ למה פניו של גבר מותר, הא דרך לכלוך אינו פשוט, י"ל דיתבאר בהמשך דדבר שאינו דרכו בצביעה בכלל, אינו אפ' דרך לכלוך, ואין שמיה צביעה בכלל. וכן מבואר מהא שכל הבעיא באכילת תותים וכו' הוא קינוח היד במפה ולא משום העור גופיה.

(ה) וכ' אג"מ" שם האיש מכוון לצביעה, אסור. ומנח"י כ' דכל הקולא של גברים היינו משום שאינו הדרך לצבוע פניהם, ואם היה הדרך, היה אסור. וכן משמע מאג"מ הנ"ל. ולפי"ז יש לדון בזמננו, שאע"פ שאינו מצוי [ב"ה] שגברים יניחו איפור, מ"מ כשיש להם Spots, Acne מצוי הוא שמכסים אותם ב-concealer, כגון לחתונה או פגישה לשידוכים. וא"כ נמצא, שהדרך לצבוע פניהם, ואזל ההיתר שאינו דרך לצבוע, ורק נשאר לנו ההיתר של דרך לכלוך.

(ו) כ' השעה"צ בס"ק ס"ה כ' דנראה דגם אשה מותרת לאכול תותים ושאר פירות הצובעים [כגון קרח], דדוקא בסרק על פניה שהוא דרך צביעתה לנוי, מה שאין כן באכילת תותים שהפסיק רישא הוא רק לשפתיה, שבזה גם באשה יראה דאין דרך צביעתה בכך, עכ"ל.

(ז) ומבואר דכל ההיתר משום שאין דרכה לצבוע שפתיה לנוי, אבל אי הוי הדרך, היה אסור. ולכן יוצא, דבזמננו שהדרך לצבוע לנוי, לא יהא היתר. וא"כ האם ואיך מותרת בזמננו. ועוד, וכי בזמננו היה הדרך לסרוק פניה ולא השפתיים?

(ח) וחז"ש"י דן להתיר, דאולי אינו הדרך אלא כשעושה כל השפתיים בשוה, משא"כ סרק, אפ' קצת הוא הדרך, ולכן לקנח פניה נחשב כדרכו, לעומת שפתיים, אם אינו הכל בשוה שוב אינו הדרך כלל. ואינו מתיר מכח סברא זו גרידא, שהרי יוצא דאשה הצובעת שפתיה אינו עובר עד שתעשה המכה בפטיש, אבל עד לשלב האחרון אינו כלום. וקצוהש"ח מצרף להתיר, שאכילת פירות או קרח הוא פס"ר, ולא ניחא ליה, באינו מתקיים, כלאחר יד, דרך קלקול, וכו'.

(ט) ולכן להלכה, אשה הרוצה לאכול פירות או קרח, בצבע שניחא לה [דאל"כ ה"ל דרך לכלוך], והוא פס"ר אך לא ניחא לה [דאי אינו פס"ר, אינו מתכוון, ואי מתכוון בודאי אסורה], אה"נ לפי המ"ב לא מצינו שיתיר, מ"מ אם לבסוף לא יהיה לה צבע שוה על כל השפתיים, יש להתיר ע"פ צירופי הקצוהש"ח.

(מ) ילדים שאוכלים קרח, ומתהנים מהצבע על לשונם והסביבה, אם אינו מתקיים כלל, יש ר' משה שיסמכו עליו. אבל אם מקיים קצת זמן, וניחא להו בזה, אינו פשוט כלל לפי הנ"ל.

(מא) בדיקות טהרה, יל"ע איך מותרת, הא צובע הבדים באיזה צבע שיהיה.

^ח ה' י"ח.

^ט א' פ'.

^י יל"ע משום 'לא ילבש'.....

^{יא} עמ' 148.

מלאכת צובע

(מב) וי"א, שאינו פס"ר ראולי אין דם. וקשה, דמה אם ודאי יש משהו אך אינו יודע צבעו, ועוד, יש אחוזים קרוב למאה שיש דם, ואולי הוא ספק פס"ר.

(מג) וגר"ז יישוב, שדבר שאינו עומד לצביעה, ודבר שאינו עומד לצביעה כבר ראינו שאין עליו תורת צובע^{יב}. וגם זה קשה, דהרי לכך הם עומדים ואם זה צביעה אז עומד לצביעה. ועוד, שמצוי אצל ת"ח שכשיש דם ממקומות אחרין בהגוף הם לוקחים בדי בדיקה על הדם [כדי ללמוד וללמד], וא"כ מצוי שיצביעו אותו. ועוד, שמראות הם בביקוש גדול.

(מד) ורש"ז^{יג} יישוב, דכבר ביארנו באריכות שצובע היינו היכא שמתייחס להרקע, אבל היכא שאינו מתייחס כלל להרקע ואינו נטפל להרקע כלל, אלא הרקע הוא היכי תימצא להצבע, שוב אינו שייכת למלאכת צובע אלא למלאכת כותב [וכותב אינו כיון שאינו...]. וא"כ בנידו"ד, אין הכוונה שהבד יהיה נצבע, אדרבה, כוונתו לראות הצבע של הדם, ורק כדי להוציא ולאחוז הדם הוא משתמש בבד כ'בית אחיזה', ולכן אינו קשור כלל למלאכת צובע^{יד}.

(מה) ע"כ ביארנו לגבי הוספת צבע או הברקה על חפץ או גוף האדם, שאסור משום צובע. ועכשיו נדון היכא שהחפץ עצמו נשתנה מאליו בלי שיתן עליו צבע אחרת. ואין להביא ראיה מבצק על פני האשה שאסורה אע"פ שלא הוסיף דבר חדש, דזה אינו, שע"י נתינת הבצק הוא מביא הדם שהיה תוך הגוף ליד העור ולכן נראה אדום, ובאמת הביא הדם לצבוע.

(מו) לא נדון כאן לגבי בדיקות ביוץ, הריון, Strep, דאלו שייכם טפי למלאכת כותב.

(מז) משקפיים, שבבית הם רגילים, ובשמש משתנים להיות משקפי שמש, בזה ישנו סברא להקל, ולומר שצביעה היינו כששינה צבע של חפץ זו מצבע אחת לשנייה, אבל כאן אינו שנוי הצבע, אלא שנוי המצב, ובמצב כזה כך הוא צבעו האמיתי, ובמצב וסביבה אחרת צבעו האמיתי הוא צבע שונה, ואינו צובע החפץ צבע אחרת. ור' פאלק במחזה אליהו הביא ראיה לאסור, ויש לדחות דבריו. וכן ר' אלישיב אסר. מאידך, רש"ז^{טו} ור' משה^{טז} ושאר פוסקים היתירו כדברנו, ומסברות אחרות.

(מח) ליתן אתרוג ותפוח יחד כדי שהאתרוג ישתנה לצהוב, בזה גרוע טפי מאופן הקודם, דזה אינו תלוי בסביבה, אלא ע"י גרמא זו נשתנה עצם האתרוג. ור' פאלק^{יז} אוסר, וכן נראה להלכה.

(מט) בקבוקי תינוקות, בקבוקי בירה, כוסות לקפה, שכשהם קרים הם בצבע אחת, וכשהם חם נשתנה לצבע אחרת, [לא עוסקים אם יש שמה תמונה או אותיות, מצד כותב], מצד צובע, דומה להאופן של משקפיים. ואם לא מכוון לזה, והוא פס"ר דלא נחא, יש יותר מקום להקל.

(נ) טיטולים עם סרט שמשתנה צבע כשהוא רטוב, ג"כ דומה להנ"ל.

^{יב} יסוד זו הוא ודאי נכון, מהא דלא חששו באכילת תותים מצד צובע בידיו, ורק מקשים על התירו כאן.

^{יג} שו"ש ש"כ ל"א, וע"ע שם נ"א.

^{יד} אולי יש לדון באשת חבר שעושה בדיקות, ויודעת שבעלה ישתמש בזה להוראה, האם כאן הוא מתייחס לברקע. ולכאן להלכה אין לחוש, דעיקר כוונתה הוא לטהר וכן הוא דעת בעלה, ואגב שבאגב אם כבר עשתה הבדיקה ישמרו, ולא יגיד לה לעשות בדיקה רק בכדי ללמוד, ולכן זה טפל שבטפל.

^{טו} שש"כ.

^{טז} ג' מ"ה.

^{יז} מחזה אליהו ס"ו, וע"ע סימנים אחרים שמה.

מלאכת צובע

נא) Thermometer, שמניחים אותו על העור, וכפי החום משתנה הצבע יותר, לכאן ג"כ תולה בשאלה הנ"ל, אלא שכ' החו"ש דזה גרע טפי משום שזה דומה לכותב, ודבריו מובנים אם יש קווים, אבל סתם צבע ק"ק. ורוב הפעמים ג"כ יש חולה.

נב) Suntan, היכא שמתכוון לזה להדיא^ח, רנ"ק שליט"א היקיל כיון שאינו עושה מעשה כלל של צביעה, ואינו דומה כלל למלאכה. ור' פאלק היחמיר בדבר, שגם בגוף יש איסור צביעה, ואם עושה כן בכוונה, אסור. ודעת ר' שרגא נטה להקל כמו ר' ניסים.

נג) חולי סכרת, א' מהאופנים שבודקים לראות אם רמת הסוכר בגופם הוא בסדר או לא הוא שמשתנים על נייר, ואם יש בעיה, הנייר משתנה לצבע כתום, ואם הוא בסדר נשארת כמות שהיא. האם השימוש בזה בשבת אסור מה"ת, דרבנן, או מותר.

נד) לכאן' בזה שייך הסברא שאמרנו לגבי בדיקות טהרה, שאינו ודאי אלא ספק פס"ר. לא שייך סברת רש"ז של בית אחיזה, כיון שאינו אוחז כלום. ור' פאלק חשש שזה איסור דאורייתא.

נה) הפוסקים דנו לענין Plaque Disclosing Tablets, והם כדורים שלועסים אותם, והיכא שיש צורך לנקות שיניו נצבע בצבע סגול. ולא' זה צובע, ואולי אינו מתקיים כלל, אבל לכאן' המציאות הוא שנשארת לזמן מה, ולכה"פ אסור מדרבנן.

נו) תינוק שיש לו חולי צהבת, ורוצים להניחו בשמש כדי להוריד החולי, מותר, שזה אינו צובע, אלא מסיר החולי, וממילא הצבע הולכת.

נז) אנשים שרוצים לשנות צבע שערם ע"י מיץ לימון, הרי זה מלאכת צובע, בין אם עושה לבד, בין ע"י שעומד בשמש.

דיני צובע [אוכלין] מסי' ש"כ

א) כ' השו"ע, וז"ל: ליתן כרכום^ט בתבשיל, מותר ואין לחוש לו משום צובע, דאין צביעה באוכלין.

ב) יש ראשונים שחולקים על כלל זה, וס"ל דיש צביעה באוכלין. ושו"ע ומ"ב^כ פסקו כהראשונים המתירין. החי"א^{כא} ונשמ"א נקטו להלכה דיש צביעה באוכלים^{כב}, והחי"א^{כג} כ' שחששוני מחטאת! ובהמשך נראה מתי חששו לזה.

ג) ובאמת, סברת המחמירים מובן, הרי צובע, ונהנה, וא"כ זהו מלאכת צובע. ודעת המקילים צ"ב, למה באמת מותר. והנראה לומר^{כד}, דכבר ביארנו שמלאכת צובע היינו כשמתייחס להרקע, להחפץ שעליו הצבע. ולכן, הצובע אוכלו, אינו צובע כדי לייפות הרקע אלא נחשב כצובע כדי להוסיף בטעם, ונטפל להטעם ולא להרקע, ולכן ואינו נכלל במלאכת צובע. ונתלבן בהמשך איפוא שייך סברא זו.

ד) מבואר ממ"ב שיש ג' דרגות בצביעת באוכלין. דרגא הראשונה הוא היכא שכוונתו לטעם, ואגב נצבע, ואפ' אם מתהנה מהצבע, ג"כ נכלל בדרגא הזו. דוגמא לזה הוא קפה בשבת, שאם

^ח דאי לא מכוון אלא הולך כדרכו, לכו"ע אין על זה שם סרך מלאכה כלל.

^ט בזמננו מתרגמין זה turmeric, ויש לו צבע חזק של צהוב.

^כ ע"ע מ"ב שי"ח שעה"צ ס"ד.

^{כא} כ"ד ה. וע"ע קיצשו"ע פ"מ ג.

^{כב} לדבריו, אסור אפ' ליתן פפריקה לאוכל לטעם, וכן יש לדון אם מותר לשיטתו להכין קפה, שצובע?

^{כג} לשון החי"א מוקשה מאוד, דבתחילת דבריו כ' 'יראה לי דמות' – הא ה"ל שו"ע מפורשת!!

^{כד} קצוהש"ח.

מלאכת צובע

היה צלול או צבע אחרת לא היה שותה, וכן כל שאר אוכלים, אם לא היה מראהו כרגיל, לא יאכלו. ועל זה כ' המ"ב שמותר; וע"פ סברת הנ"ל מובן מאוד. ושש"כ^{כה} כ' ה"ה כשמכין תרופות והוא צבע מיוחד כדי להטעימו, מותר.

(ה) דרגא השנייה, שכוונתו הוא למראה, וגם לאכילה. דוגמא לזה הוא מי שנוטף שוקולד בצורה יפה [בלי כותב] על גלידה או עוגה כדי שיראה אופן מסויים או צבע מסויים, ואוכלו. בזה כ' המ"ב שמותר אבל כ' "לפי מה שכתב בנשמ"א נכון למנוע מזה" עכ"ל. ונחלקו בכוונתו, וי"א^{כי} שכוונתו לומר שהנשמ"א היחמיר, וי"א שכ' לפסוק שיחמיר מחמת הנשמ"א. ולכא' מדכ' 'נכון למנוע', ע"כ זה פסק שלו, שהרי הנשמ"א עצמו ס"ל חייב! וכ"כ רש"ז בשש"כ.

(ו) וערוה"ש היתיר בזה, ובן איש חי אסר, ומ"ב עומד באמצע, שבעצם מותר ונכון למנוע.

(ז) ולפי הביאור שהבאנו למעלה מובן למה כאן גרע טפי, כיון שזה פחות מתייחס להאכילה, ויותר להרקע, אבל עדיין מייפה האכילה. פמ"ג מביא ראיה להתיר, מבורר חרדל לגוון, עיי"ש.

(ח) דרגא השלישית הוא היכא שיש הנאה של צבע שאינו קשור לאכילה כלל, כגון למכירה. וע"ז כ' המ"ב שאסור. וההבנה לזה הוא שכשעומד למכירה, אין האכילה בכלל בתמונה, ואין על זה שם אוכל אלא 'שטיק ביזנעס', ולכן א"א לומר שהצבע הוא להטעים לאכילה.

(ט) ונכלל בזה לכא' הוא לצבוע מאכלים רגילים לצבע שונה כדי להתאים Colour Scheme, שהרי צבע זהו אינו מתייחס לאכילה, דאילו היה אוכלו בפנ"ע היה צבע אחרת, ע"כ צובע לתכלית אחרת שאינו אכילה. וכן לצבוע מים בפטל לנוי, אסורה.

(י) וע"פ הנ"ל, כל אופן יש לדון, האם מותר לכתחילה, נכון למנוע, או אסורה.

(יא) קייטרינג, שמגישים אוכל טעים לפה, ונחמד למראה, האם זה נחשב כמכירה?

(יב) שתייה שנותן לתוכו פטל וכדו', הוא דרגא א', ומותר. ואפ' אם נותן לתוך כוס מים טיפה אחת כדי שהתינוק ישתה אותו, ואינו מוסיף טעם בכלל, בחו"ש^{כז} ושו"ש^{כח} כ' שזה דרגא ב', שרוצה לשתות מים בצבע מיוחד, ומותר, אך אם יש אפשרות אחרת נכול למנוע.

(יג) צבעי מאכל, לפי הנ"ל הוא דרגא ב'. ודלא כאוח"ש שאסר לכו"ע.

(יד) להוסיף יין אדום לחרוסת כדי שידמה לדם, אין זה נטפל לשום אכילה, וזה תכלית בפנ"ע, והוא דרגא ג'^{כט}, ואסור בין בשבת בין ביו"ט.

(טו) ביה"ל כ' שהנשמ"א מפקפק על היתר צביעת אוכלין מהגמ' שמבואר דשוחט בהמה חייב [גם] משום צובע, דכין שהוא אדום יקנו ממנו שנראה טרי - והלא התם היה צביעה בבשר שהוא אוכל. ויישב הביה"ל דיש ראשונים שמפרשים הגמ' דחייב משום הצביעה בהעור. וקשה לי, למה הביה"ל לא יישב תירוץ לכו"ע, כמש"כ בעצמו בהמ"ב, דהיכא שהוא למכירה לא שייך שום היתר של אוכלין. וצ"ע.

^{כה} ג' נ"ח.

^{כו} ע' שונה הלכות.

^{כז} עמ' 151.

^{כח} כ"ט.

^{כט} ואין להביא ראיה משכ"א מ"ב ס"ק ס"ח, דהתם לא כ' שמייירי ביין, ואפ' אם הוא יין מי אמר דהוא אדום, ורק דן שמה לענין לש.

מלאכת צובע

(טז) **בסי' שי"ח שעה"צ** ס"ד כ' המ"ב לגבי הכנת טה בשבת שאין חוששין לצביעה באוכלין. ובס"ק ס"ה כ' "טוב יותר שיערה המים לתוך העסענס לצאת בזה גם דעת החוששין לצביעה, וע' ביערות דבש". והמעין ביערות דבש יראה שלא חשש לצביעה באוכלין, רק לכל בעיות האחרות בהכנת טה, וצ"ע. ועוד למה לא ציין להנשם"א. ועוד למה לא חשש בס"ק הקודם. וזה י"ל שרק חשש כשאינו טירחא כלל, אבל אם יצרך להתשמש בכלי נוסף, לא היטריח.

(יז) ועו"ק, אם חשש לצביעה, מה זה משנה איזה סדר הוא עושה, עדיין צובע? והנראה לומר, ע"פ גינת ורדים, רב פועלים, בן איש חי, ושע"ת, שאין כאן הבעיה של צביעת אוכלין, אלא כאן יש איסור חדש, והוא שכשמערב לח בלח וצובע, נראה כאילו עושה עין צבע, ואסורה. וכ"ת, דא"כ שכאן הוא גזירה חדשה [שאין לו מקור בש"ס], איך שנוי הסדר מועיל לחשש הזו. י"ל, שכשמוסיף הצבע להמים, הרי אנו רואים שמים זו נשתנו, וזה נראה כעושה עין צבע, משא"כ כשהצבע מונח שם כבר, ורק מוסיף המים, אינו נראה כצובע המים, אלא כמרבה הצבע שיש שם כבר. וא"נ י"ל, שכן הוא דרך הצובעים, שלוקחים הצלול ואח"כ נותנים הצבע, דעי"ז יכולים למדוד חוזק הצבע, משא"כ להיפך [אין זה מוכרח, שאם רוצה צבע שחור מאוד, מוסיף הלבן או הצלול להשחור].

(יח) עכ"פ לפי"ז, אין זה ענין של שנוי, אלא ענין של צבוע תחילה ואח"כ המים.

(יט) וגזירה חדשה זו, המ"ב כ' שכשאין הפסד, יחמיר לזה, וזה מדויק לשונו שא"כ' לחשוש לשיטת צביעה באוכלין, אלא 'דעת החוששין לצביעה'.

(כ) היוצא בקיצור: כשאין בעיה מצד צביעה באוכלין, כגון דרגא א', או ב' במקום הצורך, אם אין הפסד, יתן הצבוע תחילה כדי להרויח דעה זו.

(כא) ולכן, המכין שתייה בשבת של מים ופטל, אם אין טירחא, יניח הפטל תחילה ואח"כ המים.

(כב) ולפי כל דברנו בסעי' זה, יש לדון לענין עירוב יין אדום ולבן. בקידוש של שבת, שכל מעלת האדימות הוא חשיבות, דהיינו שישתה יין חשובה, אז כל הצביעה הוא לכאן דרגא ב', ומעלת הקידוש עדיף ממעלת 'טוב למנוע', ואם אין טירחא יניח האדום תחילה ואח"כ הלבן כדי להרויח ה'גזירה חדשה'.

(כג) אולם בליל הסדר, שרוצה האדימות לא עבור חשיבות אלא כדי שיראה וידמה לדם, שוב אין הצביעה משתייך להאכילה אלא לתכלית עצמי, וא"כ זה דומה לצביעה למכירה, ואסור. ולא יועיל ולא יעזור אם ישתנה הסדר הנתינה, כדביארנו. וכ"כ בהל' שבת בשבת בשם ר' אלישיב ורש"ז בשש"כ^ל. ושבת הלוי^ל כ' להתיר, אבל למעשה לפי דברנו נראים דברי ר' אלישיב ורש"ז.

(כד) אולם, אם יש לו מיץ ענבים אדום, ורוצה להוסיף יין לבן כדי שיהיה יין המשכר, בזה כיון שאין כוונתו להאדימות, לית לן בה. ואם מכוון להדיא לשניהם, צ"ע.

^ל וע' מ"ב כאן שכ' ליתן יין אדום לתוך לבן..... וגם לא כ' שליל סדר שאני...
^ל לא י' נ"ו.

שם סעי' כ' – צביעה דרך לכלוך

(א) שי' היראים הוא שמי שידיהו מטונפות אחרי אכילת תותים או שאר אוכלים הצובעים, יזהר שלא ליגע בידיהו המטונפות במפה או בבגדים. והבנתו מובן, שהרי הוא צובע המפה, ואפ' אם אינו מתכוון ומקלקל, עדיין מידי איסור דרבנן לא נפקא. ומ"ב בשם מג"א כ' דאם הוא בגד אדום, אינו מקלקל אלא מתקן. ויש לדון אם זה נכון בזמננו, וכי מי שיש לו בגד אדום, וחברו חבל עצמו ישמח מהדם שעליו כיון שצובעו. ואפ' אי אינו מקפיד כ"כ על הסרת כתמים, עדיין אינו רוצה את זה, אפ' אם לא איכפת ליה כ"כ...

(ב) ושי' זו מובאה בשו"ע בשם יש מי שאומר, ולא הביא אח"כ שום דעה החולקת. וכ' בכף החיים, שכיון שהוא מצאו רק בפוסק אחת, הביאו בלשון זה, אבל באמת ס"ל כן^ל. וכן פסק ערוה"ש, גר"ז, וקיצשו"ע.

(ג) ולפי האחרונים הנ"ל, איך ניקו ידיהם בשבת, צ"ל ששטפו אותם ואח"כ ייבשם. אגב, למה אינו צובע משום הלכלוך שעל ידיהם, צ"ל כמש"כ למעלה, דעל דבר שאינו הדרך לצבוע כלל, אין לו איסור צובע כשאינו מכוון.

(ד) והמ"ב מביא שיש מקילין, ובשעה"צ מביא כמה אחרונים שס"ל כן, כגון רעק"א בשם חכם צבי, ופסק דאם א"א ליזהר מזה יש לסמוך עליהם. וע"ע מ"ב שכ"ח ס"ק קמ"ו, ושעה"צ שם ק"ו.

(ה) החכם צבי מוכיח כדבריו, דצביעה דרך לכלוך מותרת, דהרי אנן פסקי' דמותר לבעול בתולה בשבת ואין בו משום מפרק או חובל; והא הוא מלכלך המפה עם הדם. ויותר מזה מק' החת"ס, הרי אין זה אפ' דרך לכלוך, הרי האשה רוצה שהדם יהיה בהמפה כדי להוכיח שהוא בתולה ולא יטעון טענת בתולים, וזה דומה למי ששוחט בהמה ורוצה שהדם יהיה עליו כדי שיראה שזה טרי ויקנה ממנו, והגמ' חייב [גם] משום צובע, וא"כ קשה אכו"ע, איך מותרת. וע"כ צ"ל, ממשיך ה'זיידע', שאינו דומה זה לזה, שהרי בהבהמה, הרי בשר עם דם עליו הוא מייפה להבשר, ועושה הבשר לבשר 'טעים', משא"כ כאן, הדם להמפה לא שייכים זה אל זה כלל, ורק משתמש בהמפה כדי לאחוז הדם, וא"כ אינו מתייחס להרקע, ואינו אלא דרך לכלוך, ולכן אין זה מלאכת צובע – ממש כמו דברי הקה"י, וכדברי רש"י להתיר בדי בדיקה – ולכן מוכיח החת"ס, וכ"ה כוונת הח"צ דצביעה דרך לכלוך מותר, מהא דמותר לבעול בשבת [ומבדי בדיקה].

(ו) ויש ליישב שי' המחמירים, ע"פ הגר"ז^{לב}, שדבר שאינו עומד לצביעה מצד עצמותו, ואינו דרכו בצביעה, אז מותר דרך לכלוך, אבל לא שאר בגדים. וההבנה, דדרך לכלוך הוא דרבנן, ואסרו רק היכא שיבא לידי דאורייתא, אבל בדבר שאין דרכו בצביעה מה"ת, לא אסרו בכלל.

(ז) ועפי"ז, הגר"ז מתיר בדי בדיקה, שאינם עומדים לצביעה מה"ת. ולפי"ד, לעשות בדיקה ע"י בגד לבן, אסור, כיון שדרכו בצביעה ולכן אסור אפ' דרך לכלוך. ולפי החת"ס, כיון שאין זה אלא בית אחיזה, אינו צובע בכלל. נמצא, לפי מ"ב שסמך על שי' זו במקום צורך, מותר אם אין משהו אחרת. אך אם היא משתמשת בזה כיון שהוא כבר מלוכלך מאתמול בצד השני, לא יעשה כן לפי המ"ב.

^{לב} כמדומני שהמ"ב כתב דומה לזה.... ויש ראיות משאר מקומות בשו"ע.
^{לג} ש"ב קו"א עיי"ש.

מלאכת צובע

(ח) נפקין, Napkin, אם הם עשויות מבד, זהו הסעי' שלנו, ובמקום שא"א ליזהר, יש להקל. ובנפקין נייר, וה"ה טישו, יש עוד סברות להקל, אפ' אם מגיע בצבעים שונים, כ"כ כמעט כל הפוסקים, ולכן מותר לקנח פיו אחר אכילה, גופו אחר עשיית צרכיו, וכן פדים, וכן פלסטרים וכן לנקות אפו, וכו' וכו'.

(ט) 'שמעטע', לכאן' דינו כבד, ויחמיר לכתחילה לא לנקות עמו לכלוך צבוע, חוץ ממקום הצורך, ואולי יש עוד מקום להקל עם עיקרו עומד לזה.

(י) ע' חו"ש^{לד} מש"כ לענין לכלוך לאו שמיה צביעה, וצע"ק על מה קאי.

(יא) לענין הסבון התלוי תוך האסלה, בלי שאלות של ממרח או מוליד ריח, לכאן' הרי הוא צובע המים שבתוכו, כמו שיתבאר.

(יב) ישנם אנשים ששמים אותו תוך הניאגרה, וזה עדיף טפי, שהוא גרמא כיון שהמים נצבעים רק כשהוא ממלאה, ולא מיד בהסרת המים.

(יג) יש פוסקים שמתירים משום שאין צביעה באוכלין. ולפי איך שביארנו ההיתר של צביעה באוכלין הוא משום שנטפל להטעם ולא להרקע, אין מקום כלל להתיר מטעם זה^{לה}.

(יד) רש"ז^ל טוען, שזה ניחא ליה, שהרי הלך וקנה אותו מהחנות, ולא קנה הסוג השני שלידו שאינו צובע, ולכן כ' דפשוט שאסור. ולכאן' אם זה היה ההכי זול, או שלא היה עוד סוג בחנות, או שאינו בבית שלו, לא טענה זו, וא"כ אולי הוא פס"ר דלא ניחא ליה.

(טו) ולכן, אע"פ דבבית שלו ודאי יזהר להקפיד שלא יהיה לו דבר כזה, אם הוא נמצא בבית חבירו, וא"א לצאת בלי להוריד את המים [לאפוקי מלון], ישתדל להציא או להזיז הסבון ממקומו [בשנוי, משום מוקצה] כדי שלא יהיה פס"ר. ואם גם זה בלתי אפשרי, אולי יש להקל משום פס"ר דלא ניחא ליה.

(טז) ואם הסבון נמצא בניאגרה, יש יותר מקום להקל כיון שזה גם גרמא.

(יז) שי' האבנ"ז הוא שגרמא בפס"ר דניחא ליה, מותר. ועפי"ז יהיה מותר ליתן לכתחילה בביתו הסבון בהניאגרה, אך על אופנים כאלו הורה ר' אלישיב, דאפ' אם להלכה נפסוק כשי' הזו, היינו רק כשיעלה השאלה, אבל לחיות חיים שלמים שמידי שבת בשבת כמה פעמים לכל א' מהבני בית יצטרך לסמוך על הוראה כזה, אין זה ההנהגה הנכונה.

(יח) מי שנמצא בבית הוריו, לכאן' יהיה פס"ר דלא ניחא ליה, ודומה לביהכ"ס של חבירו, אבל בעל בבית אשתו, לכאן' זה יותר ניחא ליה מאופן הנ"ל.

(יט) יש אחרונים שרצו לצרף שהצבע הזה אינו מתקיים, אבל אין זו המציאות, רק שופך המים החוצה, אבל באמת מתקיים. ואפ' את"ל דכשיוצא יתבטל הצבע ע"י רבוי המים שיש בצינורות, גם זה אינו צירוף, שהרי אם ישאר אותו ככה כמות שהיא, ישאר לעולם, ומה שעומד להסיר הצבע, זה לא משוי ליה אינו מתקיים, כדמבואר אצל כותב.

^{לד} עמ' 149.

^{לה} ולענין מוליד ריחא, נראה שיש מקילים באוכל אפ' אינו לאוכלו אלא לשטוף ידיו, והפוסקים השוו ודימו צביעה למוליד ריח.

^{לו} מנח"ש ב' י"ד, ותנינא ל"ג.

מלאכת צובע

(כ) במשתנאות, יש להקפיד שלא יהיה פס"ר של צביעה. ואם א"א, מותר שזה הולך לאיבוד מיד, והוי פס"ר דלא ניהא ליה, ודומה לבית חבירו, ואולי עדיף מזה.

--- סעי' ו' ז' י"ג וי"ד – מלאכת תופר וקורע ---

סעי' ו' ז' – מותח חוט, סעי' י"ג וי"ד – קורע ומדבק נייר

- (א) מלאכת תופר הוא לחבר ב' דברים יחד, בין בתפירה, בין בדבק, כדיבואר בהמשך. וכן מבואר בבית"ל סעי' י"ד שתופר ענינו לקחת ב' דברים אחדים ומחבר אותם לאחד.
- (ב) ואפ' אם מחוברים יחד כבר אלא שאינם מהודקים, ומתח החוט כדי להדקן, ה"ל תופר.
- (ג) והחילוק בין אורג לתופר, דאורג הוא עשיית עצם הבגד, השתי עם הערב, משא"כ תופר הוא חיבור בין ב' בגדים קיימים. וכן לענין פוצע וקורע, פוצע הוא הפיכת האריגה, וקורע הוא הפרדת החיבור והאיחוד של ב' דברים.
- (ד) ויל"ע, Embroidery, דהיינו לארוג צורה או קישוט עם חוט ע"ג בגד הקיים, האם זו אורג או תופר. דהיינו, צד א' קיים כבר. וע' תורת המלאכות שהביא דרח"ק אמר שזה אורג, ורח"ק אמר שזה תופר.
- (ה) זו דוגמא אחת מכמה, המראה על הקושי של מלאכת תופר, שאפ' הגדרתו הבסיסי שנוייה במחלוקת קיצוני. ומקור המבוכה הוא מהא דיש רק שורה אחת בגמ', וכמה סעיפים קטנים בודדים, ולכן מהות גדר המלאכה אינו מילתא דברירא.
- (ו) השאלה מתבקשת, אם תופר הוא חיבור ב' דברים יחד, ומצינו בסי' שי"ז דזה גם יסודו של מלאכת קושר, א"כ מהו החילוק בין קושר לתופר^א.
- (ז) ור' משה^ב וערוה"ש^ג ביארו, שקושר הוא חיבור שאינו מתאחד כ"כ, דכשבא להפרידו הוא מתירו, משא"כ תופר הוא חיבור שמתאחד עד כדי דכשבא להפרידו צריך לקורעו.
- (ח) ומבואר ממ"ב שלא למד כזה^ד, וא"כ צריך לברורי מה הביאור לדעת המ"ב. וע' ביה"ל סעי' י"ד שהבאנו למעלה, וז"ל, כי תופר ענינו הוא דלוקח שני דברים אחדים ומחבר אותם לאחד, עכ"ל. ומבואר, דהבנת תופר הוא כר' משה, אך הגדר אינו ממש כוותיה, ובעז"ה יתלבן בהמשך גדר הדברים^ה.
- (ט) ישנו שיטה נוספת לגבי החילוק בין קושר ותופר, והוא שיטת המרכבת המשנה^ו, דס"ל שקושר הוא מחבר ב' דברים יחד ע"י עצמם, משא"כ תופר הוא ע"י 'שלישי', 'שדכן'. ויש ראיות שהאחרונים לא נקטו כזה, וע' תורת המלאכות.
- (י) וע' אוח"ש דלמד שקושר הוא חיבור ע"י שזירה ועניבה וקשירה או שאר סיבוכ, אבל אם אינו ע"י כך, הוא תופר. גם אם אינם נעשים אחד, מ"מ לדידיה הוא תופר. ומבואר מבית"ל הנ"ל, וכן מר' משה, ועוד, דלא למדו כזה, אלא תופר הוא אך ורק היכא שיש איחוד, ואינו די בחיבור לחוד.

^א בהמשך נבאר החילוק בין תופר וקורע לבונה וסותר.

^ב ב' פ"ד.

^ג שי"ז י"ח.

^ד ראיות בהמשך.

^ה פותל חבלים, צריך ליישב לפי מהלך הזו.

^ו י"י י"א.

סי' ש"מ – מלאכת תופר וקורע

- (יא) [ולענין קושר הוא צודק, דקושר הוא רק ע"י שזירה ועניבה וקשירה או שאר סיבוך, אבל תופר הוא כדברינו, דהמלאכה רק ע"י איחוד, אבל היכא שאינו לא זה ולא זה, ואינו גם בונה, מותר.]
- (יב) כ' ביה"ל סעי' י"ד, המדבק עץ לעץ, ג"כ הוא בכלל תופר, כדמבואר בגמ' האי מאן דעביד חלתא.
- (יג) והמנ"ח כ' דהחילוק בין בונה לתופר, דהא בקשה והא ברך. ומאוד יתכן, וגם מסתבר דהביה"ל מודה בזה, ואינו איירי בעץ קשה, דהא זה סעי' בשו"ע התוקע עץ בעץ הוא בונה. אלא איירי דומיא דחלתא, ומיירי בעץ רך וגמיש שיכול לעקם אותו בקלות, ובזה דומה לתופר, אבל בעץ קשה, דומה לבונה.
- (יד) מבואר בסעי' ז', דאם יש בבגד נקבים רחבים קצת, מותר למתוח ולהדקו. ויל"ע, מהכ"ת, הא עדיין מותח חוט ומחברו, ומדוע אינו תופר. והביאור, מבואר במ"ב סקכ"ט, דהואיל והנקבים מתוקנים בתפירה, הוא כמכניס קרסים בלולאות. דהיינו, כשאנו מתוקן בתפירה, לא רק חיבר ב' הצדדים יחד, אלא גם איחדן להיות כאחד ממש. אבל היכא שמתוקן התפירה, הלא בעצם התפירה מיניה וביה מוכח שאינו איחוד אלא חיבור לחוד, ואין זו מלאכת תופר.
- (טו) [מבואר גם, אם מתוקן בתפירה, אם אינו מהדקו יפה אלא מניחו רפוי קצת, ופעמים נמלך עליה לבטלו שם אסור דרבנן. והביאור בזה, דאסרו רבנן היכא שמבטלו שם, הואיל והוא בצורת תפירה, וגם מניחו שמה זמן מה. ועיין.]
- (טז) בסי' שי"ז איירי בנעליים תפורים יחד, ולהפרידם הוא תולה על תפירה לזמן, שהוא שאלה גדולה שנבארו בהמשך. וקשה, הא ע"פ מה שביארנו עד עכשיו דתופר הוא איחוד ובלי איחוד אינו בכלל תופר, א"כ למה נעליים הללו הם בכלל שאלה של תופר, הלא לעיני כל יש כאן ב' נעליים, ואינו איחוד בשופו"א אלא סתם חיבור בעלמא.
- (יז) וביאר ר' משה, דהא דיוודעים שאין כאן איחוד, היינו מצד דבר צדדי, אבל מעצם התפירה, התפירה עצמה הוא תפירה של איחוד, רק מה שהוא משיך לנעל, יודע שאין כאן איחוד, אבל מצד התפירה יש כאן איחוד. [משא"כ בנקבים מתוקנים, בהתפירה עצמה יש הוכחה שאינו איחוד.]
- (יח) תכיפה אחת, שני תכיפות. אי' בגמ' התופר ב' תפירות חייב, ופריך והא לא קיימא, ומשני והוא שקשרם. והק' כל הראשונים, דנמצא חייב גם משום קושר. ומצינו בזה כמה מהלכים עקריים. המג"א כ' אה"נ, ויחייב רק משום תופר כשהוא ג' תפירות. מ"ב יישב דמיירי בקשר שאינו של קיימא [אגב, מוכח מכאן דאפ' כשיש היתר של קיימא מצד קושר, אינו מתיר מצד תפירה לזמן]. רמב"ן כ' דמיירי שאינו קשר ממש אלא סיבוך בעלמא. ומנ"ח, אבנ"ז, וחי"א כ' דלפי הרמב"ם בקושר דאם אינו של אומן פטור, ניחא.
- (יט) תכיפה אחת, מותר. ומהו תכיפה אחת. שני בגדים כזה, || ועובר חוט מא' להשני פעם א' ומחברו, הוא תכיפה אחת ומותרת. ואם חוזר עם החוט להצד שהיתחיל ממנו, ה"ל שתי תכיפות. ואם הוא בגד אחת מקופלת, ועבר תכיפה אחת, אך אם יפשט הבגד ימצא שחוזר לצד שהיתחיל, וא"כ נמצא שהוא ב' תכיפות, יש לדון מה דינו.
- (כ) מה שמצוי שמחובר תווי המחיר להבגד ע"י |-----|, הוא תכיפה אחת.
- (כא) כפתור, גם אם היא קיים לעולמי עד אינו תופר הואיל והוא תכיפה אחת.

סי' ש"מ – מלאכת תופר וקורע

- (כב) ואם עושה הרבה תכיפות בודדות, זו ליד זו, מנ"ח אוסר. אבל דבריו אינם מוכרחים, דאולי דומה למעביר אמה אחת, אמת אחת, אמה אחת. [ואצלנו, תמיד הוא מתוקן בתפירה. אבל אם לפעמים מבטלו שמה, מתוקן אינו מועיל כ"כ].
- (כג) נמצא, שתי תכיפות, אם הוא קיימא הוא תופר מה"ת, ואם אינו מתקיים, ה"ל מדרבנן. והק' קרבן נתנאל, 'ולכך תמה אני מאין נוהגין העולם שתוחבין מחט וכו' עם המלבוש וכו' הא הוי שתי תכיפות, וכן הנשים בפרא"ג, וכו' עם מחטים הללו, הא הוי שתי תכיפות'.
- (כד) דהיינו, הואיל וב' תכיפות אסור, מה לי עם עושה עם חוט מה לי עם עושה עם מחט, עדיין תופר ב' תפירות.
- (כה) ודבריו מובאים במ"ב כאן שכ"כ בלשון 'לאו שפיר עבדי'.
- (כו) והנה, לפי ר' משה אין מקום להק"נ לתמוה, אין זה תופר כיון שהפרדתו הוא הסרת המחט, וכן ר' משה מתיר נתינת והסרת הסיכה מטיטולים מטעם זה, וכ' שדינו וסברתו הוא כמנהג הקדום שמביא הק"נ.
- (כז) אולם המ"ב הביא הק"נ, וע"כ לא למד כר' משה. וק' על המ"ב, וכי התם היו ממש אחד עד כדי שיאסור המ"ב משום תופר, ועוד, למה המ"ב כ' ד'לאו שפיר עבדי', האם זה מותר או אסור או קושיא.
- (כח) ובשו"ת אמת ליעקב מהר"י קמינצקי כאן, מייסד יסוד בלימוד מ"ב, שכל מקום שהביא המקור תוך דברי המ"ב ולא בשעה"צ כרגיל, כוונתו לומר שהקורא ידע שיטה זו, אבל אני לא אחראי ע"ז, ואיני פוסק כן למעשה מאה אחוז. ובזה יש ליישב קושיות הנ"ל.
- (כט) מעם לועז כ' כדברי הק"נ. וכן הבא"ח. וכן הגר"ז בקו"א. וכן כה"ח.
- (ל) הגינת ורדים ג"כ אוסר; והתם רצה השואל להתיר משום תפירה לזמן, ועוד שאינו הדרך לתפור כן, והשיב הגינת ורדים, תפירה לזמן אסורה, ואין בידינו לקבוע הדרך.
- (לא) רעק"א מביא גינת ורדים וקרנן נתנאל – משמע שהסכים.
- (לב) [ציץ אליעזר] מביא דרעק"א לא היה מסיר החיתול של התינוק כשהיה סנדק בברית אך היה מניח לאחרים לעשות כן. וע"ע לא סבר לאסר ברמת, דאל"ה היה מוחה. ואין זו טענה, דאולי הניח להם משום תפירה לזמן].
- (לג) ואם אסרו הנ"ל במחט, ב' תכיפות, מדרבנן, בזמננו אם עושה בסיכת בטחון, הרי זה מתקיים, וא"כ דומה לשתי תכיפות וקשר, וחייב.
- (לד) ועל דברי הק"נ הק' החזו"א^ט, למה לא חייב להדיא, ועוד דמבואר מסעי' ז' דכשהתפירה מתוקנת, אינו תפירה, וא"כ מאי שנא זה, ועוד למה מתמיהה על המנהג, הלא היו גדולי תורה בעיר פרא"ג. וחידש שאין רצונו של הק"נ לאסור אלא להקשות. [וע"כ חולק על גינת ורדים דכן אסר].

^א האם זו ראייה לשאלת תופר לזמן.

^ב י"ג מ"ג.

^ט קנ"ו השמטות סי' ש"מ.

^י וזה יש ליישב, שהם לא מיחו בהמנהג דס"ל תפירה לזמן אינו תפירה, ולא משום דסברו שאינו תופר בכלל.

סי' ש"מ – מלאכת תופר וקורע

(לה) ועל מה שהק' החזו"א על הק"נ, הלא מבואר מסעי' ז' שאם יש הוכחה מותר [עכ"פ לזמן], לכאן' יש לבאר הק"נ שהתם בגלל התיקון מוכח שאינו לזמן, משא"כ מחט, אין ראיה מהתפירה, שהרי סיכה הוא ממש חוט רק עשוי מברזל, וברזל ג"כ הוא חוט, וא"כ ההוכחה הוא צדדי, משא"כ החזו"א ס"ל דהא דהוא מתכת הוא עצמו הוא הכוחה. דהיינו, מובן המחלוקת.

(לו) וא"כ צריך ליישב, מה בין כפתורים ובין תפירה מתוקנת, שניהם מורים על אי-איחודו לעולם, וזה הטעם תפירה מתוקנת מותר אם אינו לעולם, וא"כ מאי שנא אם מבטלו שם.

(לז) ונראה בביאור החילוק, שתפירה מתוקנת בעצם היא תפירה ואיחוד, אלא מהא שמתוקנת בצורה כזה מורה על אי קיומו, ולכן אם מבטלו שם, הביטול עצמו עדיפא מהצורה שמראה שאינו לקיום, ולכן הוא תפירה, משא"כ בכפתורים, אינו בעצם איחוד, ולכן אפ' אם מבטלו שם לעולם ועד, עדיין אין כאן איחוד של תופר.

(לח) ולענין רוכסן, Zipper, מסברא היה נראה לדמותו לכפתורים, שהרי הוא חיבור שמהותו הוא להתירו, וכ"כ רש"ז בשש"כ^א. אך השבה"ל^ב, מנח"י וחזו"ש אסרו אם הוא לעולם או לזמן ארוך.

(לט) דהיינו, למדו דלא כר' משה, אלא כהק"נ שזה תופר. אלא שחלקו על הק"נ לגבי מה שהיחמיר אם הוא לזמן, דהם סוברים שתפירה לזמן, עכ"פ בצירוף, מותרת. ובעז"ה בהמשך נבאר הסוגיא של תפירה לזמן. [גם למדו שזמן ארוך הוא לעולם, ועמש"כ אודות זה במלאכת קושר].

(מ) לפי ר' משה שביאר שצריך איחוד עד כדי שצריך קריעה להתירו, קשה, מנעליים שתפרם יחד, אה"נ צריך קריעה להפרידם, מ"מ איפוא האיחוד, הא נראה וברור שיש כאן זוג של מנעליים, וא"כ אינו איחוד. ור' משה עצמו יישב, דלא מסתכלים על הדברים שחיבר, אלא על מהות החיבור עצמו, וזה האיחוד^י.

(מא) ועפי"ז, השבה"ל ודעימי', לא רק ברוכסן של Lining של המעיל וכדו' יאסרו^י, אלא גם במזוודה או מחזור שסוגר כן לזמן רב, דהרי רואים ממנעליים בסי' שי"ז סעי' ב' דאע"פ שמוכח ממהותו שעומד ליפתח, מ"מ מצד החיבור הוא תופר, וא"כ גם בזה.

(מב) ולא רק האחרונים הנ"ל שהביאו לעיל חלקו על ר' משה, אלא גם המ"ב שהביא הק"נ, ורעק"א שכ' כדבריו, והגינת ורדים שאוסר ג"כ, וכן המעם לועז. וגם החזו"א שהק' עליו מסעי' ז', יסכים שאם מבטלו לעולם יהיה אסור, כמו בסעי' ז' עצמו!

(מג) נפק"מ, נפל hem של המכנסיים, ורוצה לקחת סיכת ביטחון ולסגרו לעולם, לכל האחרונים חייב, לר' משה מותר. והסיכה של טיטולים, לר' משה מותר, להשבה"ל וחזו"ש, מותר כיון שהוא לזמן מועט, להק"נ ורעק"א והגינת ורדים, אסור. ואפ' אם תרצה להקל בצירוף של זמן כמו השבה"ל וחזו"ש, מ"מ יש לדון אם יש להקל בפני ע"ה, שהרי הוא יעשה לעולם, אך למעשה יש להתיר, דהלא לר' משה מותר אפ' לעולם, וא"כ לע"ה זה ודאי מספיק...

(מד) לענין טיטולים בשבת, וכן לענין פלסטרים ופדים, יש כמה שאלות. ישנם טיטולים שסגורים בסקוטש, וזה מותר לכתחילה בשבת כל מה שרוצה [לענין פתיחה וסגירה, ולא לענין שאר מלאכות, כגון מחתך, ומכה בפטיש]. ור' פאלק בפפ"ח אסר הסגירה לפני שזרקו להפח, וזה חידוש. אך הדברים

^א טו רמ"ו.

^ב ג' נ"א, וח' ס"א.

^ג גם לפי שאר האחרונים שלמדו דלא כדבריו צריך להקשות כן, איפוא יש איחוד כאן, וגם צריך ליישב באופן דומה, שתפירה ממש מהותו הוא איחוד, ולא משנה אם הוא ב' דברים באמת.

^ד ע' חלקת יעקב שאוסר משום מכה בפטיש.

סי' ש"מ – מלאכת תופר וקורע

שסגורים ע"י טייפ, יש לדון בכל שלב ושלב, מפני שדומה להא דמדבק ניירות שהוא תולדה לתופר.

(מה) יש כמה שלבים, הסרת הנייר ששומר על הדבק, סגירתו על התינוק או על בגדי תחתונים [על גוף האדם נבאר במקומו], פתיחתו מעל התינוק או פד מעל הבגדים או פלסטר מעל עצמו, וסגירתו לפני שזורקו להפח.

(מו) כ' רש"ז בשש"כ^ט דתפירה ממש ראינו בסי' שי"ז ב' לגבי מנעליים ששייך איסור תופר אפ' אם ניכרים שאין כאן איחוד אלא ב' דברים. והטעם לזה, דאם הוא תפירה ממש, ע"כ יש כאן איחוד אפ' אינו נראה. משא"כ כשאנו תפירה ממש אלא התולדה של דיבוק ניירות, בזה גילה לנו הביה"ל שהטעם שהוא תולדה הוא משום שנתאחד. ולכן היכא שלא נתאחד וחזותו מוכיח עליו שאין כאן 'אחד', אינו בכלל המלאכה, אם היינו אוסרו מחמת התולדה של דיבוק ולא מחמת האב של תפירה ממש. נמצא, דיבוק שמוכח מצורתו וחזותו שא"ל להתקיים שם לעולם, אינו איחוד, ואינו בכלל המלאכה. ולכן, הסרת הנייר מעל הטייפ, סגירתו על התינוק, הסרתו מעל התינוק, וכדו' בפדים^ט, לא היה בעיא כלל, חוץ מסגירתו לפני שזורקו לפח.

(מז) וכדבריו נקט החו"ש^י. אלא שבשש"כ עצמו יש סתירה למש"כ כאן ומש"כ ט"ו רע"ג לגבי טיטולים. ומש"כ שם לא הבנתי, וכ"כ החו"ש, והם דברי טעם.

(מח) ואין לדמות מכאן לשאר דברים כגון אריזות, כיון שאלו אין מוכח מצורתם שעומד ליפתח דווקא חיבור הזו. והטעם, דכשפותחו, מקצתו של צד זה נדבק לצד זה, וא"כ אין על שום חלק הוכחה שיפרד, דאולי זה ידבק לצד השני. ועוד, דהנייר על הדבק מורה שעומד לידבק במשהו אחר, משא"כ באריזות הוא סגירה רגילה לזמן, דאינו מדביקו על משהו אחר, אלא שלפ"ז, אין היתר זו אמורה אלא לגבי נייר הזה ולא לענין סגירתו על התינוק, ויש לדון למעשה.

(מט) אלא, מנח"י אוסר, וכן, האם יש לסמוך על סברות כשהוא נוגע לדאורייתא? והנה, כל אופנים הנ"ל היו תפירה לזמן, שבין כך במח' שנויה, והבאר משה"י היתיר מטעם זה לבד, ועוד, שר' משה יתיר בכל אופנים האלו, ועוד, ה'קורע' אינו תמיד על מנת לתקן, ועוד, ששי' הרמב"ם מבואר בביה"ל שהיכא שאין תיקון משני הצדדים אלא מצד אחת אינו בכלל קורע אלא בכלל מכה בפטיש, ומכה בפטיש אינו מדלא דן כן שום א' מהפוסקים, ועפיכ"ז יש הרבה לסמוך עליו לכתחילה. אולם, ודאי יש מעלה להכין הכל לפני שבת, אך אם שכח או לא ידע, יש להקל בכל אופן, כנ"ל בס"ד^ט.

(נ) מ"ב סוף הסימן בשם מג"א אם נטף שעוה ודיבק ניירות מותר להפרידם, וז"ל "כמש"כ סימן שי"ד ס"י כיון דלא נעשה לקיום כ"ש הכא דנעשה ממילא בלא מתכוין לפיכך אינו דומה כלל לתופר ואין בו משום קורע" עכ"ל.

(נא) וצריך להבין איזה ראייה יש משם לענין תפירה לזמן. ולפי הנ"ל מבואר, דהיכא שאינה בצורה של המלאכה, אינו בכלל האיסור.

(נב) ועפי"ז אפ' היכא שאין התירו של רש"ז, כמש"כ באות ל"א או כגון שאינו מוכח מצורתו, מ"מ יש להקל היכא שהיה סגור לפחות מכ"ד שעות, ולסגור ליומא ג"כ.

^{טו} ט' כ"א.

^{טז} בחו"ש מתיר פדים לדבקו בבגד, אולם לענין הוצאה היתיר משום דנחשב כבגד כיון דדבוק עליו, רצע"ק.

^{יז} עמ' 137 וכן 139.

^{יח} ו' י"ד. וע"ע א' ל"ו.

^{יט} וע"ע דרשו כאן אות 95.

סי' ש"מ – מלאכת תופר וקורע

- (נג) וכן הר' פאלק בפפב"ח פסק דומה לזה.
- (נד) ולענין שלב האחרון בטיטולים ופדים, והוא שמגלגלן ודובקן, הר"ר פאלק אוסר משום שזה תפירה עולמית^כ, ואוסר אפ' אם הוא של סקוטש. ולכאו' היה מקום לדון המהרי"ל דיסקין שהבאנו לגבי קושר לכאן, אם אומרים שתפירה לזמן מותר. אלא, דכיון שזה קל ליוזר מאיסור בכל אופן, לא טרחו הפוסקים להתיר. ובפרט לפי מה שביארנו בס"ד, באופן זה אינו מוכח שעומד ליפתח בשום שלב, אלא ככה ישאר עולמים.
- (נה) וכן יש ליוזר בסגירת פלסטר על עצמו, כגון מי שיש לו פצע באצבעו, לא יכרוך הפלסטר עד שיסגר על עצמו, שהרי חיבור זה אינו מוכח שעומד להתיר לעולם^{כא}, שהרי מסירו מאצבעו שלם, ועוד, אפ' אם מכוון להתירו, מ"מ דרכו לבטלו שם לעולם, ואסור.
- (נו) וכן יש ליוזר, מה שמצוי שנשים עושות אחרי הלידה כשיש דימום חזק, שלוקחים פד כרגיל בבגדיהם, ומדבקים עוד פד מעליו, כדי שיספוג פי שניים, הרי תפירה זו לא יתיר לעולם, ואפ' ר' משה יאסור, כיון שקורע אם מפרידו.
- (נז) כ' מנח"י, שבטיטולים, יש ליוזר ממכה בפטיש, שמצוי ששפה שלו עדיין מחובר, או שחיברו אח"כ לגוף הטיטול. וחז"ש כ' שכאן יש להתיר כיון שאם מגיע ככה לבית הלקוח, והלקוח אינו עושה מעשה של תיקון, אלא שדרך שימוש נקרע, ע"כ אין על זה שום חשיבות. לאפוקי מפקקי בקבוקים, דהתם הוא מעשה חשובה.
- (נח) כ' מ"ב ששיעורו של דיבוק, הוא כשיעורו של תופר ממש, והוא ב' תפירות. וזה קשה טובא, דמה הם גודלם של ב' תפירות, כמה רחוקים הן זה מזה, ועוד דתלוי כל חפץ בפנ"ע, ולפעמים התפירות יהיו גדולות מחמת החוט, ובדבק שייך אותו דבר בחצי שיעורו. ועו"ק, שהמנ"ח כ' דשיעורו של דיבוק הוא כל מה שמאחדו, וה"ל להמ"ב לנקוט כדבריו, ועוד, שבקורע הביה"ל נחית לסברא כזו, וכ' דשיעורו הוא כל מה שהוא תיקון לאותו דבר. וצ"ע.
- (נט) סיכות, Staples, משמע ממכתב של ר' משה^{כב} שאין לו בעיה של תופר, אלא של מוקצה והוצאה. ור' משה לשיטתו קשה, שהרי הדרך להפריד מסיכות הוא לקרוע, וא"כ לפי ביאורו יהיה תופר וקורע.
- (ס) ולפי שיטת שאר האחרונים שנקטו כהקרבן נתנאל, ודאי זה תופר, וה"ל חוט של ברזל. ואין להתירו אלא משום תופר לזמן, ואינו יותר קיל מתפירה בחוט, וכ"כ שש"כ ור' פאלק בפפב"ח.
- (סא) בספרו של הרב Ribiat כ' שמגנט חזק הוא תופר. ולמעשה אין אנו נוקטים כן, ואינו דומה אלא לשאר כללי הבריאה כגון חוק של כח המשיכה, Gravity, שגם אוחז דברים יחד.
- (סב) Paperclip, וכן File, אינו תופר.
- (סג) ניירי Post It Notes, וכן סימוניים, לא מיבעיא דלר' משה מותר כיון שאינו קורע, אלא גם לפי שאר האחרונים, כ' החו"ש שיש להקל כיון שחיבור חלש מאוד מאוד כזה, אינו כתופר כלל. אולם, היכא שהוא עושה לזמן רב כגון במחזור, יש לחוש שנחשב כחיבור אמיתי, אבל לזמן קצר ועראי, ובפרט שמוכח שעומד להתיר כגון שהוא על הכתב, אין להחמיר.

^כ יל"ע בזה, כי אחרי שדבקה בבגדיה, אינו דביק כ"כ, וא"כ אולי תולה על איזה דבר הוא מדביק או מגלגל.

^{כא} יהיה תלוי על מיקומו על הגוף.

^{כב} קונטרס התורה והוראה.

(סד) ויש לדון מצד הכנה.

(סה) והסגירה שיש על אריזות של קרוטנים, שקדי מרק, ודאי זה חזק טפי מאופן הנ"ל, שהרי הא חזוק כל התכולה גם כשמהפכים אותו, וא"כ לר' משה מותר, ויש לדון לפי שאר אחרונים. ולפי רש"ז שמוכח שעומד ליפתח, יש מקום יותר להקל.

(סו) **תופר לזמן.** בסי' שי"ז סעי' ג' כ' הרמ"א, שאין חילוק בין תופר לזמן או תופר לעולם, ומביא י"א שמותרת תפירה לזמן, וסיים שאין להקל בפני עם הארץ. אולם כשמגיעים לסימן זו של תפירה, אין הרמ"א מזכיר כלום שיש שיטה המתרת תפירה לזמן בכלל.

(סז) ונחלקו האחרונים. רש"ז כ' דמה שהרמ"א כ' אין להקל בפני ע"ה, הוא פסקו, ומה שלא היזכיר כאן כלום הוא משום שסומך על דבריו שם. מאידך, המנח"י כ' שהעיקר כמו שסתם התם, ואסור.

(סח) והתל"ד כ' דבתופר אין להקל, ורק היקיל לענין קורע, דזה ביין כך אינו ע"מ לתפור. ולדידן, קשה לסמוך על זה, שהביה"ל כ' כאן בתקיפות שכל תיקון מספיק.

(סט) וע' שבט הלוי^{כג} שדן בכוונת הרמ"א.

(ע) למעשה, החזו"א היחמיר, וכן חשש השבה"ל, לעומת רש"ז והגר"ז שהיקילו. וגם לפי המקילים, אינו מותר בפני עם הארץ. דהיינו, לא יעשה באופן שהרואה יבוא להתיר אופן דומה, ואסור באמת מדינא. אולם, אם לר' משה גם מה שיכול לטעות הוא מותר, אין לחשוש, דהלא הע"ה יסמוך עכ"פ על ר' משה.

(עא) **מהדו"ב: ר' אלישיב היסכים עם התה"ל ד, דאצל תופר שהוא חשש דאורייתא לא היקילו בתופר לזמן, ולכן היחמירו בסעי' ז' ולא הגיה הרמ"א כלום; אבל אצל קורע, שאינו ע"מ לתקן בגוף הדבר [ואינו מועיל מה שיש תיקון צדדי], בזה יש מקום להקל בתפירה לזמן. וג"ז, אינו לכתחילה ואינו בפני ע"ה.**

(עב) ולכן, גרביים או כפפות התפורים יחד, יהי תלוי על שאלה הנ"ל. וכן ה'הכשר' של שעטנז. וכן ההוראות לכביסה, סתם Label על בגדים, או מה שנשאר מהכובס, כולם תלוי על שאלה הנ"ל, וכלם יש לדון אם היה תפירה לזמן. וק"ק על כל הספרים שדנו על כל א' מאופנים הנ"ל בפנ"ע כאילו הוא שאלה חדשה...

(עג) ומה נקרא זמן? הביה"ל בשי"ז כ' שיש מקום לסמוך שלשבוע בסדר, וליומא ודאי נקרא לזמן. וגם היה סברת הלבוש, וגם יש אולי סברת המהרי"ל דיסקין.

(עד) סרוך נעל, בסי' שי"ז סעי' ב' דנו מצד מכה בפטיש, והיקילו אם רק מחזירו. ויל"ע, למה אינו תופר במה שמכניס הסרוך עצמו לנעל, הא תופר החוט להנעל. ועוד, כשמותח השרוכים, הרי מחבר שני צידי הנעל, ויהיה דומה למותח חוט התפירה שחייב. וזה אולי י"ל, דכיון שהנקבים מתוקנים, ומוכח שעומד להתירו, מותר. וע' ספר הארטסקרול^{כד} שהירגיש בזה.

^{כג} ד' ל"ה, ה' ל"א, ע"ח ד', ה' נ'.

^{כד} עמ' 68.

סי' ש"מ – מלאכת תופר וקורע

עה) נפל כפתור מבגד, ורוצה למשוך ולהסיר החוטים שנשתיירו, לכאו' זה ממש קורע ואסור, וכ"כ בשש"כ. ואוח"ש^{כה} כ' שאינו יודע למה יאסר. אולם לכאו' פשוט, דהרי הוא מסיר שני תכיפות בבגד שהיה שם לעולם.

עו) חולצה חדשה שמגיע עם סיכה כדי שישמר מקופל, לכאו' זה חוט ברזל שאסר הק"נ, ואולי הוא תפירה לזמן.

עז) **תפירה בגוף האדם.** יש כמה מיני תפירה באדם. תפירות ממש, דבק, והדבקה ע"י פלסטר [Butterfly]. וציץ אליעזר^{כו} כ' שכולם אינם דרך תפירה. וזה קשה, דהרי רוב בנ"א לפחות פעם אחת בחייו זה קורה, ועוד, דבכל יום בבי"ח בכל עיר עושים זה, וא"כ איך הוא אינו הדרך.

עח) והיכא שיש בו פיק"נ, על זה לא דנים, ומיירי כאן רק כשעושה לתועלת רפואי בעלמא או לתועלת יופי. ושש"כ^{כז} כ' סברא להקל, דחיבור זו אינו באמת מחברו, רק אוחזו במקום עד שהעור יתחבר מאיליו ויעשה אחת. ולכאו', היכא שאינו תפירה ממש אלא שני סוגים אחרים, יש מקום לסברות כאלו, אבל בתפירה ממש הלא זה הוא מה שחייבה התורה.

עט) וכן יש לעיין אם הוא לזמן, ואם נותנם לפחות משבוע, ואח"כ מוציאם, ודאי בעת הצורך יש להקל. אבל כשהוא שמה לזמן יותר מזה, או שהוא נמס והיינו 'עד שיהא בלוי', בזה אנו דנים באיסורי דאורייתא....

פ) **תפירה באוכלים.** בסי' תקנ"ט ג' מבואר שאין תפירה וקורע באוכלים.

פא) תופר וקורע נגד בונה וסותר. המנ"ח^{כח} כ' שתופר וקורע שייכת אצל דברים רכים כגון בגדים, עור, ונייר, ודברים קשים כגון עצים ואבנים שייכים לבנין וסתירה.

פב) הביה"ל כאן כ' דנ"ל דתופר שייך גם כשמדבק עץ בעץ. וכ' החו"ש^{כט}, דבעצם גם הביה"ל מסכים להמנ"ח, והעץ דמיירי התם הוא בגמי לח, אבל עצים ממש שייך לבונה.

פג) ואה"נ הביה"ל מיירי ב'חלתה' שהוא סל, מ"מ אין זה רך ממש, ואם הוא מקפלו נשבר. ולומר שמיירי בלח ממש, זה דוחק מאוד גדול בביה"ל, ומשמע שהוא נגד כוונתו, ועוד דא"כ מאי קמ"ל. ופשטות לשונו שתופר שייך גם בדברים קשים. וכן יש להוכיח שלא למד כהמנ"ח מסי' תקי"ט לגבי מכתב שהגיע בשבת, והיתיר משום אין בנין וסתירה בכלים, והלא שמה הוא רך וא"כ אינו אלא קורע, אלא לפי המ"ב מובן דאינו תולה על רך וקשה.

פד) חו"ש מוכיח כדבריו מתוקע עץ בעץ חייב משום בונה ולא משום תופר. וזה יש ליישב, דחיבור של תקיעה, אה"נ הוא בונה, וכאן מיירי בדיבוק, ואה"נ המדבק עצים חייב משום תופר.

פה) ולפי הביה"ל כך צ"ל, דע"י דיבוק ושאר חיבורים 'קלים' הוא תופר, תקיעה ו'חוזק' הוא בנין. ומכתב, צ"ל דכיון שהוא כלי, נחשב כסותר אפ' אם הוא רך, ואולי יש בו גם משום קורע, וצ"ע. וצ"ע, הבונה קיר עם אבנים וטיט, האם זה תופר?

כה א"י"א ז'.

כו כ' י"ח.

כז כ' רנ"ט.

כח מוסך השבת, קורע ה'.

כט עמ' 144.

סי' ש"מ – מלאכת תופר וקורע

- (פו) ר' משה^ל למד דאם הוא דבר שיש לו חלל עצמי, הוא בונה וסותר, ואם לאו אינו שייך אלא לקריעה ותפירה.
- (פז) המחבר דבר רך על דבר קשה או להיפך, לפי שיטת המנ"ח יל"ע, מה דינו. לפי מ"ב לא משנה, כנ"ל.
- (פח) וחו"ש כ' שרך על קשה אינו כתופר. ועפי"ד מתיר פלסטר על גוף האדם, שהוא רך וקשה. ועפי"ד ה"ה מותר להוריד 'פשקוילין' מעל הקיר בשבת. ולפי המ"ב זה יהיה קורע ממש.
- (פט) וקשה על דבריו, א"כ לתפור כפתור על בגד יהיה מותר כיון שהוא קשה על רך, וזה תימה שזהו תופר אמיתי^{לא}! ועל המנ"ח אינו קשה כ"כ די"ל דס"ל שאם א' מהם רך, ה"ל תופר, וקשה רק על החו"ש.
- (צ) ופשקוילין, מצד בונה אין לחוש שאין זה בכלל מוסיף על הבנין, וכ"כ בחשוקי חמד, וק' על ר' פאלק בפפיב"ח.
- (צא) עוד נפק"מ, המכסה של יוגרט, הוא רך על קשה. לפי חו"ש מותר, אבל למ"ב מה יהיה. ולכאו' יש להתיר משום סברת רש"י שהבאנו למעלה, שכל תפירה המוכח בתפירתו שעומד כולו ליקרע, אין רואים כאן איחוד, ואינו תופר. וא"כ ה"ה כאן יש להתיר, ובפרט שהוא חיבור קלוש ואינו חזק, ועוד שאולי הוא תפירה לזמן, ועוד, שאולי יש כאן סברת הלבוש.
- (צב) ואין להתיר מחמת זה לפתוח שאר אריזות, שכבר ביארנו באות ל"א למעלה, שאין כל התפירה נקרע במקום החיבור, ועוד שאין זה עומד ליפתח תוך שבוע משא"כ יוגרט, ועוד, שזה יותר חזק.
- (צג) ספרים שנדבקו יחד הדפים, כ' המ"ב שאם היה בטעות, מותר. ואוסר אם הוא במקום האותיות משום כותב ומוחק. ואם הוא ספר חדש שלא חתכו מבעו"י, אסור משום מכה בפטיש.
- (צד) ואוח"ש לומד מכאן דאסור ללמוד או להתפלל ע"י שיציץ מבין הדפים, גזירה שיבא לקרוע. וזה גזירה חדשה שלא מצינו בחז"ל. ורק גזירה שמא יתקע יש איסור דמורגל כבר להשתמש בו בחול, משא"כ זה.
- (צה) ספרים שהדפים דבוקים מחמת לחץ, כגון ע"י כובד, וכן הנקבים אחרי שכרכו אותו, בחו"ש^{לב} מתיר.
- (צו) לקרוע Cotton Balls, השש"כ מהדורא ראשונה צידד להתיר, ורעשו כל העולם, ובמהדורא חדשה אסרו.
- (צז) נחזור בקיצור על התירי פתיחת אריזות בשבת, ונבדוק האם יש היתר לדעת המ"ב. בתוספתא איתא שמותר לקרוע עור מע"פ החבית. והשאלה היא למה.
- (צח) גר"ז כ' שקורע הוא רק כשקורע שני ניירות דבוקים, אבל נייר אחת באמצעו, אין זה קורע. וחבית מיירי שקורעו באמצע. וביה"ל חולק ע"ז.

^ל א' קכ"ב.

^{לא} ור' פאלק יושב, דהכפתור בטל להבגד ומקבל דין רך, וצ"ע.

^{לב} עמ' 137.

סי' ש"מ – מלאכת תופר וקורע

(צט) חיי"א כ' שקורע במקלקל מותר לצורך שבת. וחבית הוא צורך שבת. ומ"ב וביה"ל סי' שי"ד מבואר דלא כזה. וכן מהביה"ל לגבי מכתב מבואר דלא כזה. וע' שעה"צ ש"ז ס"ז שמציין לשע"ת, והשע"ת מתיר ע"י ישראל. וצ"ל שמציין להחיתר ולא עד כדי כך.

(ק) י"א שמותר משום חותלות. ומ"ב כ' שחותלות מתיר פתיקת תלוש, וזהו. ועוד שחותלות הוא רק כשמתבשל הפרי ולא כשרק שומרו.

(קא) חזו"א מתיר משום שזה רק בדרכו להגיע להאוכל. ובזה מתיר חבית. ובזה מתיר מעטפה. ומדלא היתיר הביה"ל מעטפה מוכח דלא כזה.

(קב) חזון יחזקאל כ' שרך וקשה אינו קורע. וכבר ביארנו שאין זה דעת המ"ב.

(קג) ולא נשאר לנו אלא דברי רש"ז שהיכא שמוכח מהצורה שעומד ליפתח בזה המקום, והחיבור עומד ליפתח, [ואינו חיזוק חזק], והוא Clean Break, [ואולי לזמן, ואולי לבוש], מותר. ולכן חבית מותר. ולכן מעטפה אסור. ולכן אריזות אסור. ולכן יוגרט מותר.

--- סעי' ט' וי' – מלאכת מעמר ---

מלאכת מעמר

- (א) השו"ע לא הזכיר בכלל אב מלאכת מעמר, אלא כאן בסע' ט' הביא איסור דרבנן של מעמר, ובסעי' י' תולדת מעמר, אבל מעמר גופא, לא טרח להסביר מה שפשוט לכל.
- (ב) ואנן, שאינם יודעים מה שפשוט היה לכל בני דורו של השו"ע, צריכין לטרוח להסביר דיני האב מלאכה.
- (ג) אב מלאכת מעמר הוא לאסוף ולקבץ יחד, ולכרוך יחד כל התבואה אחרי הקצירה, כדי שהרוח לא יפזרם, ושאנשים לא ידרוס עליהם.
- (ד) ומבואר, דיש מעמר גם כשלא קשרם יחד, ויש גם סוגי מעמר, כגון התולדה, דהוא רק כשקושרם ביחד.
- (ה) נחלקו בגמ', אם עימור מה"ת הוא רק בגידולי קרקע כגון תבואה, או גם בשאר דברים, כגון מלח. ובסעי' ט' נפסק דדברים אלו אסורים מדרבנן.
- (ו) סעי' י' הוא תולדת מעמר, והוא המקבץ דבילה ועושה ממנו עיגול, או שהיכניס חבל לתאנים הרי זה תולדת מעמר, וכן כל כיוצא בזה.
- (ז) הרי מבואר מכאן, דגם אם אינו בשדה, וגם אם אינו מקום גידולו, וגם אם עבר מעמר בשלב קודמת, מ"מ הואיל ודרכן בכך, והוא לשמירה, הרי"ז תולדת מעמר מה"ת, ובזו עובר במעמר אחר מעמר.
- (ח) ההולך ליד האילן, ורואה תפוחים שנפלו, ורוצה להזיזם יחד [ברגלו אם נפלו בשבת, בידו אם נפלו מבעו"י], הרי זה מעמר. ואוח"ש כ' דמסתבר דרק יותר משנים הוא מעמר, אבל בב' לחוד, אינו מעמר. ולדינא מסתבר דלא כדבריו, וכן להדיא בערוה"ש ועוד, דגם בב' הוא מעמר.
- (ט) ללקט עלים מחצירו בשבת, יל"ע האם זה מעמר דאורייתא.
- (י) והנה, המהר"ח אור זרוע^א חידש, הא דבעינן צורך חיובי בשאר מלאכות, היינו לעשותו מלאכה הצריכה לגופה, אבל בלא"ה הוא מלשאצל"ג, אבל זה רק בשאר מלאכות, משא"כ בנידו"ד, מהות מלאכת מעמר הוא קיבוץ לשמירה, אבל אם מקבץ שלא לשמירה, ולתועלת שלילי, רק בכדי לזרקם, אי"ז מעמר במלשאצל"ג, אלא אין זו בכלל המלאכה.
- (יא) ולכן, מצד מלאכת מעמר, מותר לכתחילה ללקט כל העלים שבחצירו אם הוא כדי לזרקם. אמנם, אם עושה כן כדי שילדיו יכלו לקפוץ עליהם, לכאו' זה מעמר דאורייתא.^ב
- (יב) לעשות זר פרחים, כ' ר' משה, דאינו מעמר, דמעמר היינו לשמירה, ועשיית זר אינו לשמירה אלא לנוי, ועשייה לנוי אינו מעמר. ומסביר שם מדוע אינו תיקון מנא ומדוע אינו הכנה וכו'.
- (יג) [דהיינו, מעמר הוא קיבוץ ואיסוף, אבל עשיית דבר חדש אינו מעמר. ואם אינו תיקון מנא, מותר.]
- (יד) וה"ה, לאסוף ולאגד יחד הד' מינים, אינו שייך למעמר.

^א רי"ד.

^ב וע' בזכור ושמור דמביא דעה זו, והמהר"ח אור זרוע איירי במלקטן כדי לשרפן. ושם בהע' דן מהו אם אינו לשריפה רק להסירם. וני העני לא הבנתי החילוק, דהיסוד הוא רק שאינו לתועלת חיובי, א"כ מ"ש שריפה מ"ש להסירם.

סי' ש"מ – מלאכת מעמר

- (טו) ע' זכור ושמור דמביא מח' אי שייך מעמר בב' דברין שאינם מין א', כגון תפוח ותפוז, או"ד רק בב' תפוחים שייך מעמר.
- (טז) מעמר הוא רק איסוף לתכלית שמירה, רבל שמירה לחוד כשאינו מעמרם אינו שייך להמלאכה בכלל. ולכן, מותר להגן פירות ע"י שיניח ע"ג כלי, או להזיז פרי זו לזווית זו, ופרי השני לזווית שניה.
- (יז) ע' זכור ושמור לגבי לאסוף כמה פירות ביחד בידו כדי להביאם אל הבית, אם זה מעמר או לא.
- (יח) לקבץ שלג יחד כדי לבנות אח"כ Snowman, לכאן דומה למלח כאן, ואסור מדרבנן.
- (יט) ידוע, אין טוחן אחר טוחן, אין בישול אחר בישול, וכו'. האם יש עימור אחר עימור. והנה, מבואר כבר למעלה, דאם הוא בשלב אחרת, ושייך ביה עימור נוסף, כגון לעשות עיגול של דבילה אחר שנעשה בו עימור בשדה – בזה כו"ע מודי דיש עימור אחר עימור, כי כבר אינו קשור לעימור הראשונה. כי מיבעיא לן, עימרן בשדה, ונתפזרו, החוזר ומלקטן האם עובר במעמר.
- (כ) והנה, בכל הדוגמאות שהבאנו למעלה, כגון טוחן ובישול, כשלא שייך המלאכה פעם שנית, הכוונה הוא דמלאכה הראשונה מעולם אינו נתבטל, דלעולם ישאר טוחן ומבושל. משא"כ כאן אם נתפזרו, בטל ומבוטל המלאכה הראשונה.
- (כא) למעשה הוא מח' גדולה, וספק דאורייתא לחומרא.
- (כב) מבואר מכאן, מלח, הגם שאינו מקום גידולו ממש, כיון שאינו גודל, מ"מ הואיל וכאן הוא מקום הוייתן בעין, וכאן מוציאן, דומה למעמר ואסור מדרבנן. ע' זכור ושמור דלא שנא מלח דאיירי בו שו"ע, לא שנא מלח שחופר מהקרקע עצמו, וכן שאר Mining בכלל.
- (כג) ועפי"ז, ללקט Seashells מהחוף, אסור מדרבנן.
- (כד) ולאסוף ביצים מלול של תרנגולת, קצוהש"ח¹ דימה למלח ואסר. שבה"ל² חולק, וס"ל שאינו דומה למעמר.
- (כה) נתפזרו פירות בבית, אינו מקום גידולו, ואינו דומה למקום גידולו כמלח, ולכן מותר לקבצם מצד מעמר.
- (כו) עוד היתר, כ' ערוה"ש, דבר שאינו במצבו הטבעי אלא עבר שנוי, אינו קשור למלאכת מעמר, ואומרים פנים חדשות באו לכאן. כגון כל משחקים, וכל דבר מבושל. וע' זכור ושמור דכלל בזו גם Kapla שהוא רק עץ טבעי, דהואיל ועבר ייצור ויפוי, אינו נחשב כמצבו הטבעי.
- (כז) ועפי"ז, לאסוף לגו, יש כמה טעמים מדוע אינו מעמר לקבצם. מלבד בורר והכנה וכו'.
- (כח) String Beads or Pearls, אינו לשמירה אלא עשיית בריה, ועוד, עבר שנוי ולכן אינו דומה לעיגול של דבילה. ואולי הוא תיקון מנא, גזירה שמא יקשור וכו'.
- (כט) ע"ע סי' של"ה ה', נתפזרו פירות בחצר אחת הנה ואחת הנה, אע"פ שאינו מקום גידולן, עדיין אסור משום עובדין דחול.
- (ל) ויל"ע, האם עובדין דחול זו שייך גם בבית, וגם בדברים שאינו גידולן.

¹ קמ"ו מ"ט.
² ז' צ"ז ב'.

סי' ש"מ – מלאכת מעמר

- (לא) ומהא דיש מנהג לזרוק חיטים להחתן, ואח"כ לאספם, מבואר דאינו עובדין דחול בבית גם בגידו"ק. ומה הדין באינו גידו"ק בחצר?
- (לב) וע"ע א"ר דמתיר זריקה בשמחת תורה דמשום שמחה היתירו – אלמא יש צד לאסור.
- (לג) אמנם, מ"ב כאן סקל"ז כ' דהמקבץ פירות בבית אפ' איסורא ליכא. ואח"כ מציין לסי' של"ה. ולכאנ' כוונתו לומר דבחצר יש איסורא משום עובדין דחול.
- (לד) רק נשאר לעיין, מה הדין באינו גידו"ק בחצר, האם אסור מדרבנן.
- (לה) וע' זכור ושמור דביאר דהא דיש עובדין דחול, אינו רק בחצר אלא גם בבית, אבל רק בשטח גדול מאוד דאז יש טירחא מרובה, בזו יש איסור עובדין דחול לקבצם, לא שנא בית לא שנא חצר, כל שהוא שטח גדול במיוחד, יש איסור עובדין דחול. והא דהיתיר המ"ב בבית בסתמא, היינו משום דסתם בית אינו שטח גדול מאוד. ועיין.
- (לו) ע' מ"ב בסוף שמזהיר לשומרי פרדסים וכו', דשיעור עימור קטן הוא מאוד – וק', מאי שנא השיעור, הא חצי שיעור אסור מה"ת. ועיין. ואולי זה סמך לי"א דלא שייך חצי שיעור במעמר. ע"ע דרשו.